
**Strategie rovnosti,
začlenění a participace Romů
(Strategie romské integrace)
2021–2030**

duben 2021

Revidované znění 2024

1 Úvod

Základní informace o strategii

ZÁKLADNÍ INFORMACE O STRATEGII	
Název Strategie	Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021-2030 (Strategie romské integrace) (zkráceně „Strategie“)
Kategorie Strategie	národní, střednědobá, s celospolečenským dopadem
Zadavatel Strategie	vláda České republiky
Gestor tvorby Strategie	Úřad vlády České republiky, Odbor lidských práv a ochrany menšin
Koordinátor tvorby Strategie	Odbor lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády, Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí
Rok zpracování Strategie	2019-2021
Schvalovatel Strategie	vláda České republiky
Datum schválení	10. května 2021
Forma schválení	projednání vládou
Poslední aktualizace	2024
Související legislativa	Doporučení Rady ze dne 12. března 2021 o rovnosti, začlenění a účasti Romů, 2021/C 93/01 Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ Zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších předpisů Zákon č. 29/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin Evropská charta regionálních či menšinových jazyků Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu plus, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o finančních pravidlech pro tyto fondy a pro Azylový a migrační fond, Fond pro vnitřní bezpečnost a Nástroj pro správu hranic a víza (COM/2018/375 final - 2018/0196 (COD))
Doba realizace Strategie	2021–2030
Odpovědnost za implementaci	členové vlády, kterým jsou v rámci Strategie uloženy úkoly
Kontext vzniku Strategie	Situace romské menšiny patří stále k nejnaléhavějším problémům společenského vývoje po roce 1989. Od přijetí tzv. Bratinkovy zprávy o situaci romské komunity v ČR vládou 29. října 1997 usiluje vláda o zlepšení situace Romů prostřednictvím cílených koncepcí. Stávající Strategie navazuje na Strategii romské integrace do roku 2020. Reaguje rovněž na strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast Romů.
Stručný popis řešeného problému a obsahu Strategie	Cílem Strategie je zvrátit negativní trendy ve vývoji situace Romů v ČR zejména v oblastech vzdělávání, bydlení, zaměstnanosti a zdraví; urychlit pozitivní změny a dosáhnout pokroku při odstraňování neodůvodněných a nepřijatelných rozdílů mezi podstatnou částí Romů a většinovou populací, zajistit účinnou ochranu Romů před diskriminací a antickanismem a povzbudit emancipaci Romů, rozvoj romské kultury a jazyka.

1	Úvod	1
	Základní informace o strategii	1
1.1	Kontext vzniku Strategie	8
1.2	Účel Strategie	10
1.3	Kontext první revize Strategie	11
1.4	Uživatelé Strategie	12
1.5	Základní používané pojmy	13
1.6	Ostatní relevantní strategické dokumenty	14
2	Definice a analýza řešeného problému	18
2.1	Definice řešeného problému	18
2.1.1	Data	18
2.1.2	Sebeidentifikace	19
2.2	Prostředí a očekávaný budoucí vývoj	20
2.2.1	Institucionální zajištění romské integrace	20
2.2.2	Očekávaný budoucí vývoj	22
2.3	Souhrn výsledků klíčových analýz	22
3	Vize a základní strategické směřování	27
3.1	Logika intervence, hierarchie cílů Strategie	27
3.2	Vize	28
3.3	Strategické cíle	29
4	Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace	32
4.1	Výchozí unijní rámec	32
4.2	Výchozí národní rámec	32
4.3	Popis situace	33
4.3.1	Počty osob hlásících se k romské národnosti	34
4.3.2	Účast na řešení záležitostí týkajících se romské menšiny	35
4.3.3	Rozvoj romské kultury	37
4.3.4	Uchování a rozvoj romského jazyka	40
4.3.5	Rozšiřování a přijímání informací v romském jazyce	42
5	Anticikanismus	44
5.1	Výchozí unijní rámec	44
5.2	Výchozí národní rámec	46
5.3	Popis situace	48
5.3.1	Předsudečné násilí	48
5.3.2	Statistiky nenávistných projevů	48
5.3.3	Formy útoků předsudečného násilí	53
5.3.4	Antipatie vůči Romům	56
5.3.5	Diskriminace	58
5.3.6	Mediální obraz Romů	59
5.3.7	Obraz Romů na internetu	60
6	Vzdělávání	62
6.1	Výchozí unijní rámec	62
6.2	Výchozí národní rámec	62
6.2.1	Celostátní strategické dokumenty	63
6.2.2	Rozsudek ESLP D. H. a ostatní proti České republice a porušení směrnice Rady 2000/43/ES	64
6.2.3	Aktuální opatření	64
6.3	Popis situace	67
6.3.1	Předškolní vzdělávání	68
6.3.2	Základní vzdělání	69

6.3.3	Sekundární vzdělávání	72
6.3.4	Terciární vzdělávání	72
6.3.5	Podpora inkluzivního a kvalitního vzdělávání	73
7	Bydlení	76
7.1	Výchozí unijní rámec	76
7.2	Výchozí národní rámec	77
7.3	Popis situace	79
7.3.1	Sociálně vyloučené lokality	85
8	Zaměstnanost	93
8.1	Výchozí unijní rámec	93
8.2	Výchozí národní rámec	93
8.3	Popis situace	94
8.3.1	Sociálně vyloučené lokality	97
9	Zdraví	102
9.1	Výchozí unijní rámec	102
9.2	Výchozí národní rámec	102
9.3	Popis situace	103
9.3.1	Diskriminace a nerovný přístup v oblasti zdraví	103
9.3.2	Protiprávní sterilizace	103
9.3.3	Nedostupnost zdravotní péče	105
9.3.4	Zdravotní nerovnosti	106
9.3.5	Zdravotní gramotnost	109
10	Implementace Strategie	114
10.1	Implementační struktura a systém řízení implementace Strategie	114
10.2	Plán realizace aktivit	114
10.3	Časový harmonogram	114
10.4	Rozpočet a zdroje financování	114
10.5	Systém monitorování a evaluace realizace Strategie	116
10.6	Systém řízení rizik a předpoklady realizace Strategie	117
11	Postup tvorby Strategie	119
11.1	Autoři Strategie a zúčastněné strany	119
11.2	Popis postupu tvorby Strategie	119
11.3	První aktualizace Strategie	119
12	Seznam použité literatury a zdroje	121

Seznam zkratk

APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
ASZ	Odbor sociálního začleňování Ministerstva pro místní rozvoj (Agentura)
AV ČR	Akademie věd České republiky
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČOI	Česká obchodní inspekce
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
ČT	Česká televize
ČRo	Český rozhlas
DDM	Dům dětí a mládeže
DP	Dotační program
DSM	Diagnostický a statistický manuál duševních poruch
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
ECRI	Evropská komise proti rasismu a netoleranci Rady Evropy
EK	Evropská komise
eKLEP	Elektronická knihovna legislativního procesu
EP	Evropský parlament
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ETHOS	Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
ESF+	Evropský sociální fond plus
EU	Evropská unie
FRA	Agentura Evropské unie pro základní práva
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
IROP	Integrovaný regionální operační program

KVOP	Kancelář Veřejného ochránce práv
LMP	Lehké mentální postižení
MD	Ministerstvo dopravy
MdT	Multidisciplinární tým
MF	Ministerstvo financí
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPŘ	Meziresortní připomínkové řízení
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MRK	Muzeum romské kultury
MSK	Moravskoslezský kraj
MSp	Ministerstvo spravedlnosti
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NEET	z ang. „Not in Education, Employment or Training“, označení pro mladé lidi, kteří nejsou zaměstnáni, ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy
NF	Norské fondy
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
NNO	Nestátní nezisková organizace
NPO	Národní plán obnovy
NSS	Nejvyšší správní soud
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
OLP	Odbor lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády České republiky
OP JAK	Operační program Jan Amos Komenský

OPK	Odbor protidrogové politiky Úřadu vlády České republiky
OPST	Operační program Spravedlivá transformace
OPZ+	Operační program zaměstnanost plus
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
OV	Ochranná výchova
PČR	Policie ČR
PS	Pracovní skupina
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
PMS	Probační a mediační služba ČR
RE	Rada Evropy
RCPZ	Regionální centra podpory zdraví
RILSA	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
RVNM	Rada vlády pro národnostní menšiny
RVNNO	Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVZRM	Rada vlády pro záležitosti romské menšiny
RRP	Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády České republiky
SDGs	Cíle udržitelného rozvoje
SFPI	Státní fond podpory investic
SKF	Sociální klimatický fond
SMO ČR	Svaz měst a obcí ČR
SR	Státní rozpočet
SRK	Sociální realitní kanceláře
SVL	Sociálně vyloučená/é lokalita/y
SVP	Speciální vzdělávací potřeby

STEM	STEM Ústav empirických výzkumů
SÚIP	Státní úřad inspekce práce
SZ	Státní zastupitelství
SZU	Státní zdravotní ústav
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
ŠPZ	Školská poradenská zařízení
TA ČR	Technologická agentura ČR
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
ÚSC	Ústřední samosprávný celek
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
ÚV	Ústavní výchova
ÚV ČR	Úřad vlády České republiky
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VS ČR	Vězeňská služba ČR
ZRM	Vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny
ZV	Základní vzdělávání

1.1 Kontext vzniku Strategie

Situace romské menšiny patří k nejnaléhavějším otázkám české společnosti po roce 1989. Je vážnou výzvou ve sféře lidsko-právní a sociálně-ekonomické. Přes dílčí úspěchy, např. při vytváření podmínek pro emancipaci Romů, v oblasti podpory romské kultury a romského jazyka či zahájení zásadních reforem ve vztahu ke vzdělávání romských dětí a fungování institucí napomáhajících integraci Romů, se nepodařilo dosáhnout celkového pozitivního obrátu. Nadále přetrvávají trendy vedoucí k marginalizaci, sociálnímu vyloučení a k územní segregaci části Romů. Romové čelí předsudkům, nesnášenlivosti a diskriminaci. Ačkoliv po zhroucení komunistického režimu došlo k zásadním paradigmatickým změnám v ochraně lidských práv a při prosazování rovnosti, česká společnost stále selhává, pokud jde o efektivní ochranu práv a ochranu před diskriminací romské menšiny.

Na počátku 90. let 20. století došlo k uznání Romů jako národnostní menšiny a k zapojení romských představitelů do politického života. Záhy se však ukázalo, že sociální postavení značné části romské menšiny se začalo rychle zhoršovat. V reakci na tuto situaci přijala v roce 1997 vláda tzv. Bratinkovu zprávu,¹ která poprvé po roce 1989 na vládní úrovni ukázala na dramatický ekonomický a sociální propad značné části romské menšiny. V reakci na znepokojivá zjištění byla v roce 2000 zpracována první Koncepce romské integrace.² Koncepce byla aktualizována v roce 2005 a následně v roce 2009. V únoru 2015 vláda přijala svým usnesením č. 127 Strategii romské integrace do roku 2020, na kterou současná Strategie navazuje.

Jako členská země Evropské unie (dále jen „EU“) je Česká republika (dále jen „ČR“) vázána právem EU a řadou unijních dokumentů, které upravují realizaci společných politik a cílů členskými státy. Jedním z nich je **Doporučení Rady o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech (2013/C 378/01)** ze dne 9. 12. 2013, které se stalo výchozím dokumentem předcházející Strategie romské integrace do roku 2020. Jedná se o první nástroj „soft law“ (právně nezávazný nástroj) výslovně zaměřený na Romy. V návaznosti na doporučení Rady bylo navrženo zavést tematická opatření k zajištění plné rovnosti Romů v oblastech přístupu ke vzdělání, zaměstnání, zdravotní péči, sociálním službám a bydlení. Dokument identifikoval horizontální politická opatření v oblastech boje proti diskriminaci (anticikanismu),³ ochrany romských dětí a žen, snížení chudoby, podpory sociálního začlenění a posílení sociálního postavení Romů.⁴ Členské státy EU měly přijmout opatření k naplňování doporučení Rady nejpozději do konce roku 2016 a podat o tom zprávu Evropské komisi. Následně byl nastaven monitorovací cyklus naplňování doporučení Rady ze strany členských států Evropskou komisí.

Ve sdělení z prosince 2018 nazvaném **Zpráva o hodnocení rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020** Evropská komise konstatovala, že daný rámec je klíčový pro rozvoj unijních a vnitrostátních nástrojů integrace Romů, avšak cíle „ukončení vyloučení Romů“ nebylo dosaženo. Evropská komise proto doporučila v dalším období soustředit se na lepší začleňování tématu romské integrace do všech příslušných oblastí politik (tzv. mainstreaming), boj proti anticikanismu a zlepšení spolupráce tvůrců politik s Romy, včetně jejich přímého zapojení. Dále Evropská komise doporučila zaměřit se na rozmanitost v rámci romského obyvatelstva a věnovat pozornost konkrétním skupinám (jako jsou romské ženy, děti a mládež), lepšímu stanovování cílů, sběru dat a reportingu. Kromě pokračování ve čtyřech integračních oblastech (vzdělávání, zaměstnanost, bydlení a zdraví) měl nový rámec zahrnovat samostatnou tematickou oblast zaměřenou na boj proti diskriminaci a anticikanismu, přičemž tato problematika měla zůstat průřezovou prioritou v integračních oblastech. V zájmu posílení postavení a zapojení Romů do politického života a podpory jejich hlasu v tvorbě politik by podle Evropské komise mělo dojít k navýšení institucionální, personální a finanční kapacity a zdrojů Národních kontaktních míst.⁵

¹ Usnesení vlády ČR ze dne 29. října 1997 č. 686 ke Zprávě o situaci romské komunity v ČR a k současné situaci v romské komunitě.

² Usnesení vlády ČR ze dne 14. června 2000 č. 599.

³ V českém oficiálním překladu byl antigypsyism přeložen jako „protiromské smýšlení“. Více k užití překladu tohoto termínu kapitola 1.5 Základní používané pojmy.

⁴ Doporučení Rady ze dne 9. prosince 2013 o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech, Úř. věst. (2013/C 378/01). Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224\(01\)&from=cs](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224(01)&from=cs).

⁵ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě: Zpráva o hodnocení rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52018DC0785>. Národním kontaktním místem pro integraci Romů je v ČR Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí

V říjnu 2020 představila Evropská komise nový **Strategický rámec pro rovnost, začlenění a účast Romů v EU**.⁶ Tento strategický rámec je tvořen Sdělením komise „Unie rovnosti: strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast Romů“ (dále jen „sdělení“)⁷ a Doporučením Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021.⁸

Sdělení Komise představuje první příspěvek k implementaci Akčního plánu EU proti rasismu 2020 – 2025.⁹ Plán vymezuje cíle v sedmi klíčových oblastech: rovnost, začlenění, participace, vzdělávání, zaměstnanost, zdravotní péče a bydlení. Jako minimální cíle do roku 2030 navrhla Evropská komise na úrovni EU:

1. alespoň o polovinu snížit procento Romů, kteří byli vystaveni diskriminaci;
2. zdvojnásobit procento Romů, kteří svoji zkušenost s diskriminací ohlásí;
3. alespoň o polovinu snížit propast chudoby mezi Romy a obecnou populací;
4. alespoň o polovinu snížit rozdíl v účasti na předškolním vzdělávání;
5. alespoň o polovinu snížit podíl romských dětí, které navštěvují segregované základní školy v členských státech s významnou romskou populací;
6. alespoň o polovinu snížit rozdíly v zaměstnanosti a rozdíly v zaměstnanosti žen a mužů;
7. alespoň o polovinu snížit rozdíly ve střední délce života;
8. alespoň o třetinu snížit rozdíly, pokud jde o deprivaci v oblasti bydlení;
9. zajistit, aby alespoň 95 % Romů mělo přístup k vodě z vodovodu.

Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021 reaguje na nutnost bojovat na úrovni EU proti diskriminaci největší evropské etnické menšiny a dosáhnout rovného zacházení s touto menšinou prostřednictvím podpory rovnosti a sociálního a ekonomického začlenění. Doporučení hodnotí opatření oznámená členskými státy od roku 2016 na základě předchozího doporučení Rady z roku 2013, přezkoumává je a rozšiřuje. Účelem je obnovit a nahradit toto doporučení poskytnutím přísnějších pokynů členským státům a potvrzením jejich obnoveného dlouhodobého závazku řešit přetrvávající problémy a výzvy, kterým čelí romská komunita.

Obdobně jako v programovém období 2014 - 2020, které zahrnovalo tzv. předběžnou tematickou podmínku pro čerpání z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) zaměřenou na integraci Romů, tak i nové programové období 2021–2027 počítá s tzv. základní tematickou podmínkou definovanou jako **Vnitrostátní strategický rámec politiky inkluze Romů**, jejíž znění je následující:

„Je zaveden vnitrostátní strategický rámec politiky v oblasti inkluze Romů, který zahrnuje:

1. Opatření ke zrychlení integrace Romů, prevenci a odstraňování segregace s přihlédnutím k hledisku rovnosti žen a mužů a situaci mladých Romů a stanovení základních a měřitelných milníků a cílů;
2. Opatření na monitorování, hodnocení a přezkum opatření pro integraci Romů;
3. Opatření k prosazování začleňování Romů na regionální a místní úrovni;
4. Opatření zajišťující, že jeho koncepce, provádění, monitorování a přezkum jsou prováděny v úzké spolupráci s romskou občanskou společností a všemi dalšími příslušnými zúčastněnými stranami, a to na regionální i místní úrovni.“¹⁰

⁶ Strategický rámec pro rovnost, začlenění a účast Romů v EU. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en.

⁷ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Unie rovnosti: strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast Romů. COM/2020/620 final. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9a007e7e-08ad-11eb-a511-01aa75ed71a1.0023.02/DOC_1&format=PDF.

⁸ Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021. (2021/C 93/01). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32021H0319%2801%29>.

⁹ Unie rovnosti: Akční plán EU proti rasismu na období 2020 – 2025. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/files/union-equality-eu-action-plan-against-racism-2020-2025_cs.

¹⁰ Znění odpovídá kompromisnímu návrhu Přílohy IV návrhu Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu plus, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a finančních pravidlech pro tyto fondy a pro Azylový a migrační fond, Fond pro vnitřní bezpečnost a Nástroj pro správu hranic a víza, který byl projednán na jednání COREPER II dne 18. 12. 2019. Pracovní překlad z AJ do ČJ, str. 30. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52018PC0375>.

Na mezinárodní úrovni se situací Romů dlouhodobě intenzivně zabývá Rada Evropy (dále jen „RE“), která přijala dva zásadní dokumenty v oblasti ochrany práv národnostních menšin a ochrany menšinových jazyků: **Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin** (1995) a **Charta regionálních či menšinových jazyků** (1998). Oba dokumenty ČR ratifikovala a jsou pro ni právně závazné. V rámci monitorování naplňování závazků ČR pravidelně zasílá Radě Evropy zprávy o plnění obou dokumentů.¹¹

Na univerzální úrovni je dodnes jedinou právně závaznou normou upravující práva příslušníků národnostních menšin ustanovení **čl. 27 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech** Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) (1976). Podobně jako u dokumentů RE, i v rámci OSN ČR předkládá pravidelné zprávy o plnění závazků vůči národnostním menšinám, včetně romské menšiny.

1.2 Účel Strategie

Hlavním cílem Strategie je nastavení nástrojů v systémech vládní politiky, a to prostřednictvím účinných mechanismů a procesů, které mají posilovat rovné a spravedlivé zacházení a rovné příležitosti s respektem k občanské a národnostní identitě Romů. Realizace obsahu tohoto národního dokumentu počítá s aktivní participací zástupců romské národnostní menšiny. Občanské zplnomocnění příslušníků romské národnostní menšiny má vést k jejich občanské, socio-ekonomické, politické, a kulturní emancipaci. Účelem Strategie je vytvořit rámec pro opatření, která rozvinou pozitivní změny, jichž bylo dosaženo v některých oblastech romské integrace, a pro opatření, která povedou ke zvrácení negativních trendů tam, kde negativní trendy přetrvávají, a/nebo se prohlubují. Cílem je odstranění všech neodůvodněných a nepřijatelných rozdílů mezi situací značné části Romů a většinové populace, zajištění účinné ochrany Romů před diskriminací a anticikanismem a povzbuzení emancipace Romů, romské kultury, jazyka a participace Romů. Hlavní cíle Strategie tak úzce navazují na cíle Strategie romské integrace do roku 2020 a reflektují skutečnost, že tyto cíle nebyly v řadě oblastí dosaženy.¹²

Strategie reviduje dosavadní úkoly a přístupy a navazuje na ně v několika směrech:

- Navazuje na hlavní cíl Strategie romské integrace do roku 2020, která na rozdíl od předešlých romských koncepcí, jejichž cílem bylo „dosažení bezkonfliktního soužití příslušníků romských komunit s ostatní společností“, redefinovala cíl na „odstraňování neodůvodněných a nepřijatelných rozdílů mezi romskou minoritou a majoritou a zvrácení negativních trendů ve vývoji situace značné části Romů“.
- Strategie výrazněji reflektuje potřebu vytváření politik, které jsou založeny na důkazech a které jsou měřitelné.
- Předpokládá vytvoření lepšího systému monitoringu, který bude více zacílen na sledování dosahování indikátorů stanovených v rámci Strategie.

Integrální součástí Strategie je její propojení na politiky prováděné nebo koordinované na úrovni EU a současně na mezinárodní iniciativy v rámci RE a na doporučení kontrolních mechanismů OSN. Politika vlády v oblasti romské integrace se doplňuje s vládní politikou ochrany práv příslušníků národnostních menšin, která směřuje k zachování a rozvoji romské identity, kultury a jazyka. Zatímco romská integrace je úkol dlouhodobý, ale principiálně dočasný, podpora národnostních menšin je trvalý úkol, který je dán ústavními základy státu.“ (Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025, Úřad vlády ČR 2006).

Celá Strategie je koncipována jako otevřená strategie se všemi souvisejícími důsledky, včetně rozpočtových, a předpokládá se její průběžná aktualizace.

¹¹ Za zpracování zpráv o plnění závazků plynoucích z obou dokumentů odpovídá Úřad vlády ČR, Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí. Všechny zprávy z monitorovacích cyklů jsou zveřejněny na stránkách Úřadu vlády ČR zde: www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/.

¹² Naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 bylo vyhodnoceno v roce 2021.

1.3 Kontext první revize Strategie

V průběhu platnosti Strategie se počítá s jejími **dvěma revizemi**. První revize byla dle schválené Strategie plánovaná na období 1.1.2023 – 31. 12. 2023. Z důvodu krátkého implementačního období Strategie a také omezených kapacit gestora Strategie, byl proces revize posunut na rok 2024. Tento předkládaný dokument je tak výsledkem první revize Strategie, druhá revize je naplánovaná na rok 2026. Cílem předkládané revize je úprava stávajících opatření tam, kde nebyli jejich gestoři správně nastaveni, resp. úprava gestorů dle jejich zákonných kompetencí a detailnějšího rozdělení plnění úkolů v rámci opatření, u kterých je nastaven víc než jeden gestor. Dalším cílem této revize je revize kritérií plnění u jednotlivých opatření a jejich nastavení ve smyslu větší srozumitelnosti a proveditelnosti. Průřezovým cílem celé aktualizace Strategie je zohlednění socioekonomického vývoje z posledních let a dosažení toho, že dokument bude aktuální a bude účinně reagovat na nové výzvy.

První revize Strategie byla výrazně ovlivněna dopady stále probíhající ruské války proti Ukrajině. Jedná se zejména o socioekonomické a jiné změny, které s sebou událost přinesla. Na vnitrostátní úrovni válka umocnila **růst cen**, který odstartovala pandemie Covid-19. Růst cen vstupů a energií se v průběhu roku 2022 promítl do růstu cen zboží a služeb a inflace v zemi dosáhla jedné z nejvyšších hodnot v rámci EU. Přes opatření zmírňující ekonomické dopady na obyvatelstvo, například skrze válečný balíček proti energetické krizi, zažilo Česko jeden z největších **poklesů reálných mezd a platů** ze zemí OECD¹³.

Česko se zároveň stalo **příjemcem nejvyššího počtu osob prchajících z Ukrajiny na obyvatele**.¹⁴ Mezi prchajícími byli významně zastoupeni i ukrajinští Romové, přičemž předsudky české společnosti vůči „jinakosti“ resp. konkrétně Romům se ukázaly ještě dříve, než ukrajinští Romové dorazili na české území. Jak ve svém podkladu uvádí V. Walach: „pokud se podívám na chování Čechů a Slováků, kteří přijeli pomáhat na slovensko-ukrajinskou hranici, lze jejich chování považovat za silně předsudečné a anticikánské, když nechtěli konkrétně romské uprchlíky převést dál. Podařilo se to až díky iniciativě Jaroslava Mika z organizace Češi pomáhají. Nicméně ani doprava sjednaná s přepravní firmou se neobešla bez potíží. Někteří řidiči uprchlíky odmítli vzít do autobusu s odůvodněním, že jsou ‚nepřizpůsobiví‘, ‚dobytek‘ a ‚dělají akorát bordel‘. Jiní je sice svezli, ale uzavřeli toalety a během celé cesty ani jednou nezastavili, a tak děti musely vykonávat svou potřebu do lahví. A pak tu máme znečištění autobusu zinscenované řidiči, aby mohli vymáhat částku za úklid na pastory, jenž se na Slovensku o uprchlíky staral, a v obavách, že by uprchlíci neodjeli, raději zaplatil.“¹⁵

I přes velký tlak na úspěšnou adaptaci a integraci ukrajinských Romů rostlo z počátku války napětí mezi českými a ukrajinskými Romy. I přesto, že existovali a existují aktéři, kteří Romům z Ukrajiny vyjadřovali podporu a aktivně jim pomáhali (např. organizace IQ Roma servis, z.s. nebo ROMODROM, o.p.s.), ale i jednotliví Romové, kteří se do pomoci zapojovali na různých místech z vlastní iniciativy, měla tato „transnacionální etnická solidarita“ své limity – soudě minimálně podle diskusí a komentářů na sociálních sítích a podle neformálně sdílených zkušeností dobrovolníků (romských i neromských), kdy se i mnozí čeští Romové obávali, že přicházející Romové z Ukrajiny ohroží jejich pozici v české společnosti, a že přítomnost „cizích Romů“ by mohla spustit širší a otevřenější protiromské nálady.¹⁶ Tyto postoje ilustruje rovněž Průběžná zpráva o předsudečném násilí za období 1. 7.–30. 9. 2023

¹³ Od Q1 2022 do Q1 2023 došlo k poklesu reálných mezd/platů v Česku o 10,4 %. Horší výsledky z 34 měřených zemí vykazují jen Maďarsko a Lotyšsko. OECD, *OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market* (Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023), str. 109, https://www.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2023_08785bba-en; Eurostat, „HICP - inflation rate“, viděno 2. únor 2024, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00118/default/bar?lang=en>; OECD „OECD Employment Outlook 2023: AI and Jobs, an Urgent Need to Act“, 11. červenec 2023, <https://www.oecd.org/employment-outlook/2023>.

¹⁴ Výpočet: $(345\,311 \times 100) : 10\,850\,620$. Operational Data Portal, „Situation Ukraine Refugee Situation“, viděno 2. únor 2024, https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.153334200.187392990.1690209340-1672406480.1687437549; ČSÚ, „Obyvatelstvo“, viděno 2. únor 2024, https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide; Ministerstvo vnitra ČR, „Statistika v souvislosti s válkou na Ukrajině - červen 2023“, viděno 2. únor 2024, <https://www.mvcr.cz/clanek/statistika-v-souvislosti-s-vaalkou-na-ukrajine-archiv.aspx>.

¹⁵ V. Walach: Záleží na romských životech? Ukrajinští uprchlíci a naše rasová smlouva. Dostupné z: <https://upol.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/26/2022/11/WALACH-Zalezi-na-romskych-zivotech.pdf>

¹⁶ J. Ort, R. Berkýová, P. Vrabec: Situace Romů v České republice v kontextu ruské invaze na Ukrajině. Fotografie Petra zewlakka Vrabce. Dostupné na: <https://www.dzaniben.cz/files/e649e0919f41213fa71c6257364239eb.pdf>

organizace In IUSTITIA, o.p.s., která uvádí příklady shromáždění a demonstrací týkající se nesouhlasu s přítomností ukrajinských uprchlíků.¹⁷

Jedním z hlavních zdrojů první revize Strategie bylo **šetření o socioekonomické situaci Romů v ČR**. Koncem dubna 2024 představil Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., (dále jen „RILSA“) výsledky svého projektu ke sběru kvantitativních dat pro vyhodnocování situace Romů v české společnosti financovaného z Norských fondů.¹⁸ Jeho cílem bylo překonat dlouhodobou absenci spolehlivých dat o socioekonomické situaci romské menšiny v České republice a navrhnout způsob, jak opakovaně získávat srovnatelná data a měřit změny v čase. V průběhu let 2020–2024 byla mimo jiné provedena dvě výběrová šetření romské populace, každé na vzorku více než 1 200 respondentů, a byla vytvořena metodika, jejíž použití by při opakování výběrového šetření romské populace v budoucnu mělo zajistit srovnatelnost výsledků.

Právě srovnatelnost výsledků byla jedním z hlavních požadavků zadavatele uvedeného projektu, přičemž se jedná o srovnatelnost zejména s výsledky šetření Agentury EU pro základní práva (dále jen „FRA“). Výsledky šetření FRA z roku 2021 se staly dalším z významných zdrojů dat při aktualizaci Strategie.

Dalším důležitým zdrojem pro první revizi Strategie byly **zkušenosti s jejím dosavadním naplňováním**. Revize tak mimo jiné směřuje k lepšímu nastavení vyhodnocování plnění jednotlivých opatření Strategie a efektivnějšího dopadu stanovených cílů. Revize Strategie také zohledňuje nové mezinárodní a evropské standardy přijaté po roce 2021.

Významným milníkem nejen pro naplňování Strategie, ale i pro tuto revizi, je existence **funkce vládního zmocněnce pro záležitosti romské menšiny**¹⁹, resp. vládní zmocněnkyně. Tou se na konci roku 2022 stala Lucie Fuková, která, i když s minimálním personálním a odborným zázemím, převzala hlavní koordinační roli ohledně směřování podpory rovnosti, začleňování a participace Romů.

Revize Strategie při zohlednění výše uvedených faktorů byla provedena jak v textové části, tak **zejména v části úkolové**. V textové části byly doplněny zejména informace související s aktuální legislativou a celospolečenským vývojem, byly aktualizovány statistické údaje a odstraněny již neaktuální části. **V úkolové části** se upravila splněná a již nerelevantní opatření tak, aby byla jejich kritéria plnění posunuta na další úroveň (pokud je to možné), část opatření byla aktualizována a u některých opatření byla nově doplněna kritéria plnění tak, aby odpovídala výzvám spojeným se zlepšením života Romů v ČR.

1.4 Uživatelé Strategie

Jelikož Strategie byla přijata formou usnesení vlády, jsou jejími primárními uživateli ministerstva a další orgány veřejné správy a orgány samosprávy, pokud vykonávají úkoly v přenesené působnosti. Sekundární okruh Strategie zahrnuje orgány samospráv na všech úrovních, Parlament ČR a jeho orgány, zejména specializované výbory a komise, prezidenta republiky a další ústřední instituce, např. Český statistický úřad (dále jen „ČSÚ“), Českou školní inspekci (dále jen „ČŠI“), Kancelář veřejného ochránce práv (dále jen „KVOP“), církve, politické strany a hnutí, nestátní neziskové organizace (dále jen „NNO“) napomáhající integraci Romů do společnosti, akademickou obec, média a širokou veřejnost. V neposlední řadě je Strategie určena romské menšině jako takové, především romským aktivistům a aktivistkám a lokálním romským lídrům a lídryním, kteří mohou být hybateli žádoucích změn „zdola“.

¹⁷ In IUSTITIA, o.p.s. 2023. Průběžná zpráva o předsudečném násilí 1. 7.–30. 9. 2023. Dostupné z: https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2024/01/iii-kvartální-zpráva_1.7.-30.9.2023.pdf

¹⁸ Viz původní opatření Strategie G.3.1 Realizovat pravidelná šetření o socio-ekonomické situaci Romů v České republice

¹⁹ Viz původní opatření Strategie G.1.1 Zřídit funkci zmocněnce vlády pro romské záležitosti, včetně odborného zázemí pro jeho činnost a podporu, a to s cílem posílení odborného a implementačního zakotvení politik sociálního začleňování a integrace Romů a usnesení vlády ČR ze dne 21. prosince 2022 č. 1093

1.5 Základní používané pojmy

Vzhledem k tomu, že Strategie navazuje na Strategii romské integrace do roku 2020, vychází ze stejných definic klíčových pojmů, jako jsou Romové, emancipace, sociální vyloučení, sociální začleňování či diskriminace. Strategie reaguje na skutečnost, že Evropská komise začíná nahrazovat pojem integrace, který může evokovat asimilaci či tlak na přizpůsobení menšiny normám většinové společnosti, pojmy *inkluze*, *začlenění* a *účast* (viz Strategický rámec pro rovnost, začlenění a účast Romů v EU z roku 2020,²⁰ který vystřídal Rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020.)²¹

Emancipací tato Strategie rozumí rovnost, začlenění, účast (participaci) a občanské zplnomocňování romské národnostní menšiny. Romové jsou občané ČR a stát vytváří národnostním menšinám podmínky k jejich plné občanské rovnosti a užívání práva na sebeurčení, přičemž deklarovaná či přisuzovaná národnostní příslušnost nesmí být nikomu k újmě.

Novým pojmem, který Strategie důsledněji používá, je pojem *anticikanismus*.²² **Anticikanismus** představuje ekvivalent anglického termínu *antigypsyism*. Termín označuje obecně protiromské postoje promítající se podle Evropské komise proti rasismu a netoleranci RE (dále jen „ECRI“) ve „specifických formách rasismu, ideologii založené na rasové nadřazenosti, formách dehumanizace a institucionálního rasismu vycházejících z historické diskriminace, projevujících se mimo jiné násilím, slovními projevy nenávisi, vykořisťováním, stigmatizací a nejostudnějšími formami diskriminace.“²³

Podle definice, kterou zavádí Aliance proti anticiganismu, je anticikanismus historicky konstruovaný, přetrvávající komplex rasismu proti sociálním skupinám identifikovaným v rámci jednotícího stigma *gypsy* (*cikáni*), nebo pod jinými souvisejícími výrazy, a zahrnuje: 1. homogenizaci a esencionalizaci vnímání a popisu těchto skupin, 2. přiřazování specifických charakteristik těmto skupinám, 3. diskriminující sociální struktury a násilné praktiky, které mají degradující a ostrakizující efekt a reprodukcí strukturální nevýhody.²⁴ Jde o specifický rasismus namířený vůči Romům, Sintům, travelerům a dalším, který vede k širokému spektru diskriminačních výrazů a praktik, včetně mnoha implicitních nebo skrytých projevů.²⁵

Gypsiness/cikánství ve slově anticikanismus neodkazuje na konkrétní stigmatizované osoby, ale nastavuje zrcadlo dominantním normám společnosti a zdůrazňuje, jak by se její členové neměli chovat.²⁶ Anticikanismus totiž není menšinový problém, nýbrž společenský fenomén, který má původ v tom, jak se veřejnost dívá na ty, jež považuje za „cikány“. Protože je hluboce zakořeněný v sociálních a kulturních postojích, mocenské dynamice a institucionální praxi evropských společností, v boji proti anticiganismu je zapotřebí přesunout pozornost směrem ke kolektivní imaginaci většiny, která ignoruje romskou kulturu a perspektivu.²⁷

Definice Aliance proti anticiganismu také zdůrazňuje historický charakter anticiganismu spolu se skutečností, že nemá žádný stálý obsah, nýbrž se přizpůsobuje a adaptuje na měnící se sociální, ekonomickou a politickou realitu a objevuje se vždy znovu.²⁸ Historická diskriminace a pronásledování přitom nekončí samotným aktem anticiganismu, nýbrž oběti nadále negativně ovlivňuje na hospodářské, sociální a psychologické úrovni. Historické segregační politiky například izolovaly romské

²⁰ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě - Unie rovnosti: strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast Romů (COM(2020) 620 final). Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en.

²¹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020. KOM(2011) 173. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0173&from=cs>.

²² Blíže k anticiganismu, jeho definicím a identifikaci viz kapitola 5. Anticiganismus.

²³ ECRI General Policy Recommendation no. 13. On Combating Anti-Gypsyism and Discrimination against Roma. Strasbourg, 2020. Dostupné z: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-13-on-combating-anti-gypsyism-an/16808b5aee>.

²⁴ Alliance against Antigypsyism. Antigypsyism – A Reference Paper. 2016. Dostupné z: <https://abv.a52.myftpupload.com/wp-content/uploads/2017/07/Antigypsyism-reference-paper-16.06.2017.pdf>. Str. 5.

²⁵ Ibid. Str. 8.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid. Str. 3.

²⁸ Ibid. Str. 5.

komunity od ekonomických příležitostí a na mnoha místech dodnes výrazně určují jejich ekonomickou situaci.²⁹

Mezinárodní aliance pro připomínání holocaustu (IHRA), jejímž členem je také Česká republika, přijala v roce 2020 právně nezávaznou definici protiromských postojů, tzv. anticikanismu, jako specifické formy rasismu, předsudků, diskriminace nebo nenávisti namířené proti Romům a Sintům. Dle této definice: „Anticikanismus, tzn. diskriminace Romů, je vyjadřování a jednání jedinců, strategie a praxe institucí, které vedou k marginalizaci či vylučování Romů, devalvování romské kultury a životního stylu, fyzickému násilí či projevům nenávisti namířených proti Romům i dalším jedincům a skupinám, které jsou považovány za ‚Cikány‘. Z tohoto důvodu jsou stigmatizováni, či proto byli za dob nacismu nebo i dnes cílem perzekuce. Z důvodu této diskriminace se následně s Romy zachází jako s údajně cizí, odlišnou skupinou a jsou spojováni s celou řadou urážlivých stereotypů a zkreslených představ, které samy o sobě představují specifickou formu rasismu.“

Uvedenou definici Mezinárodní aliance pro připomínání holocaustu (IHRA) v roce 2023 nejdříve přijala Rada vlády pro záležitosti romské menšiny (dále jen „RVZRM“), následně ji pak v roce 2024 přijal Senát Parlamentu ČR, tři podvýbory Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a vláda ČR. Právně nezávazná definice anticikanismu byla pro účely jejího přijetí podrobně rozpracována, včetně příkladů anticikanismu (viz kapitola 5 Anticikanismus).

1.6 Ostatní relevantní strategické dokumenty

Ke klíčovým relevantním dokumentům pro Strategii rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 patří zejména dokumenty, které určují směřování celé ČR, a pak strategie pro oblasti, v nichž romská inkluze probíhá (vzdělávání, zaměstnání, zdraví, bydlení, boj proti předsudečné nenávisti a kriminalitě). Další důležitou skupinou jsou dokumenty, jež se zabývají jiným průřezovým tématem (např. rovností žen a mužů).

Strategické dokumenty určující směřování ČR

Mezi výchozí dokumenty pro formulaci Strategie patří **Strategický rámec Česká republika 2030**³⁰, který byl přijat usnesením vlády č. 292 ze dne 19. dubna 2017. Tento strategický rámec udává směřování ČR v nejbližších desetiletích s cílem zvýšit kvalitu života v ČR a zajistit udržitelný rozvoj po sociální, ekonomické a environmentální stránce. Zároveň se jedná o zastřešující rámec pro rezortní, regionální a lokální strategie a koncepce. Pro romskou strategii jsou důležité zejména specifické cíle:

- 2.3 S obecnou mírou nezaměstnanosti se zároveň snižuje i podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti.
- 3.1 Dlouhodobě se snižuje podíl osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.
- 3.4 Je zajištěn rovný přístup k osobám ohroženým diskriminací na základě pohlaví, věku, péče o závislé osoby, zdravotního postižení, etnicity, národnosti, sexuální orientace, vyznání nebo svetonázoru. Zvláštní důraz je kladen na předcházení vícečetné diskriminaci.
- 4.1 Vzdělávací systém je inkluzivní a vzájemně prostupný, neselektuje žáky a žákyně v útlém věku na talentované a netalentované a omezuje závislost vzdělávacích drah a výsledků na jejich socioekonomickém zázemí.
- 5.2 Snižují se vlivy způsobující nerovnosti v oblasti zdraví.

Strategický rámec ČR 2030 je implementačním dokumentem pro naplňování cílů udržitelného rozvoje Organizace spojených národů (OSN) v ČR (dále jen „SDGs“)³¹. Pomocným dokumentem, který vyhodnocuje relevanci SDGs pro ČR a jejich propojení na Strategický rámec ČR 2030 je dokument

²⁹ Ibid. Str. 7.

³⁰ Strategický rámec Česká republika 2030. Dostupné z: www.cr2030.cz/strategie/.

³¹ Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, SDGs) byly přijaty OSN dne 25. září 2015 v rámci dokumentu Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj.

Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v ČR³² (usnesení vlády č. 670 ze dne 17. října 2018). Pro Strategii rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 jsou relevantní zejména SDGs:

- SDG 1 Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě
- SDG 3 Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku
- SDG 4 Zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělávání a podporovat příležitosti celoživotního vzdělávání pro všechny
- SDG 8 Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
- SDG 10 Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi

Mezi další relevantní strategické dokumenty určující směřování ČR patří:

- Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020³³ (usnesení vlády č. 562 ze dne 30. července 2019)
- Národní program reforem ČR³⁴

Sektorové strategické rámce

Z národních sektorových strategických dokumentů je pro Strategii klíčová Strategie sociálního začleňování 2021–2030 jako národní dokument zastřešující hlavní oblasti významné pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených. Romové patří podle Strategie sociálního začleňování 2021–2030 mezi nejohroženější skupiny z hlediska chudoby a sociálního vyloučení.³⁵ Strategie sociálního začleňování navrhuje cíle a opatření v oblastech zaměstnanosti, zadluženosti, sociálních služeb, rodiny, vzdělávání, bydlení, zdraví či bezpečnosti. Romové jsou jednou z cílových skupin těchto tzv. mainstreamových opatření. V řadě oblastí pak Strategie navazuje opatřeními specificky zaměřenými na Romy, zejména opatřeními k zabránění diskriminace v přístupu k jednotlivým oblastem. Strategie tedy neduplikuje opatření obsažená ve Strategii sociálního začleňování 2021–2030, naopak jejím cílem je doplňovat mainstreamová opatření Strategie sociálního začleňování 2021–2030 a vytvářet podmínky pro to, aby Romové dosahovali na tato opatření.

Mezi další relevantní sektorové strategické dokumenty, které se týkají jednotlivých oblastí romské integrace, patří:

- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019–2023³⁶
- Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+³⁷
- Strategie sociálního začleňování 2021 - 2030³⁸
- Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016 - 2025³⁹

³² Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v ČR. Dostupné z: [www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/\\$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf).

³³ Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po roce 2020. Dostupné z: www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/nkr-schvalena-verze.pdf.

³⁴ Národní program reforem České republiky. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/aktualne/Narodni-program-reform-2019---web.pdf.

³⁵ Viz Strategie sociálního začleňování 2021-2030. Dostupné z: www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030.pdf/fdf1647d-ebf7-efe3-e797-efcf865cb171.

³⁶ Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019–2023. Dostupné z: www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dz-cr-2019-2023.

³⁷ Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Dostupné z: www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030.

³⁸ Strategie sociálního začleňování 2021 – 2030. Dostupné z: www.mpsv.cz/web/cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030.

³⁹ Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016 – 2025. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/NSRSS.pdf/bca93363-6f0b-52ab-a178-4852b75dab6f>.

- Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti pro rok 2020⁴⁰ a na ni navazující Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti 2021 - 2026⁴¹
- Koncepce sociálního bydlení ČR 2015–2025⁴²
- Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 (revidovaná)⁴³ a na ni navazující Koncepce bydlení České republiky 2021+⁴⁴
- Politika územního rozvoje České republiky (Úplné znění závazné od 1. 3. 2024)⁴⁵
- Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030⁴⁶
- Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v České republice do roku 2030⁴⁷
- Strategie prevence kriminality na léta 2016 až 2020 a Akční plán prevence kriminality na léta 2016 až 2020⁴⁸ a na ně navazující Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022 až 2027⁴⁹
- Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020 a Akční plán Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020⁵⁰
- Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+⁵¹
- Strategie rodinné politiky 2024–2030⁵²
- Akční plán k naplnění Záruky pro děti na období 2022–2030⁵³
- Strategický rámec přípravy na stárnutí 2021–2025⁵⁴ a související Akční plán.

Strategie zabývající se horizontálními otázkami

- Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015–2020⁵⁵ a na něj navazující Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025⁵⁶

⁴⁰ Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti pro rok 2020. Dostupné z: www.databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/koncepce-boje-proti-projevum-extremismu-a-predsudecne-nenavisti-pro-rok-2020.

⁴¹ Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti 2021 – 2026. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

⁴² Koncepce sociálního bydlení ČR 2015–2025. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_soc_bydleni_2015.pdf.

⁴³ Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 (revidovaná). Dostupné z: [www.mmr.cz/cs/ministerstvo/bytova-politika/koncepce-strategie/koncepce-bydleni-ceske-republiky-do-roku-2020-\(revidovana\)](http://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/bytova-politika/koncepce-strategie/koncepce-bydleni-ceske-republiky-do-roku-2020-(revidovana)).

⁴⁴ Koncepce bydlení České republiky 2021+. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/bytova-politika/koncepce-strategie/8888888888888888>

⁴⁵ Politika územního rozvoje České republiky. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/koncepce-a-strategie/politika-uzemniho-rozvoje-ceske-republiky/uplne-zneni-politiky-uzemniho-rozvoje-ceske-republ>

⁴⁶ Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030. Dostupné z: www.komora.cz/legislation/163-19-strategicky-ramec-politiky-zamestnanosti-do-roku-2030-t-20-12-2019/.

⁴⁷ Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v České republice do roku 2030. Dostupné z: www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/191203_zdravi2030_eklep.pdf.

⁴⁸ Strategie prevence kriminality na léta 2016 až 2020 a Akční plán prevence kriminality na léta 2016 až 2020. Dostupné z: www.databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie.

⁴⁹ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022 až 2027. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2022-az-2027.aspx>

⁵⁰ Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020 a Akční plán Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/strategie-pro-praci-policie-cr-ve-vztahu-k-mensinam-do-roku-2020.aspx.

⁵¹ Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. Dostupné z: www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/srr21.pdf.pdf.

⁵² chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mpsv.cz/documents/20142/4552532/Strategie+rodinn%C3%A9+politiky.pdf/9c99b57b-9668-8a27-4e9c-bf284b7faa32?t=1697101274831

⁵³ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+k+napln%C4%9Bn%C3%AD+Z%C3%A1ruky+pro+d%C4%9Bti+na+obdob%C3%AD+2022-2030.pdf

⁵⁴ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/Strategicky_ramec_pripravy_na_staruti_spolecnosti_2021-2025.pdf/99bc6a48-abcf-e555-c291-1005da36d02e

⁵⁵ Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015–2020. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/vzpo/dokumenty/Narodni-plan-OZP-2015-2020_2.pdf.

⁵⁶ Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025 Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/Narodni-plan-2021-2025.pdf>

- Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 – 2020⁵⁷ a na ni navazující Strategie spolupráce veřejné správy s NNO na léta 2021 až 2030⁵⁸
- Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020⁵⁹ a na ni navazující Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 - 2030⁶⁰

⁵⁷ Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015–2020. Dostupné z:

www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/statni_politika.pdf.

⁵⁸ Strategie spolupráce veřejné správy s NNO na léta 2021 až 2030. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/BROZURA-FINAL-S-PRILOHAMI.pdf>

⁵⁹ Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014–2020. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Strategie_pro_rovnost_zen_a_muzu_2014-2020.pdf.

⁶⁰ Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. Dostupný z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf

2.1 Definice řešeného problému

Dosavadní aktivity vlády, ministerstev, krajů a obcí a dalších institucí a aktérů nevedly k výraznému zlepšení postavení romské menšiny. Na jedné straně se sice kontinuálně zvyšuje povědomí společnosti o závažnosti situace, na druhé straně ČR doposud nenašla v některých oblastech, přes objektivně vysoké investice, efektivní cesty k dosahování nápravy. Dosud se projevovala rovněž tendence reagovat na negativní jevy represivními opatřeními. Dělo se tak nejen na lokální, ale i na vládní úrovni (tzv. opatření proti zneužívání dávek), což však v praxi nevedlo k pozitivnímu vývoji. Naopak, posílilo to tendence majority vidět zdroj problémů v Romech samotných, nikoli v přístupu většiny či v systémových otázkách. Obdobné důsledky mělo i zavedení tzv. bezdoplatkových zón obcemi pomocí opatření obecné povahy,⁶¹ kdy v městech identifikovaných lokalitách došlo k pozastavení vyplacení sociálních dávek všem nově příchozím obyvatelům. (Více o bezdoplatkových zónách v kapitole Bydlení).

Příklady dobré praxe se sice objevují na místní úrovni, jejich četnost je však malá a nedokáže změnit celkový obraz. Začlenění Romů přitom představuje úkol, který proniká všemi základními oblastmi společenského a politického života a zasahuje celé území státu, i když se značnými regionálními a místními odlišnostmi a specifiky.

Při tvorbě Strategie bylo nutné se vypořádat s problémy penetrujícími v různé míře všechny tematické kapitoly, které zároveň představují limity z hlediska specifitějšího popisu situace a následně při tvorbě opatření a kritérií.

Za dobu platnosti Strategie, resp. mezi lety 2021 – 2024 došlo pouze k dílčím změnám. Existují opatření, jejichž plnění mělo, resp. mohlo mít, reálný dopad na život Romů. Jedná se např. o plnění opatření z kapitoly týkající se vzdělávání nebo zaměstnanosti, jejichž účinnost se však v životě Romů projeví až za několik let. Stále však přetrvávají oblasti, ve kterých je život Romů oproti většinové společnosti horší, což ukazují nejnovější data o Romech (viz dále).

2.1.1 Data

Už Strategie romské integrace do roku 2020⁶² upozorňovala na nedostatečné zmapování situace skupin Romů, kteří nejsou "výraznými nositeli romské kultury a identity, ani nežijí v situaci sociálního vyloučení." Z toho důvodu předchozí Strategie upozorňovala na obtížnost formulace cílů za situace, kdy neznáme "startovací čáru". Přes apel předchozí Strategie nedošlo k výraznému posunu v této oblasti. Ve snaze postavit politické rozhodování na datech a objektivních skutečnostech vycházela i tato Strategie např. u celkové nezaměstnanosti a ve vzdělanostním složení z dat vztahujících se k obyvatelům sociálně vyloučených lokalit (dále jen „SVL“) hlásících se k romské národnosti. Nemáme dostatek dat o sociálně začleněných Romech, a ani data o Romech sociálně vyloučených nejsou v řadě oblastí dostupná a aktuální. Monitoring situace Romů proto vyžaduje zpravidla zapojení akademické obce a využití sociálních šetření a výzkumů.

Jak uvádí výsledná zpráva KVOP k výzkumu etnického složení žáků základních škol speciálních: „(...) aby bylo možné vytvořit, implementovat a průběžně hodnotit antidiskriminační politiku a konkrétní programy rovného zacházení, zainteresované strany musí mít k dispozici data, která jim umožní

⁶¹ Zákon č. 98/2017 Sb. ze dne 8. března 2017, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, ustanovil nevzniknutí nároku na doplatek na bydlení, pokud se byt nebo jiný obytný prostor nachází v oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů, která je vyhlášována opatřením obecné povahy. Nárok na doplatek na bydlení zůstává pouze u těch osob, jejichž vlastnické právo nebo právo na užívání bytu nebo obytného prostoru vzniklo před vyhlášením opatření obecné povahy.

⁶² Strategie romské integrace do roku 2020. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Strategie-romske-integrace-do-roku-2020.pdf.

důkladně popsat a pochopit danou situaci.⁶³ Pro sledování pokroku integračních politik a opatření s dopadem na Romy je proto důležité přijmout a aplikovat metody sledování dat o Romech. Na monitoring a získávání dat o Romech je kladen mimořádný důraz napříč logickými rámci, které definují strategické a specifické cíle spolu s indikátory a jednotlivými opatřeními, a tvoří přílohu textové části této Strategie (viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie). Strategie předpokládá aktivní zapojení členů RVZRM do přípravy a vyhodnocování sběru těchto dat.

Při revizi Strategie byla situace ohledně aktuálnosti dat o Romech podstatně lepší než při její prvotní tvorbě. V letech 2021 – 2024 byla získána nová, aktuální data o Romech, a to i díky opatřením týkajících se sběru dat, která byla stanovena v Příloze č. 1: Úkolová část Strategie. Jak již bylo uvedeno výše, v roce 2021 bylo v 10 zemích EU, včetně ČR, uskutečněno další kolo šetření o socioekonomické situaci Romů realizovaného FRA. Výsledky tohoto šetření tak ukazují posun, resp. změny v socioekonomické situaci Romů v ČR od posledního šetření uskutečněného FRA v roce 2016, ze kterého Strategie vycházela. Výsledky tohoto šetření byly navíc doplněny výběrovým šetřením realizovaným RILSA. Výhodou obou těchto šetření je zejména jejich vzájemná porovnatelnost, což by mělo v budoucnu umožnit „vyplnění“ mezery v případech opakované realizace těchto šetření.

V příštích letech se také očekává vyhodnocení projektů realizovaných v rámci operačních programů, které rovněž, i díky této Strategii, sledují zapojení Romů.

2.1.2 Sebeidentifikace

Při popisu situace v jednotlivých oblastech i jejich monitorování je důležité pracovat s rozdílným počtem osob, jež se samy za Romy označují (při sčítání nebo jiné příležitosti), a které jsou takto označeny svým okolím. Situace je problematičtější v případech, kdy konkrétní osobě je okolím připisována romská identita v důsledku čehož se stává subjektem diskriminace, ačkoliv samotná dotčená osoba tuto identifikaci odmítá, případně ve chvíli diskriminačního jednání se s touto identitou ztotožňuje, avšak např. v rámci monitoringu nikoliv. Fluidní sebeidentifikace je prozatím nedostatečně popsán jev jak mezi sociálně vyloučenými Romy, tak i mezi Romy sociálně začleněnými. Sociálně statusové charakteristiky mohou být z tohoto důvodu zkreslené, stejně jako některé z prezentovaných dat (Úřad vlády ČR 2018: 4, ČSÚ 2011, Hušek, Tvrdá 2016), což vede některé autory k závěrům, že o Romech v ČR nemáme příliš informací, a že převažují spíše domněnky a předpoklady (Šotola 2016: 34).

Během sčítání lidu, domů a bytů se v roce 2011 přihlásilo k romské národnosti celkem 12 953 osob. Jako mateřský jazyk „romský“ uvedlo při sčítání 4 919 osob, „český a romský“ 33 351 osob, „slovenský a romský“ 2100 osob.⁶⁴ Pouze menší část z nich uvedla pouze romskou národnost (5 135), většina (7 818) uvedla příslušnost k romské národnosti v kombinaci s jinou národností (ČSÚ, 2011)⁶⁵. V posledním sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 se k romské národnosti přihlásilo 21 691 osob, což je oproti předchozímu sčítání výrazný nárůst. Sice klesl počet osob, které se přihlásily výhradně k romské národnosti (4 458), výrazně však vzrostl počet těch, které jako svou národnost označili romskou v kombinaci s jinou národností (17 233)⁶⁶ (více viz kapitola 4 Emancipace – podpora rovnosti, začlenění a participace).

Kvalifikované odhady však hovoří o tom, že v ČR žije cca 250 000 Romů. Důvody pro nepřihlášení se k romské národnosti mohou být různé, od špatných historických asociací spojených se současným anticiganismem ve společnosti až po nedůvěru v instituce. Někteří Romové se proto raději „ukryjí“ a uvedou to, co si myslí, že se od nich očekává (Klíčová, 2006: 235-241).

⁶³ Veřejný ochránce práv. Popis metody a výsledky výzkumu etnického složení žáků bývalých zvláštních škol v ČR v roce 2011/2012. Brno, 2013, str. 3. Dostupné z: www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_skoly-metoda.pdf.

⁶⁴ ČSÚ: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dostupné z: www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu.

⁶⁵ V rámci zveřejněných výsledků Sčítání lidu, domů a bytů za rok 2011 (viz

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_af=VYVSTUP-

[objekt&pvo=OBCR614A&z=T&f=TABULKA&katalog=30715&u=v1050_VUZEMI_97_19&v=v1051_null_null_null#w=](https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_af=VYVSTUP-objekt&pvo=OBCR614A&z=T&f=TABULKA&katalog=30715&u=v1050_VUZEMI_97_19&v=v1051_null_null_null#w=)) jsou uvedeny pouze některé kombinace zvolených národností, ze kterých je jedna romská (romská a česká, moravská, slezská a slovenská). Celkový počet osob, které si zvolily romskou národnost, pak činí 12 852 osob. Počet osob, které se přihlásily k romské národnosti, který je uvedený v textu (12 953), vznikl sečtením všech zvolených kombinací, a to na základě podrobných tabulek od ČSÚ.

⁶⁶ ČSÚ.2022. Národnostní struktura obyvatel. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/narodnost#skupina-254684>

Jak ukázal např. výzkum na východním Slovensku (Uhrek 2010, 2012), přestože se „integrování Romové“ vymezují vůči Romům z osad, a naopak relativizují rozdíly mezi nimi a majoritou, v přístupu na trh práce a ve společenském uplatnění jsou na tom stejně jako Romové z osad: „Pro Romy hraje vnější připisování etnické identity ze strany členů majority v jejich životech často fatální roli, a to bez ohledu na jejich subjektivní přihlášení se k etnické skupině či národu.“ (Šotola 2016: 34, 38). Většinová část české společnosti si často myslí, že na základě stereotypů umí popsat, kdo jsou Romové. Pak nezáleží na tom, co si o sobě myslí Rom, a jak se sám identifikuje, protože je zaškatulkován a stigmatizován bez ohledu na svou vůli (Uhrek 2010: 21). Z hlediska přímých důsledků anticiganismu (např. v oblasti bydlení nebo zaměstnanosti) není primární absence nebo odmítání sebeidentifikace s romskou národností (případně identitou), ale naopak klíčovou roli hraje připisování romské národnosti (případně identity) ze strany okolí.

Mechanismus, na jehož základě dochází k přisouzení připsané „romské“ identity a který je nakonec určujícím faktorem pro život jedinců, u nichž k takto připsané identitě dochází, odmítají a ani nemohou replikovat orgány státní správy. Orgány státní správy mohou podle zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tzv. menšinový zákon), sbírat data o připsané romské identitě pouze pokud není konkrétní osoba spojena s národností.⁶⁷

V rámci již zmíněného výzkumu RILSA vznikla v roce 2024 *Metodika sběru dat o socioekonomické situaci romské populace v České republice*. V metodice jsou popsány doporučené postupy sběru a analýzy dat, přičemž metodika doporučuje, aby pro účely identifikace Roma/Romky při daném šetření byly kontaktované osobě kladeny tzv. screeningové otázky, které určují, zda kontaktovaná osoba patří do cílové populace. Otázky jsou kladeny postupně, každá další pouze v případě, že na předchozí odpoví negativně (odpovědí „ne“). Pokud osoba odpoví pozitivně (odpovědí „ano“) hned na první otázku, ostatní už jí kladeny nejsou. Otázky zní:

1. Považujete se Vy osobně za Roma / Romku - cítíte se být Romem / Romkou?
2. Umíte nebo alespoň rozumíte Vy osobně romsky?
3. Umí nebo uměl alespoň jeden z Vašich rodičů romsky?

Kontaktovaná osoba se pak kvalifikuje jako příslušník cílové populace (tj. romské populace), pokud se buď: • jako Rom/ka sama identifikuje, nebo • připustí aktivní nebo pasivní znalost romského jazyka, nebo • připustí, že její rodiče umí / uměli romsky.⁶⁸

Tato metodika by v budoucnu mohla napomoci orgánům státní správy při ověřování nastavených mechanismů pro sledování vývoje života Romů.

2.2 Prostředí a očekávaný budoucí vývoj

2.2.1 Institucionální zajištění romské integrace

Jako stálý **poradní a iniciační orgán** vlády v oblasti romské participace a začleňování působí RVZRM, které předsedá člen vlády, v jehož působnosti jsou lidská práva a rovné příležitosti. V případě, že nebude žádný člen vlády pověřen touto agendou, je předsedou RVZRM předseda vlády. Místopředsedou RVZRM je vládní zmocněnec pro záležitosti romské menšiny.

⁶⁷ K této situaci se opakovaně vyjádřila také Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, která na svém jednání vzala usnesením č. 12/2019 ze dne 21. října 2019 na vědomí priority sestavené občanskými členy Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, mezi něž patří, mimo jiné, změna legislativy související s možností sběru etnických dat. Viz celý dokument „Jedenáct priorit Rady vlády pro záležitosti romské menšiny“ zde: www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Jednani_Rady/Priority-RVZRM-final.pdf.

⁶⁸ RILSA: Metodika sběru dat o socioekonomické situaci romské populace v České republice. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_558.pdf

Z národnostního hlediska se naplňováním práv příslušníků romské menšiny zabývá poradní a iniciační orgán vlády Rada vlády pro národnostní menšiny (dále jen „RVNM“). Sekretariáty obou poradních orgánů vlády jsou součástí Odboru lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády ČR. Kapacitně je však příslušné oddělení zajišťující roli kanceláře (sekretariátu) dlouhodobě personálně poddimenzované.

Jak již bylo naznačeno výše, významným krokem v institucionálním zajištění podpory romské integrace je zřízení a existence **funkce vládního zmocněnce pro záležitosti romské menšiny**. Tato funkce byla v souladu s opatřením Strategie zřízena na konci roku 2021. Problémem však zůstává nedostatečné odborné zázemí jejího sekretariátu. V letech 2022 – 2024 byly vládní zmocněnkyni poskytnuty pouze čtyři zkrácené úvazky ve formě dohod mimo pracovní poměr, které pokryjí pouze nutné administrativní zajištění fungování této pozice, nikoliv další nezbytné agendy.

Sít pro koordinaci romské participace a začleňování napojenou na RVZRM představují dále koordinátoři pro romské záležitosti působící při krajských úřadech, romští poradci na obcích s rozšířenou působností⁶⁹ a terénní pracovníci na obcích. Výkon těchto funkcí je komplikovaný s přetrvávajícími překážkami, jako je kumulace funkcí či nejednotné postavení v organizační struktuře úřadu. Komplikací je také personální poddimenzování sítě romských poradců.

V roce 2019 byla funkce krajských koordinátorů zřízena ve všech 14 krajích a průměrná výše jejich úvazku vyčleněných na agendu romských záležitostí byla 0,8. V roce 2019 působilo v ČR 157 romských poradců s průměrnou výší úvazku na agendu romské participace a začleňování 0,11 (Úřad vlády ČR 2020: 16 - 17), což je nedostatečné zejména v těch obcích s rozšířenou působností, kde se vyskytují SVL. Vývoj mezi lety 2021 – 2024 zásadní změny nepřinesl. V roce 2023 byla funkce krajského koordinátora sice zřízena ve všech krajích, ovšem průměrná výše úvazku byla obdobná jako v roce 2019, pouze 0,82.⁷⁰ Bohužel, výše úvazku krajských koordinátorů se nedaří dlouhodobě zvýšit, naopak některé kraje úvazky krajských koordinátorů snižují a kumulují pracovní náplň krajského koordinátora s jinými funkcemi. Obdobná situace přetrvává i u obcí s rozšířenou působností (dále jen „ORP“). Podle údajů krajských koordinátorů až 39 ORP nemělo v roce 2022 pracovníka, který by měl v náplni práce agendu romské integrace. Průměrná výše úvazku romských poradců byla v roce 2022 na úrovni 0,11, tedy stejná, jako v roce 2019 (Úřad vlády ČR 2023: 2022). Nezáměr ORP o systémové řešení integrace romské menšiny v obcích ukázal rovněž nezáměr o financování pozice romského poradce. Možnost získání finančních prostředků z Norských fondů na tříleté financování této pozice bylo možné získat v roce 2021 (jednalo se rovněž o opatření této Strategie G.1.9 Poskytovat finanční podporu ORP při zajišťování integrace romské menšiny). Bohužel tuto možnost využily pouze tři ORP.

Romové jako národnostní menšina mají Listinou základních práv a svobod garantované právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin. Na centrální úrovni je realizace tohoto práva zajištěna prostřednictvím výše zmíněných poradních orgánů vlády: RVNM a RVZRM. Minimálně polovinu členů obou poradních orgánů tvoří zástupci občanské veřejnosti, v případě RVZRM romští představitelé, kteří pracují na zlepšení postavení Romů ve společnosti a významně přispívají k jejich integraci. Občanští členové RVZRM se zejména aktivně zasazují o monitorování plnění závazků jednotlivých rezortů v oblasti začleňování a participace Romů, podávají podněty a návrhy opatření v oblasti vzdělávání, bezpečnosti, zaměstnanosti, zdraví či bydlení Romů.⁷¹

Zcela nezastupitelné jsou aktivity NNO, a to jak při prosazování zájmů Romů jako národnostní menšiny, tak v oblasti sociální pomoci a integrace. Aktivity, jako je kvalitní a dlouhodobá činnost zpravodajského serveru Romea,⁷² umožňují problémy majority a minority pojmenovat a mluvit o nich, což je prvním krokem k řešení. Aktivity NNO mohou být propojeny se sociálními či politickými hnutími a vytváří tak základ občanské romské společnosti. Občanská společnost rovněž hraje nezastupitelnou roli v oblasti evaluace a redefinici opatření a postupů státní správy při podpoře a začleňování Romů. Proto je podpora participativního přístupu státní správy jednoznačným požadavkem gestora této Strategie.

⁶⁹ Romskými poradci rozumíme pracovníky zajišťující integraci příslušníků romské menšiny ve správním obvodu obecního úřadu s rozšířenou působností.

⁷⁰ Úřad vlády ČR. 2024. Zpráva o vyhodnocení dotačních programů financovaných z rozpočtu Úřadu vlády ČR za rok 2023. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/dotace/Zprava-o-vyhodnoceni-dotacnich-programu-financovanych-z-rozpocetu-Uradu-vlady-CR-za-rok-2023.pdf>

⁷¹ Pro víc informací o konkrétních aktivitách občanských členů RVZRM viz zápisy ze zasedání RVZRM a Výroční zprávy o činnosti RVZRM zde: www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=490.

⁷² Zpravodajský server Romea.cz spravuje nezisková organizace Romea, o.p.s., která vznikla v roce 2014 jako nástupnický subjekt sdružení Romea založeného 2002. Blíže viz www.romea.cz.

2.2.2 Očekávaný budoucí vývoj

Výše byly popsány zásadní celospolečenské jevy, které integraci romské menšiny znesnadňují. Dosažení základního cíle Strategie, tj. zvratu v procesu marginalizace romské menšiny, je proto velmi nesnadným úkolem. Lze očekávat obtížné prosazování navržených opatření v politickém prostředí, a to zejména na regionální úrovni, a rovněž jejich odmítání částí veřejnosti. Výrazné úsilí bude proto nutné vynaložit na komunikaci s veřejností, na osvětu a na vyjednávání s klíčovými aktéry, zejména pak orgány státní správy a aktéry na místní úrovni. Významnou roli budou hrát i aktéři na unijní a mezinárodní úrovni jak v rovině vynucování stávajících závazků ČR (např. dodržování unijních antidiskriminačních směrnic, naplňování rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci *D. H. a ostatní proti České republice* z roku 2007)⁷³, tak i cílenou snahou ovlivnit směřování ČR v oblasti rovnosti, začlenění a participace Romů (např. nastavením podmínek pro čerpání finančních prostředků z fondů EU).

2.3 Souhrn výsledků klíčových analýz

Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí⁷⁴ (dále jen „Kancelář RVZRM“) zpracovává **Zprávu o stavu romské menšiny**⁷⁵, která je předkládána vládě. Zpráva zpravidla shrnuje nejen informace o situaci romské menšiny zpracované na základě podkladů resortů a krajů, ale využívá i jiné dostupné zdroje informací, především nezávislé výzkumy a analýzy. Níže uvedený souhrn výsledků klíčových analýz vychází z těchto zpráv, dále pak zejména z výzkumů FRA, RILSA, Agentury pro sociální začleňování a z dalších odborných studií.

Na základě výše uvedených zdrojů identifikuje Strategie tyto klíčové problémy, které vyžadují přijetí opatření:

Oblast emancipace, podpory rovnosti, začleňování a participace

- **Nízká účast Romů na řešení veřejných záležitostí.**

Oblast participace je klíčová pro emancipaci Romů, ale také pro zajištění změny v dalších tematických kapitolách. Podle dostupných dat nejsou dostatečně využity možnosti zapojení Romů při řešení záležitostí týkajících se národnostních menšin (výbory pro národnostní menšiny) (ÚV ČR 2019a:15), a zároveň se Romové pouze malou měrou účastní na správě věcí veřejných prostřednictvím politických práv zakotvených v Listině základních práv a svobod. V současnosti Romové nemají svého zástupce v Poslanecké sněmovně ani v Senátu Parlamentu ČR (dále jen „PSP“), v zastupitelstvech krajů a obcí je jejich zastoupení pouze nepatrné (Romea 2018). Problémem je také nízká volební účast, zejména v SVL (Otevřená společnost 2018: 3). Podle šetření RILSA byl podíl osob, které uvedly, že v posledních volbách do Poslanecké sněmovny (2021) byly volit, na počtu respondentů, kteří byli právoplatnými voliči, byla necelá pětina, tedy 24,1 % (20,5 % – 27,7 %). Zároveň v tomto šetření 52,2 % respondentů uvedlo, že k volbám nechodí nikdy (RILSA 2024). Nízká volební účast Romů je viditelná i na místní úrovni. Dle šetření FRA (2021) bylo při posledních obecních volbách volit pouze 26 % romských voličů.

Oblast anticikanismu

- **Vysoká míra pocíťované diskriminace z důvodu romské národnosti.**

V šetření FRA z roku 2016 32 % respondentů uvedlo, že bylo v posledních 12 měsících diskriminováno na základě romského původu (FRA 2016: 36-39). V opakovaném šetření FRA z roku 2021 vykazoval tento indikátor hodnotu 48 % (FRA 2021). Pro srovnání v šetření RILSA (2024) se v posledních 12 měsících cítilo diskriminováno z důvodu romského původu 28,4 % (26,0 % – 30,9 %) Romů.

⁷³ *D.H. a ostatní proti České republice*. Stížnost č. 57325/00 (ESLP, 13.11. 2007).

⁷⁴ Dříve Oddělení kanceláře Rady vlády po záležitosti romské menšiny

⁷⁵ Od roku 2023 již není Zpráva o stavu romské menšiny předkládána každoročně, ale ve dvouletém intervalu. Poslední Zpráva o stavu romské menšiny byla zpracována v roce 2023, tzn., týkala se informací za rok 2022.

- **Vysoká míra pocitovaného obtěžování nebo pronásledování z důvodu romské národnosti.**

V šetření FRA z roku 2016 56 % respondentů uvedlo, že bylo v posledních 12 měsících obtěžováno nebo pronásledováno na základě romského původu (FRA 2018a: 21). V roce 2021 tuto skutečnost uvedlo v opakovaném šetření 34 % respondentů (FRA 2021). V roce 2023 pak mělo s obtěžováním z důvodu romského původu v posledních 12 měsících osobní zkušenost 30 % (27,5 % – 32,5 %) romské populace ve věku nad 16 let (RILSA 2024).

Oblast vzdělávání

- **Nízká účast romských dětí v předškolním vzdělávání (s výjimkou účasti na posledním povinném ročníku).**

V roce 2016 34 % romských dětí ve věku od čtyř let do věku zahájení povinné základní školní docházky navštěvovalo předškolní vzdělávání. Romských dětí ve věku od tří let bylo dokonce pouze 24 % (FRA 2023: 37).⁷⁶ V opakovaném šetření v roce 2021 byl zaznamenán značný nárůst podílu romských dětí navštěvujících předškolní vzdělávání, hodnota indikátoru v tomto šetření byla 51 % (FRA 2023: 37). V šetření RILSA byl podíl dětí ve věku 3–6 let, které navštěvovaly mateřskou školu nebo nějaké jiné zařízení předškolního vzdělávání, 44,6 % (RILSA 2024: 21). Pro srovnání, děti z obecné populace navštěvovaly předškolní vzdělávání v 86 % (FRA 2016: 23; FRA 2023: 37). Nízké zapojení do předškolního vzdělávání u romských dětí potvrzuje i každoroční zjišťování Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) z kvalifikovaných odhadů počtu romských dětí v předškolním vzdělávání.

- **Předčasné odchody romských žáků ze vzdělávání.**

V šetření z roku 2016 57 % romských žáků ve věku 18 – 24 let předčasně odešlo ze vzdělávání ve školním roce 2015/2016. Obecná míra odchodů ze vzdělávání se v té době přitom pohybovala kolem 6 % (FRA 2016: 27). Oproti tomu, v šetření z roku 2021 došlo k značnému nárůstu předčasných odchodů ze vzdělávání, kdy hodnota tohoto indikátoru dosahovala 74 % (FRA 2021). Hodnota indikátoru v šetření RILSA byla definována jako podíl osob ve věku 18 – 24 let, které dosáhly nejvýše nižšího sekundárního vzdělání (ISCED 0–2), tzn. nejvýše dokončeného základního vzdělání, a neúčastnili se vzdělávání ani výcviku. Tato hodnota byla v daném souboru 64,6 %. V obecné populaci byl v roce 2022 podíl osob předčasně opouštějících vzdělávací systém 6,2 % (Eurostat) (RILSA 2024: 28).

- **Přetrvávající segregace romských dětí ve vzdělávání.**

Mezi lety 2018 a 2019 došlo ke snížení počtu škol s více než 34 % romských žáků ze 147 (2018) na 133 (2019) a snížení počtu škol s více než 50 % romských žáků ze 70 (2018) na 69 (2019). Počet škol s více než 75 % i 90 % romských žáků však meziročně mezi lety 2018 a 2019 vzrostl. Ve školách s více než 75 % romských žáků bylo v roce 2019 vzděláváno téměř 15 % všech romských žáků, dalších téměř 10 % romských žáků bylo vzděláváno ve školách s více než 90% zastoupením romských žáků. Z celkového počtu 50 škol, kde bylo více než 75 nebo 90 % romských žáků se všechny z nich nacházely na území Ústeckého a Moravskoslezského kraje (Úřad vlády ČR 2020: 35).

Podle analýzy z let 2021 – 2023, kterou si nechalo vypracovat MŠMT, vyplynulo, že existuje přibližně 130 škol s alespoň třetinovým podílem romských žáků. Jejich počet se mezi lety výrazně nemění. Méně pozitivním zjištěním ovšem je, že se nesnížil, ale naopak mírně zvýšil podíl škol s alespoň 50% a 75% podílem romských žáků. U 50% zastoupení je vzrůst z 57 na 66 škol, u 75% zastoupení je nárůst z 25 na 30 škol. Prostorové rozmístění škol s vyšším počtem romských žáků zůstává obdobné jako v předchozích letech, avšak kromě Ústeckého a Moravskoslezského kraje lze nárůst takových škol zaznamenat rovněž v kraji Karlovarském (PAQ, STEM, 2022: 32-33). Příčiny tohoto stavu mohou spočívat v některých dílčích aspektech mimo kompetence rezortu školství. Vliv zcela jistě mají i aspekty ležící vně školství, například v oblasti bydlení, zaměstnanosti, sociálního vyloučení či zdravotnictví.

Oblast bydlení

⁷⁶ Data pocházejí z období před novelou zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, provedenou zákonem č. 178/2016 Sb., který zavedl s účinností od září 2017 povinné předškolní vzdělávání pro děti, které do 31. srpna dosáhnou věku pěti let.

- Existence prostorově segregovaných lokalit a nízká kvalita bydlení v těchto lokalitách.**
 Podle Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR (GAC spol. s r. o.: 2015a, GAC spol. s r. o.: 2015b) se v ČR nachází 606 SVL, přičemž v době realizace analýzy přibližně 80 % obyvatel těchto lokalit tvořili Romové. Podle šetření Agentury pro sociální začleňování, resp. Odboru pro sociální začleňování MMR (dále jen „ASZ“) z roku 2021 tvoří Romové cca 57 % obyvatel těchto lokalit.⁷⁷ Jedním z největších problémů SVL je nízká kvalita bydlení, na kterou poukazuje jak Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, tak výzkum FRA z roku 2016. Podle něj až 21 % Romů žilo v roce 2016 v obydlích s prosakující střechou, vlhkými zdmi, podlahami nebo základy, nebo trouchnivějšími okenními rámy nebo podlahou; z obecné populace se s těmito těžkostmi potýkalo 9,2 % osob. V rozšířeném indikátoru nestandardního bydlení, tzv. bytové deprivaci, žilo dle stejného šetření 33 % Romů. Tento indikátor byl pak sledován i v opakovaném šetření FRA v roce 2021, kdy hodnota tohoto indikátoru dosahovala 7 % (FRA 2023: 52). Z národního šetření RILSA pak vyplynulo, že příliš tmavý byt má 15,9 % osob, vlhký byt má 9,4 % osob, koupelnu nebo sprchový kout nemá vůbec 2,5 % osob a v bytě nemá koupelnu nebo sprchový kout dalších 4,7 % osob. A obdobně splachovací toaletu nemá vůbec 1,3 % osob a v bytě další 3 % osob. Pokud vyhodnotíme indikátor bytové deprivace dle těchto aspektů, pak 23,9 % (21,6 % – 26,3 %) osob z romské populace žije ve stavu bytové deprivace. V případě obecné populace to v roce 2023 podle Eurostatu bylo 9,4 % (RILSA 2024: 55 – 56). Problémem obydlí je i přelidněnost. Pokud pro obecnou populaci platilo, že na osobu v domácnosti připadlo 1,4 místnosti, u Romů to bylo pouze 0,7 místnosti (FRA, 2016: 35). Podle definice „přelidněného“ bytu tak žilo v roce 2016 i 2021 83 % Romů (FRA, 2022: 54), podle šetření RILSA (2024: 59) dokonce 88,9 % Romů. V obecné populaci to v roce 2023 podle Eurostatu bylo 15,9 %.
- Diskriminace a projevy anticikanismu na trhu s bydlením.**
 Romové tvoří jednu z nejohroženějších skupin na trhu s bydlením nejen z důvodu jejich velkého zastoupení mezi nízkopříjmovými domácnostmi, ale především z důvodu diskriminace a anticikanismu. Protiromské postoje se mohou projevovat např. v pravidlech pro přidělování obecních bytů či v latentní neochotě poskytnout byt majitelem nemovitosti. Na základě dat FRA z roku 2016 se čtvrtina oslovených Romů v ČR cítila diskriminována v přístupu k bydlení v předchozích 12 měsících a až 65 % v posledních 5 letech. V roce 2021 dosáhla hodnota tohoto indikátoru 55 %. Ve srovnání s dalšími státy, které byly zařazeny do výzkumu, byla míra pociťované diskriminace v přístupu k bydlení v ČR druhá, resp. třetí nejvyšší (FRA 2016: 37-38), FRA 2023: 56).⁷⁸
- Absence zákona o sociálním bydlení.**
 Absenci zákona o sociálním bydlení identifikoval NKÚ ve Výroční zprávě 2018 jako jednu ze zásadních překážek v efektivním provádění politiky podpory bydlení v ČR (NKÚ, 2019: 43). NKÚ konstatuje, že zcela chybí definice pojmu a vymezení základních atributů systému sociálního bydlení. Přijetí zákona o sociálním bydlení by k tomuto vymezení přispělo. Podle NKÚ „vzhledem k neustálému odkládání přijetí zákona o sociálním bydlení (...) hrozí riziko, že dostupnost bydlení pro různě ohrožené skupiny obyvatel se bude nadále zhoršovat a počet těchto obyvatel poroste.“ (NKÚ, 2019: 45). Od přijetí Strategie došlo v této oblasti k několika změnám, resp. vývoji. Po několikaletém vyjednávání vláda rozhodla, že původní záměr zákona o sociálním bydlení bude změněn a vznikne zákon o podpoře bydlení. Ten byl v roce 2023 připraven Ministerstvem pro místní rozvoj (dále jen „MMR“) ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“). V první polovině roku 2024 došlo k jeho projednání vládou a v červenci 2024 prošel návrh zákona prvním čtením v PSP. Jeho účinnost se pak očekává od poloviny roku 2025.

Oblast zaměstnanosti

- Nízká míra placené práce u Romů.**

⁷⁷ MMR. 2023. Tematicko-průřezový výzkum Romové a neromové v SVL – OSZ – 2023. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-prurezovy-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

⁷⁸ Výzkum probíhal v 9 státech EU. V míře výskytu diskriminace na základě romského původu v oblasti bydlení v posledních 12 měsících ČR předstihlo Maďarsko, v posledních 5 letech Portugalsko (FRA 2016: 37-38).

⁷⁹ Výzkum probíhal v 10 státech EU. V míře pociťované diskriminace při hledání bydlení v posledních 5 letech byla tato míra vyšší pouze v Portugalsku (77 %) a Řecku (57 %). Dostupné např. z: <https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/2023/roma-survey-2021>

V roce 2016 43 % Romů ve věku 20-64 let uvedlo jako svou hlavní činnost "placená práce" (včetně plného/částečného úvazku, příležitostné práce, samostatné výdělečné činnosti, sezónní práce, práce v posledních 4 týdnech). Míra zaměstnanosti u obecné populace byla v tomto období na úrovni 75 % (FRA 2016: 19). V roce 2021 byla situace u romské populace velmi podobná, kdy hodnota stejného indikátoru dosahovala hodnoty 45 % (FRA 2023: 43). I přesto, že mezi jednotlivými šetřeními uplynulo několik let, je možné, že data z roku 2021 byla zkreslená situací pandemie Covid-19, jelikož sběr dat probíhal v době restrikcí a dalších opatření. Na druhou stranu v šetření RILSA, kdy sběr dat probíhal v roce 2023, byl výsledek naprosto stejný, 45 % (41,8 % – 48,2 %) romské populace ve věku 20–64 let mělo placenou práci, což je nižší podíl ve srovnání s mírou zaměstnanosti (podílem zaměstnaných) v obecné populaci, která pro stejnou věkovou kategorii v roce 2022 dosahovala 81,3 % (RILSA 2024: 33). V této souvislosti lze uvést ještě údaj týkající se rozdílu míry placené práce u romských žen a mužů, který byl v roce 2021 21 %. Míra placené práce u romských žen byla 34 %, zatímco u romských mužů 56 % (FRA 2023: 44).

- **Vysoký podíl mladých Romů ve věku 16-24 let, kteří nejsou zaměstnáni, ani se neúčastní vzdělávání či odborné přípravy.**

51 %, resp. 47 %⁸⁰, mladých Romů v roce 2016 uvedlo, že patří do této skupiny, v obecné populaci byl podíl mladých lidí ve věku 15-24 let, kteří nebyli zaměstnáni ani ve vzdělávání či odborné přípravě, pouze 8 % v roce 2015 (FRA 2016: 21). Při dalším šetření v roce 2021 nedošlo k žádným změnám a indikátor dosáhl naprosto shodné hodnoty jako v roce 2016, tedy 47 %. V obecné populaci došlo ke snížení o jeden procentní bod na 7 % (FRA 2023: 45). V šetření RILSA byla hodnota indikátoru, tedy podíl osob z romské populace ve věku 16–29 let, které nejsou zaměstnané a ani nenavštěvují školu či odbornou přípravu, 52,5 % (47,7 % – 57,5 %) (RILSA 2024: 38).

Oblast zdraví

- **Nízká střední délka života při narození u Romů.**

Střední délka života je u Romů o 10–15 let kratší než u většinové populace. Podle studie Roma Inclusion Index 2015 (Bojadjeva 2015: 43) je průměrná délka života Romů 68,5 let, zatímco u většinové populace 78,5). Z šetření FRA z roku 2021 vyplynulo, že v průměru se romské ženy v EU dožívají o 11 let a romští muži o 9,1 let méně než ženy a muži z většinové populace, přičemž rozdíl mezi očekávanou délkou dožití romské a obecné populace patří v ČR k jednomu z nejvyšších. U romských žen byla v roce 2021 očekávaná délka dožití 70,2 let (oproti 81,9 let u žen z obecné populace) a u romských mužů 62,6 let (oproti 76 let u mužů z obecné populace) (FRA 2023: 47 – 48).

- **Odškodnění obětí protiprávních sterilizací.**

K těmto událostem docházelo zejména za minulého režimu, kdy v roce 1972 zavedlo tehdejší Československo politiku, která umožnila orgánům veřejné správy podporovat sterilizaci romských žen a žen s postižením umístěných v ústavech pro osoby s mentálním postižením s cílem kontrolovat jejich porodnost. I přesto, že politika podpory sterilizace byla ukončena v roce 1991, k případům nedobrovolných zákroků docházelo ještě dlouho po vzniku samostatné republiky.⁸¹ Za účelem odškodnění obětí protiprávních sterilizací byl přijat zákon č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů. Zákon upravuje podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžní částky ve výši 300.000 Kč osobám, které se podrobily sterilizaci v rozporu s právem v období od 1. července 1966 do 31. března 2012.

Chudoba

- **Vysoká míra příjmové chudoby a zadlužení u Romů.**

S nezaměstnaností, ale také se špatnými bytovými podmínkami, nízkým vzděláním či nízkou úrovní zdraví, diskriminací na trhu práce a antickanismem se výrazně pojí chudoba. Chudoba

⁸⁰ V prvním vydání výsledků šetření z roku 2016 byla uvedena hodnota 51 %. Ve výsledcích šetření z roku 2021 je však jako srovnávací hodnota z roku 2016 uvedena hodnota 47 %. Dle dostupných informací došlo šetření z roku 2016 k úpravě výpočtu, proto byla doplněna i přepočtená hodnota šetření z roku 2016.

⁸¹ Více viz např. <https://www.osce.org/files/f/documents/2/7/288621.pdf>.

je tedy průřezový problém, který zasahuje do všech oblastí života Romů. 58 % Romů v ČR bylo v roce 2016 ohroženo příjmovou chudobou. Ve srovnání s mírou příjmové chudoby obecné populace za rok 2016 (9,7 %) byli Romové ohroženi chudobou šestkrát častěji. Podíl Romů ohrožených chudobou byl nejvyšší v oblastech, které dle respondentů obývali residenti, z nichž byli „všichni“ nebo „většina“ romského původu (FRA 2016: 15). V roce 2021 byla situace v této oblasti o poznání horší pravděpodobně také vlivem pandemie Covid-19. V tomto roce dosahovala hodnota tohoto indikátoru 77 %, přičemž naprosto alarmující je skutečnost, že v rámci věkových skupin dosahovala hodnota indikátoru ohrožení příjmovou chudobou u věkové skupiny Romů nad 65 let 92 %. Jednalo se o nejvyšší hodnotu mezi státy, jež se šetření účastnily (FRA 2023: 25).

- **Vysoká míra zadlužení u Romů.**

Dluhová problematika významně ovlivňuje všechny cíle Strategie, především pak oblast zaměstnanosti, bydlení, ale i zdraví a vzdělávání. Pro dosažení většiny cílů je nutné snížit míru zadlužení romského obyvatelstva. Dle šetření RILSA byl podíl osob, které byly v době šetření v exekuci, 17 % (14,9 % – 19,2 %). Hodnota za obecnou populaci dle Mapy exekucí byla v roce 2022 7,6 % (RILSA 2024: 79). Toto šetření rovněž sledovalo podíl domácností, ve kterých žil daný respondent, a které byly dle něj značně nebo mírně zadlužené, na celku domácností. Podíl značně nebo mírně zadlužených domácností byl v šetření RILSA 46,4 % (43,4 % – 49,4 %) (RILSA 2024: 80).

Kromě nastíněných klíčových problémů obsahují jednotlivé tematické oblasti (viz níže) řadu dalších problémových zjištění a překážek v oblasti začleňování a participace romské menšiny v ČR. Je tedy nutné směřovat pozornost nejen k výše uvedeným klíčovým problémům, ale i k dílčím problémovým oblastem, protože jednotlivé problémy a opatření na ně reagující jsou vzájemně podmíněny a propojeny.

3.1 Logika intervence, hierarchie cílů Strategie

Tematické pokrytí Strategie vycházelo z analýzy více zdrojů. V první řadě z národních a mezinárodních dokumentů, dále z doporučení a zpráv. Zdroje můžeme typologizovat linií jejich inicializace na “zdola” (*bottom-up*) a “shora” (*top-down*). Mezi zdroje tzv. “zdola” formulovaných cílů a prioritních oblastí, jež pokrývá Strategie, patří *Doporučení Národní romské platformy III pro implementaci Strategie romské integrace do roku 2020*, které identifikovalo jako klíčové čtyři oblasti: nezaměstnanost, bydlení, vzdělávání a participaci. Dále můžeme vycházet z výsledků konzultací uvedených ve *Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě: Zpráva o hodnocení rámce EU pro vnitřní strategie do roku 2020* (Evropská komise 2018), z nichž vyplynulo, že úspěšné strategie integrace Romů na evropské i vnitrostátní úrovni musí pokrývat alespoň klíčové oblasti vytyčené v rámci EU a také boj proti protiromskému smýšlení, resp. anticikanismu. Ze seznamu 20 možných vnitrostátních prioritních oblastí 76 % respondentů na vnitrostátní úrovni vidí hlavní prioritu v oblasti vzdělávání, 57 % v oblasti zaměstnanosti a více než třetina označila za prioritní boj proti diskriminaci a protiromskému smýšlení, dostupnost bydlení a přístup ke zdravotní péči.⁸² Hodnocení dále navrhuje, aby se potírání diskriminace a protiromského smýšlení (boj proti anticikanismu) staly zvláštní prioritní oblastí hodnoceného rámce, jejímž specifickým cílem bude zákaz diskriminace. Tato oblast by zároveň měla zůstat průřezovou prioritou (Evropská komise 2018: 10).

Tematické kapitoly Strategie jsou členěny na následující vnitřní oddíly: *Výchozí unijní a mezinárodní rámec* popisuje základní kontext evropského práva a souvisejících dokumentů vztahující se k tematické oblasti. Obdobně oddíl *Výchozí národní rámec* shrnuje aktuální národní právní úpravu vymezující mantinely, v nichž se mohou aktéři tématu pohybovat. Záměrem obou oddílů je reflexe **horizontální a vertikální provázanosti** Strategie na další strategické dokumenty. Oddíl kapitol *Popis situace* agreguje dostupná data, vycházející z národních dokumentů, zpráv a odborných výzkumů a analýz poskytujících data, jejichž relevance vychází z transparentnosti a replikovatelnosti uvedených metodologických postupů. Při tvorbě Strategie a její revizi byly preferovány zdroje mapující a vycházející z období platnosti předchozí Strategie romské integrace 2015 - 2020 a následně aktuálních dat a analýz vzniklých v letech 2020, resp. 2021 – 2024. S ohledem na výpovědní a informační hodnotu se vycházelo i ze zdrojů starších.⁸³ Účelem předchozích oddílů je shromáždění a předložení materiálů v takové podobě a kvalitě, aby bylo vládě umožněno na jejich základě učinit **informované a odpovědné rozhodnutí**. Závěrečná část obsahuje **konkrétní a adresná opatření** projednaná s gestory (viz Aktualizovaná příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030). Gestorství zároveň **určuje odpovědnost** za dosažení vytyčených cílů. Opatření, která jsou zacílena **na řešení konkrétních významných problémů**, vycházejí z dat v oddílech *Popis situace* a **zhodnocení předpokládaných a reálných přínosů**.

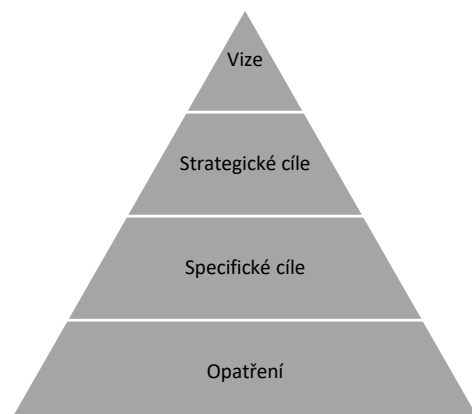
Průřezovými, horizontálními oblastmi, neoddělitelnými od tematických kapitol Strategie, jsou diskriminace a boj proti ní a dále pak postavení romských žen a mládeže. Opatření, která směřují k naplňování této Strategie, mají těžiště ve specifických opatřeních, jejichž beneficianty jsou převážně, nikoli však výlučně, Romové. Explicitní, nikoli však exkluzivní přístup, se objevuje zejména v kontextu EU⁸⁴ (heslo „hlavně pro Romy, ale nejen pro Romy“). Jedná se o přístup, který spočívá v konkrétní podpoře i dalších skupin, které se ocitly ve stejných nebo obdobných socio-ekonomických životních podmínkách. Typickým příkladem použití tohoto přístupu může být **mikroregionální přístup** – zacílení opatření na SVL, obývané většinově či ve velké míře Romy.

⁸² Zjištění vycházejí z názorů národních kontaktních míst pro Romy, organizací občanské společnosti, jednotlivců z členských států EU a zemí zapojených do procesu rozšíření (Evropská komise 2018: 1).

⁸³ Pro přehlednost byly některé informace v této aktualizované Strategii oproti původnímu textu Strategie upraveny nebo odstraněny, jelikož již nebyly, z důvodu posunu v dané oblasti, relevantní.

⁸⁴ Princip „jednoznačného, ale ne výlučného zaměření“ je obsažen v dokumentu Deset společných základních zásad týkajících se začleňování Romů. Ty byly přiloženy k závěrům Rady ze dne 8. června 2009. Zahnují: 1) konstruktivní, pragmatické a nediskriminační politiky, 2) jednoznačné, ale ne výlučné zaměření, 3) mezikulturní přístup 4) usilování o začlenění do většinové společnosti, 5) povědomí o genderovém rozměru, 6) převod politik vybudovaných na průkazném základě, 7) využívání nástrojů EU, 8) zapojení regionálních a místních orgánů, 9) zapojení občanské společnosti 10) aktivní účast Romů.

Schéma 1: Hierarchické cíle Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030

Strategie je koncipována jako otevřená; na specifické cíle mohou navazovat další soubory opatření a akční plány, jak pro dílčí sektory, tak s regionální dimenzí. Příkladem může být akční plán pro oblast inkluzivního vzdělávání, nebo v případě regionálního zaměření strategie romské integrace jednotlivých krajů.

Nejpalčivějším problémem při vytváření návrhů určitých opatření je stanovení vhodných indikátorů pro měření dosaženého pokroku, jakož i stanovení kvantitativně formulovaných cílů. Tato situace je dána nedostatečným zmapováním situace Romů v ČR v klíčových oblastech jako je zaměstnanost, vzdělání, bydlení a zdraví. Existující studie se soustředí převážně na situaci obyvatel ve vyloučených lokalitách a mnohé z nich jsou regionálního charakteru. Například v oblasti zaměstnanosti Romů chybí statistická data vztahující se k celé romské populaci, včetně tzv. střední třídy. Chybí rovněž metody pro šetření různých stránek situace romské populace například pro míru chudoby. Tato situace se netýká pouze ČR, a proto se ČR podílí na činnosti pracovní skupiny FRA, která navrhla portfolio indikátorů pro monitoring a intervence strategií romské integrace po roce 2020 (FRA 2019b).

Klíčové předpoklady portfolia se skládají z matice složené z *výsledkových indikátorů (outcome indicators)*, *specifických podoblastí (focused sub-areas)* a *zvláštních opatření (specific measures)*. Sada *výsledkových indikátorů* slouží k monitorování celkového pokroku v jednotlivých tematických oblastech. Každá z tematických oblastí se skládá ze *specifických podoblastí*, jejichž pokrok přispívá k dosažení cílů v dané tematické oblasti. Cílů konkrétních *specifických podoblastí* je dosahováno prostřednictvím *zvláštních opatření* (ať už mainstreamových nebo cílených), která lze seskupit podle typologie/kategorií v závislosti na konkrétním obsahu plánovaných akcí. Každá z tematických kapitol Strategie pracuje s výsledkovými i procesními indikátory pro některé specifické cíle doporučenými FRA.

3.2 Vize

Vize, k níž by česká společnost měla v oblasti romské participace, rovnosti a začleňování směřovat, byla již definována Strategií romské integrace do roku 2020 a zůstává nezměněná. Vizí je překonání všech historicky podmíněných znevýhodnění romské menšiny, a dosažení takového stavu, kdy nebudou existovat neodůvodněné a nepřijatelné rozdíly mezi značnou částí Romů a převážnou částí majoritní společnosti v neprospěch Romů v žádné sféře společenského života. Romové si uchovají svoji specifičnost jako národnostní menšina, tedy svoji identitu, jazyk, kulturu, národní povědomí a tradice, a touto rozmanitostí budou přispívat k obohacení společnosti. Soužití Romů s ostatní společností bude bezkonfliktní.

Pro dosažení uvedeného lze globální cíle Strategie definovat ve dvou propojených rovinách: 1. emancipační a 2. desegregační. Zatímco v první rovině - především v oblastech kultury a částečně

i vzdělávání (především z konceptuálního hlediska) - bylo dosaženo již v předchozím období obratu, který přispívá k posílení postavení Romů, v rovině desegregační přetrvávají stále významné nerovnosti v oblasti vzdělávání, bydlení a zdraví. Zlepšení situace v oblasti zaměstnanosti lze přičíst spíše celkové hospodářské situaci a obecně nízké míře nezaměstnanosti v období před pandemií Covid-19. Ve vzdělávání došlo během roku 2020 ke zhoršení situace vlivem pandemie Covid-19, kdy kvůli ztíženému přístupu některých romských dětí a dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí k distanční výuce došlo k prohloubení již existující nerovnosti.⁸⁵ Konceptuálně lze v desegregační rovině očekávat zlepšení současného stavu na linii systémového boje proti anticikanismu spolu se snižováním obecných i institucionálních diskriminačních překážek především v socioekonomické rovině.

3.3 Strategické cíle

Na základě identifikovaných problémů byly stanoveny následující strategické cíle:

Podpora a rozvoj občanské, socio-ekonomické, politické a kulturní emancipace romské národnostní menšiny, tzn. podpora rovnosti, začleňování a participace⁸⁶

- Snižit míru anticikanismu
- Zvýšit úroveň dosaženého vzdělání Romů
- Zajistit rovný přístup Romů ke kvalitnímu bydlení
- Zajistit rovný přístup Romů k zaměstnání
- Zajistit rovný přístup Romů ke kvalitní zdravotní péči a sociálním službám

Průřezovým strategickým cílem je: **Zajistit kapacity a zdroje pro implementaci Strategie.**

Plnění strategických cílů Strategie přispěje nejenom k dosažení stanovené vize, ale rovněž k plnění Strategického rámce ČR 2030, resp. v obecnějším smyslu Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v ČR. Propojení jednotlivých strategických cílů s vybranými specifickými cíli Strategického rámce ČR 2030 a cílů udržitelného rozvoje demonstruje Tabulka 1: Příspěvek Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021-2030 k naplňování cílů udržitelného rozvoje v ČR.

Kromě uvedených hlavních indikátorů pro plnění strategických cílů Strategie uvádíme v jednotlivých logických rámcích další tzv. pomocné indikátory, které jsou relevantní pro plnění specifických a potažmo strategických cílů.

Specifické postavení má strategický cíl **Podpora a rozvoj občanské, socio-ekonomické, politické a kulturní emancipace romské národnostní menšiny** a průřezový strategický cíl **Zajistit kapacity a zdroje pro implementaci Strategie**. Plnění těchto dvou cílů je zásadní pro plnění všech dalších strategických cílů. Posilování účasti Romů na rozhodovacích procesech, podpora rozvoje jejich identity včetně rozvoje kultury, jazyka a uchování historie je základním předpokladem pro zlepšení situace romské menšiny i v oblastech vzdělávání, bydlení, zaměstnanosti či zdraví. Zároveň, prostřednictvím komunitní práce a aktivním zapojováním Romů ve všech sférách společnosti, přispívá strategický cíl týkající se oblasti emancipace k boji proti stereotypům a předsudkům, tudíž ke snižování anticikanismu ve společnosti. Na druhé straně je pro plnění všech tematických strategických cílů nezbytné posílit pozici klíčových aktérů odpovědných za romskou integraci na centrální, krajské a místní úrovni, včetně finančního zajištění jednotlivých pozic, posílení koordinace napříč veřejnou správou, neziskovým sektorem či výzkumnými institucemi a v neposlední řadě zajištění potřebných dat k vyhodnocování stanovených indikátorů. Tyto oblasti jsou zahrnuty v průřezovém strategickém cíli.

⁸⁵ Viz např. Spolupráce škol s žáky, kteří žijí ve složitých životních podmínkách, v čase opatření přijatých v souvislosti s šířením Covid-19. Výběrové šetření v základních a mateřských školách ve spolupracujících lokalitách ASZ. Výzkumný tým Agentury pro sociální začleňování, 2020. Dostupné z: www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/spoluprace-skol-s-zaky-covid-19/.

⁸⁶ Tyto cíle obsahově korespondují se třemi horizontálními cíli nového rámce EU pro rovnost, začlenění a účast Romů. Snižováním míry chudoby se zabývá Strategie sociálního začleňování 2021-2030, která explicitně uvádí, že jednou z nejvíce ohrožených skupin z hlediska chudoby a sociálního vyloučení jsou Romové.

Důležitým nástrojem, který se prolíná značnou částí řešených oblastí napříč kapitolami, ačkoliv mu není v materiálu věnován zvláštní oddíl, a který bezprostředně souvisí se strategickým cílem **Zajistit rovný přístup Romů ke kvalitní zdravotní péči a sociálním službám**, je sociální práce. Tato profesionální aktivita je zaměřena na ochranu lidské důstojnosti a práv a spočívá v pomoci jednotlivcům, skupinám či komunitám ve snaze zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování v jejich přirozeném prostředí (viz Strategie sociálního začleňování 2021 – 2030, 49). Strategický význam sociální práce spočívá v jejím holistickém zaměření a zároveň v možnosti vysoce individualizovaného charakteru intervencí. Vzhledem k potenciálu sociální práce, resp. sociálních pracovníků v různých identifikovaných oblastech, je nutné vytvořit podmínky pro jejich maximální uplatnění a zapojení v různých systémech (úřady, úřady práce, sociální služby, školy, věznice atd.). Pro zajištění synergie jednotlivých aktérů, efektivní vynakládání finančních prostředků a především pozitivních dopadů na sociálně vyloučené je nezbytně nutné propojovat nástroje sociální politiky. Je zapotřebí apelovat na dostatečné personální zabezpečení a především na dostupnost, dostatečnou personální a časovou kapacitu a posílení kompetencí potřebných pro propojování uvedených opatření a garanci etických principů sociální práce ve vztahu ke klientům.

Tabulka 1: Příspěvek Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021-2030 k naplňování cílů udržitelného rozvoje v ČR

SDGs	Vybrané specifické cíle Strategického rámce ČR 2030	Vybrané ukazatele pro měření pokroku v plnění SDGs v kontextu EU ⁸⁷	Hlavní indikátory pro měření pokroku v plnění strategických cílů SRI 2021–2030	Strategické cíle SRI 2021–2030
Cíl č. 1 Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě	3.1 Dlouhodobě se snižuje podíl osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením	Osoby ohrožené příjmovou chudobou po sociálních transferech (% obyvatel) Osoby žijící v obydlích s prosakující střechou, vlhkými zdmi, podlahami nebo základy nebo trouchnivějšími okenními rámy nebo podlahou (% obyvatel)	Romové ohrožení příjmovou chudobou po sociálních transferech (% Romů) ⁸⁸ Romové žijící v obydlích s prosakující střechou, vlhkými zdmi, podlahami nebo základy nebo trouchnivějšími okenními rámy nebo podlahou (% Romů)	Zajistit rovný přístup Romů ke kvalitnímu bydlení
Cíl č. 3 Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku	5.2 Snižují se vlivy způsobující nerovnosti v oblasti zdraví	Střední délka života při narození (roky)	Střední délka života při narození u Romů (roky)	Snížit nerovnosti ve zdraví Romů
Cíl č. 4 Zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělávání a podporovat příležitosti celoživotního vzdělávání pro všechny	4.1 Vzdělávací systém je inkluzivní a vzájemně přístupný, neselektuje žáky a žákyně v útlém věku na talentované a netalentované a omezuje závislost vzdělávacích drah a výsledků na jejich socioekonomickém zázemí.	Účast na předškolním vzdělávání (% věkové skupiny ve věku od 4 let do věku zahájení povinné školní docházky) Osoby předčasně opouštějící vzdělávací systém (% obyvatel ve věku 18–24 let)	Účast na předškolním vzdělávání romských dětí (% romských dětí ve věku od 4 let do věku pro zahájení povinné školní docházky) Romští žáci předčasně opouštějící vzdělávací systém (% Romů ve věku 18–24 let)	Zvýšit úroveň dosaženého vzdělání u Romů
Cíl č. 8 Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny	2.3 S obecnou mírou nezaměstnanosti se zároveň snižuje i podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti	Mladí lidé, kteří nejsou zaměstnáni ani se neúčastní vzdělávání a odborné přípravy (% obyvatel ve věku 15–29 let) Míra zaměstnanosti (% obyvatel ve věku 20–64 let)	Mladí Romové, kteří nejsou zaměstnáni ani se neúčastní vzdělávání a odborné přípravy (% Romů ve věku 16–24 let) ⁸⁹ Míra zaměstnanosti Romů (% Romů ve věku 20–64 let)	Zajistit rovný přístup Romů k zaměstnání
Cíl č. 10 Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi	3.4 Je zajištěn rovný přístup k osobám ohroženým diskriminací na základě pohlaví, věku, péče o závislé osoby, zdravotního postižení, etnicity, národnosti, sexuální orientace, vyznání nebo světového názoru. Zvláštní důraz je kladen na předcházení vícečetné diskriminaci.		Romové, kteří uvedli, že byli diskriminováni na základě romského původu v posledních 12 měsících (% Romů) Romové, kteří uvedli, že byli obtěžováni nebo pronásledováni z důvodů své romské národnosti v průběhu posledních 12 měsíců (% Romů)	Snížit míru anticikanismu

⁸⁷ Viz ukazatele pro měření pokroku v plnění cílů udržitelného rozvoje v kontextu EU: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators>.

⁸⁸ Průřezový indikátor pro strategické cíle, zejména vzdělávání, bydlení, zaměstnanost a zdraví.

⁸⁹ Průřezový indikátor pro strategické cíle v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti.

4.1 Výchozí unijní rámec

Lisabonská smlouva zavedla do primárního práva EU pojem „příslušníci menšin“ a *Listina základních práv EU* učinila pojem „národnostní menšiny“ termínem práva EU, ačkoli definice obou pojmů nebyly v dokumentech zahrnuty. Dodržování práv příslušníků menšin bylo čl. 2 *Smlouvy o EU* zařazeno mezi základní hodnoty, na kterých je EU založena. Explicitní výčet menšinových práv však ve Smlouvách není uveden. Na více místech je zdůrazněn respekt vůči kulturní a jazykové rozmanitosti (čl. 3 odst. 3 *Smlouvy o EU*, čl. 22 *Listiny základních práv EU* či v čl. 165 a čl. 167 *Smlouvy o fungování EU*).

Problematicke ochrany práv národnostních menšin se podrobněji věnoval Evropský parlament (dále jen „EP“), a to v rámci právně nezávazných usnesení. V roce 2013 např. EP přijal usnesení o evropských jazycích, jimž hrozí zánik, a o jazykové rozmanitosti v Evropské unii (2013/2007(INI)) (Evropský parlament, 2013). Z novějších usnesení se ochraně práv menšin věnovalo usnesení EP ze dne 7. února 2018 o ochraně a nepřipustnosti diskriminace menšin v členských státech EU (2017/2937(RSP)), které zdůraznilo spjatost práv národnostních menšin s právním státem. Zároveň toto usnesení vyzvalo členské státy k respektování práv na používání menšinových jazyků (Evropský parlament, 2018a). V usnesení ze dne 13. listopadu 2018 o minimálních standardech pro menšiny v EU (2018/2036(INI)) EP vyzval Evropskou komisi, aby vypracovala společný rámec minimálních standardů EU pro ochranu menšin. Evropská komise a členské státy by podle tohoto usnesení měly chránit kulturní a jazykovou identitu národnostních a etnických menšin a vytvořit podmínky pro jejich podporu (Evropský parlament, 2018b).

4.2 Výchozí národní rámec

ČR je povinna chránit práva příslušníků národnostních menšin a vytvářet podmínky pro realizaci těchto práv, a to v souladu s vnitrostátní legislativou (Ústavou, Listinou základních práv a svobod, zákonem č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tzv. menšinový zákon aj.) a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, které ratifikovala.

Z mezinárodně právních dokumentů v oblasti ochrany práv příslušníků národnostních menšin mají pro ČR nejzásadnější význam dokumenty RE, jako je *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin* (dále jen „Rámcová úmluva“) a *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků*. Tyto pro ČR závazné dokumenty ovlivnily přijetí a obsah tzv. menšinového zákona, resp. zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. ČR pravidelně předkládá RE monitorovací zprávy o plnění závazků plynoucích z mezinárodně právních dokumentů a po jejich vyhodnocení obdrží od příslušného výboru RE⁹⁰ doporučení pro zlepšení úrovně ochrany národnostně menšinových práv.

ČR předložila šestou periodickou zprávu o plnění *Rámcové úmluvy* v roce 2023⁹¹. Tato zpráva sleduje osnovu schválenou Výborem ministrů RE a zahrnuje období mezi roky 2019 až 2022. Poradní výbor RE však doposud nezaujal k této zprávě stanovisko. Ve svém předchozím stanovisku z roku 2021 však poradní výbor ve vztahu k romské menšině ocenil zejména odstranění vepřína na místě bývalého koncentračního tábora pro Romy v Letech u Písku. Výbor ministrů RE pak následně ve své rezoluci vyzval ČR zejména k zintenzivnění úsilí v boji proti stereotypům a predsudkům vůči menšinám, které jsou ve společnosti nejvíce vystaveny nenávisným projevům, a to i prostřednictvím osvětových kampaní zaměřených na menšiny, dále k neprodlenému odškodnění všech žen, které se staly oběťmi protiprávních sterilizací, a to v souladu s právními předpisy přijatými za tímto účelem, nebo ke

⁹⁰ Podle čl. 24 *Rámcové úmluvy* o ochraně národnostních menšin je sledování provádění úmluvy pověřen Výbor ministrů RE. V případě *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků* zprávy předložené generálnímu tajemníkovi RE projedná výbor expertů (čl. 16).

⁹¹ <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/I--Sesta-zprava-Ramcova-umluva.pdf>

shromažďování přesnějších údajů o počtu osob patřících k národnostním menšinám tím, že se zvýší jejich povědomí o důležitosti deklarovat vlastní etnickou příslušnost při sčítání lidu.⁹²

V doporučení Výboru ministrů RE k IV. Periodické zprávě ČR o plnění závazků plynoucích z *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků* je pak ve vztahu k romštině apelováno na to, aby ČR nadále chránila a podporovala romštinu včetně zvýšení podílu výuky romštiny jako menšinového jazyka ve spolupráci s mluvčími romštiny, a vytvořila příznivé podmínky k jejímu užívání ve veřejném životě. ČR předložila RE v roce 2023 rovněž svou V. Periodickou zprávu o plnění uvedené smlouvy, ovšem poradní výbor k ní doposud nezaujal žádné stanovisko.

Ústavní pořádek ČR, konkrétně čl. 3 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, zakotvuje právo svobodně rozhodovat o své národnosti, přičemž jakékoliv ovlivňování rozhodování o své národnosti je zakázáno. Hlásit se k národnostní menšině je tedy právem, nikoli povinností. Vláda rovněž respektuje vícevrstevnou identitu Romů. Nikdo nesmí být nucen "vzdát se" svého původu či identity, aby se mohl považovat za příslušníka českého národa (ÚV ČR 2006: 2). Možnost přihlásit se k několika národnostem je zohledněna i při Sčítání lidu, domů a bytů, které probíhá v intervalu 10 let na základě zvláštního právního předpisu.

Podle menšinového zákona a mezinárodních smluv patří mezi další práva národnostních menšin zejména právo na sdružování, účast na řešení záležitostí týkajících se národnostních menšin, jazyková práva, právo na vzdělání v jazyce národnostní menšiny, právo na rozvoj kultury a právo na rozšiřování informací ve svém jazyce, přičemž výkon některých práv je upraven dalšími právními předpisy.⁹³

Legislativní rámec pro výkon práv příslušníků národnostních menšin je dále doplněn nařízením vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity. Na jeho základě orgány státní správy poskytují dotace ze státního rozpočtu na podporu aktivit národnostních menšin v oblasti kultury, vzdělávání a užívání jazyka.

Předpokladem pro využívání práv příslušníků národnostních menšin u romské menšiny je zejména její emancipace. Emancipace je chápána jako vymanění se z nerovnoprávného postavení, přičemž pro emancipaci je rozhodující vůle podstatné části menšiny k emancipaci. Bez této vůle, o níž rozhodují samotní Romové, může společnost zajistit jen individuální rovnoprávnost (Úřad vlády ČR 2015: 13).

Emancipaci Romů se věnovala již Strategie romské integrace do roku 2020,⁹⁴ která usilovala o vytváření předpokladů pro emancipaci příslušníků romské menšiny. Významným milníkem a zároveň příkladem úspěšné emancipace související s plněním Strategie romské integrace do roku 2020 bylo např. odkoupení vepřína v Letech u Písku, který stál na místě genocidy Romů a Sintů za druhé světové války státem, nebo vybudování Památníku holocaustu v Hodoníně u Kunštátu. Těchto úspěchů – investic ve veřejném zájmu - bylo dosaženo především díky kolektivní emancipaci a úsilí romské menšiny. Do budoucna je proto důležité pokračovat ve vytváření podmínek pro užívání všech národnostně menšinových práv, včetně zachování existujících forem podpory rozvoje romské kultury, která významným způsobem napomáhá kolektivní emancipaci romské menšiny.

4.3 Popis situace

Řada národnostně menšinových práv, resp. nástrojů k jejich uplatňování, je podmíněna tím, že určitý podíl občanů se přihlásí k národnostní menšině oficiální cestou, tj. v rámci sčítání lidu. Příslušné právní úpravy stanovují procentuální hranici osob hlásících se k národnostní menšině na území kraje nebo obce nutné k uplatňování národnostně menšinových práv prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny, zřizovaných krajem nebo obcí (viz dále). Kromě této podmínky je rovněž potřeba projev vůle

⁹² <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/nm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/Doporuceni-Ramcovka.pdf>

⁹³ Např. zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů apod.

⁹⁴ V kapitole 4. Podpora Romů jako svébytné národnostní menšiny, podpora romského jazyka a kultury, str. 35.

části příslušníků národnostní menšiny, že o uplatnění příslušného národnostně menšinového práva mají zájem.⁹⁵

Mnohá základní práva příslušníků národních menšin však nejsou přímo provázána s existencí výborů pro národnostní menšiny. Jedná se o právo na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin, právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny, vytváření a šíření rozhlasových a televizních pořadů ve vztahu k příslušníkům národnostních menšin, či právo na užívání jména a přijetí v jazyce národnostní menšiny.

4.3.1 Počty osob hlásících se k romské národnosti

Důležitou událostí v době platnosti Strategie bylo Sčítání lidu, domů a bytů, které proběhlo v roce 2021. Přestože přihlášení se k určité národnosti a národnostní menšině představuje nepovinnou deklaraci, ve svém důsledku hraje v životě národnostních menšin významnou roli. Znalost národnostního složení obyvatelstva je nezbytná pro utváření sociální politiky (národnostní, kulturní, jazykové, integrační) a je předpokladem pro uznávání národnostních menšin žijících na území ČR a práv z jejich postavení vyplývajících. Důležitost poznání národnostního složení obyvatelstva bylo rovněž důvodem pro navázání spolupráce Kanceláře RVZRM s ČSÚ. V součinnosti s národnostními menšinami byly vypracovány překlady internetových formulářů ke sčítání do jazyků nejpočetnějších národnostních menšin, včetně romštiny. ČSÚ dále připravil srozumitelný leták, v němž vysvětloval důležitost přihlášení se ke své národnosti nebo ke dvěma národnostem. Zmocněnkyně vlády pro lidská práva Helena Válková zástupcům romských a proromských NNO a členům RVZRM rozeslala dopis, v němž vyjádřila podporu tomu, aby zástupci Romů v rámci své činnosti upozorňovali na možnost uvést při sčítání svou národnost.

Ve výsledku byl poprvé od sčítání lidu v roce 1991 zaznamenán značný nárůst počtu osob hlásících se k romské národnosti. V případě osob hlásících se výhradně k romské národnosti (4 458 osob) došlo sice k mírnému poklesu oproti sčítání lidu v roce 2011, kdy se k romské národnosti přihlásilo 5 135 osob, nicméně počet osob hlásících se k romské národnosti v kombinaci s další národností se více než zdvojnásobil ze 7 818 v roce 2011 na 17 233 v roce 2021. Celkově se tím k romské národnosti přihlásilo 21 691 osob. Počet osob hlásících se k romské národnosti však stále nedosáhl úrovně z roku 1991, kdy se k romské národnosti přihlásilo 32 903 osob, oproti sčítáním v letech 2001 a 2011 však vzrostl počet přihlášených Romů v roce 2021 o dvě třetiny.

Co přesně způsobilo, že se podstatně víc osob přihlásilo k romské národnosti, nelze jednoduše vyhodnotit. Svůj podíl na tomto výsledku mohla mít pohodlná online forma sčítání. Zároveň proběhlo několik kampaní ze strany státu (výše zmíněné zapojení ÚV ČR, kampaň ČSÚ na sociálních sítích, příspěvky Hate Free Culture na sociálních sítích) nebo přímo ze strany romských a proromských NNO. Platforma RomanoNet, která zastřešuje vícero romských organizací, organizovala online kampaň se známými Romkami a Romy, kteří vysvětlovali důležitost přihlášení se k romské národnosti. Kampaň byla doplněna diskusním pořadem a články na zpravodajském serveru Romea.cz, příspěvky ke sčítání v pořadu Českého rozhlasu O Roma vakeren nebo tematickým vysíláním na online televizi Tuke.TV.

Tabulka 2: Osoby hlásící se k romské národnosti při sčítání lidu z let 1991, 2001, 2011 a 2021

národnost	1991	2001	2011	2021
romská	32 903	11 746	5 135	4 458
romská a jiná	nezjištěno ⁹⁶	784	7 818	17 233
celkem	32 903	12 530	12 953	21 691

⁹⁵ Viz např. podmínku pro vznik národnostního výboru v § 117 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení); § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení); § 78 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze nebo podmínky pro vznik tříd a škol se vzděláváním v jazyce národnostních menšin v § 14 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ V roce 1991 byly případné zápisy dvojí národnosti zpracovány podle první uvedené národnosti.

Zdroj: Český statistický úřad, 1991. Pramenné dílo 1991 - obyvatelstvo v datech. Tab. 7. Obyvatelstvo podle národnosti a pohlaví, pětiletých věkových skupin a státní příslušnosti; Český statistický úřad, 2003. SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ K 1. 3. 2001- obyvatelstvo Česká republika; Český statistický úřad, 2014. Národnostní struktura obyvatel; Český statistický úřad, 2022. Obyvatelstvo podle vybraných národností a kombinací národností.

Romové byli na území dnešní ČR v průběhu 20. století vystaveni trojímu šoku: (1) vyvraždění většiny usedlé populace v koncentračních táborech za druhé světové války, (2) socialistickému experimentu násilné asimilace kombinovanému s paternalistickými praktikami, (3) tržní transformaci (Navrátil, Šimíková, 2002: 10). To vše zásadním způsobem formovalo ochotu Romů se veřejně hlásit ke svému romství. Tragické zkušenosti Romů s úředním sčítáním a oficiální evidencí založené na etnicitě tvoří historické milníky romské diskriminace. Je třeba zmínit sérii protituláckých zákonů z období Rakouska-Uherska (Janák, 1969: 86), zákon č. 117/1927 Sb., „o potulných cikánech“,⁹⁷ spojený se sběrem antropometrických a daktyloskopických dat, které za druhé světové války posloužily nacistickým úřadům jako databáze osob určených k likvidaci (Nečas, 2002: 83), či soupisy kočujících osob v socialistickém Československu plynoucí ze zákona č. 74/1958 Sb., který kočovný způsob života zakazoval.⁹⁸ Soupisy osob proběhly na konci 50. let formou nájezdů na romské tábory a zabavování a likvidace majetku, během sčítání navíc docházelo k vysoké chybovosti, a na seznamech se tak objevily tisíce osob, které tam nepatřily (Jurová, 2008: 69).

Je proto pochopitelné, že důvodem pro nepřihlášení se k romské národnosti může být strach a nedůvěra v anonymitu sčítání lidu a zkušenosti s diskriminací, anticikanismem a rasistickými útoky. Někteří Romové se raději „ukryjí“ a uvedou to, co si myslí, že se od nich očekává. Nízký počet osob hlásících se k romské národnosti může také souviset s protichůdnými nároky na Romy ze strany většinové společnosti. Romové jsou denně konfrontováni s normativem češství, požaduje se po nich totožné jednání, ale zároveň jsou vyzýváni k deklaraci svého romství. Na jednu stranu je po nich požadováno přizpůsobení se habitu, normám a socio-kulturním strategiím (životní styl) dle normativních představ většinové národnosti a na druhou stranu se po nich požaduje přizpůsobení i stejnému způsobu deklarování kolektivní existence (uvažování v kategorii národnosti) (Klíčová 2006: 252-253).

Jako další důvod poklesu počtu osob hlásících se ve sčítání lidu k romské národnosti V. Ševčíková (2012: 43) uvádí tzv. „krizi romství“ po roce 1989. Podle ní se krize romství projevuje jako „sdílené ztracení etnického sebevědomí Romů“. V Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021 jsou členské státy EU vyzývány, aby podporovaly „pozitivní obraz Romů a vzorové příklady, např. prostřednictvím podpory setkávání různých skupin obyvatelstva a vzorového učení.“⁹⁹ Taková systematická podpora může nejen posilovat boj proti diskriminaci, ale může také Romy podpořit v přijetí a deklaraci své identity.

4.3.2 Účast na řešení záležitostí týkajících se romské menšiny

Příslušníci romské menšiny mají dle menšinového zákona, stejně jako příslušníci dalších národnostních menšin, právo na aktivní účast v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech. Na celostátní úrovni působí poradní orgány vlády, RVNM a RVZRM, ve kterých mají Romové své zástupce. Za účelem posílení účasti Romů v rozhodovacím procesu na národní úrovni byla v prosinci 2022 zřízena dlouho očekávaná funkce vládního zmocněnce pro záležitosti romské menšiny, přičemž historicky první romskou zmocněnkyní se stala Lucie Fuková.

Zástupci romské menšiny jsou dále členy dotačních komisí na Ministerstvu kultury (dále jen „MK“), MŠMT a Úřadu vlády ČR. Dále jsou také zastoupení v některých dalších pracovních orgánech státní správy, jako jsou pracovní skupiny zřizované MPSV či Ministerstvem vnitra (dále jen „MV“). Zároveň jsou zástupci Romů členy orgánů zřizovaných za účelem monitoringu a přípravy operačních programů, tzn. zejména v operačních programech, jejichž gestory jsou MPSV, MŠMT nebo MMR. Na úrovni krajů, hlavního města Prahy, a obcí s rozšířenou působností jsou zřizovány výbory pro národnostní

⁹⁷ Zákon č. 117/1927 Sb. o potulných cikánech. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1927/052-1927.pdf>.

⁹⁸ Zákon č. 74/1958 Sb., o trvalém usídlení kočujících osob. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-74>.

⁹⁹ Viz https://ec.europa.eu/info/files/proposal-draft-council-recommendation-roma-equality-inclusion-and-participation_cs. Str. 20.

menšiny.¹⁰⁰ Pro vznik výboru je potřebné, aby se v posledním sčítání lidu přihlásilo k národnosti jiné než české alespoň 5 % občanů kraje/hl. města Prahy nebo 10 % občanů obce. O vznik výboru musí zároveň požádat spolek zastupující zájmy národnostní menšiny.

V roce 2019 byly na úrovni krajů a hl. města Prahy zřízeny v souladu se zákonem 4 výbory pro národnostní menšiny, a to v kraji Jihomoravském, Karlovarském, Moravskoslezském a hl. městě Praze. Ve všech těchto výborech byli Romové zastoupeni s výjimkou kraje Moravskoslezského, kde v roce 2019 nepůsobil žádný Rom (situace v Moravskoslezském kraji se změnila po krajských volbách na podzim roku 2020, kdy i ve výboru pro národnostní menšiny zastupitelstva kraje jsou osoby, které se identifikují jako Romové). V roce 2022 byl Výbor pro národnostní menšiny navíc zřízen v Ústeckém kraji. Všechny pět existujících výborů však bylo v roce 2022 zřízeno nad rámec § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, jelikož při sčítání lidu nebyla v žádném z krajů dosažena zákonná 5% hranice občanů hlásících se k jiné než české národnosti. V každém z těchto výborů byli v roce 2022 zastoupeni rovněž Romové. Nad rámec zákona byl ve většině krajů zřízen jiný poradní orgán, který se tematice národnostních menšin věnuje. Romové byli zastoupeni např. v orgánech v Královéhradeckém kraji, v Libereckém kraji nebo Olomouckém kraji.

Podle údajů ČSÚ na základě Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 splnilo 55 obcí podmínku pro zřízení výboru pro národnostní menšiny podle zákona o obcích. Výbor byl v roce 2019 zřízen v necelé polovině (25) těchto obcí. V roce 2019 byli Romové zastoupeni ve výborech pro národnostní menšiny v obcích Cheb, Aš, Vysoké Mýto a Chomutov. Po sčítání v roce 2021 byla podmínka pro vznik výboru splněna v 35 obcích, přičemž výbor pro národnostní menšiny nebo jiný obdobný orgán byl zřízen ve 30 z nich.¹⁰¹ Romové byli zastoupeni ve výborech pro národnostní menšiny obcí nebo obdobných orgánech měst Cheb, Aš, Liberec, Karviná, Třinec, Chomutov a Trmice.¹⁰²

Důvody pro nezřízení výboru pro národnostní menšiny v obcích, v nichž je splněna zákonná podmínka, mohou souviset s nezájmem o zřízení výboru ze strany příslušníků národnostních menšin nebo neexistencí spolku zastupujícího zájmy národnostní menšiny či migrací obyvatel v době sčítání lidu (ÚV ČR 2019a:15). U Romů může být navíc důvodem pro nezřízení výboru pro národnostní menšiny nedostatečný podíl osob hlásících se k romské národnosti, což může být také důvodem pro nízké zapojení romské menšiny do řešení veřejných záležitostí.

Kromě specifických orgánů, které jsou zřizovány speciálně pro národnostní menšiny k zajištění jejich účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostních menšin, mají Romové jako občané ČR také možnost účasti na správě věcí veřejných prostřednictvím politických práv zakotvených v Listině základních práv a svobod (čl. 17-23). Užívání těchto práv mezi Romy je však nízké. Romové jsou podprezentováni ve volených orgánech jak na národní, tak na regionální úrovni. Poslední romský kandidát do PSP ČR byl zvolen v roce 1998. Přispívá k tomu zejména nízká volební účast Romů a nízký počet romských kandidátů v parlamentních a regionálních volbách. V šetření RILSA uvedla v roce 2022 třetina respondentů z romské populace s právem volit (33 %), že k volbám chodí, přičemž 11 % téměř vždy. Naopak dvě třetiny osob oprávněných volit odpověděly, že se voleb neúčastní. V roce 2023 takto odpovědělo 52,2 % respondentů oprávněných volit (RILSA 2024: 86).

V šetření FRA pouze 23 % respondentů odpovědělo kladně na otázku týkající účasti ve volbách národních, resp. parlamentních (FRA 2021). Obdobné výsledky byly zjištěny i v šetření RILSA v roce 2023/2024, kdy podíl osob, které uvedly, že v posledních volbách do Poslanecké sněmovny (2021) byly volit, na počtu respondentů, kteří jsou právoplatnými voliči, byla necelá pětina, tedy 24,1 % (RILSA 2024: 87).

Obdobná situace v oblasti voleb je i na místní úrovni. V posledních komunálních volbách, které se konaly v říjnu 2018, bylo do místních zastupitelstev zvoleno 13 romských zastupitelů, přičemž odhadovaný počet všech romských kandidátů byl 170 (Romea 2018). Když srovnáme počet zvolených

¹⁰⁰ Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení) § 117 odst. 3; Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení) § 78 odst. 2; Zákon č. 131/2000 Sb. o hlavním městě Praze § 78 odst. 2.

¹⁰¹ Některá města a obce, které zřídily výbor pro národnostní menšiny nebo jiný obdobný orgán, tak učinily nad rámec své povinnosti plynoucí ze zákona.

¹⁰² Informace pochází z interních dokumentů poskytnutých kraji za účelem vypracování Zprávy o situaci národnostních menšin v roce 2022.

romských představitelů se všemi zvolenými zastupiteli, kterých bylo přibližně 60 000 (0,02 %) (ČSÚ 2018a), tak jsme daleko pod odhadovanou mírou zastoupení Romů v české společnosti (cca 2,5 %). Současně s volbami do místních zastupitelstev probíhaly také volby senátní, přičemž jediní dva romští kandidáti úspěšní nebyli (Romea 2018). V roce 2022 minimálně 215 Romů a Romek kandidovalo v komunálních volbách, v senátních volbách pak kandidoval pouze jeden Rom. Podle zjištění zpravodajského serveru Romea.cz uspělo v komunálních volbách 13 romských kandidátů a kandidátek. Jednalo se o kandidáta ANO (Chomutov, Stříbro), ODS (Praha 14), OMMO (Lom), Sdružení pro Olomoučany (Olomoučany), PRO! Ústí (Ústí nad Labem), SPD (Krupka), Místní hnutí nezávislých za harmonický rozvoj obcí a měst (Šluknov), pro Vintířov (Vintířov), Za obec a změny k lepšímu (Vřesová).¹⁰³ I v těchto volbách však byla volební účast Romů velmi nízká. Dle posledního šetření FRA (2021) odpovědělo kladně na otázku účasti v místních volbách pouze 26 % respondentů z řad Romů.

Velmi nízkou participaci pak FRA zaznamenala rovněž při účasti na veřejných demonstracích (6 %), podpisu petic (9 %) nebo ve sledování online politických kampaní (13 %).

Evropská komise v Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021 vyzývá členské státy k přijetí opatření, která „podporují budování kapacit a vedení v romské občanské společnosti, aby se Romové mohli zapojit do všech fází politického cyklu a veřejného života.“¹⁰⁴ Žádoucí je především posílení zastoupení Romů na místní úrovni prostřednictvím komunitně vedeného místního rozvoje, zapojování romské mládeže a žen a zvyšování zaměstnávání Romů ve veřejných institucích. Aby bylo dosaženo zvýšení aktivní účasti Romů v rozhodovacích procesech, je třeba podporovat aktivity zaměřené na účast Romů ve volbách a komunitní aktivity zaměřené na zvyšování občanských kompetencí Romů. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl A: Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace).

V rámci této Strategie je komunitní práce chápána jako „metoda participativního přístupu (řešení) ke kolektivním/společným problémům, která vychází z konceptu občanské společnosti a participativní demokracie“ (Henderson, Thomas 2007). Komunita definuje společné cíle a potřeby, určuje priority, proces a postupy a aktivně se účastní řešení.¹⁰⁵ Komunitní práce se neomezuje pouze na oblasti SVL a sociální práci se sociálně vyloučenými Romy, ale působí i jako nástroj prevence sociálního vyloučení s přesahem do komunitního organizování, participace místní veřejnosti, zapojování institucionálních partnerů, posilování občanské společnosti a rozvoje sousedského soužití v obcích se SVL i mimo ně. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl A: Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace).

4.3.3 Rozvoj romské kultury

Právo podílet se na kulturním životě je zakotveno v článku 27 (1) *Univerzální deklarace lidských práv*: „Každý má právo se svobodně účastnit kulturního života.“ Článek 15, 1 (a) *Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* stanoví, že státy uznávají právo každého „účastnit se kulturního života“. Podle článku 2 *Deklarace OSN o právech příslušníků národnostních nebo etnických, náboženských a jazykových menšin* mají menšiny právo „požívat své vlastní kultury, vyznávat a praktikovat své vlastní náboženství a používat svůj vlastní jazyk, v soukromí i na veřejnosti, svobodně a bez zasahování nebo jakékoli formy diskriminace.“ Přístup ke kulturním právům (*cultural rights*) definuje Výbor OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva jako „právo každého (...) znát a chápat svou vlastní kulturu a kulturu ostatních prostřednictvím vzdělávání a získávat kvalitní vzdělání a odbornou přípravu s náležitým ohledem na kulturní identitu.“¹⁰⁶

¹⁰³ <https://romea.cz/cz/domaci/volby-2022-sledujeme-scitani-on-line-jak-dopadnou-romove-a-romky-kandidujici-v-letosnich-volbach>

¹⁰⁴ Viz https://ec.europa.eu/info/files/proposal-draft-council-recommendation-roma-equality-inclusion-and-participation_cs. Str. 21.

¹⁰⁵ Viz Manuál Agentury pro sociální začleňování pro komunitní práci: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/manual-komunitni-socialni-prace/>.

¹⁰⁶ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *General comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1a of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)*, 21 December 2009, E/C.12/GC/21, 15 (b).

Jakkoli jsou kulturní práva obecně považována za tzv. měkkou část lidských práv, úroveň uznání kulturních práv menšin může být indikátorem hlubokých problémů a napovědět mnohé o tom, jak se země, jejichž menšiny byly v minulosti vystaveny pronásledování a genocidě, s tímto traumatem vyrovnaly.¹⁰⁷

Romové žijící na území ČR byli o svou kulturní identitu a způsob života z velké části násilně připraveni vlivem diskriminačních opatření, která si zachovávala historickou kontinuitu napříč státními útvary a režimy (Nečas, 2002, Jůrová, 2008, Spurný, 2007). Již zmíněná neochota a strach hlásit se k romské národnosti může mít proto historické kořeny, její překonání je však zásadním předpokladem procesu úspěšného zplnomocňování Romů a jejich aktivní občanské participace. Jedním ze způsobů, jak může stát aktivně přispět k procesu usmíření, je proto podpora kulturních a vzdělávacích aktivit spojených s osvětou o romských dějinách, jazyku a historii. Především reflexe romského holocaustu, pokusu o genocidu Romů, v jehož důsledku došlo za přispění německých protektorátních úřadů k vyhlazení 90% romské populace, a snaha o důraznější akcent na tuto kapitolu českých dějin se stala v posledních letech jedním ze zdrojů romského emancipačního procesu.

Popis situace

Podle § 12 menšinového zákona se státu ukládá pozitivní závazek vytvářet podmínky k tomu, aby příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí v ČR, mohli rozvíjet svou kulturu, tradice a jazyk. Za tímto účelem by měl stát podporovat nejen tradiční kulturní formy (divadla, muzea, galerie, knihovny), ale i dokumentační činnosti národnostních menšin a živou kulturu.

Stěžejní roli v uchovávání a zpřístupňování romské kultury a historie zastává Muzeum romské kultury (dále jen "MRK"), které je příspěvkovou organizací MK. V MRK je umístěna stálá expozice s názvem *Příběh Romů/Le Romengero drom*, která přibližuje dějiny Romů od jejich předků ve starověké Indii až po události druhé světové války a současnost. MRK vytváří a uchovává sbírkové fondy, v nichž dokládá dějiny a kulturu různých romských skupin světa. Z nich pak vychází výstavní činnost, která zahrnuje také řadu dočasných expozic. MRK se zabývá výzkumnou, dokumentační, vzdělávací, lektorskou a publikační činností a organizací dalších veřejných akcí a kulturních aktivit. V roce 2018 vydalo MRK publikaci *Amendar* (v českém překladu „Z nás, od nás“), která představuje medailony 254 inspirativních romských osobností a za níž získalo cenu Gloria Musealis v kategorii Muzejní publikace.¹⁰⁸ MRK v roce 2022 rovněž posílilo svou pozici ojedinelé paměťové instituce zabývající se dějinami a kulturou Romů v celoevropském kontextu.

Zároveň MRK pokračovalo v projektu budování své pobočky a specializovaného pracoviště – Centra Romů a Sintů v Praze, bohužel s komplikacemi. V historickém objektu vily se ukázalo více závad a netušených (skrytých problémů), které by navýšily potřebu financí o mnoho milionů, které však MRK k dispozici nemá. S ohledem na nedostatek finančních prostředků a konci programového období Norských fondů nebude možné dokončit rekonstrukci sídla Centra Romů a Sintů v Praze podle původního harmonogramu. Strategie podporuje dostavbu, resp. dokončení rekonstrukce vily a zajištění dlouhodobého financování a fungování Centra.

MRK také pro školy realizuje edukační programy seznamující děti a mládež s dějinami a kulturou Romů. Dané téma zatím není součástí Rámcových vzdělávacích programů (dále jen „RVP“), což je nedostatek, který bude nutno i v rámci realizace Strategie napravit. V současné době, kdy téma dějin a kultury Romů ještě není systémovou součástí výukových programů, je MRK přetíženo školními skupinami navštěvujícími jeho edukační programy, přičemž se potýká s nedostatkem edukátorů, neboť nemá v rámci limitu úvazků tyto pozice vytvořeny. Dočasně situaci řeší s využitím méně kvalifikované pozice romských kustodů výstav a projektovou podporou, která je však velmi nejistá a dočasná. Je tedy na místě jednat se zřizovatelem MRK, resp. MK o možnosti navýšení úvazků v MRK.

MRK je zároveň správcem památníků romského holocaustu v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Již Svaz Cikánů-Romů (1969 – 1973) v 70. letech neúspěšně usiloval o výstavbu památníku romského

¹⁰⁷ Stamatopoulou, E. (2012). Monitoring Cultural Human Rights: The Claims of Culture on Human Rights and the Response of Cultural Rights. *Human Rights Quarterly*, 34(4), p. 1171.

¹⁰⁸ <https://amendar.cz/>.

holocaustu na místě původního sběrného tábora v Letech u Písku. Teprve v roce 2017 stál po mnoha protestech, blokáдах, dlouhodobé kampani občanské společnosti a díky práci organizace Výbor pro odškodnění romského holocaustu, z.s., odkoupil velkokapacitní vepřín, který stál na místě původního sběrného tábora, a došlo ke zbourání objektu za účelem zajištění místa důstojné piety. Výsledek architektonické soutěže na stavbu památníku byl představen v červnu 2020.¹⁰⁹ Pod vedením MRK byl památník romského holocaustu v Letech u Písku vybudován, přičemž jeho slavnostní otevření proběhlo za účasti významných hostů z domova i ze světa, včetně premiéra a prezidenta ČR, 23. dubna 2024.

Každoročně jsou celorepublikově pořádány veřejné akce kulturního i vzdělávacího charakteru u příležitosti oslav Mezinárodního dne Romů 8. dubna. Dále například Den romského odboje 16. května odkazuje na povstání Romů ve vyhlazovacím táboře Auschwitz II – Birkenau v roce 1944. Tento den je zároveň i příležitostí pro připomenutí Romů, kteří se účastnili antifašistického odboje a bojovali v partyzánských oddílech (blíže Tesař 2016) a spojeneckých armádách během druhé světové války. Nezbytné je rovněž zmínit také Den obětí romského holocaustu 2. srpna. Datum je spjato s tragickou nocí z 2. na 3. srpna 1944, kdy byla nařízena likvidace tzv. cikánského rodinného tábora v Auschwitz II-Birkenau a během několika hodin bylo zavražděno odhadem 4 200 Romů a Sintů. Během Dne obětí romského holocaustu se připomínají všechny oběti genocidy Romů a Sintů v průběhu II. světové války. Jejich počet se odhaduje na 220 000 - 500 000.

Mezi další výrazné akce ze sféry živé kultury, které zároveň napomáhají boření bariér mezi Romy a většinovou populací, patří Světový romský festival Khamoro. O jeho nadnárodním významu svědčí například v roce 2019 získané ocenění prestižní evropské značky pro umělecké festivaly, tzv. EFFE Label (*Europe's quality stamp for remarkable arts festivals*), která zaručuje jeho vysokou kvalitu a hodnotu. Organizátoři se však potýkají s rostoucími obtížemi při zajištění finanční podpory pro festival, protože současná podpora ze státního rozpočtu není dostačující, což může přímo ovlivnit jeho kvalitu nebo dokonce samotnou existenci.

Hlasem kulturní emancipace Romů jsou také romští umělci. Výraznými zástupci jsou např. výtvarnice Ladislava Gažiová, divadelní skupina AraArt, umělecké konceptuální projekty Romane KALE panthera/Roma Black Panthers, hudebníci Tomáš Kačo či Radek Bagár.

Předpokladem kulturní emancipace romské národnostní menšiny zůstává posílení financování aktivit zaměřených na podporu romské kultury, tvorby romských umělců a vzdělávacích aktivit věnovaných romským dějinám. Protože nositeli a hybateli emancipačního procesu jsou sami Romové, je klíčový rozvoj projektů iniciovaných Romy a podporujících romskou paměť, identitu a sebevědomí.

4.3.3.1 Odškodnění zločinů a křivd spáchaných na Romech za druhé světové války

Na území Protektorátu Čechy a Morava docházelo za přispění místních úřadů ke genocidě Romů a Sintů v roce 1942 a 1943 v táborech v Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu. V roce 1943 probíhaly transporty Romů do koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau. Čeští a moravští Romové a Sintové byli v té době téměř vyvražděni, pobyt v kárných pracovnách „cikánských táborech“ a koncentračních táborech přežilo pouze 583 z celkového počtu asi 5500 osob (Nečas, 2002: 55).

V roce 2016 přiznala Německá spolková republika jednorázové odškodnění za utrpení ve výši 2.556 euro posledním žijícím romským obětím nacismu.¹¹⁰ Prostředky byly vyčleněny z fondu pro nežidovské oběti a romské organizace, ve spolupráci s Výborem pro odškodnění romského holocaustu, z.s., o ně požádaly prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí ČR (dále jen „MZV“). Odškodnění se vztahovalo pouze na držitele osvědčení zákona č. 255/1946 Sb., o utrpení v době nacismu, vydaného Ministerstvem obrany ČR. Úřady nedisponují informacemi o přesném počtu romských žadatelů, kteří již byli v minulosti odškodněni v rámci kompenzačních programů obětím nacismu. Jako problematické se vzhledem k době, která uplynula od druhé světové války, jeví skutečnost, že tyto kompenzace se nevztahovaly na dědice obětí, a že se jednalo pouze o jednorázovou, relativně nízkou částku, nikoliv o

¹⁰⁹ <https://letypamatnik.cz/architektonicka-soutez/>.

¹¹⁰ Viz www.sinti-roma-berlin.de/index.php/aktuell/tschechische-roma-erhalten-entschaedigung.html.

pravidelné vyplácení odškodného. Výbor pro odškodnění romského holocaustu, z.s., proto nepřestává usilovat o odškodnění pro romské oběti holocaustu analogicky k obětem židovským.¹¹¹

Ze strany vlády ČR dosud nebyl učiněn krok ke spravedlivé kompenzaci majetku, který byl Romům za druhé světové války zabaven. Protože se jedná o výrazný symbolický krok v rámci procesu usmíření, je navrhováno vytvoření analýzy majetkových poměrů Romů a Sintů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v období 1938 – 1945, která umožní vytvoření adekvátního kompenzačního mechanismu a následné spravedlivé odškodnění romských obětí. Z hlediska velkého časového odstupu od zločinů spáchaných na romské menšinu za druhé světové války je třeba se pokusit o co nejrychlejší získání informací a podkladů pro kompenzace a odškodnění. Potřebný základní výzkum a vybudování badatelské infrastruktury by tak měly mít vysokou prioritu. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl A: Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace).

V prosinci 2022 byla romská národnostní menšina, ale i celá česká společnost, poznamenána úmrtím pana Čeňka Růžičky, předsedy Výboru pro odškodnění romského holocaustu, z.s., a dlouholetého aktivistu bojujícího za odškodnění Romů, kteří byli v době nacismu perzekuováni. I na podnět Úřadu vlády a pana Růžičky byla Ústavem pro studium totalitních režimů provedena studie, jejíž výsledky byly publikovány na počátku roku 2024 v knize Jiřího Smlsala *Holocaust a majetková perzekuce Romů v Protektorátu Čechy a Morava*. Na základě výsledků této studie by měly být podniknuty další kroky k ustanovení kompenzačního mechanismu pro účinné odškodnění.

4.3.4 Uchování a rozvoj romského jazyka

ČR je jako signatář *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků* mezinárodně vázána ochraňovat romský jazyk. V červnu 2019 přijal Výbor ministrů RE na svém 1350. jednání doporučení ke IV. monitorovací zprávě k provádění tohoto dokumentu, ve kterém vyzývá ČR, aby “pokračovala v opatřeních zvyšujících povědomí a toleranci vůči všem regionálním či menšinovým jazykům a kulturám, které jsou integrální součástí kulturního dědictví ČR, a to jak v obecných osnovách všech stupňů vzdělávání, tak i v médiích” a specificky “nadále chránila a podporovala romštinu včetně zvýšení podílu výuky romštiny jako menšinového jazyka ve spolupráci s mluvčími romštiny, a vytvořila příznivé podmínky k jejímu užívání ve veřejném životě”.

Výbor expertů RE pak následně ve své poslední hodnotící zprávě (v reakci na předložení IV. monitorovací zprávy o plnění závazků plynoucích z této mezinárodní smlouvy a předložení informace o provádění doporučení pro okamžitá opatření) doporučil ČR v roce 2022 „[i] nadále přijímat opatření ke zvýšení povědomí o výhodách podpory romštiny v romské komunitě. Výbor expertů si je vědom, že mnoho romských rodičů se domnívá, že používání romštiny v rámci rodiny stačí ke zvládnutí tohoto jazyka a upřednostňují, aby se jejich děti ve škole učily češtinu. Kdyby však v příslušných obcích byla výuka romštiny skutečně dostupná a zvýšilo by se povědomí rodičů o významných přínosech, které s sebou nese úplná gramotnost dětí v rodném jazyce, rodiče by svůj postoj přehodnotili. Z tohoto důvodu se Výbor expertů domnívá, že české orgány by měly zintenzivnit dialog se zástupci romských mluvčích, aby vytvořily strategii pro zavedení romštiny v předškolním vzdělávání a rozšíření její výuky na běžných základních a středních školách. Výbor expertů si je vědom, že užívání romštiny na nových sociálních médiích by mohlo přispět ke zvyšování prestiže tohoto jazyka mezi mladými lidmi a zvýšit jejich zájem o studium romského jazyka.“

Romština je vnímána jako prvek romské identity, ačkoli za Romy se považují i ti, kteří romsky nemluví. Série sociolingvistických výzkumů Semináře romistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy uskutečněných v letech 2007–2009 ukázala, že skupina mluvčích romštiny se s každou novou generací zužuje. Respondenti výzkumu tvrdili, že častěji komunikují romsky se staršími členy rodiny (rodiče, prarodiče), a naopak v komunikaci s dětmi, vnoučaty nebo mezi dětmi navzájem se využívá víc neromský jazyk. Romské děti školního věku výzkumníci rozdělili do tří skupin dle úrovně romštiny. U přibližně 30 % dětí je předpoklad aktivní kompetence romštiny, dalších 30 % dětí romštinu téměř neovládá. Mezi těmito dvěma skupinami jsou děti s různou mírou pasivní kompetence romštiny. U dětí

¹¹¹ Viz https://www.mzv.cz/file/1387173/Zprava_o_plneni_zavazku_IHRA.pdf. Str. 5.

olašských Romů však převládá aktivní kompetence romštiny (Kubaník, Červenka, Sadílková 2010: 24,30 a 35).

Na pokles užívání romštiny působilo vícero příčin, např. přesídlení slovenských Romů do ČR a s tím související rozdělení příbuzenských skupin a větší kontakt s neromským obyvatelstvem; dlouhodobá asimilace Romů (včetně jazykové); vliv školy a státních institucí, které Romům doporučovaly mluvit s dětmi česky a další faktory (Kubaník, Červenka, Sadílková 2010: 37). Jak ukázala poslední hodnotící zpráva Výboru expertů RE (2018: 8), vliv pedagogů na používání romštiny je pořád silný: "Mnoho rodičů si ve shodě s převládajícím přesvědčením i s častým názorem pedagogů myslí, že češtinu se romské děti nejlépe naučí v prostředí, v němž se bude mluvit výhradně česky. ... Výbor expertů zjistil i případy, kdy pedagogicko-psychologičtí poradci romským žákům doporučovali, aby romštinu nepoužívali, pokud se chtějí naučit správně česky."

Jak bylo uvedeno výše, podle posledních čtyř sčítání lidu klesá, resp. stagnuje, počet osob hlásících se k romské národnosti (s výjimkou osob, které se přihlásily k romské národnosti v kombinaci s jinou národností, kde byl při sčítání v roce 2021 zaznamenán značný nárůst). V případě počtu osob s romským mateřským jazykem je situace, bohužel, obdobná. Ve sčítáních lidu v letech 1991 a 2001 většina osob, které se přihlásily k romské národnosti, uvedla mateřský jazyk romštinu (1991: 50,5 % a 2001: 56,8 %). V roce 2011 jich však bylo pouze 16,3 %. Na druhé straně, od sčítání lidu v roce 2001, v rámci, kterého měly poprvé osoby při sčítání lidu možnost zvolit víc než jeden mateřský jazyk, počet osob, které uvedly jako svůj mateřský jazyk romštinu, a osob, které se přihlásily k romskému a dalšímu mateřskému jazyku, vzrostl. V roce 2011 si až 41 087 osob zvolilo jako mateřský jazyk romštinu nebo romštinu v kombinaci s jiným jazykem. V roce 2021 to bylo 28 102 osob. (viz Tabulka 3: Osoby s romským mateřským jazykem nebo jeho kombinací s češtinou). V posledním sčítání se tak potvrdil klesající trend počtu osob, které se přihlásily jak pouze k romskému mateřskému jazyku (oproti roku 2011 klesl počet ze 4 919 na 4 280 osob v roce 2021), tak k romskému a jinému mateřskému jazyku (23 822 osob). K romštině jako svému mateřskému jazyku se tak celkově přihlásilo 28 102 osob.

Fakt, že je více osob, které uvedly romský jazyk jako jazyk mateřský, než osob, které se přihlásily k romské národnosti, může např. znamenat, že údaj o mateřském jazyku je ve sčítání lidu pochopitelnější a/nebo méně konfliktní kategorií než národnost. Zároveň nelze tento údaj považovat za reálný stav mluvčích romštiny, jedná se pouze o osoby, pro které bylo uvedení romštiny jako mateřského jazyka z nějakého důvodu a podle daných požadavků podstatné/srozumitelné/nekonfliktní (Kubaník 2010: 26-27).

Tabulka 3: Osoby s romským mateřským jazykem nebo jeho kombinací s češtinou

jazyk	1991	2001	2011	2021
romský	24 294	23 211	4 919	4 280
romský a jiný	nezjištěno	12 970	36 168 ¹¹²	23 822
celkem	24 294	36 181	41 087	28 102

Zdroj: Český statistický úřad, 1991. *Pramenné dílo 1991 - obyvatelstvo v datech*. Český statistický úřad, 2003. *Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001 - obyvatelstvo Česká republika*. Český statistický úřad, 2014. *Národnostní struktura obyvatel*. Národnostní struktura obyvatel; Český statistický úřad, 2022. *Obyvatelstvo podle vybraných národností a kombinací národností*.

Podle Zprávy o stavu romské menšiny (2019b: 26 - 27) se romština v roce 2018 vyučovala na čtyřech vysokých školách, dvou středních školách a jedné základní škole.¹¹³ V roce 2022 existovalo pouze několik škol, kde bylo možné seznámit se s romštinou. Jednalo se o Střední odbornou školu managementu a práva v Jihlavě, na které byla vyučována romština v rámci předmětu multikulturní

¹¹² V roce 2011 kombinaci „český a romský“ jazyk uvedlo 33 351 osob, kombinaci „slovenský a romský“ 2100 osob. Viz https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?_af=vystup-objekt-vyhledavani&vyhlText=mate%C5%99sk%C3%BD+jazyk+&bkvt=bWF0ZcWZc2vDvSBqYXp5ayA.&katalog=all&pvo=OBGR614B

¹¹³ Jedná se o informace od krajských koordinátorů pro romské záležitosti. Podle statistik MŠMT se romština nevyučuje na žádné základní, střední nebo vysoké škole. V rámci statistického sledování se sleduje pouze výuka jazyka jako samostatného předmětu, nikoli dílčí výuka (nejen romského) jazyka na základních a středních školách v rámci jiných vyučovaných předmětů. MŠMT také nemá k dispozici informace o vyučovaných předmětech na vysokých školách (pouze o studijních oborech a programech).

výchova a na pobočce této školy v Brně jako samostatný vyučovací předmět. Zařazení romštiny do výuky je v kompetenci školy, která na základě poptávky ze strany žáků, studentů a jejich rodičů a po zohlednění podmínek na škole může zajistit výuku romského jazyka jako doplňujícího volitelného nebo nepovinného předmětu. Rozšiřování výuky romštiny na základních školách obecně brání malý zájem rodičů a žáků nebo jejich obava z možné stigmatizace a nedostatek vyučujících romského jazyka. Dle posledních údajů byla výuka na výše uvedené základní škole zrušena, tzn. v tuto chvíli není romština vyučována na žádné ze základních škol. (ÚV ČR 2024: 74).

Výuka romštiny na vysokých školách probíhá zpravidla v rámci samostatného studijního oboru romistika (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy) nebo jiných studijních oborů (Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Filozofická fakulta Ostravské univerzity).

Původní tvorbě romských autorů v romském i v českém jazyce se věnuje nakladatelství romské literatury KHER,¹¹⁴ jehož aktivity přispívají k posilování identity Romů a prezentují jejich tvorbu pro většinovou společnost. Na rozvoji a uchování romského jazyka se podílí také romští spisovatelé sdružení v prvním českém romském klubu spisovatelů Paramisára (v překladu „vypravěči“).¹¹⁵ Povědomí o historii, jazyce a kultuře Romů prostřednictvím publikační a vzdělávací činnosti rozšiřuje organizace Romano džaniben.¹¹⁶ V Libereckém kraji organizace Amaro suno – feder dživipen nabízela výuku romštiny v nízkoprahovém zařízení. Dále spolek Romany art workshop, z.s. v rámci souboru Bengale Manusha vyučoval romský jazyk formou nácviku krátkých divadelních scének. V Karlovarském kraji výbor pro národnosti menšiny pořádá sérii autorských čtení v mateřských jazycích národnostních menšin „Menšiny čtou dětem“, v rámci kterých zazněla i romština (ÚV ČR 2024:75).

4.3.5 Rozšiřování a přijímání informací v romském jazyce

Za účelem zachování a rozvoje kultury, tradic a jazyka stát podporuje také národnostně menšinový tisk a rozhlasové a televizní vysílání. Za tímto účelem poskytuje Ministerstvo kultury (dále jen „MK“) a Úřad vlády ČR dotace ze státního rozpočtu. Zároveň je rozvoj kulturní identity národnostních menšin úkolem veřejnoprávního rozhlasového a televizního vysílání.¹¹⁷ V současnosti je romština podporována ve veřejnoprávním rozhlasu v pořadu O ROMA VAKEREN. Jedná se o publicisticko-kulturně-společenský magazín, ve kterém je při dominantní češtině částečně používána také romština. V České televizi specificky romské vysílání zařazeno není. Televizní pořady Sousedé (měsíčník) a Babylon (týdeník) cílí na všechny národnostní menšiny. Dle Výboru expertů RE (2018: 7, 13) se romština vyskytuje ve veřejnoprávních médiích nedostatečně a doporučuje proto, aby se její zastoupení v rozhlasovém a televizním vysílání zvýšilo. Tímto doporučením a hledáním možností k rozšíření romštiny v televizním a rozhlasovém vysílání se dlouhodobě zabývá také Pracovní skupina pro národnostně menšinové vysílání zřízená RVNM, kde mají Romové dva zástupce.

Prínos k zajištění rozvoje kultury národnostních menšin je navíc jedním z hodnotících kritérií při rozhodování Rady pro rozhlasové a televizní vysílání o udělení licence pro provozování soukromého rozhlasového a televizního vysílání.¹¹⁸ Podle § 31 odst. 4 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je provozovatel vysílání povinen sestavovat skladbu tak, aby ve svém vysílání poskytoval vyváženou nabídku pro všechny obyvatele se zřetelem na jejich věk, pohlaví, barvu pleti, víru, náboženství, politické či jiné smýšlení, národnostní, etnický nebo sociální původ a příslušnost k menšině.

¹¹⁴ <http://www.kher.cz/>.

¹¹⁵ Viz <https://www.slovo21.cz/aktuality/734-klub-romskych-spisovatelu-paramisara-ma-velke-ambice>, <http://www.krajinoupribehu.cz/literatura-romu/>, mezi významné spisovatele patří např.: Vladimír Oláh, Elena Lacková, Tera Fabiánová, Jan Horváth Döme, Irena Eliášová, Jana Hejrlíková, Stanislava Miková, Iveta Kokyová, Dana Hrušková, Renata Berkyová.

¹¹⁶ Viz <https://www.dzaniben.cz/publication.html?t=201901>.

¹¹⁷ Dle § 2 odst. 2 písm. d) zákona č. 484/1991 Sb., České národní rady o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 483/1991 Sb., České národní rady o České televizi, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁸ § 17 odst. 1 písm. g) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

V rámci oslav Mezinárodního dne Romů 2019 se uskutečnilo online hlasování¹¹⁹ (Ara Art 2019) na téma prezentace romské komunity ve veřejnoprávních médiích. Celkem se hlasování zúčastnilo 178 respondentů, přičemž třetinu (34 %) z nich tvořili Romové. Drtivá většina respondentů (94 %) bez ohledu na národnost souhlasila s tvrzením, že v České televizi by měl být pravidelně vysílán pořad s romskou tematikou připravovaný samotnými Romy. Pravidelný pořad by dle téměř dvou třetin respondentů (64 %) měl být vysílán jednou týdně, přičemž tato frekvence vysílání zvítězila jak u romských, tak u neromských respondentů. Co se týká délky pořadu, nejvíc hlasů dostaly možnosti 31-60 minut (49 %) a 16-30 minut (46 %), u romských respondentů bylo pořadí těchto možností obrácené.

Kromě veřejnoprávních sdělovacích prostředků existuje prostor pro rozvoj romského vysílání komunitním způsobem a s využitím internetu. Dle platformy Kreativní Česko (2016) chybí v ČR třetí rozhlasový a televizní vysílací sektor (vedle veřejnoprávního a soukromého vysílání), tj. komunitní média. Jedná se o občanské, participativní, alternativní rádia a televize, které jsou nezávislé, v rámci redakcí pracují neprofesionální žurnalisté a rozhodování není vertikální. V komunitních médiích vysílají komunity „samy o sobě, pro sebe i pro ostatní“ (Kreativní Česko 2016). Mezi komunitní prostředky lze řadit zejména internetovou zpravodajsko-publicistickou platformu Romea.cz a v posledních letech rovněž se rozvíjející romskou televizi Tuke.Tv.

Ve vztahu k mediálnímu obsahu je potřeba upozornit na témata mediální gramotnosti Romů a mediální prezentaci Romů. Studie Mediální gramotnost ohrožených skupin: senioři, etnické a národnostní menšiny a vybrané aspekty mediální gramotnosti (FOCUS Marketing & Social Research 2016: 53, 55, 56) byla zaměřena na mediální gramotnost ve vztahu ke komerčním sdělením, konkrétně testovala, zda jsou ohrožené skupiny schopné odlišit různé formáty komerčního sdělení (teleshopping, audiotext, vysílání televize Šlágr, product placement, reklamu a sponzoring) od standardních redakčních obsahů, jestli nejsou náchylní k manipulaci těmito formáty nebo jestli znají svoje práva. V rámci studie Romové vykázali podprůměrné hodnoty indexu mediální gramotnosti, čímž se spolu s Vietnamci a Ukrajinci zařadili mezi nejohroženější národnostní menšiny z hlediska mediální gramotnosti. Nízké hodnoty indexu vykazovali také respondenti s nízkým vzděláním, nízkým ekonomickým statusem, nízkou mírou začlenění do většinové společnosti, nízkou mírou znalosti češtiny a silní konzumenti televizních obsahů.

Zobrazování Romů v médiích je často negativní, spojující Romy s obtížemi a tím podporující stereotypní myšlení až nenávisť ze strany majority. Tento způsob prezentace Romů v médiích odpovídá charakteristikám prezentace rasy v médiích podle Teuna A. van Dijka (1987: 45). Podle něho jsou etnické menšiny v médiích prezentovány pouze okrajově, a když jsou prezentovány, tak negativně. V médiích jsou navíc opomíjena témata související s každodenním životem etnických skupin a s případy diskriminace. Podrobněji se problematice mediálního obrazu Romů věnuje kapitola 5. Anticikanismus.

¹¹⁹ Reprezentativnost hlasování je ovlivněna charakterem respondentů – pravděpodobně většinově návštěvníky oslav Mezinárodního dne Romů, u kterých lze předpokládat spíš pozitivní vnímání romské menšiny.

5.1 Výchozí unijní rámec

EU je podle čl. 2 *Smlouvy o EU* založena kromě jiného na dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Zákaz diskriminace je ukotven jak v čl. 2 a čl. 3 odst. 3 *Smlouvy o EU*, tak v čl. 10 a čl. 19 *Smlouvy o fungování EU* a v čl. 21 *Listiny základních práv EU*. Zákaz diskriminace na základě rasy nebo etnického původu je pak podrobně upraven *Směrnicí Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ* (dále jen „Směrnice o rasové rovnosti“). Dne 7. května 2024 byla přijata *Směrnice Rady EU 2024/1499 o standardech pro orgány pro rovné zacházení v oblasti rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, rovného zacházení s osobami v otázkách zaměstnání a povolání bez ohledu na jejich náboženské vyznání nebo přesvědčení, zdravotní postižení, věk nebo sexuální orientaci, rovného zacházení se ženami a muži v otázkách sociálního zabezpečení a v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování a o změně směrnic 2000/43/ES a 2004/113/ES*.

ECRI definovala ve svém doporučení (ECRI General Policy Recommendation no. 13) *On Combating Anti-Gypsyism and Discrimination against Roma* anticikanismus, jako „specifickou formu rasismu, ideologii založenou na rasové nadřazenosti, formu dehumanizace a institucionálního rasismu vycházející z historické diskriminace, projevující se mimo jiné násilím, slovními projevy nenávnosti¹²⁰, vykořisťováním, stigmatizací a nejostudnějšími formami diskriminace“ (ECRI, 2011). Uvedenou definici převzal do svého usnesení ze dne 25. října 2017 o aspektech týkajících se základních práv v integraci Romů v EU; boj proti anticikanismu (2017/2038/INI)) i Evropský parlament, který používá pojem „anticikanismus“ ve svých zprávách a usneseních od roku 2005 a průběžně vyzývá Evropskou komisi a členské státy k přijetí opatření k boji proti anticikanismu.¹²¹

Na základě uvedeného usnesení Evropského parlamentu zpracovala FRA studii *A Persisting Concern: Anti-Gypsyism as a Barrier to Roma Inclusion* (2018a), v níž je anticikanismus charakterizován jako hlavní příčina diskriminace a sociálního vyloučení Romů podkopávající integraci v oblasti vzdělání, bydlení, zaměstnanosti a zdraví (FRA, 2018a). Také Evropská komise v Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021 zdůrazňuje, že diskriminace, protiromské smýšlení a sociální a ekonomické vyloučení jsou propojené jevy: „Neexistuje rovnost, pokud stále dochází k diskriminaci, a s diskriminací nelze účinně bojovat, aniž by se zároveň řešilo protiromské smýšlení a zlepšení sociálního a ekonomického začlenění a účasti romských obyvatel.“ (Evropská komise, 2021: 3).

Mimo jiné na základě *Zpráv o hodnocení rámce EU pro vnitrostátní strategie do roku 2020* by měl boj proti diskriminaci a protiromskému smýšlení (anticikanismu) tvořit samostatnou prioritní oblast rámce EU pro vnitrostátní strategie inkluze Romů (Evropská komise, 2018: 9). Předcházení protiromskému smýšlení a boj proti němu je klíčovým cílem a hlavní zásadou strategického rámce EU pro Romy a doporučení Rady. (Evropská komise: *Zpráva o hodnocení vnitrostátních strategických rámců členských států pro Romy, SWD(2023) 3 final*).

Doporučení Rady ze dne 12. března 2021 o rovnosti, začlenění a účasti Romů (2021/C 93/01) obsahuje řadu doporučení směrem k rovnému postavení Romů, včetně části věnované zapojení orgánů pro podporu rovného zacházení. Doporučení vyzývá členské státy, aby bojovaly proti protiromskému smýšlení a diskriminaci mimo jiné tím, že budou potírat obtěžování, předsudečné násilí (*hate crime*) a nenávislné projevy (*hate speech*), a to offline i online. Rada zároveň žádá členské státy, aby rozvíjely a podporovaly komplexní systém podpory obětí, zvyšovaly povědomí o protiromském smýšlení a

¹²⁰ Původní angl. termín *hate speech*.

¹²¹ Viz Usnesení Evropského parlamentu ze dne 28. dubna 2005 o situaci Romů v Evropské unii (P6_TA(2005)0151), usnesení Evropského parlamentu ze dne 15. dubna 2015 u příležitosti Mezinárodního dne Romů – anticikanismus v Evropě a vyhlášení dne památky obětí genocidy Romů za druhé světové války v Evropské unii (P8_TA(2015)0095), usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2017 o aspektech týkajících se základních práv v integraci Romů v EU: boj proti anticikanismu (P8_TA(2017)0413), usnesení Evropského parlamentu ze dne 12. února 2019 o nutnosti posílit strategický rámec EU pro národní strategie pro začleňování Romů na období po roce 2020 a o zintenzivnění boje proti anticikanismu.

podporovaly povědomí o romské historii. Doporučení dále konstatuje, že v souvislosti s narůstajícím populismem a rasismem v EU vyvstává nutnost zaměřit se na předcházení diskriminaci a boj proti ní, a to bojem s protiromským smýšlením, jež je základní příčinou diskriminace a vyloučení. Protiromské smýšlení je neobyčejně rozšířenou formou rasismu. Odkazuje tak na *Akční plán EU proti rasismu na období 2020–2025*, který obsahuje celou škálu konkrétních opatření pro boj proti rasismu. Dále odkazuje na právně nezávaznou definici protiromského smýšlení / protiromské diskriminace přijatou Mezinárodní aliancí pro připomínku holokaustu (IHRA) dne 8. října 2020.

EP i s ohledem na své *Usnesení ze dne 12. února 2019 o nutnosti posílit strategický rámec EU pro národní strategie pro začleňování Romů na období po roce 2020 a o zintenzivnění boje proti anticikanismu* přijal *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 5. října 2022 (2022/2662(RSP)) (2023/C 132/04) Situace Romů žijících v osadách v EU*. V něm bere na vědomí *Strategický akční plán RE pro začleňování Romů a kočovníků (2020–2025)* a vyzývá evropskou Komisi a členské státy, aby dále spojovaly úsilí při podpoře rovných příležitostí, rozmanitosti a sociálního začlenění a v boji proti diskriminaci a anticikanismu s úsilím RE.

Evropský parlament zároveň vyzývá Komisi a členské státy, aby bojovaly proti anticikanismu a aby boj proti rasismu a protiromskému smýšlení začlenily do všech zásad evropského pilíře sociálních práv, neboť se jedná o klíčovou strukturální příčinu vyloučení Romů. Zdůrazňuje, že je nutné ukončit všechny formy strukturálního a institucionálního anticikanismu, segregace a diskriminace a domnívá se, že boj proti anticikanismu je horizontální otázkou a měl být zohledněn ve všech relevantních oblastech politiky EU, včetně posílení provádění směrnice o rasové rovnosti, a vyzývá k vytvoření národních plánů proti rasismu a rasové diskriminaci, včetně anticikanismu. Dále vyzývá členské státy, aby stanovily jasné a měřitelné cíle pro boj proti diskriminaci a verbálním projevům anticikanismu a související trestné činnosti v souladu s rámcovým rozhodnutím Rady 2008/913/SVV o boji proti rasismu a xenofobii. Konstatuje, že „hluboce zakořeněný strukturální a institucionální anticikanismus nadále existuje na všech úrovních společnosti EU a představuje hlavní překážku, jež Romům brání plně uplatňovat svá základní práva, jež mají jako občané EU, ve všech oblastech života.“

Z pohledu uživatelů internetu přelomové *Nařízení 2022/2065 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (nařízení o digitálních službách)*, angl. Digital Services Act („DSA“) nabylo účinnosti v únoru 2024. Jeho cílem je mimo jiné zajistit bezpečné online prostředí a chránit základní práva uživatelů, přičemž stanovuje obecná pravidla moderace obsahu online. ČR nařízení do vnitrostátních norem dosud nepromítla.

Zpráva FRA *Fundamental Rights Report* z roku 2023 se podrobně zaměřuje na různé aspekty ochrany základních práv v Evropské unii, přičemž klade důraz na rovnost a nediskriminaci. Tato zpráva zdůrazňuje naléhavou potřebu posílit ochranu práv Romů, kteří jsou jednou z nejvíce zranitelných a marginalizovaných skupin v EU. Dokument volá po implementaci konkrétních opatření, která by měla zahrnovat legislativní změny zaměřené na odstranění systémové diskriminace, vzdělávací programy, které by zvyšovaly povědomí a porozumění kulturní rozmanitosti, a zajištění rovných příležitostí ve všech oblastech veřejného života, včetně zaměstnání, bydlení a vzdělávání. Zpráva také apeluje na členské státy EU, aby přijaly efektivní politiky a strategie na podporu integrace Romů a boj proti anticikanismu. FRA identifikovala čtyři kroky, které jsou nutné k řešení problémů spojených s rasismem a diskriminací v EU, mimo jiné uznání rozsahu rasismu a souvisejících forem nenávisti včetně systémové a strukturální formy, systematický sběr dat, participaci komunit dotčených diskriminací a jasnou deklaraci postoje proti všem formám nenávisti a rasové diskriminace.¹²²

Co se týče neunijních právních norem z oblasti mezinárodního práva z poslední doby, je důležité v kontextu anticikanismu uvést, že v roce 2023 přijalo Parlamentní shromáždění RE *Rezoluci 2523 (2023) o institucionálním rasismu donucovacích orgánů proti Romům a Travellerům*, vyzývající členské státy, aby zajistily, že na trestné činy motivované anticikanismem a anti-kočovnictvím se vztahuje trestní právo, a že antidiskriminační legislativu řeší donucovací orgány. V roce 2024 byla přijata dvě důležitá doporučení Výboru ministrů RE: *Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy CM/Rec(2024)4 k boji s předsudečným násilím* a *Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy CM/Rec(2022)16 k boji s*

¹²² FRA. Fundamental Rights Report 2023. Dostupné zde: <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/fundamental-rights-report-2023> Fundamental Rights Report — 2023 (europa.eu)

nenávistnými projevy.¹²³ Mimo jiné je členským státům doporučeno realizovat pravidelné konzultace se všemi příslušnými zúčastněnými stranami a spolupráce a dialog se skupinami, kterých se týká předsudečné násilí a nenávistné projevy. Výsledkem těchto konzultací by mělo být vypracování a přezkoumání národních strategií a akčních plánů proti nenávisti ve spolupráci státních orgánů a nestátních subjektů. Strategie a plány by měly zahrnovat rozvoj a pravidelné revize národních preventivních politik, stejně jako revize institucionálních strategií orgánů činných v trestním řízení.

Tématem strukturálního/institucionálního rasismu v 8 zemích EU, včetně České republiky, se zabývala nedávná studie Migration Policy Group *Unpacking Structural and Institutional Racism in 8 European Member States* (dále jen „studie MPG“). Autoři konstatovali, že navzdory tomu, že existence různých nerovností a diskriminací je v rámci EU na vzestupu, strukturální a institucionální rasismus stále není předmětem veřejných a politických debat a zdaleka není adekvátně reflektován médii, veřejností a tvůrci politik. V unijním právu ani v legislativě České republiky neexistuje právní definice strukturálního nebo institucionálního rasismu, ale je realizována ochrana skupin ohrožených diskriminací na základě etnického původu (antidiskriminační přístup v legislativě), ta je ale podle studie MPG stále založena na tzv. colour-blind principu. Ten je hluboce zakořeněn kromě právních rámců i ve společnosti, justici i ve fungování vládních institucí – tj. koncept ethnicity jako takové není v nastavení zohledněn¹²⁴. Státní politiky a legislativy jsou primárně zaměřeny na individuální formy diskriminace. Studie MPG přináší zjištění, že ve většině zemí existují zjevné formy strukturálního rasismu proti Romům (např. oproti minimálním důkazům strukturálního rasismu proti Židům nebo Asiatům, kteří patří mezi nejvíce „neviditelné“ menšiny). Autoři studie doporučují přijetí jasné definice strukturálního/institucionálního rasismu v rámci antidiskriminační legislativy, a to i ve formě vícečetné diskriminace, a efektivních sankcí za porušení jeho zákazu¹²⁵. Nezbytnou podmínkou pro eliminaci strukturální diskriminace je také adekvátní sběr dat, kterými je možné sledovat vývoj diskriminace a efektivitu přijatých opatření. Dále doporučují zřízení veřejné databáze zjištěných případů diskriminace a osvětu a vzdělávání úředníků a pracovníků bezpečnostních složek ohledně předsudků s cílem předejít tzv. rasovému profilování, sociálně odpovědné zadávání veřejných zakázek, podporu restorativní justice nebo veřejnou otevřenou debatu o problémech.¹²⁶

5.2 Výchozí národní rámec

Boj proti diskriminaci a rasismu Romů je dlouhodobým cílem vládních strategií týkajících se romské integrace. V rámci dlouhodobé *Koncepce romské integrace do roku 2025* (Úřad vlády ČR, 2006: 2) vláda vyjádřila odhodlání vytvářet podmínky pro postihování diskriminace a „vytváření tolerantního prostředí bez předsudků, v němž příslušnost ke skupině vymezené rasou, barvou pleti či národností není důvodem k odlišnému posuzování jednotlivce a zacházení s ním, a kde je naopak různost respektována a ceněna jako obohacení společnosti a pozitivně přijímána.“ Vytvoření reálnějšího a diferencovaného pohledu společnosti na Romy má být předpokladem pro to, aby přihlášení se k romské národnosti nebylo nikomu na újmu. Jak ukazují některé výzkumy (např. Klíčová, 2006: 235-241), strach pramenící z negativní historické zkušenosti, negativní vnímání ze strany většinové populace nebo rasismus jsou často důvody pro nepřihlášení se k romské národnosti (viz výše).¹²⁷

Strategie romské integrace do roku 2020 již pro specifickou formu rasismu namířenou proti Romům použila termín „anticiganismus“¹²⁸, přičemž vycházela z definice ECRI (Úřad vlády ČR, 2015: 26). S anticiganismem spojovala zejména násilné projevy, které nezřídka doprovázely pochody neonacistů

¹²³

Dostupné

Z:

[https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680b08c6b%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680b08c6b%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

[https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680a67955%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680a67955%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

¹²⁴ Studie MPG používá termín „race“ – rasa, ale navazuje na unijní tzv. směrnici o rasové rovnosti, která pojem rasa používá spolu s pojmem etnikum v kontextu příčin diskriminace, pojem rasa jako takový EU odmítá a směrnicí jej nelegitimizuje (viz čl. 6 Preambule Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ)

¹²⁵ Studie MPG, např. str. 10, 17

¹²⁶ Studie MPG, např. str. 31, 61-78

¹²⁷ Podrobněji viz kapitola Emancipace.

¹²⁸ Pro upřesnění, Strategie romské integrace do roku 2020 používala pojem „anticiganismus“.

v roce 2012, ale také rozšířené negativní postoje a stereotypy široké veřejnosti, často replikované médii. Vývoj však přináší i nové formy anticikanismu, jako jsou nenávistné projevy v online prostoru (již reflektované i na evropské úrovni), nebo zvýšené povědomí o formách anticikanismu, kterým dříve nebyla věnována náležitá pozornost.

I z těchto důvodů, a v souvislosti s připomenutím Mezinárodního dne Romů dne 8. dubna, přijala vláda ČR *usnesení vlády ze dne 10. dubna 2024 č. 233 k právně nezávazné pracovní definici protiromských postojů – anticikanismu*. Tímto usnesením vláda ČR přijala právně nezávaznou definici, která zní: „anticikanismus, tzn. diskriminace Romů, je vyjadřování a jednání jedinců, strategie a praxe institucí, které vedou k marginalizaci či vylučování Romů, devalvování romské kultury a životního stylu, fyzickému násilí či projevům nenávisti namířených proti Romům i dalším jedincům a skupinám, které jsou považovány za ‚Cikány‘. Z tohoto důvodu jsou stigmatizováni, či proto byli za dob nacismu nebo i dnes cílem perzekuce. Z důvodu této diskriminace se následně s Romy zachází jako s údajně cizí, odlišnou skupinou a jsou spojováni s celou řadou urážlivých stereotypů a zkreslených představ, které samy o sobě představují specifickou formu rasismu.“¹²⁹

Uvedenou právně nezávaznou definici protiromských postojů – anticikanismu zároveň přijaly tři výbory PSP ČR a Senát Parlamentu ČR.

V roce 2024 byla na žádost Ministerstva spravedlnosti Nejvyšším státním zastupitelstvím zpracována „Analýza k otázce možného rozšíření trestněprávního postihu pachatelů trestných činů páchaných z předsudečné nenávisti vůči LGBTI+ osobám a zdravotně postiženým“. Tato analýza podpořila myšlenku explicitní zmínky uvedených chráněných charakteristik jak v rámci ustanovení o obecných přitěžujících okolnostech, tak v relevantních kvalifikovaných skutkových podstatách. Tato otázka je mimo jiné předmětem projednávaného návrhu novely trestního zákoníku. Uvedená změna by v případě Romů mohla přinést zásadní posun v případech vícečetné diskriminace.

V roce 2024 zahájila činnost průřezová expertní *Pracovní skupina k předsudečnému násilí a nenávistným projevům* zmocněnkyně vlády pro lidská práva, jejímž cílem je mimo jiné vytvořit souhrn strategických doporučení vedoucích mimo jiné k rozvoji stávajících a příštích politik ve světle mezinárodních dobrých praxí či k legislativním změnám, a to v oblastech prevence, vzdělávání, legislativy, zaznamenávání a sběru dat, podpory obětí, hlášení ze strany obětí, komunikace, či mediální oblasti. Pracovní skupina reflektuje i problematiku protiromských postojů jako svébytného fenoménu. Obdobně *Pracovní skupina k desegregaci ve vzdělávání* zmocněnkyně vlády pro lidská práva přispívá k eliminaci anticikanismu ve vzdělávání.

Zásadní roli v potírání anticikanismu sehrává vládní zmocněnkyně pro romské záležitosti, která je mimo jiné hlavní hybatelkou v procesu přijetí definice anticikanismu v České republice a zároveň členkou zásadních bezpečnostních uskupení, jako je Republikový výbor pro prevenci kriminality MV ČR. Dále zmocněnkyně vyvíjí aktivity v oblasti osvěty v rámci justice nebo ve spolupráci s veřejným ochráncem práv, přičemž sehrává zásadní roli v osvětě o anticikanismu a právech Romů jak směrem k romské menšině, tak k majoritní společnosti, a podílí se přímo i na řešení případů interetnického napětí, například koordinací tzv. kulatých stolů smíření nebo podporou lokálních iniciativ a komunitní práce.

Národní strategické dokumenty

- Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti pro rok 2020 a na ní navazující Koncepce boje proti extremismu a předsudečné nenávisti 2021–2026 a navazující akční plány
- Strategie prevence kriminality na léta 2016 až 2020 a Akční plán prevence kriminality na léta 2016 až 2020 a na ně navazující Strategie prevence kriminality na léta 2022 až 2027 a navazující Implementační plán
- Strategie sociálního začleňování 2021–2030

¹²⁹ Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenci_vlady/vzpzrm/aktuality/vlada-dnes-jednomysln-prijala-pravne-nezavaznou-definici-anticikanismu--212821/

- Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020 a Akční plán Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020 a na ně navazující Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám

5.3 Popis situace

5.3.1 *Předsudečné násilí*

Předsudečné násilí, kterého se Romové v ČR stávají oběťmi, lze definovat jako jednání motivované předsudky nebo nenávistí namířené proti osobě, skupinám, jejich majetku, hodnotám a způsobu života, kdy se jedná o symbolický útok vůči jednotlivci z důvodů jeho příslušnosti k určité skupině. Motivem incidentu je právě skupinová charakteristika napadaného, kterou není možné změnit nebo není spravedlivé tuto změnu požadovat (In Iustitia, 2019a).

MV zavedlo pojem "projevy předsudečné nenávisti" *Zprávou o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky za rok 2018*. Předsudečná nenávist je definována jako jednání, které je motivováno nesnášenlivostí a společenskými předsudky vůči určité skupině obyvatel. Zpravidla se jedná o skupiny definované rasou, národností, etnicitou, náboženstvím, sexuální orientací, politickým nebo jiným smýšlením, sociálním původem apod. Nemusí se jednat o skutečnou příslušnost k určité skupině, ale i o příslušnost domnělou (např. je-li osoba mylně považována pro tmavší pleť za Roma, ale ve skutečnosti Romem není). Takové projevy nemusí nutně naplňovat skutkovou podstatu některého z trestných činů. Může se jednat o fyzické násilí, slovní útoky, či využívání urážlivé symboliky. Projevy předsudečné nenávisti se liší od extremistických zejména tím, že nemusí být spojeny s některou z totalitárních ideologií. Osoby, které se jich dopouštějí, nemusejí být nutně členové či příznivci extremistických hnutí. Rovněž u nich absentuje jasné volání po svržení systému pluralitní demokracie a jeho nahrazení systémem totalitním (MV, 2019: 5, srov. Kalibová, 2011:12-13, In Iustitia, 2019b:17).

Legislativně jsou nejzávažnější nenávistné projevy řazené mezi trestné činy z nenávisti podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "trestní zákoník"). K trestným činům s nenávistnou pohnutkou zahrnutou v základní skutkové podstatě patří např. § 352 odst. 2 násilí vůči skupině obyvatel a proti jednotlivci, § 355 hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob nebo § 356 podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. V případě vraždy podle § 140 odst. 1, 2, 3 písm. g), ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 2 písm. e) a dalších trestných činů je nenávistná pohnutka součástí kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, tzn., použije se vyšší trestní sazba. Nenávistná pohnutka je rovněž zařazena jako tzv. obecná přitěžující okolnost v § 42 písm. b), přičemž se uplatní v případě, že skutková podstata konkrétního trestného činu neobsahuje zvláštní přitěžující okolnost (kvalifikovanou skutkovou podstatu). Obecná přitěžující okolnost se pak bere do úvahy při rozhodování o výši trestu ukládaného v rámci základní trestní sazby.

Dalšími trestnými činy z nenávisti jsou např. těžké ublížení na zdraví pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině nebo národnosti poškozeného podle §145 odst. 1, 2 písm. f), omezování osobní svobody podle §171 odst. 1, 3 písm. b), či vydírání (§175 odst. 1,2, písm. g)).

Oběti předsudečného násilí mají podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, status zvlášť zranitelné oběti. Tento status obětem přiznává zvláštní práva, např. právo na doprovod důvěrníka, zastupování zmocněncem, bezplatnou právní pomoc či ochranu před pachatelem (Toušek a kol. 2019: 83-84).

5.3.2 *Statistiky nenávistných projevů*

Z výsledků šetření FRA z roku 2016 vyplynulo, že 53 % romských žen a 59 % romských mužů (celkem 56 %) v ČR se vyjádřilo, že bylo obtěžováno nebo pronásledováno z důvodů své romské národnosti v průběhu posledních 12 měsíců. Zároveň se jednalo o nejvyšší míru obtěžování na základě národnosti

u romského obyvatelstva mezi členskými státy EU (FRA 2018a: 21).¹³⁰ Přímou zkušenost s fyzickým násilím v roli oběti z důvodu romské národnosti mělo v průběhu předchozích 12 měsíců roku 2016 5 % Romů v ČR a 34 % znalo někoho z blízkého rodinného kruhu, kdo se stal obětí násilí z důvodů romské národnosti. Z výsledků opakovaného šetření FRA (2021) následně vyplynulo, že 34 % respondentů v ČR zažilo nejméně jednu z forem nenávistně motivovaného obtěžování (z důvodů své romské národnosti) v průběhu posledních 12 měsíců. Ač lze zaznamenat pokles tohoto jevu, stále se jedná o jedno z nejvyšších čísel v EU (průměr v roce 2021 byl 17 %).

Přímou zkušenost s fyzickým násilím v roli oběti z důvodů romské národnosti mělo v průběhu předchozích 12 měsíců roku 2021 1 % romských respondentů v ČR,¹³¹ což odpovídá i inijnímu průměru (FRA 2021).

Podle šetření RILSA (2024) byl podíl respondentů, kteří byli v posledních 12 měsících vystaveni fyzickému násilí z důvodu romského původu, 2,7 % (viz tabulka níže). Z šetření vyplývá, že je vyšší podíl napadených mezi muži (4,2 %) než mezi ženami (1,3 %).

Tabulka 4: Podíl osob, které byly v posledních 12 měsících vystaveny fyzickému násilí z důvodu romského původu

	Počet	Podíl v %
Ano	35	2,7
Ne	1 227	97,3
Celkem	1 262	100

Zdroj: ŠIMÍKOVÁ, Ivana, Tomáš KATRŇÁK, Miroslava RÁKOCZYOVÁ & Laura FÓNADOVÁ, 2024. Zpráva o socioekonomické situaci romské populace v České republice 2023/2024. Výsledky výběrového šetření. Praha: RILSA

MV vede statistiky trestných činů s extremistickým podtextem, které zahrnují kromě trestných činů z nenávisti (např. podle § 355 trestního zákoníku) i skutky spojované s činností extremistických hnutí (např. podpora a propagace hnutí podle § 403, 404, 405 nebo výtržnictví na sportovních a veřejných akcích podle § 358 trestního zákoníku), přičemž tyto trestné činy nemusí být vždy předsudečně motivovány. Trestné činy s extremistickým podtextem jsou prezentovány každoročně ve Zprávách o extremismu na úrovni statistik Policie ČR, Nejvyššího státního zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti ČR a Probační a mediační služby ČR. V případě policejních statistik se jedná o trestné činy, u kterých bylo v daném roce zahájeno trestní řízení, nikoli trestné činy, které se v daném roce staly (In Iustitia, 2019b:17).

V roce 2023 bylo Policií ČR zjištěno 181 trestných činů s „nenávistným podtextem“. Dále bylo evidováno celkem 98 stíhaných osob u skutků s nenávistným podtextem. Pro trestné činy spáchané z rasových, národnostních a jiných nenávistných pohnutek bylo obžalováno celkem 90 osob. Odsouzeno za ně bylo celkem 50 osob.¹³² Nejvíce nenávistně motivovaných skutků bylo registrováno v Praze (92) a dále pak v Ústeckém kraji (22). Nejvíce stíhaných osob u nenávistně motivovaných skutků bylo evidováno v Praze (47), dále pak v Moravskoslezském (10) a v Plzeňském kraji (9). Z toho bylo zaevidováno celkem 25 trestných činů motivovaných nenávistí proti Romům. Jde o nárůst o 5 skutků oproti roku 2022. Tyto trestné činy se v roce 2023 podílely na celkovém počtu trestných činů s extremistickým podtextem 13,8 %. V roce 2022 se jednalo o 13,4 % (MV 2024).

Na rozdíl od MV používá organizace In Iustitia¹³³ v rámci metodiky k předsudečnému násilí jako hlavní analytickou jednotku předsudečný incident neboli předsudečný útok, který mohl cílit na jednu nebo více

¹³⁰ Česká republika s 56% zkušeností s obtěžováním z důvodu etnicity během posledních 12 měsíců předcházejících dotazování, předstihla Řecko (50%), Slovensko (37%), Chorvatsko (31%), Španělsko (30%), Rumunsko (27%), Portugalsko (20%), Maďarsko (18%) a Bulharsko (12%) (FRA 2018: 20-21).

¹³¹ Respondentů v ČR bylo 1 077, v EU 20 212. Za stejné období ve vztahu k předchozímu šetření v roce 2016 šlo o 5 %.

¹³² MV ČR: Zpráva o extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2023, ke stažení zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/vyrocní-zpráva-o-extremismu-za-rok-2023-tradicní-extremistické-strany-jsou-v-utlumu-scene-dominuje-antisystemové-hnutí.aspx>

¹³³ Organizace In Iustitia se specializuje na pomoc obětem předsudečného násilí: www.in-ius.cz/o-nasli/.

společenských skupin, ale nemusel být stíháný podle trestního zákoníku. Dle této metodiky tak nedochází ke slučování více předsudečných útoků pod jeden trestný čin nebo incident, jako se někdy děje u Policie ČR. Pokud je tedy spácháno více útoků na jeden cíl, každý útok se počítá samostatně, stejně jako v případě útoku více pachatelů na jednu osobu nebo stejný cíl v různém čase na různých místech (In Iustitia, 2019b: 19). Podobně jako v definici projevů předsudečné nenávisti MV i u incidentů z nenávisti organizace In Iustitia není důležité, jestli se oběť, která byla napadena z důvodu romství, považuje za Roma. Podstatné je, že pachatel ji napadl z tohoto důvodu (In Iustitia, 2019b: 68). Takový přístup ostatně odpovídá jednak dobrým praktikám v zahraničí, jednak samotnému definičnímu znaku předsudečných trestných činů, jímž je předsudečný motiv a nikoli identita oběti.¹³⁴

Organizace In IUSTITIA popsala v roce 2023 celkem 9 předsudečných incidentů z důvodu romské národnosti a etnicity.¹³⁵

Tabulka 5: Incidenty z nenávisti vůči Romům (In Iustitia) a trestné činy s extremistickým podtextem motivované nenávistí vůči Romům (MV)

zdroj	2014	2017	2020	2023
In Iustitia	34	38	20	9
MV	53	27	19	25

Zdroj: In Iustitia, 2019b: Zpráva o předsudečném násilí v České republice v roce 2017, Ministerstvo vnitra ČR 2015/2018: Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2014/2017; Ministerstvo vnitra ČR, 2021: Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky 2020/20. Ministerstvo vnitra ČR, 2024: Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky 2023. In Iustitia, 2024. Zpráva o předsudečném násilí.

Statistiky MV neobsahují činy, o nichž se policie nedozvěděla nebo je jako trestné činy nevyhodnotila (tzv. skrytá či latentní kriminalita) (In Iustitia, 2019b: 17). Míra latence je právě v případech nenávistných projevů vyšší než u jiných typů viktimizace. Oběti nenávistných projevů často svou viktimizaci policii neoznamují. Podle výzkumu realizovaného Západočeskou univerzitou v Plzni pouze 8 % respondentů ze SVL, kteří se stali obětí předsudečného násilí v posledních 12 měsících, oznámilo svou viktimizaci policii. Mezi nejčastější důvody neoznámení patřily odpovědi průzkumu „nestálo to za to“, „policie by s tím nic neudělala“ a „nedůvěřuji policii“ (Toušek a kol. 2018: 136-137). Dle šetření RILSA (2024) poslední případ fyzického násilí ohlásilo 51,2 % respondentů, kteří je v posledních 12 měsících zažili, a poslední případ obtěžování nahlásilo 8,8 % respondentů, kteří byli takovému jednání v posledních 12 měsících vystaveni.

Kromě neoznamování případů předsudečného násilí ze strany obětí může příčina vysoké míry latence souviset i se způsobem vyhodnocení a následné evidence nahlášeného útoku ze strany policie. V České republice doposud nebyla přijata jednotná monitorovací definice předsudečného násilí, která by byla podepřená metodikou zahrnující zohlednění tzv. indikátorů předsudečnosti dle mezinárodních doporučení.¹³⁶ Viz také Opatření B.3.8 k tzv. percepčnímu testu – Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 (Strategický cíl B: Anticikanismus).

5.3.2.1 Institucionální rasismus

Institucionální rasismus (nebo také strukturální či systémový rasismus) vůči Romům v ČR, byť i nevědomý, představuje zásadní a závažný problém ve všech sférách veřejného života. Romové jsou

¹³⁴ Viz Rozhodnutí Ministerské rady OBSE č. 9/2009, případně Rámcové rozhodnutí z roku 2008 (viz též *Guidance Note* k praktickému použití Rámcového rozhodnutí z roku 2008, dostupné zde: https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=55607).

U předsudečných trestných činů jde navíc nezdědka o trestné činy majetkové, a proto zde nelze o identitě hovořit už vůbec. Zatímco dle stávající metodologie Policie ČR účinně monitorovat hate crime a hate speech nelze, data nevládního sektoru poskytují z kriminologického hlediska klíčový dodatečný zdroj informací.

¹³⁵ V jednom případě se objevila zároveň ukrajinská a romská národnost jako důvod k předsudečně motivovanému násilí, v jednom nebyla národnost specifikována. Jde o součet údajů z kvartálních zpráv, dostupné zde: <https://in-ius.cz/zpravy-o-predsudecnem-nasilii/>

¹³⁶ Viz např. Doporučení Rady Evropy CM/Rec(2024)4 k hate crime, body 26 a 27.

nadále diskriminováni prakticky ve všech oblastech. Podle zprávy Komisařky pro lidská práva RE je potřeba zdvojnásobit úsilí v klíčových oblastech, v nichž Romové čelí diskriminaci, včetně vytvoření jasného rámce pro sociální bydlení, zlepšení ochrany proti diskriminaci na trhu práce a řešení diskriminace a násilí ze strany policie. Dále je zásadním problémem šíření předsudků veřejnými činiteli a jejich nenávislné projevy.¹³⁷

Výše zmíněná studie MPG upozorňuje na nízkou vymahatelnost práva v případě diskriminace (Romů) – malé počty osob se domáhají svých práv a právní systém neumožňuje v případě diskriminace žalobu ve veřejném zájmu. Tato procedura se jeví jako stěžejní v boji proti diskriminaci a mohly by být zapojeny např. NNO, aby zátěž spojenou se soudním procesem nenesla oběť diskriminace sama.¹³⁸

Jednotlivé oblasti veřejného života a činnost příslušných institucí jsou předmětem dalších dílčích kapitol textové části Strategie. Za nejvýraznější projevy systémového rasismu vůči Romům ze strany českých veřejných institucí lze označit protiprávní sterilizace romských žen nebo nadměrné zařazování romských dětí do škol mimo hlavní vzdělávací proud, ze strany soukromoprávních subjektů pak diskriminaci na trhu s bydlením nebo trhu práce.

V současné době není k dispozici žádná komplexní studie zaměřená na systémový / institucionální / strukturální rasismus a diskriminaci vůči Romům v České republice, ale poznatky o tomto jevu jsou patrné z dílčích specializovaných výzkumů, jako je například *Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se ve školách a třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona*¹³⁹ nebo *The Ongoing Segregation of Roma Children in Education in the Czech Republic*.

Do budoucna je třeba, aby byly institucionální rasismus a navazující diskriminace v systémech veřejné správy a veřejného života v ČR předmětem výzkumů zaměřených na tento problém jako komplexní jev (včetně anticikanismu jako jedné z nejčitelnějších forem tohoto typu rasismu a diskriminace), a aby došlo k promítnutí úsilí o eliminaci anticikanismu (respektive všech forem rasismu a diskriminace) do opatření klíčových strategií a koncepcí veřejné sféry.

Jednou z příčin nedůvěry příslušníků menšin k policii je rasismus, který se vyskytuje v řadách ozbrojených bezpečnostních sborů. Tento problém je globální, byť jeho intenzita se v různých zemích různí. V roce 2020 byl např. výrazně mediálně artikulován v souvislosti se zabitím Afroameričana George Floyd policistou ve Spojených státech amerických, kde je jednou z častých příčin úmrtí mladých mužů tmavé pleti policejní násilí (Edwards, Hedwig, Esposito 2019).

Výzkum FRA z roku 2018 došel k závěrům, že 63 % obětí rasistických fyzických útoků ze strany policie v zemích EU incident nikomu neohlásí, buď proto, že cítí, že by to nic nezměnilo, nebo proto, že již policii nedůvěřují (FRA, 2018). V roce 2020 FRA vyzvala členské státy EU, aby přijaly opatření proti diskriminačnímu etnickému profilování (*racial profiling*) ze strany policie¹⁴⁰. Na podzim 2020 zadalo německé ministerstvo vnitra k vypracování vědeckou studii, která se má zaměřit na výzkum rasistických postojů v řadách německých ozbrojených bezpečnostních sborů.¹⁴¹ Dá se očekávat, že potřeba podobné analýzy bude v příštích letech napříč zeměmi EU sílit. Existence monitoringu a sběru dat o výskytu rasistických postojů mezi policisty v ČR by výrazně zjednodušila zajištění podpory při vymáhání práva, která je jedním z cílů této Strategie. Aby bylo dosaženo posílení důvěry příslušníků romské menšiny v orgány ozbrojené moci, je rovněž žádoucí podporovat vyšší zastoupení Romů mezi příslušníky Policie ČR, jak doporučuje Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace ve své Závěrečné zprávě z šetření o ČR ze srpna 2019 (CERD, 2019). Romy lze k tomu, aby k policii sami

¹³⁷ Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Dunja Mijatović Report following her visit to the Czech Republic from 20 to 24 February 2023 CommHR(2023)26, dostupné z: <https://rm.coe.int/report-on-czech-republic-by-dunja-mijatovic-commissioner-for-human-rig/1680ac88cd>

¹³⁸ Studie MPG, str. 16

¹³⁹ Výsledky výzkumu Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se ve školách a třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona včetně doporučení: <https://www.edu.cz/vysledky-vyzkumu-analyza-pricin-vyssiho-podilu-romskych-zaku-vzdelavajících-se-ve-skolach-a-tridach-zrizenych-podle-%C2%A7-16-odst-9-skolskeho-zakona-vcetne-doporučení>.

Dále viz kapitola Vzdělávání.

¹⁴⁰ <https://fra.europa.eu/en/news/2020/stop-racist-harassment-and-ethnic-profiling-europe>.

¹⁴¹ Viz https://www.zeit.de/politik/2020-10/rassismus-polizei-studie-horst-seehofer-zustimmung-rechtsextremismus?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

vstupovali, motivovat např. formou náborových kampaní. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 (Strategický cíl B: Anticikanismus).

Dle výzkumu ERRC *Odepřená spravedlnost: Romové v systému trestního soudnictví v České republice* se potvrdily zprávy o diskriminaci ze strany Policie ČR. Dále, že protiromské postoje v řadách Policie ČR byly patrné i z toho, jak policie reagovala na trestné činy spáchané na Romech, což vyplývá i ze svědectví některých advokátů.¹⁴²

Institucionální rasismus převládá také v systémech trestní justice napříč EU a ovlivňuje tak, jak jsou rasistické trestné činy zaznamenávány, vyšetřovány a jak jsou stíhány. Výzkumná zpráva Evropské sítě proti rasismu (ENAR), pokrývající 24 členských států EU včetně ČR, prezentuje data o rasistických trestných činech spáchaných v letech 2014 až 2018, a analyzuje praxi orgánů činných v trestním řízení s ohledem na zaznamenávání, vyšetřování a stíhání trestných činů z nenávisti, které byly rasisticky motivovány. Zpráva ukazuje, že se v rámci trestního řízení určité formy rasismu stále projevují, od oznamování rasistického zločinu policií přes vyšetřování až po stíhání (ENAR, 2018).

Z výzkumu Evropského centra pro práva Romů (ERRC): *Odepřená spravedlnost: Romové v systému trestního soudnictví v České republice* dále vyplývá, že někteří advokáti poukázali na to, že předsudky a stereotypy vůči Romům lze najít na všech úrovních systému trestního soudnictví. Výzkum konstatuje, že čtyři advokáti z osmi se také shodli na tom, že soudci častěji považují romské obžalované za vinné než neromské.¹⁴³

Postoje lidí pracujících ve státním zastupitelství odrážejí, dle zmiňovaného výzkumu založeného na šetření, „diskriminační postoje převládající ve společnosti“. Zpráva konstatuje: „pracovníci státních zastupitelství tyto postoje někdy vyjadřují zcela jasně, například v podobě stereotypních vtipů o Romech.“¹⁴⁴

Z analýzy ERRC dále plyne závěr, že „existuje společný názor, že výsledky trestních řízení jsou rozdílné, což je způsobeno jak předsudky, tak zákony a politikami, které mají na Romy nepřiměřený dopad.“ Tento závěr se opíral o rozhovory jak s Romy, tak obhájci a rozhodujícími činiteli v oblasti trestního soudnictví.¹⁴⁵

V českém prostředí byly obavy nebo podezření z institucionálního rasismu v justici mezi romskou veřejností zmiňovány zejména v souvislosti s úmrtím Roma při incidentu s Ukrajincem v Brně. Incident se odehrál v návaznosti na útok, kterému Ukrajinec čelil ze strany zemřelého Roma a jeho společníků, a to v Brně dne 10. června 2023. Následovaly demonstrace Romů z několika krajů a docházelo ke zvyšování interetnického napětí mezi Romy a Ukrajinci. Roli sehrála i absence komunikace s veřejností v některých fázích soudního procesu, kdy docházelo k dezinterpretacím a jejich masivnímu šíření především přes sociální sítě a prostřednictvím tzv. romských lajfkářů (lidé streamující události živě), kteří mají v romské komunitě často roli vlivných influencerů.¹⁴⁶ Incident vyvolal i odezvu ve formě protiromských postojů^{147, 148}

Veřejností také rezonovala kauza úmrtí Stanislava Tomáše 19. června 2021 při policejním zásahu v Teplicích. Generální inspekce bezpečnostních sborů uzavřela případ s tím, že policisté nespáchali

¹⁴² Evropské centrum pro práva Romů (ERRC). *Odepřená spravedlnost: Romové v systému trestního soudnictví v České republice*. Brusel: 2023, str. 26

¹⁴³ Ibidem, str. 34

¹⁴⁴ Ibidem, str. 32

¹⁴⁵ Ibidem, str. 39

¹⁴⁶ V roce 2023 „vlivem reálných, či vymyšlených situačních konfliktů došlo i k dočasnému nárůstu napětí mezi některými Romy a Ukrajinci.“ In: MV ČR: Zpráva o extremismu a předsudečně nenávisti na území České republiky v roce 2023, str. 8.

Ke stažení zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/vyrocní-zpráva-o-extremismu-za-rok-2023-tradici-extremistické-strany-jsou-v-utlumu-scene-dominuje-antisystemové-hnutí.aspx>

¹⁴⁷ In IUSTITIA, o.p.s.: Průběžná zpráva o předsudečném násilí 1. 4. – 30. 6. 2023, dostupné z: [ii-kvartalni-zprava_1.4.-30.6.2023.pdf](https://www.iustitia.cz/ii-kvartalni-zprava_1.4.-30.6.2023.pdf) (in-ius.cz)

¹⁴⁸ Pracovní skupina pro bezpečnost RVZRM se shodla na tom, že je potřeba podpořit větší a srozumitelnější komunikaci s veřejností zejména ze strany justice, podporovat osvětu v tomto směru a věnovat pozornost i prevenci strukturálního rasismu v justici. Konstatovala, že zásadním problémem je šíření nepřesných informací přes sociální sítě. V návaznosti na to zformulovala doporučení pro RVZRM. Viz zápis z Pracovní skupiny pro bezpečnost RVZRM ze dne 25. 4. 2024, dostupný z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/vybory/bezpecnost/Zapis_PS-pro-bezpecnost_25_4_2025.pdf

trestný čin. Pochybnosti vyjadřovaly různé nevládní organizace a bývalá zástupkyně veřejného ochránce práv Monika Šimůnková pokračovala v šetření z vlastní iniciativy a své závěry zveřejnila 5. května 2022. Označila za nepochopitelné rozhodnutí Generální inspekce bezpečnostních sborů, podle které nedošlo k žádnému pochybení ze strany policistů.¹⁴⁹ Incident, resp. způsob jakým byl vyšetřen, je k 10. červnu 2024 předmětem probíhajícího řízení před Evropským soudem pro lidská práva.¹⁵⁰

5.3.3 *Formy útoků předsudečného násilí*

Ačkoliv předsudečné násilí se netýká pouze Romů, právě ti jsou v ČR statisticky nejohroženější skupinou (viz Graf 1: Nejčastější pohnutky k předsudečnému násilí v meziročním srovnání (v %)). Stěžejní roli pro motivaci i legitimizaci předsudečného násilí páchaného na Romech hraje anticiganismus, vycházející z celkové atmosféry ve společnosti i negativního mediálního obrazu Romů. Představy o tom, že Romové ohrožují „spořádanou“ společnost, mohou vést k bagatelizaci, či dokonce v řadě případů k pozitivnímu hodnocení útoku vůči představiteli takové skupiny (Kalibová, 2011:16-17).

Je proto třeba i nadále podporovat komunikaci ze strany Policie ČR směrem k veřejnosti. Policie by měla veřejnost transparentně informovat o povaze a okolnostech medializovaných případů trestných činů motivovaných nenávistí proti skupině osob, tj. případů předsudečného násilí a nenávistných projevů (pokud si dozorující státní zástupce v dané trestní věci nevyhradí právo podávat informace pouze sám či prostřednictvím svého tiskového mluvčího), uvádět na pravou míru případné dezinformace, bojovat proti předsudkům a stereotypům a současně informovat o společenské škodlivosti a trestní odpovědnosti podobných činů.

„Zpráva o extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2023“ konstatuje, že tradiční extremistické a xenofobně populistické subjekty zcela zastínil jev tzv. antisystémového hnutí, jehož představitelé nevěří demokratickému systému, často vyjadřují obdiv k režimu v Rusku a nerespektují stát a jeho instituce. Reprezentanti tohoto hnutí se často uchylují ke stereotypnímu a předsudečnému uvažování a jednání a šíří nenávist k určitým skupinám, mezi kterými bývají i Romové, včetně ukrajinských Romů.

V kombinaci s podněcováním k nenávisti se vyskytly také případy vyzývání ke spáchání trestného činu. Nárůst této trestné činnosti lze vysledovat v návaznosti na šířenou poplašnou zprávu, např. o trestné činnosti osoby z určité komunity (MV 2024). Takovéto neověřené poplašné zprávy mohou zároveň – pokud cílí na Romy a najdou u nich odezvu v podobě reakce – ve svém důsledku vést k nárůstu anticiganismu.

K individuálním útokům na Romy dochází obvykle v místech, kde poškození patří k menšině, a naopak zřídka v SVL s významným zastoupením romské menšiny (výjimku tvoří organizované útoky krajní pravice). Důležitou roli při útocích hraje zástupnost obětí. Obvyklé jsou případy napadení integrovaných romských rodin, neboť aktér útoku předsudečného násilí nenapadá konkrétního člověka, ale osobu, která reprezentuje skupinu, vůči níž chová zášť (Kalibová, 2011:16-17). Předsudečné násilí lze však zaznamenat i v SVL. Podle závěrů výběrového šetření realizovaného Západočeskou univerzitou v Plzni se v průběhu roku 2017 stalo obětí nenávistné motivovaného násilí 18 % respondentů ze SVL, z nichž největší podíl se přihlásil k romské národnosti (24 %) (Toušek a kol. 2018: 106-107).¹⁵¹

Nenávistné projevy na internetu (*hate speech*)

¹⁴⁹In IUSTITIA, o.p.s.: Průběžná zpráva o předsudečném násilí 1. 1. – 31. 3. 2023, dostupné z: https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2023/05/i-kvartalni-zprava_1.1.-31.3.2023.pdf;
In IUSTITIA, o.p.s.: Průběžná zpráva o předsudečném násilí 1. 10. – 31. 12. 2023, dostupné z https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2024/03/iv-kvartalni-zprava_1.10.-31.12.2023.pdf
Evropské centrum pro práva Romů (ERRC). Odepřená spravedlnost: Romové v systému trestního soudnictví v České republice. Brusel: 2023, str. 4-5.

¹⁵⁰ Věc S.T. proti České republice byla vládě ČR komunikována pod č. 28273/23; dostupné zde: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-231321>.

¹⁵¹ Podle respondentů ze SVL, kteří sami zažili předsudečné napadení, se skoro pětina útoků stala na ulici poblíž jejich domova nebo přímo u nich doma. To, že se násilí z nenávisti odehrává také uvnitř SVL, napovídá také to, že mezi předsudečnými pachateli byli také sousedé napadených respondentů, což platí zejména pro velké lokality, kde je Romů spíše menšina (Toušek a kol. 2018: 107).

OSN nenávistné projevy, neboli *hate speech*, charakterizuje jako „jakýkoliv druh psané nebo mluvené komunikace, která užívá pejorativní nebo diskriminační jazyk na základě náboženství, etnického původu, rasy, pohlaví nebo jiného faktoru identity.“¹⁵² Rámcové rozhodnutí RE 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 O boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva¹⁵³ kriminalizuje veřejné podněcování k násilí nebo nenávisti namířené proti skupině osob definované rasou, barvou pleti, náboženstvím nebo etnickým původem. Rámcové rozhodnutí definuje takové projevy nenávisti jako trestný čin, i když k nim dochází online.

V roce 2022 rovněž vznikla definice RE: „pro účely tohoto doporučení se nenávistnými projevy rozumí všechny typy projevů, které podněcují, propagují, šíří nebo ospravedlňují násilí, nenávist nebo diskriminaci vůči osobě nebo skupině osob nebo je ponižují z důvodu jejich skutečných nebo připisovaných osobnostních charakteristik nebo statusu, jako je ‚rasa‘, barva, jazyk, náboženství, národnost, národní nebo etnický původ, věk, postižení, pohlaví, genderová identita a sexuální orientace.“¹⁵⁴ Vzhledem k tomu, že nenávistné projevy pokrývají řadu nenávistných vyjádření, které se liší svou závažností, škodou, kterou způsobují a svým dopadem na členy konkrétních skupin, měly by členské státy zajistit, aby byla zavedena náležitá opatření a komplexní přístup v souladu s Evropskou úmluvou o lidských právech a příslušnou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.

V rámci tohoto přístupu by se měly rozlišovat tři následující formy nenávistných projevů: „a.) i. nenávistné projevy, které jsou podle trestního práva zakázány, a.) ii. nenávistné projevy, které nedosahují úrovně závažnosti požadované pro trestní odpovědnost, ale podléhají občanskému nebo správnímu právu; b.) útočné nebo škodlivé typy projevů, které nejsou dostatečně závažné na to, aby mohly být legitimně omezeny podle Evropské úmluvy o lidských právech, ale přesto vyžadují alternativní reakce, jako jsou: protiprojev („counter-speech“) a jiná protiopatření; opatření na podporu mezikulturního dialogu a porozumění, a to i prostřednictvím médií a sociálních médií; a příslušné vzdělávací činnosti, činnosti zaměřené na sdílení informací a zvyšování povědomí.“¹⁵⁵

Dle nejnovějších poznatků, resp. dle *Zprávy o extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2023*, se drtivá většina nenávistných projevů realizuje prostřednictvím sociálních sítí či jiných virtuálních platform. Nejčastějším cílem jsou Ukrajinci, Židé, Rusové a právě Romové. V posledních letech se nejznámějším případem projevů nenávisti ve virtuálním světě stalo slovní napadení zpěváka Radka Bangy (Gipsy.cz) v roce 2016, a to z důvodu jeho příslušnosti k romské národnosti. Jeho případ ovlivnil i statistiku incidentů z nenávisti organizace In Iustitia (viz Tabulka 5: Incidenty z nenávisti vůči Romům (In Iustitia) a trestné činy s extremistickým podtextem motivované nenávistí vůči Romům (MV)). Případ nejdříve posuzoval Okresní soud v Kladně, který nepřiznal zpěváku Radku Bangovi postavení poškozeného. Na základě stížnosti poškozeného se případem dále zabýval Ústavní soud (2019), který ve svém nálezu III. ÚS 3439/17 dospěl k názoru, že je ústavní stížnost důvodná a Okresní soud v Kladně chyboval, když nepřiznal R. Bangovi status poškozeného. Zároveň upozornil soudy na postup při podobných případech v budoucnosti: „Zvláštní povaha a proměnnost tzv. trestných činů z nenávisti ukládá soudům povinnost posoudit povahu každého z takových útoků i z perspektivy jeho potenciálních konkrétních obětí a prostředí (sociální sítě), ve kterém jsou páčány.“

Podle § 5 odst. 1 zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, odpovídá poskytovatel služby spočívající v ukládání informací poskytnutých uživatelem za obsah uložený na žádost uživatele, pokud poskytovatel mohl vědět, že obsah je zjevně protiprávní, a neučinil kroky k jeho odstranění. Ve sporu žalobce Jaroslava Suchého s vydavatelem serveru Parlamentní listy OUR MEDIA Vrchní soud v Praze roku 2015 rozhodl, že provozovatel serveru je zodpovědný za rasistické komentáře diskutérů pod zveřejněnými články a uložil mu pokutu 150 000 Kč za jejich neodstranění. Vrchní soud v Praze vycházel z rozsudku ESLP *Delfi AS v Estonsko*¹⁵⁶ o

¹⁵² Viz

www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20on%20Hate%20Speech%202018%20June%20SYNOPSIS.pdf.

¹⁵³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32008F0913>.

¹⁵⁴ Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech, dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a67955

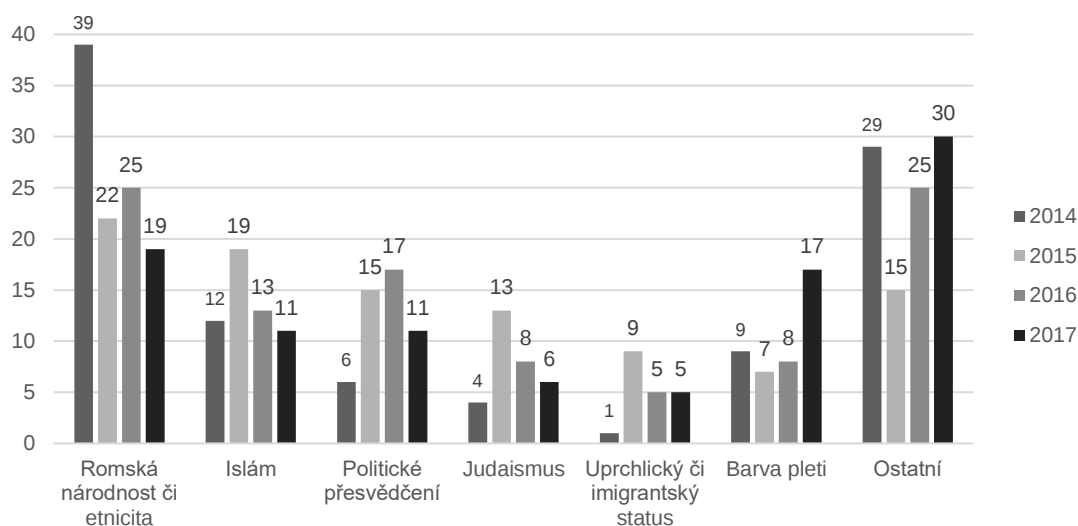
¹⁵⁵ Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech, dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a67955

¹⁵⁶ *Delfi AS proti Estonsku*. Stížnost č. 64569/09 (ESLP, 16.6.2015).

odpovědnosti provozovatele internetového portálu za komentáře třetích osob podněcující k násilí a obsahující tzv. *hate speech*. ESLP konstatoval, že povinnost průběžné kontroly těchto komentářů, a jejich odstranění ze strany vydavatele, neznamena porušení článku 10 Úmluvy a práva na svobodu projevu. Provozovatele internetových portálů nelze považovat za pouhé pasivní zprostředkovatele diskuze, nýbrž jsou za obsah právně odpovědní. Projev, který lze hodnotit jako *hate speech*, je neslučitelný s hodnotami zaručenými Úmluvou, a nepoživá tedy ochrany podle článku 10. Vyvození odpovědnosti provozovatele za tento obsah tedy není porušením svobody šířit informace.

Rovněž směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2018/1808 stanoví požadavky na ochranu uživatelů audiovizuálních mediálních služeb a platform pro sdílení videonahrávek před podněcováním k násilí nebo nenávisti. Požaduje po platformách, aby přijaly opatření k ochraně uživatelů před rasistickým a xenofobním obsahem.¹⁵⁷

Graf 1: Nejčastější pohnutky k předsudečnému násilí v meziročním srovnání (v %)

Zdroj: In Iustitia, 2019b. Zpráva o předsudečném násilí v České republice v roce 2017

Konsorcium SafeNet International Network Against Cyber Hate (INACH) v letech 2023 a 2024 i v ČR aktivně monitorovalo a nahlášovalo nenávistné projevy na internetu s cílem vytvořit bezpečnější digitální prostor. V roce 2023 nahlásil člen konsorcia (Romea, o.p.s.) 255 nenávistných, převážně protiromských, příspěvků na Facebooku, Instagramu, YouTube, Twitteru a TikToku. Přestože členové nahlásili i komentáře obsahující adoraci nacismu, nedošlo k jejich odstranění. Nejméně aktivní v tomto ohledu byl Youtube následovaný Twitterem a Instagramem.¹⁵⁸

Anticikanismus v projevech politiků

Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace v Závěrečné zprávě z šetření o ČR ze srpna 2019 vyjádřil znepokojení nad užíváním rasistické, nenávistné a protiromské rétoriky ze strany politiků, včetně členů vlády a parlamentu (CERD, 2019: 3). V průběhu kampaně do voleb do obecních zastupitelstev v říjnu roku 2018 některé politické subjekty využívaly protiromskou rétoriku ve snaze zajistit si vyšší volební výsledek. Ve statutárním městě Most například jeden subjekt prezentoval slogan „Jen deratizační prostředky na tu havěť nestačí“, nebo jiný subjekt heslo „Vesnice pro lůzu – vytěsníme

¹⁵⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1808 ze dne 14. listopadu 2018, kterou se mění směrnice 2010/13/EU o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb (směrnice o audiovizuálních mediálních službách) s ohledem na měnící se situaci na trhu. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32018L1808>.

¹⁵⁸ Romea – Prezentace ze Safenet, dostupné z LinkedIn: https://cz.linkedin.com/posts/romea-o-p-s_safenet-safenet-activity-7135575915735973888-qaMc

neprizpůsobivé z města, zavedeme bezdoplatkové zóny ve všech ohrožených bytových okresech“ (ÚV ČR, 2019: 8).

Výzkum ERRC z roku 2023 rovněž uvádí, že je zřejmé, „že Romové v České republice jsou vystaveni rozsáhlé a hluboce zakořeněné společenské diskriminaci, kterou podporují a udržují média a vlivní veřejní činitelé.“¹⁵⁹

Příkladem je případ z roku 2018, kdy dle *Zprávy o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018* (MV, 2019: 10-11) byl předním šířitelem projevů rasové, etnické či náboženské nenávisti a nesnášenlivosti předseda hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura. Policisty bylo v roce 2018 prověřováno a odloženo trestní oznámení na poslance Tomia Okamuru, Radka Rozvorala a Miloslava Roznera, a to za protiromské projevy v souvislosti s koncentračním táborem v Letech u Písku. PSP ČR však rozhodla, že poslance k trestnímu stíhání nevydává. Je zapotřebí důsledně monitorovat vystoupení politiků z hlediska podněcování nenávisti vůči Romům, a to jak během volebních kampaní, tak v rámci jejich projevů ve veřejném prostoru v době výkonu mandátu. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl B: Anticikanismus).

Někteří představitelé vládních stran zvyšovali napětí mezi Romy a Ukrajinci (v letech 2022 – 2024) tím, že označovali ukrajinské Romy za osoby zneužívající české tzv. sociální dávky, zejména kvůli dvojímu občanství (ukrajinskému a maďarskému).¹⁶⁰ Dále je někteří politici obviňovali z kriminality. Později se ukázalo, že dvojí občanství měl jen zlomek z ukrajinských Romů a policie zvýšenou kriminalitu v místech jejich přechodného pobytu neevidovala (ÚV ČR 2024).

5.3.4 Antipatie vůči Romům

Podle šetření RILSA (2024) se romští respondenti nejčastěji v posledních 12 měsících setkávali s neverbálním obtěžováním v podobě urážlivých posunků nebo nevhodných pohledů (26,7 %) a také s urážkami a nadávkami (18,7 %), které respondenti spojovali se svým romským původem. Jen výjimečně byli z tohoto důvodu obtěžováni elektronicky, např. prostřednictvím sms zpráv, e-mailů nebo aplikací pro zasílání zpráv (3,2 %). Současně ovšem platí, že dochází k souběhu negativních zkušeností. Alespoň jednomu z uvedených typů negativního jednání bylo vystaveno 30 % respondentů. S obtěžováním z důvodu romského původu mělo v posledních 12 měsících osobní zkušenost 30 % romské populace ve věku nad 16 let (RILSA 2024: 85).

Dle výzkumu provedeného Centrem pro výzkum veřejného mínění (dále jen „CVVM“) (2019b) téměř tři čtvrtiny (72 %) dotázaných hodnotilo v roce 2019 soužití Romů s ostatními obyvateli jako špatné. Naopak necelá čtvrtina respondentů (23 %) vnímala soužití pozitivně. Oproti roku 2017 nastal mírný pozitivní posun v hodnocení soužití Romů a majority, kdy o 2 % pokleslo hodnocení soužití jako „špatné“ a zároveň o 2 % více respondentů hodnotilo soužití pozitivně (tento nepatrný posun je v rámci statistické chyby). Nicméně i tak lze pozorovat trend zvyšování pozitivního vnímání, jelikož od roku 2013 se procento dotázaných hodnotících soužití Romů a většinové společnosti jako „dobré“ víc než zdvojnásobilo (z 9 % na 23 %). Pozitivní trend se potvrdil i v rámci obdobného šetření v roce 2023. V něm necelé dvě třetiny (63 %) dotázaných hodnotilo soužití s Romy jako špatné, z toho 15 % jako velmi špatné. Od roku 2015 (posledních pět výzkumů) se ovšem toto negativní hodnocení zeslabilo o 20 % (oproti roku 2019 o 9%) – viz níže Graf Hodnocení soužití romské a neromské populace v ČR – časové srovnání (CVVM 2023).

Potvrdil se tak trend z minulých několika let, kdy z propadu pozitivního vnímání na historické minimum (a maxima v případě negativního vnímání) zjištěného v roce 2013 hodnocení soužití dosáhlo vůbec nejnižší negativní (resp. nejvyšší pozitivní) hodnoty, která kdy byla naměřena od roku 1997. CVVM k tomu uvádí: „Do jaké míry se na tomto výrazném pozitivním posunu podílí období Covidu-19, válka

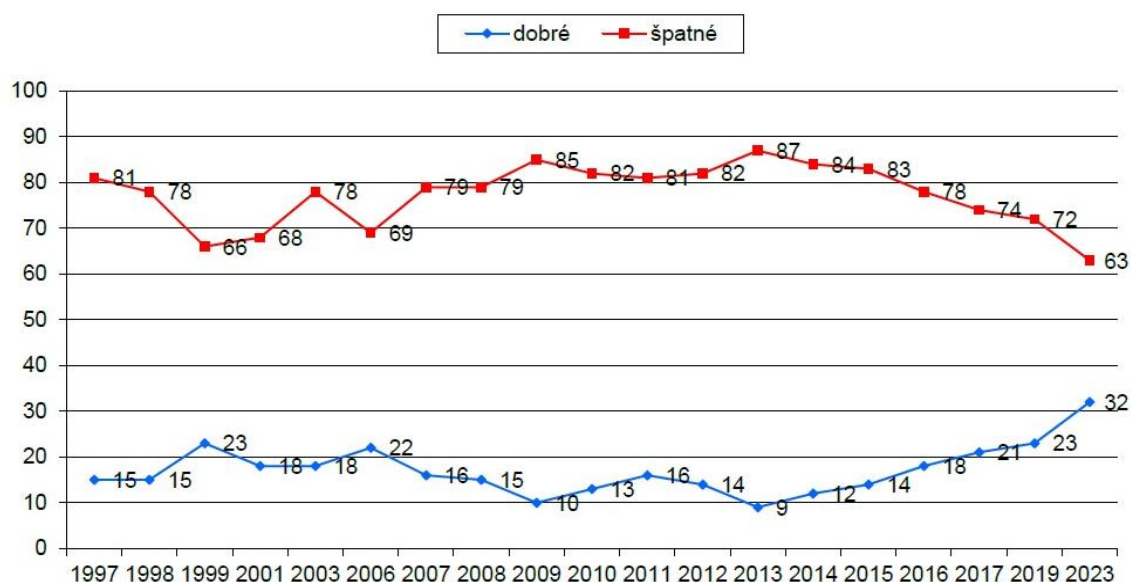
¹⁵⁹ Evropské centrum pro práva Romů (ERRC). Odepřená spravedlnost: Romové v systému trestního soudnictví v České republice. Brusel: 2023, str. 10

¹⁶⁰ In IUSTITIA, o.p.s.: Průběžná zpráva o předsudečném násilí 1. 7. – 30. 9. 2023, dostupné z: https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2024/01/iii-kvartalni-zprava_1.7.-30.9.2023.pdf

na Ukrajině s přílivem ukrajinských migrantů, nárůst cen nejen energií a jiné problémy, které patrně odsunuly romskou otázku mimo pozornost veřejnosti, nedovedeme z našich dat určit.“¹⁶¹

Stereotypní pohled na romskou populaci se celkově zeslabil. Naplňování romské integrace ze strany vlády považují dvě pětiny dotázaných za uspokojivé. Podobný je i podíl respondentů, kteří ho považují za neuspokojivé. Místní samospráva je v tomto ohledu hodnocena lépe (převažuje hodnocení uspokojivé 41 % ku 26 % neuspokojivé).¹⁶²

Graf 2: Hodnocení soužití romské a neromské populace v ČR – časové srovnání (v %)

Pozn.: Položka „dobré“ představuje součet odpovědí „velmi dobré“ a „spíše dobré“ a položka „špatné“ součet odpovědí „spíše špatné“ a „velmi špatné“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, 2023. Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben/květen 2023

Romové patří z hlediska výzkumu veřejného mínění v ČR dlouhodobě k národnostním skupinám, vůči nimž projevuje majorita nejvyšší míru antipatie. Míra ne-sympatií se pohybuje kolem čtyř bodů, kdy 1 znamená „velmi sympatičtí“ a 5 „velmi nesympatičtí“. Míra ne-sympatií se sice od roku 2015 mírně snižuje (ze 4,3 bodů za rok 2015 na 3,96 bodů za rok 2019), to však může souviset s růstem antipatií vůči Arabům, kteří Romové v roce 2017 předstihli v negativním hodnocení, a jsou veřejností vnímáni jako nejméně sympatická národnostní skupina. V roce 2019 Romové a Arabové vyvolávali antipatie u přibližně 70 % dotázaných (Romové 70 %, Arabové 72 %) (CVVM 2019a).

Antipatie veřejnosti byly v poslední době spojeny i s internetnickým napětím mezi některými Romy a některými Ukrajinci. Jak uvedlo MV ve své pololetní zprávě o extremismu a předsudečné nenávisti, „byly (...) zaznamenány pokusy některých osob toto napětí dále účelově rozdmýčkovat. (...) Do budoucna je třeba počítat s tím, že se vzájemné konflikty mezi některými Ukrajinci a některými Romy, resp. Čechy, mohou dále objevovat. Jak majorita, tak i minority procházejí od covidové pandemie řadou zátěžových situací, které mohou mít dopady na jejich zvýšenou citlivost a reaktivitu na

¹⁶¹ CVVM. Tisková zpráva: Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben/květen 2023. 7.3.2023, dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5699-romove-a-souziti-s-nimi-ocima-ceske-verejnosti-duben-kveten-2023#:~:text=V%20r%C3%A1mci%20sv%C3%A9ho%20jarn%C3%ADho%20C5%A1et%C5%99en%C3%AD%20se%20CVVM%20zab%C3%BDvalo,v%C3%A1da%20a%20m%C3%ADstn%C3%AD%20samospr%C3%A1vy%20C5%99e%C5%A1%C3%AD%20problematiku%20romsk%C3%A9%20men%C5%A1iny>

Výzkum ke stažení zde: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5669/f9/ov230707.pdf

¹⁶² Ibidem

interetnické konflikty. V případě zanedbání či podcenění této skutečnosti bude docházet k růstu napětí a ke zneužívání situace extremisty a populisty.“¹⁶³

5.3.5 Diskriminace

Výzkum FRA (2016: 36-39) zjišťující míru výskytu diskriminace došel k závěrům, že v ČR bylo v posledních pěti letech diskriminováno na základě barvy pleti, etnického původu a náboženství nebo náboženského přesvědčení 61 % procent respondentů a v posledních dvanácti měsících 32 % respondentů. V šetření z roku 2021 počítávalo diskriminaci v posledních 12 měsících 48 % respondentů (FRA 2023: 21). Jedná se tak oproti roku 2016 o nárůst o 16%. Průměr EU byl 25 %.

Diskriminací se zabývalo i šetření RILSA z roku 2024. Z něho vyplývá, že stále nejde o marginální problém a diskriminace se týká všech zásadních oblastí života Romů. Viz též níže tabulka *Podíl osob, které se v posledních 12 měsících cítily být diskriminovány kvůli svému romskému původu v kterékoliv z oblastí zjišťovaných průzkumem*. Z výzkumu RILSA vyplývá, že etnicita (romský původ či barva pleti) představuje zcela převažující hlavní důvod pociťované diskriminace. Současně je však patrné, že Romové se cítí diskriminováni také z dalších důvodů (za jiný hlavní důvod byl nejčastěji označován věk).

Tabulka 6: Podíl osob, které se v posledních 12 měsících cítily být diskriminovány kvůli svému romskému původu v kterékoliv z oblastí zjišťovaných průzkumem

	Počet osob, které cítily diskriminaci kvůli romskému původu	Počet osob v dané situaci	Podíl na počtu osob v dané situaci (%)	Podíl na celkovém počtu respondentů (%; N=1 286)
Při kontaktu se školou	62	429	14,5	4,9
Při hledání zaměstnání	79	224	35,3	6,2
V práci	67	467	14,3	5,3
Při hledání bydlení	84	177	47,5	6,6
Při využívání zdravotnických služeb	115	828	13,9	9,1
Při žádání o pomoc v sociální oblasti	172	678	25,4	13,6

Zdroj: ŠIMÍKOVÁ, Ivana, Tomáš KATRŇÁK, Miroslava RÁKOCZYOVÁ & Laura FÓNADOVÁ, 2024. Zpráva o socioekonomické situaci romské populace v České republice 2023/2024. Výsledky výběrového šetření. Praha: RILSA

Důkazy o čtenějším výskytu diskriminace vyplývají primárně z jiných zdrojů, než jsou statistiky orgánů, které kontrolují na základě podnětů, zda k diskriminaci dochází.

Pouze 15 % (2016), resp. 10 % respondentů, kteří se nejméně jednou v předchozích 12 měsících cítili diskriminováni na základě romského původu, nahlásilo diskriminaci nebo podalo stížnost nějakému orgánu. Velké zlepšení lze přitom sledovat v oblasti týkající se povědomí o organizacích nabízejících pomoc a o zákoně č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „antidiskriminační zákon“). Zatímco v roce 2016 pouze 21 % romských respondentů v ČR mělo povědomí o organizacích, které nabízejí podporu či poradenství obětem diskriminace, v roce 2021 to již bylo 61 % (jednalo se tak o suverénně nejvyšší hodnotu ve sledovaných zemích EU) a 55 %, resp. 75 % romských respondentů v ČR vědělo, že existuje zákon, který zakazuje diskriminaci na základě barvy pleti (FRA 2016: 40-41; FRA 2021).

¹⁶³ MV ČR: Projevy extremismu a předsudečné nenávisti Souhrnná situační zpráva 1. pololetí roku 2023. Praha: 2023, str. 4

K obdobným výsledkům šetření dospělo rovněž šetření RILSA. V něm podíl osob, které se cítily být diskriminované (v jakékoliv oblasti) a nahlásily poslední incident diskriminace z důvodu svého romského původu, dosáhl hodnoty pouze 5,3 %.

Také viktimizační studie v SVL (Toušek a kol. 2018: 151) přinesla podobný výsledek, když bylo zjištěno, že z 1 200 diskriminovaných respondentů ze SVL nahlásilo alespoň některé případy diskriminace pouze 16 % osob. Opatřeními, která povedou ke snížení míry anticikanismu, jsou proto důsledný monitoring a evaluace anticikanismu ve společnosti, zpřesnění statistiky trestných činů motivovaných nenávistí vůči Romům a monitoring rozhodnutí soudů v trestním a civilním řízení týkajících se diskriminace a předsudečného násilí. Všechny materiály předkládané do mezirezortního připomínkového řízení mají být rovněž vyhodnocovány z hlediska možných diskriminačních dopadů. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl B: Anticikanismus).

5.3.6 Mediální obraz Romů

Mediální zobrazování Romů v ČR odpovídá pěti obecným rysům charakterizujícím prezentaci rasy v médiích podle Teuna A. van Dijka (1987: 45):¹⁶⁴

1. etnické menšiny jsou menšinami i v médiích, jsou prezentovány okrajově a jejich život je méně pokrytý než v případě majoritní populace;
2. dominantní témata jsou přímo nebo jemněji asociována s problémy a obtížemi, či ohrožením dominantní kultury, jejích hodnot nebo zájmů;
3. etnické menšiny jsou důsledně popisovány z pohledu bílé majoritní populace, jejímž autoritám je poskytováno více prostoru a jsou prezentovány důvěryhodněji než mluvčí minorit;
4. témata relevantní pro každodenní život etnických skupin, jako je práce, bydlení, zdraví, vzdělávání, politický život a kultura, stejně jako diskriminace v těchto oblastech, jsou diskutovány jen zřídka, pokud nevedou k „problémům“ společnosti jako celku nebo nevyvolávají senzací;
5. prezentace rasismu vůči těmto skupinám je systematicky podprezentována, redukována na případy diskriminace jedinců nebo připsána „marginálním“ pravicovým skupinám a situována do chudých nebo periferních oblastí. Rasismus politických elit nebo institucí je diskutován zřídka (srov. Sedláková 2003: 96).

Podle T. A. van Dijka (2000) nejsou významy o etnických menšinách¹⁶⁵ ve zpravodajství vyjadřovány explicitně, ale jsou sdělovány tzv. mezi řádky. Mediální sdělení pracují s rozdělením společnosti na „nás“ a na „ně“, čímž se podporuje soudržnost členů uvnitř skupiny a nepřítel je obrácen k jiným skupinám. Negativní prezentace druhých funguje jako zdroj negativních mentálních modelů, stereotypů, předsudků a ideologií o druhých, a tak nepřímo reprodukuje rasismus.

Výše uvedené podporuje tezi, že v současné společnosti se vyskytuje nová forma rasismu. Na minority již není nahlíženo jako na níže biologicky postavené, ale jako odlišné. Nová forma rasismu se tváří demokraticky a je vyjadřována diskurzivně v textech, v každodenní konverzaci, v zákonech, filmech, politických debatách, zprávách apod. Významnou roli v reprodukci nové formy rasismu zastávají většinová média (van Dijk, 2000: 34) povzbuzující publikum ke konstrukci dichotomických významů („my“ a „oni“), zdůrazňují skupinovou polarizaci nahlížením na různé problémy a hrozby z pohledu majority, přejímající negativní postoje o minoritách, spojující příslušníky menšin s určitými obtížemi a zobecňující či ochuzující jejich mediální reprezentace (Badáňová, 2010: 47, Sedláková, 2003 96-97).

Podle § 32 odst. 1 i) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je provozovatel vysílání povinen zajistit, aby do vysílání nebyly zařazeny pořady, které mohou utvrzovat stereotypní předsudky týkající se etnických, rasových nebo náboženských menšin. Provozovatelé dále podle § 48 odst. 1 písm. l) tohoto zákona

¹⁶⁴ Teun A. van Dijk se ve svém výzkumu prezentovaném v knize *Communicating Racism* (1987) zaměřoval především na tištěná média. Jeho charakteristiky lze považovat za aplikovatelné na všechna média v ČR i po více než 30 letech od publikování jeho práce.

¹⁶⁵ „Významy“, z ang. „meanings“ je termín z mediálních studií, který lze popsat jako „jádra/podstaty sdělení“.

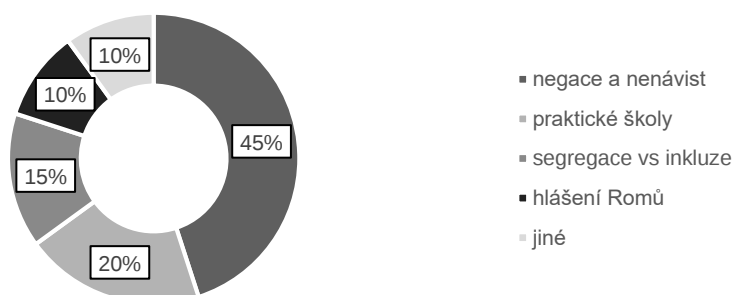
nesmí do vysílání zařadit reklamu obsahující diskriminaci na základě jednotlivých diskriminačních důvodů včetně rasy, barvy pleti nebo příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině. Zákon č. 231/2001 Sb. dále v § 12 odst. 12 b) upravuje i neprodoužení licence provozovateli Radou pro rozhlasové a televizní vysílání v případě, že mu byl opakovaně pravomocným rozhodnutím uložen správní trest za závažné porušení následujících povinností: zařadit do vysílání pořady, které podněcovaly k nenávisti z důvodu rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

5.3.7 Obraz Romů na internetu

Rozšířený výskyt anticikanismu ve společnosti ilustruje i analýza vycházející z monitoringu obsahu na internetu provedená společností Yeseter v roce 2016.¹⁶⁶ Konverzace ke klíčovým slovům na téma „Romové“ se ve předchozích dvou sledovaných letech prakticky neměnily, tzn. byly nadále z většiny negativní a silně stereotypní (Yeseter, 2016: 4). K romskému tématu byla nejdiskutovanějším tématem na českém internetu oblast nezaměstnanosti (22 % z celkového diskurzu o Romech), následována bydlením (20 %), kriminalitou (18 %), příživnictvím (10 %), vzděláním a školstvím (9 %) a rasismem (8 %).

Převládající negativní význam diskurzu k jednotlivým tématům dokazuje například subklasifikace tématu vzdělávání a školství, kde implicitně negativní a nenávistný obsah tvořil 45 % (viz Graf 3: Subklasifikace tématu vzdělávání a školství).

Graf 3: Subklasifikace tématu vzdělávání a školství

Zdroj: Yeseter, 2016. Report 8. Mediální kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti, str. 11

Celkově však postoje týkající se Romů za sledované období (2014–2016) vykazovaly na českém internetu velmi vysokou míru negativního naladění (až 85 % veškerého obsahu spojeného s Romy byl negativní) (Yeseter, 2016: 18).

Výsledky analýzy prokázaly, že kladné zmínky o romské komunitě přicházejí převážně z odkazů na publicistické texty, novinové články, blogy apod., případně citace z nich. Autoři negativních příspěvků naopak často argumentují vlastními zkušenostmi nebo zkušenostmi jiných lidí, většinou bez citací. Autoři negativních příspěvků operují s tzv. kolektivní vinou, přestože se odvolávají na vlastní, individuální zkušenost, která paradoxně opětovně vede k přisuzování kolektivní viny Romům (Yeseter, 2016: 19).¹⁶⁷ Dalším zjištěním bylo, že pozitivní články o Romech fungují pouze, jsou-li autentické a spontánní. Naopak pozitivní články zaštitěné granty jsou často programově odmítány, což sráží jejich

¹⁶⁶ Výzkum zachytil celkem 330 tisíc uživatelů českého internetu na sociálních sítích, diskuzních a zpravodajských webech a dalších doménách, které umožňují přímá vyjádření uživatelů internetu (Yeseter 2016: 24).

¹⁶⁷ Např. používání adjektiva „typicky romské“, plurálu „cikáni mě okradli“, „cikáni nechťejí do škol“, „s cikány nejde žít“ atd.. (Yeseter, 2016: 19).

kontext i význam. Zvýšený výskyt negativních příspěvků nastal, když média publikovala články, které hrály na notu protiromské hysterie a nechávaly rozeznít známé stereotypy (Yeseter, 2016: 4).

6.1 Výchozí unijní rámec

Čl. 2 *Smlouvy o EU* ukotvuje dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin a zákaz diskriminace jako ustavující hodnoty EU, zákaz diskriminace z rasových nebo etnických důvodů explicitně vymezuje čl. 21 *Listiny základních práv EU* a zároveň čl. 3 odst. 3 *Smlouvy o EU* zavazuje k boji proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci a k ochraně práv dítěte včetně jeho práv na vzdělání. *Smlouva o fungování EU* deklaruje zásadu vymezování a provádění politik se zaměřením na boj proti jakékoliv diskriminaci na základě rasy nebo etnického původu dle čl. 10 a podle čl. 9 je při vymezování a provádění politik reflektován boj proti sociálnímu vyloučení a dosažení vysoké úrovně všeobecného a odborného vzdělávání (FRA 2018: 25-27). Podle čl. 14 *Listiny základních práv EU* je právo na vzdělání základním právem a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání náleží všem bez rozdílu, včetně školního vzdělávání bez úplaty, realizovaného v rámci povinné školní docházky, kterou stanoví příslušný zákon.¹⁶⁸ Zákaz diskriminace se vztahuje na oblast vzdělávání také dle čl. 3 odst. 1 písm. g) *Směrnice o rasové rovnosti*.

I v roce 2024 je pro ČR nadále aktuální řízení Evropské komise proti České republice pro porušení unijního práva, tzv. infringement, konkrétně s cílem přezkoumat neplnění směrnice Rady 2000/43/ES (směrnice o rasové rovnosti)¹⁶⁹. ČR byla dne 26. září 2014 v dopise Evropské komise adresovaném ministru zahraničí ČR kritizována za diskriminaci romských žáků ve vzdělávání, konkrétně jejich nadměrným a systematickým zařazováním mimo hlavní vzdělávací proud.

V příloze Zprávy o České republice 2019 týkající se investičních pokynů k financování politiky soudržnosti pro programové období 2021–2027 Evropská komise (2019a: 65) upozorňuje, že výsledky ve vzdělávání v ČR jsou významně ovlivňovány socioekonomickým zázemím žáka a problémem je rovněž zvyšování rozdílů mezi regiony. Vzhledem k tomu by měla ČR mezi investiční priority v příštím programovém období opět zařadit začleňování a rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání a odborné přípravě. Toto doporučení by se mělo realizovat zejména prostřednictvím Operačního programu Jan Amos Komenský (dále jen „OP JAK“), konkrétně Priority 2, cíle CP4 „Sociálnějiší Evropa díky provádění evropského pilíře sociálních práv“ a specifického cíle Podporovat rovný přístup ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání a odborné přípravě a jejich úspěšnému ukončení, a to zejména pro znevýhodněné skupiny, od předškolního vzdělávání a péče, přes všeobecné vzdělávání a odborné vzdělávání a přípravu až po terciární úroveň, jakož i vzdělávání a studium dospělých, včetně usnadnění vzdělávací mobility pro všechny.¹⁷⁰

SC 2.3 „Prosazovat rovný přístup ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání a odborné přípravě a jejich úspěšnému ukončení, a to zejména v případě znevýhodněných skupin, od předškolního vzdělávání a péče, přes všeobecné vzdělávání a odborné vzdělávání a přípravu až po terciární úroveň, jakož i vzdělávání a studium dospělých, včetně usnadnění vzdělávací mobility pro všechny a přístupnosti pro osoby se zdravotním postižením“.

6.2 Výchozí národní rámec

Právo na vzdělání je ukotveno v právním pořádku ČR, konkrétně v čl. 33 odst. 1 *Listiny základních práv a svobod*. Právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace v „přístupu ke vzdělání a jeho poskytování, včetně odborné přípravy“, upravuje ustanovení § 1 odst. 1 písm. antidiskriminačního zákona. Z hlediska specifických legislativních předpisů je pro oblast vzdělávání klíčový zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších

¹⁶⁸ V ČR zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon.

¹⁶⁹ Infringement decisions č. 2014/2174. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/index.cfm?lang_code=EN&typeOfSearch=true&active_only=1&noncom=0&r_dossier=&decision_date_from=&decision_date_to=&EM=CZ&DG=JUST&title=&submit=Search.

¹⁷⁰ Viz <https://opvvv.msmt.cz/clanek/op-jak-zamereni-a-navrh-struktury-op-jak.htm?a=1>.

předpisů (dále jen „školský zákon“). Dle § 2 odst. 1 písm. a) školského zákona je vzdělávání založeno na zásadě rovného přístupu ke vzdělávání bez diskriminace na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana. Hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání vykonává podle § 174 odst. 2 písm. b) nebo c) školského zákona Česká školní inspekce (dále jen „ČŠI“). V rámci inspekční činnosti ČŠI kontroluje, jestli škola nebo školské zařízení vytváří dítěti rovné příležitosti ke vzdělávání bez ohledu na jeho pohlaví, věk, etnickou příslušnost, kulturu, rodný jazyk, náboženství, rodinné zázemí, ekonomický status nebo potřebu podpůrných opatření (ČŠI, 2019).

Novelizace školského zákona zákonem č. 82/2015 Sb. zavedla v roce 2016 mimo jiné povinné předškolní vzdělávání pro děti starší pěti let, došlo k legislativnímu ukotvení tzv. společného vzdělávání a nastavila nová pravidla pro poskytování pedagogické a speciálně pedagogické podpory ve vzdělávání dětí, žáků a studentů¹⁷¹ se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen „SVP“) a žáků nadaných. Stěžejní byla změna ustanovení § 16 (16a, 16b). Navazující prováděcí vyhláška¹⁷² upravuje systém podpůrných opatření. Podle této vyhlášky lze žákům pocházejícím z odlišného kulturního prostředí nebo s jinými životními podmínkami poskytovat podpůrná opatření prvního až třetího stupně. Podpůrná opatření prvního stupně slouží ke kompenzaci mírných obtíží ve vzdělávání žáka a jsou bez normované finanční náročnosti, jejich realizaci zajišťuje škola. Opatření druhého a třetího stupně jsou realizována na základě doporučení školského poradenského zařízení. V rámci novely došlo k zavedení povinného předškolního vzdělávání pro děti starší pěti let a k úpravám i rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen „RVP ZV“). Úprava spočívala především v odstranění Přílohy 2 upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (dále jen „LMP“). Tím byl zaveden systém, že ve všech běžných základních školách se žáci vzdělávají podle RVP ZV. Podle Individuálního vzdělávacího plánu se žáci vzdělávají na základě doporučení poradenského zařízení. RVP umožňuje vytvořit školní vzdělávací program s upravenými výstupy (tzv. RVP ZV UP pro žáky s LMP).¹⁷³

6.2.1 Celostátní strategické dokumenty

Národní strategické dokumenty

- Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019–2023
- Strategický rámec Česká republika 2030, specifický cíl 4.1
- Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v ČR, cíl udržitelného rozvoje č. 4
- Strategie sociálního začleňování 2021–2030

Základním strategickým dokumentem pro rozvoj vzdělávacího systému v ČR zůstává *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*¹⁷⁴ (dále jen „Strategie 2030“). Obsahuje také základní vodítka pro vzdělávání znevýhodněných žáků a studentů, včetně problematiky desegregace a podpory romských žáků (viz druhý strategický cíl *Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů*). Cesty k realizaci dvou definovaných cílů představuje pět strategických linií – proměna samotného vzdělávání, problematika nerovností, podpora pedagogů, zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce a zajištění stabilního financování. Zásadním při dosahování strategických cílů je využití finančních prostředků z OP JAK, dotačních programů financovaných ze státního rozpočtu i z Národního plánu obnovy (dále jen „NPO“). Na Strategii 2030 navazuje koncepční plán *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027*.

¹⁷¹ Pro účely strategie budeme pro děti, žáky a studenty používat jednotný pojem „žáci“, resp. „žák“ bez ohledu na stupeň vzdělávání, kterého se účastní.

¹⁷² Vyhláška MŠMT č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 1. 2021

¹⁷³ MŠMT ve spolupráci s NPI vydalo Průvodce upraveným RVP pro základní vzdělávání <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6433>

¹⁷⁴ Strategie 2030 <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

6.2.2 Rozsudek ESLP D. H. a ostatní proti České republice a porušení směrnice Rady 2000/43/ES

Reforma vzdělávacího systému byla podnícena rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva *D. H. a ostatní proti České republice*.¹⁷⁵ ČR měla na základě rozsudku zajistit, aby romští žáci nebyli nadále nadměrně vzděláváni mimo hlavní vzdělávací proud. Reforma zároveň reagovala na řízení Evropské komise proti ČR pro porušení unijního práva z důvodů neplnění směrnice Rady 2000/43/ES.

Výkon rozsudku *D. H. a ostatní proti České republice* podléhá zesílenému dohledu Výboru ministrů RE. V jeho rámci ČR předkládá zpravidla každoročně zprávu o výkonu rozsudku a přijala v této souvislosti několik plánů s opatřeními pro odstranění segregace romských dětí ve školském systému. Klíčovou roli sehrál *Akční plán pro výkon rozsudku ESLP v případě D. H. a ostatní proti České republice – „Rovné příležitosti“* z roku 2012 a jeho následné aktualizace.

Výbor ministrů RE v rozhodnutí ze dne 25. září 2019¹⁷⁶ uvítal reformu vzdělávání, ale poukázal na přetrvávající vysoký (nadměrný) podíl romských žáků vzdělávaných mimo hlavní vzdělávací proud nebo v segregovaných školách. Proto Výbor ministrů opětovně vyzval ČR k další monitorovací analýze příčin nepřiměřeně velkého počtu romských žáků, kteří se vzdělávají dle RVP s upravenými výstupy pro žáky s LMP, a následně přijala k jejich odstranění potřebná opatření. V reakci na toto rozhodnutí zřídila ČR v lednu 2020 zvláštní Expertní fórum k výkonu rozsudku *D. H. a ostatní* („Expertní fórum“) jako pracovní skupinu v rámci Kolegia expertů pro výkon rozsudků ESLP. Úkolem této pracovní skupiny je identifikovat příčiny přetrvávajícího nadměrného počtu romských žáků, kteří se vzdělávají podle programů pro žáky s LMP, a formulovat doporučení. Závěry a doporučení Expertního fóra byly v lednu 2022 předloženy Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy k písemnému vyjádření a k navržení opatření.

6.2.3 Aktuální opatření

Rok 2023 přinesl zásadní změny v postupu českých veřejných institucí směrem k desegregaci českého školství, částečně v návaznosti na doporučení Expertního fóra a jednání o hrozící obnově řízení o porušení povinnosti č. 2014/2174 ze strany Evropské komise. Na jaře 2023 byla zmocněnkyní vlády pro lidská práva ustanovena *pracovní skupina k desegregaci ve vzdělávání*. Skupina odborníků ze všech sfér a NNO se zaměřuje na oblast školství a související oblast sociální a zdravotní. Výstupem by měl být připravený materiál obsahující konkrétní doporučení k dosažení desegregace dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí.

RVZRM na svých jednáních (včetně jednání pracovního orgánu *Výbor pro vzdělávání Romů*) opakovaně projednávala také téma začlenění výuky o historii a kultuře Romů do RVP ZV, mimo jiné přijala opakovaně usnesení, ve kterých vyzývá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, aby výuku o historii a kultuře Romů zařadilo do revize RVP. Vzdělávání Romů je prioritní agendou i pro vládní zmocněnkyni pro záležitosti romské menšiny.

Vzhledem ke komplexnosti témat zasahujících do agend různých útvarů MŠMT a jiných resortů byl na MŠMT zřízen *pracovní tým pro naplňování úkolů ve věci integrace romské menšiny ve školství*, jehož koordinátorem je ředitel odboru pro řízení regionálního školství. Tento tým se zaměřil na nastavení potřebných opatření, i v návaznosti na zhodnocení dosavadní realizace Strategie 2030¹⁷⁷.

První implementační období Strategie 2030 bylo zaměřeno na zvýšení kvality vzdělávání v krajích s vyšším podílem sociálně znevýhodněných žáků (Ústecký a Karlovarský kraj), s důrazem na zvýšení

¹⁷⁵ Rozsudek *D. H. a ostatní proti České republice* [cit. 2019-05-13]. (č. 57325/00, rozsudek velkého senátu ze dne 13. listopadu 2007 konstatující, že došlo k porušení práva stěžovatelů, 18 romských žáků z Ostravy, na rovný přístup ke vzdělání dle článku 14 Evropské úmluvy o lidských právech ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1, tedy k nepřímé diskriminaci romských dětí nesprávným zařazením do zvláštních škol pro žáky s mentálním postižením. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Judikatura/2006-DH-proti-CR.pdf.

¹⁷⁶ Rozhodnutí Výboru ministrů Rady Evropy [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{"EXECIdentifier":\["CM/Del/Dec\(2019\)1355/H46-7E"\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{).

¹⁷⁷ Informační materiál MŠMT „D. H. a ostatní proti České republice – diskriminace romských dětí v přístupu ke vzdělání“: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/d-h-a-ostatni-proti-ceske-republice-diskriminace-romskych>

účasti dětí v předškolním vzdělávání a metodickou podporu škol vzdělávajících vysoký podíl sociálně znevýhodněných žáků a vybavení školských poradenských zařízení diagnostickými nástroji. Cílem druhého implementačního období Strategie 2030 (2023–2027) je snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání v kontextu celé ČR. Následovat bude třetí implementační období (2027–2030).

Některá opatření Strategie 2030 korespondují i se zásadním výzkumem, který Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zadalo výzkumným institucím PAQ Research a STEM Ústavem empirických výzkumů (dále jen „STEM“). Vypracování *Analýzy příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se dle RVP ZV UV ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona a návrh souboru opatření pro oblast vzdělávání a další relevantní oblasti* (dále jen „Analýza“)¹⁷⁸ se uskutečnilo v letech 2021–2022. Strategie 2030 tak obsahuje např. záměr prostřednictvím regulace spádovosti zamezit vzniku segregovaných škol nebo zavedení indexového financování škol, které zohledňuje podíl žáků ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí aj. Analýza byla zadána Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na základě rozhodnutí Výboru ministrů RE k výkonu rozsudku D.H. a ostatní v roce 2022. Na její podobě MŠMT úzce spolupracovalo s kanceláří vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před mezinárodními orgány ochrany lidských práv, jakož i se členy jeho Expertního fóra.

Analýza přinesla zásadní zjištění a obsahuje soubor doporučení, která MŠMT promítlo do tří tematických projektových karet: *Podpora škol, Reforma poradenského systému a Etnická desegregace*, jež jsou i základem aktuálního *Akčního plánu výkonu rozsudku D. H. a ostatní proti České republice* (tzv. *Akční plán desegregace romských žáků*, 21. prosince 2023). Analýza potvrdila, že problém segregace se za posledních pět let výrazně nezměnil – nedošlo ke snížení podílu romských žáků v třídách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona. Nedošlo ani k desegregaci romských žáků v rámci běžných tříd a škol. Blíže viz též kapitola 6.3. *Popis situace*.

Důvody tohoto stavu jsou dle Analýzy zejména následující:

- Školská poradenská zařízení (dále jen „ŠPZ“) často využívají spíše zastaralé diagnostické nástroje.
- V diagnostické praxi některých ŠPZ se objevují segregáčnické tendence, včetně přesvědčení o prospěšnosti tzv. speciálního školství pro romské děti.
- Velká část běžných škol neumí nebo nechce pracovat se sociokulturním znevýhodněním a chybějícími prerekvizitami romských žáků.
- I někteří romští rodiče pro své děti preferují tzv. speciální školy, protože na ně mají nižší nároky a představují přátelštější prostředí pro jejich děti.
- Problémem je rovněž decentralizace řízení vzdělávání v ČR a jeho kontroly. Segregace skrze speciální školy pokračuje tam, kde vyhovuje kritickému množství lokálních aktérů. Stav je posílen právě decentralizací systému a absencí odpovědnosti za kvalitu činností škol a školských poradenských zařízení (metodické vedení, odvolávání a jmenování vedení atd.).
- K segregaci v některých oblastech směřuje i práce se spádovými oblastmi danými vyhláškami obcí, nad níž stát nemá plnou kontrolu.
- K segregaci může přispívat nedostatek podpory v oblastech mimo základní školství (sociální systém, bydlení, docházka do mateřské školy, aj.).

Autoři Analýzy doporučili konkrétní opatření, přičemž jsou rozdělena do tří tematických oblastí (viz výše tři projektové karty MŠMT). Deset doporučení je označeno jako hlavní a jsou dále rozvedena:

1. Posílit podporu i kontrolu práce školských poradenských zařízení.
(Mimo jiné skutečné a jednotné využívání moderních diagnostických nástrojů, včetně těsnějšího propojení školského poradenství se sociální prací a depistáží sociokulturního znevýhodnění, aby nedocházelo k jejímu směřování s LMP a dalšími diagnózami).
2. Monitorovat spádové oblasti ZŠ, aby nedocházelo k účelovému spádování znevýhodněných lokalit do segregovaných škol či škol se speciálními třídami, ale ani k výpadkům (absenci) vymezení spádů, které vede ke stejným výsledkům.
3. Posílit pravomoci ČŠI ve změně nekvalitního vedení základních škol a ŠPZ.

¹⁷⁸ Výsledky výzkumu *Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se ve školách a třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona* včetně doporučení: <https://www.edu.cz/vysledky-vyzkumu-analyza-pricin-vyssiho-podilu-romskych-zaku-vzdelavajicich-se-ve-skolach-a-tridach-zrizenych-podle-%C2%A7-16-odst-9-skolskeho-zakona-vcetne-doporuceni/>.

4. Dát všem školám v oblastech s výskytem segregovaných škol zvýšenou a cílenou podporu na klíčové podpůrné pozice – asistenty pedagoga, psychology, speciální pedagogy, sociální pedagogy či pracovníky školní sociální práce.

5. Ze strany MŠMT či ČŠI detailněji a pravidelně monitorovat klíčové faktory segregace a vyzývat zřizovatele škol a školských poradenských zařízení k nápravě, upravit možnost vynucení změny spádových oblastí.

(Mimo jiné datově popisovat koncentraci romských a socioekonomicky znevýhodněných žáků do některých škol nad rámec vysvětlitelný prostorovou segregací.)

6. Posílit předškolní vzdělávání v širší oblasti okolo segregovaných škol. Docházka ve věku 4 let u sociálně znevýhodněných a romských dětí by měla činit minimálně 90 %.

7. Podpořit sociální práci na školách a posílit celkovou spolupráci aktérů v území pro prevenci a včasné řešení absencí.

8. Omezit klíčové sociální faktory vzdělávací neúspěšnosti v oblastech segregovaných škol. (Mimo jiné podpořit spolupráci s MPSV s cílem posílení sociální práce.)

9. Zvýšit profesní připravenost všech pedagogických pracovníků na vzdělávání žáků z odlišného sociokulturního prostředí, a to výrazným posílením tohoto tématu v dalším vzdělávání, v pregraduální přípravě i v kvalifikačním vzdělávání.

10. Poskytovat všem žákům jednotný kurikulární základ, ale individualizovat výuku. Posílit individualizaci výuky jako nástroje pro udržení žáků se vstupním sociálně kulturním znevýhodněním v hlavním proudu vzdělávání.

Dne 21. prosince 2023 byl Výboru ministrů RE předložen zmíněný *Akční plán výkonu rozsudku D. H. a ostatní proti České republice (tzv. Akční plán desegregace romských žáků)* opírající se primárně o Analýzu a informace získané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy od škol a školských zařízení¹⁷⁹. Navrhovaná opatření jsou rozdělena tematicky do tří výše uvedených projektových karet. V současné době dochází k nastavení case managementu v jednotlivých oblastech, kde k segregaci dochází, což zahrnuje zmapování, podporu zřizovatelů při desegregaci, případně formální podnět na zrušení příslušné obecně závazné vyhlášky a podporu škol s vyšším podílem žáků s nízkým socioekonomickým statutem z prostředků Národního plánu obnovy (400 škol). MŠMT předložilo návrh novely školského zákona, kterým mimo jiné míří k lepšímu zacílení podpory a zohlednění náročnosti výuky prostřednictvím posílení financování škol se zvýšeným počtem žáků ze znevýhodněného socioekonomického prostředí.

Ve dnech 12–14. března 2024 přijal Výbor ministrů RE rozhodnutí, ve kterém mimo jiné uvítal poslední akční plán, který obsahuje detailní analýzu situace i slibné návrhy na vyřešení dlouhotrvajících nedorozumění. S vážným znepokojením však vzal na vědomí zhodnocení odpovědných orgánů, že navzdory již přijatým opatřením jsou romské děti stále nadměrně zastoupeny mezi těmi, kteří se vzdělávají mimo hlavní proud, a informace o tom, že jsou nedostatečně zastoupeny na úrovni předškolního a sekundárního vzdělávání. Dále se ohledem na předškolní vzdělávání vzal na vědomí záměr odpovědných orgánů více analyzovat důvody identifikovaných negativních trendů ve vzdělávání romských dětí a zvážit opatření k docílení desegregace a zavedení systémového financování. Naléhá na urychlení vytvoření této analýzy a zavedení příslušných opatření. Mimo jiné vyzval odpovědné orgány k urychlenému zvážení doporučení Komisaře pro lidská práva RE posunout paradigma týkající se užívání testování jako nástroje pro podporu vzdělávání a zdůraznil potřebu urychleného přijetí dalších opatření k eliminaci možných případů mylné diagnostiky.

Hlavním cílem v desegregaci a vzdělávání Romů v současné době zůstává zajištění podmínek pro kvalitní inkluzivní vzdělávání Romů na všech stupních školské vzdělávací soustavy, včetně školství v rámci institucionální výchovy. Nadále je potřeba se zaměřit na podporu a zkvalitnění pedagogicko-psychologického poradenství, provázat poradenství a školy jako instituce se sociální prací v rodinách, zejména v souvislosti se sociálním vyloučením. Nutností je stále rovněž provádění kvalifikovaných odhadů a sběr dat o zastoupení romských žáků napříč vzdělávacími institucemi, které je požadováno

¹⁷⁹ D. H. a ostatní proti České republice Akční plán výkonu rozsudku 21. prosince 2023 DH-DD(2024)8 (tzv. Akční plán desegregace romských žáků), dostupný z: 7600f5b5-8a39-4371-886e-eb5b10ae6f08 (justice.cz) (dále jen „Akční plán desegregace romských žáků“). Aktuální informace o výkonu rozsudku D.H. a ostatní proti České republice jsou dostupné na adrese: <https://mezisoudy.cz/vykon-rozsudku-eslp-a-rozhodnuti-dalsich-mezinarodnich-lidskopравnich-organu/d-h-a-ostatni-proti-cr>

mezinárodními institucemi a je mimo jiné nezbytné pro úspěšnou implementaci rozsudku *D. H. a ostatní proti České republice*.

Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 (Strategický cíl C: Vzdělávání).

6.3 Popis situace

Dlouhodobé výzkumy, národní strategie a mezinárodní dokumenty nadále v rámci oblasti vzdělávání v ČR shodně identifikují jako problematické především vzdělávání romských žáků. Mezi stěžejní problémy patří výrazný vliv socioekonomického zázemí na výsledky ve vzdělávání a regionální rozdíly, nízká vzdělanostní úroveň a diskriminace.

Podle sekundární analýzy výsledků mezinárodního šetření PISA 2015 (ČŠI 2018: 11) je dominantním faktorem ovlivňujícím výsledky testovaných žáků jejich socioekonomický status. Vyšší skóre dosahovali žáci v krajích s vyšším socioekonomickým rozvojem, a naopak nižší skóre v krajích s nižším socioekonomickým rozvojem. Výsledky žáků nebyly ovlivněny pouze mírou jejich motivace, ale především mírou znevýhodnění způsobenou sociálně-ekonomickým kontextem školy. Málo motivovaní žáci dosáhli vyšších skóre při testování ve školách s vyšším ekonomickým statusem než motivovaní žáci ve školách s nízkým průměrným socioekonomickým statusem. Žáci s nižším socioekonomickým statusem zároveň dosahovali horších výsledků ve školách s nižším průměrným socioekonomickým statusem než ve školách s vyšším průměrným socioekonomickým statusem, čímž byla podpořena účelnost orientace ke vzdělávání žáků v heterogenních třídách.

Kraje s nízkým socioekonomickým indexem žáků (ČŠI 2018: 15) se přibližně shodovaly s kraji s vysokým počtem obyvatel žijících v SVL. Vycházíme-li z dat z výzkumu SVL s výrazným zastoupením romské menšiny,¹⁸⁰ jsou výrazné vzdělanostní rozdíly mezi populací v SVL a celkovou populací v ČR evidentní. Pouze ukončené nebo neukončené základní vzdělání má 63 % osob žijících v SVL, kdežto v běžné populaci ČR je to pouze 18 %.

Kontinuální zvyšování vzdělanostní úrovně populace ČR od roku 1990 nekorresponduje naopak s dlouhodobým prohlubováním mezigenerační nerovnosti v oblasti vzdělávání u obyvatel SVL, kde starší populační ročníky mají vyšší míru vzdělání než ročníky mladší (Světová banka 2008: 7, GAC spol. s r.o. 2015, Toušek a kol. 2018: 39 a srov. ČSÚ 2014).

Podle dat FRA z roku 2016 se 19 % romských respondentů starších 16 let cítilo diskriminováno z důvodů svého romství v kontaktu se školou, buď jako rodiče žáků a studentů nebo jako žáci a studenti v posledních pěti letech a 9 % respondentů v posledních 12 měsících. Jednalo se tak o třetí nejvyšší míru ve sledovaných státech EU (FRA 2018: 17).¹⁸¹ Podle šetření FRA z roku 2021 se cítilo diskriminováno z důvodů svého romství v kontaktu se školou, buď jako rodiče žáků nebo jako žáci v posledních dvanácti měsících dokonce 16 % romských respondentů, což přibližně odpovídá i závěrům šetření RILSA (2024: 82), kdy takto odpovědělo 14, 5 % romských respondentů.

Vedle relativní chudoby a nízkých vzdělanostních aspirací je právě diskriminace a segregace ve vzdělávacím procesu a školství spojena s připsanou romskou identitou (Toušek a kol. 2018: 38, FRA 2016, GAC spol. s r.o. 2007, Morvayová 2008, Světová banka 2008, Svoboda a Morvayová 2010, Rada Evropy. ESLP 2007). Nízké vzdělání nejen snižuje uplatnitelnost na trhu práce a šanci na nalezení

¹⁸⁰ Podle kvalifikovaných odhadů Agentury pro sociální začleňování (Úřad vlády ČR 2019b: 25) je míra zastoupení Romů mezi obyvateli SVL 80-85%. Během výzkumu „Bezpečnostní rizika sociálně vyloučených lokalit. Vytváření znalostí a nástrojů pro management a prevenci kriminality v sociálně vyloučených lokalitách“, z něhož jsou čerpána následující data, se 30 % dotazovaných přihlásilo k romské identitě. Jak však realizátoři výzkumu poznamenávají (Toušek a kol. 2018: 46), lze jen „předpokládat, že ne všichni dotazovaní, kteří se situačně v jiném kontextu za „Romy“ a „Romky“ mohou považovat, tak učinili, resp. že tak učinil pouze zlomek těch, kteří jsou takto označováni svým okolím.“

¹⁸¹ Studií A persisting concern: anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion (FRA 2018: 17) bylo sledováno 9 států. V roce 2011 měla ČR nejvyšší míru diskriminace Romů v kontaktu se školou (33 %), před Řeckem (31 %) a Chorvatskem (17 %). Vyšší míra diskriminace Romů v kontaktu se školou než v ČR (19 %) se roce 2016 vyskytla jen v Chorvatsku (22 %) a Řecku (20 %).

standardního bydlení, ale „je i faktorem zvyšujícím pravděpodobnost viktimizace a kriminalizace“ ve vztahu k sociálnímu vyloučení (Toušek a kol. 2018, Crews 2009).¹⁸²

6.3.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání se v souvislosti s novelou školského zákona stalo součástí povinného školního vzdělávání, na které pamatuje příslušný zákon. S účinností od školního roku 2017/2018 novela školského zákona (zákon č. 82/2015 Sb.) zavedla povinné předškolní vzdělávání pro děti, které dosáhnou pátého roku věku před začátkem školního roku, až do zahájení povinného základního vzdělávání. U této povinnosti zároveň zůstalo zachováno pravidlo bezplatnosti roční účasti na předškolním vzdělávání v mateřské škole. Byla také zavedena možnost plnit povinné předškolní vzdělávání v přípravných třídách základních škol (dále jen „přípravné třídy“). Jednou z možností péče o dítě od šesti měsíců do zahájení povinné školní docházky je také využití služby péče o dítě v dětské skupině, zejména pokud je poskytována obcí.

Podle ČŠI (2019b) se ve školním roce 2017/2018 přibližně 1 500 dětí (1,2 % ze všech dětí, kterých se týkalo povinné předškolní vzdělávání) vzdělávalo individuálně, přičemž nejvyšší podíl dětí individuálně se vzdělávajících byl v Ústeckém kraji (1,5 %). Ústecký kraj zároveň patří mezi kraje s nejnižšími hodnotami indexu sociálního kapitálu a indexu domácích zdrojů pro učení. Oba indexy souvisí se socioekonomickým statutem žáka, který je faktorem s nejvýraznějším vlivem na úspěšnost žáků (ČŠI 2015:14). Ústecký kraj zároveň patří mezi kraje s vysokým počtem obyvatel žijících v SVL, včetně Romů. Na základě uvedeného lze usoudit, že část sociálně vyloučených dětí plní povinné předškolní vzdělávání doma, přičemž k tomu nemusí mít vytvořeny odpovídající podmínky. Tato situace může mít následně dopad na jejich skutečnou připravenost na školní docházku. V případě povinného předškolního vzdělávání se ve školním roce 2017/2018 nepodařilo zapojit 3 % dětí z populačního ročníku. Podle odhadů, které reflektují počty dětí žijících nebo pobývajících v cizině, je odhad nezapojených dětí 2,6 %, přičemž se podle ČŠI (2018) jedná především o děti ze sociálně a ekonomicky znevýhodněného prostředí, pro které by předškolní vzdělávání bylo s ohledem na přípravu na povinnou školní docházku nejvíce přínosné.

Dle výzkumu z roku 2022 „Ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání“ se podíl dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky zvýšil od školního roku 2017/2018 o 1,7 p.b. Ještě výraznější zvýšení se týkalo podílu dětí v Karlovarském a Ústeckém kraji a lze očekávat, že opatření přivedlo do mateřských škol (dále jen „MŠ“) především děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, což potvrdily výpovědi respondentů v kvantitativních i kvalitativních šetřeních.¹⁸³ Dle krajských koordinátorů pro romské záležitosti romské děti nejčastěji začnou navštěvovat MŠ až v povinném předškolním ročníku, lze však vypočítat zlepšení povědomí mezi romskými rodiči o důležitosti předškolního vzdělávání. Stejně jako v roce 2021 i v roce 2022 romské děti často místo MŠ navštěvovaly předškolní kluby provozované NNO (ÚV ČR 2024).

Ze šetření RILSA (2024) vyplývá, že 43,9 % dětí romských respondentů (žijících ve společné domácnosti s respondenty) ve věku 3–6 let navštěvuje MŠ nebo nějaké jiné zařízení, v obecné populaci byl tento podíl 89,5 %. Oproti šetření v roce 2022 tak došlo u dětí z romských domácností k nárůstu docházky do předškolních zařízení (41,4 %)¹⁸⁴. Povinný poslední ročník MŠ dle výsledků šetření z let 2023–2024 navštěvovalo ale pouze 79,2 % z 5–6 letých dětí respondentů (RILSA 2024: 21, 98).

Přetrvávající nízkou účast romských dětí v předškolním vzdělávání potvrdil i výzkum FRA (2016, 2022), podle kterého pouze 24 %, resp. 51 % romských dětí v ČR ve věku 3 roky až do věku zahájení povinné základní školní docházky navštěvovalo předškolní vzdělávání. Děti z obecné populace navštěvovaly předškolní vzdělávání výrazně častěji (86 % v roce 2021).

¹⁸² Viktimizace je procesem nebo zkušeností stáváním se obětí kriminality. Viz. Kapitola Anticikanismus

¹⁸³ Výzkum Ústavu výzkumu a vývoje vzdělávání PedF UK v Praze <https://www.edu.cz/vysledky-vyzkumu-overeni-dopadu-zavedeni-povinneho-posledniho-rocniku-predskolniho-vzdelavani/>

¹⁸⁴ Výsledky výběrového šetření týkající se dětí jsou zobecněné na děti romských respondentů, případně na děti žijící s romskými respondenty v domácnosti, nikoliv však na populaci romských dětí, viz poznámka autorů Fonádová a kol. 2022; dostupné na https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf, str. 11.

Přípravné třídy jsou zřizovány pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Do přípravných tříd jsou přednostně zařazované děti, kterým byl povolen odklad povinné školní docházky a od září 2019 mohou být zařazeny i děti pětileté, a to s doporučením školského poradenského zařízení. Rodiče dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné, mohou v odůvodněných případech, které školský zákon nespecifikuje, rozhodnout, že dítě bude vzděláváno individuálně. Dle školského zákona by měl/a ředitel/ka mateřské školy doporučit rodiči, v čem by se mělo dítě individuálně vzdělávat a mateřská škola následně ověřit osvojování očekávaných výstupů. Školský zákon však neřeší situaci v případě neplnění.

Účast romských dětí na nepovinném předškolním vzdělávání byla dlouhodobě nízká. Teoretické koncepty dokládají, že v případě dětí předškolního věku z prostředí sociálního vyloučení by měla být školní docházka doplněna o koordinovanou podporu rodinné péče poskytovanou odborníky a pracovníky zpravidla z neziskového sektoru, popřípadě terénními sociálními pracovníky. Raná socializace dítěte vyrůstajícího v podmínkách sociálního vyloučení je značně ochuzena o celou řadu klíčových aspektů. Komunikační a jazykové kompetence dítěte nejsou dostatečně rozvíjeny.

Novelou školského zákona byly s účinností od 1. září 2016 zavedeny do vzdělávacího systému významné inkluzivní komponenty: předškolní vzdělávání se stalo povinným, a to s cílem přivést do mateřských škol a podpořit pro úspěšný nástup do pozdějšího školního vzdělávání všechny děti, včetně těch ohrožených školním neúspěchem; zaveden byl systém nárokových a státem hrazených podpůrných opatření pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných školách, kdy tato podpůrná opatření cílí i na žáky s potřebami úprav ve vzdělávání a školských službách odpovídajícími kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám.

Na základě dotazníkového šetření provedeného v regionech s vysokou mírou sociálního vyloučení (Kraslicko, Sokolovsko, Ostravsko a Karlovarsko) byla jako bariéra nízké účasti romských dětí na předškolním vzdělávání identifikována především s ním spojená finanční náročnost.¹⁸⁵ Největší finanční zátěž spatřovaly respondentky, jejichž dítě se na vzdělávání v mateřské škole neúčastnilo, v úplatě za vzdělávání - tzv. "školkovném" (72%) - a v platbách za obědy (73%) (Hůle 2015: 97).¹⁸⁶ Mimo finanční náročnost identifikují rodiče dětí předškolního věku žijící v prostředí sociální exkluze i další bariéry, k jejichž překlenutí by podle nich mohlo pomoci: 1. Možnost (rozšíření možností) spoluúčasti rodiče nebo obou rodičů při výuce v mateřských školách (případně přítomnost jiného blízkého nebo dospělého asistenta); 2. Nízký počet dětí ve třídních kolektivech (dostatečné časové kapacity pedagogických pracovníků pro svou odbornou práci s dětmi); 3. Vstřícnost pedagogických pracovníků mateřských škol (pedagogické přístupy pedagogických pracovníků, např. trpělivost, pedagogické dovednosti účinně řešit útoky jiných dětí, individuální přístup); 4. Vzájemná podpora rodičů a pedagogů (např. v rámci setkávání rodičů a pedagogů na společných akcích organizovaných školou) (Kolaříková 2015: 93-94).

6.3.2 Základní vzdělání

K etnické segregaci dochází, pokud jsou ve škole nebo třídě vzdělávání romští a neromští žáci odděleně a počet romských žáků značně převyšuje jejich zastoupení v dané oblasti nebo celé populaci. Zároveň mezi dětmi s různým etnickým původem téměř nedochází k vzájemné interakci a žáci nemají stejné vzdělávací příležitosti (KVOP 2018: 12), což je příznačné především pro základní vzdělávání v ČR.¹⁸⁷

Mezi nejčastější příčiny vzniku segregace ve vzdělávání patří segregace v bydlení, kdy SVL představují její jasně definovanou podobu (počet romských dětí ve spádové škole roste); nečinnost nebo nevhodný zásah zřizovatele (např. nevhodným nastavením školských obvodů); neochota a nevstřícnost části neromských rodičů k společnému vzdělávání (tzv. "white flight", odchod neromských žáků na jiné školy s nízkým podílem romských žáků); neochota/nepřipravenost včetně obav ze vzniku segregovaného prostředí a ztráty prestiže některých škol přijmout romské děti (např. účelové vstupní testy,

¹⁸⁵ Výzkum byl projektovým zadáním Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a jeho součástí byly další dvě oblasti: připravenost pedagogů a analýza konceptu vzdělávací politiky dvou různých měst.

¹⁸⁶ Naopak náklady spojené s dopravou identifikovalo jako finanční zátěž pouze 7 % respondentek, jejichž dítě nenavštěvuje mateřskou školu (a pouze 3 % respondentek, jejichž dítě mateřskou školu navštěvuje) (Hůle 2015: 97).

¹⁸⁷ Pravděpodobně z důvodu nízkého počtu romských žáků v sekundárním a terciárním vzdělávání není prakticky možné institucionální segregaci ve vyšších stupních vzdělávání v současnosti vysledovat.

nepřipravenost učitelů na práci s heterogenním kolektivem, předsudky ze strany učitelů a na druhé straně vstřícnější přístup k romským žákům na školách s jejich vyšším zastoupením¹⁸⁸); umisťování žáků se SVP nebo vyšší mírou podpory do segregovaných škol, které jsou označeny jako ty, které s těmito žáky „umí pracovat“; a neexistence systémového řešení a podpory ze strany státu (např. stanovisko MŠMT k segregovaným školám) (KVOP 2018: 79-93). Negativní důsledky segregace se pak projevují v oblastech: sociální (chudoba a nerovnost), pedagogická (zatížení škol, jejich pedagogů i žáků) a ekonomická (finanční náklady na ztráty) (KVOP 2018: 13).

Podíl romských žáků vzdělávaných ve speciálních školách (třídy podle § 16 odst. 9 školského zákona) byl v roce 2018/2019 4,5krát větší než celkový podíl žáků vzdělávaných ve speciálních školách. Jestliže se ve školním roce 2018/2019 ve speciálních školách vzdělávalo celkem 22 170 žáků (2,4 % ze všech žáků navštěvujících základní školu), tak počet romských žáků byl 3 733 (10,7 % ze všech romských žáků navštěvujících základní školu).

Srovnání odhadovaného podílu romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV LMP s odhadovaným podílem romských žáků v ZŠ ve školním roce 2019/2020:

Podle kvalifikovaných odhadů MŠMT o počtu romských žáků v základních školách ve školním roce 2019/2020 (MŠMT 2020) poklesl podíl romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV a RVP ZV LMP o 3,7 procentního bodu (z 29,1 % na 25,4 %). Tomu odpovídá i celkový nárůst žáků v těchto programech (reálně ale pouze v RVP UV) o 4,2 %, ale zároveň pokles počtu romských žáků o 9,1 %. Pokud porovnáme pouze žáky vzdělávané podle RVP ZV UV, lze opět vysledovat pozitivní trend - zvýšení počtu žáků o 16,3 % celkem, ale u romských žáků pouze o 2,4 %. Ještě výrazněji tento klesající podíl romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV vynikne, pokud ho porovnáme s nárůstem neromských žáků, který meziročně činil 21,5 %.

Z dostupných údajů šlo dovodit, že romští žáci postupně, tak jak ukončují povinnou školní docházku, ukončují i základní vzdělávání podle RVP – přílohy o LMP, ale je již významně menší podíl těch, kteří jsou nově zařazováni do programu RVP ZV UV. Mohlo se tedy zdát, že se projevuje pozitivní tendence směrem k desegregaci.

Výše citovaný *Akční plán desegregace romských žáků*, který vychází z dat MŠMT a Analýzy, ovšem uvádí, že problém výrazně vyššího podílu romských žáků ve srovnání s většinovou populací mimo hlavní vzdělávací proud přetrvává. Podle RVP ZV je vzděláváno 97,5 % ze všech žáků v běžných třídách, u romských žáků je to pouze 85 %. Podíl romských žáků mimo hlavní vzdělávací proud (tedy 15 %) je tudíž několikanásobně vyšší, než je tomu v celkové populaci. V roce 2022 bylo podle RVP ZV UV z důvodů LMP vzděláváno 13 % ze všech romských žáků základních škol. Zároveň 11 % ze všech romských žáků navštěvovalo třídy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona na všech typech škol. Tyto dvě skupiny se ještě překrývají.

Data v *Akčním plánu desegregace romských žáků* uvádějí, že se podíl romských žáků ze všech žáků základních škol v ČR pohybuje mezi 3,5 a 3,7 %, relativně podobný údaj uvádí výše uvedená Analýza, podle které je v populaci dětí ve školním věku stabilně okolo 3 % romských žáků.

Dle Analýzy představují ve speciálních třídách běžných škol romští žáci 22 % ze všech žáků a ve třídách škol zřízených dle § 16 odst. 9 školského zákona 15 % žáků. To v porovnání s celkovým zastoupením romských žáků na základních školách (3–3,7 %) představuje stále výraznou disproporci a nelze vyvodit, potvrzení hypotézy o pozitivních tendencích v zařazování romských žáků mimo hlavní vzdělávací proud.

V roce 2022 existovalo 129 škol, na kterých tvořili romští žáci více než třetinu, z toho na 69 školách se jednalo o více než polovinu, a na 31 o více než tři čtvrtiny. Od roku 2017 nedošlo k výrazným změnám v rozmístění romských žáků na školách.¹⁸⁹ Tuto tezi potvrzuje i šetření FRA (2021), podle kterého byl

¹⁸⁸ Dle odpovědí zástupců 4 škol s víc než 75 % romských žáků se tyto školy snažily žákům zajistit co nejkvalitnější výuku, rozvíjely inovativní metody výuky, poskytovaly dětem kroužky, doučování, pomáhaly řešit problémy v rodinách, asistovaly rodičům na úřadech apod. (KVOP 2018: 88).

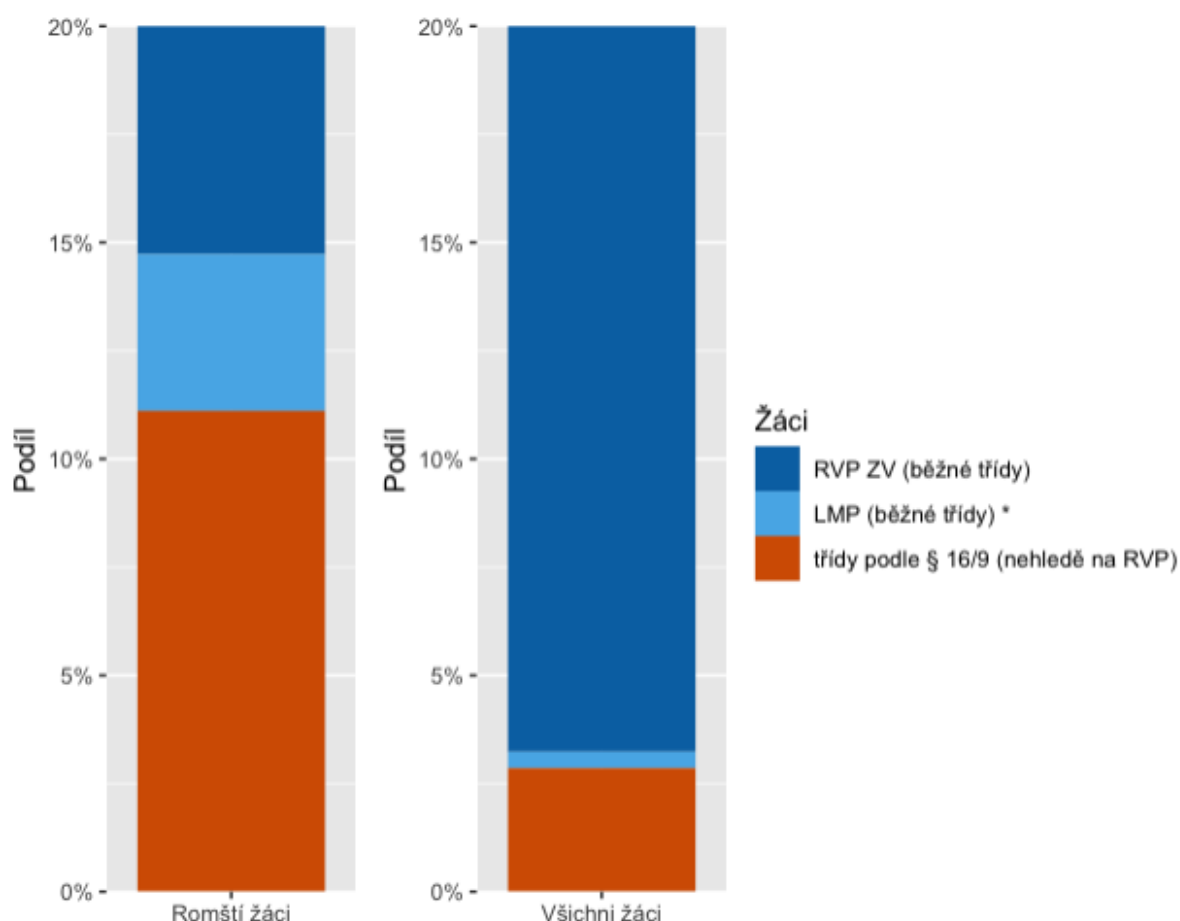
¹⁸⁹ Akční plán desegregace romských žáků (2023)

podíl romských dětí navštěvujících školy, v nichž jsou všichni nebo většina jejich spolužáků Romové, dokonce až 49 % (výrazný nárůst oproti 29 % v roce 2016).

Analýza ukázala, že zastoupení romských žáků se za posledních 5 let mírně snížilo ve školách zřizovaných podle § 16 odst. 9 školského zákona, ale stále více jsou zařazováni do speciálních tříd běžných škol. Dále že existují velké rozdíly v diagnostické praxi u školských poradenských zařízení (dále jen „ŠPZ“), a to i v rámci stejného regionu. ŠPZ nejčastěji využívají spíše zastaralé diagnostické nástroje, alokované finanční prostředky a podpora tedy zatím nevedly k modernizaci ve využívání diagnostických nástrojů. Dále se uvádí, že tyto nástroje zřejmě neumožňují spolehlivou a systematickou identifikaci potenciálu a potřeb dětí se sociálním a sociokulturním znevýhodněním.

Podle *Akčního plánu desegregace romských žáků* se po zrušení RVP LMP dnes stejným způsobem využívá RVP ZV UV z důvodu LMP. Podíl žáků ve třídách podle § 16 odst. 9 školského zákona s upravenými výstupy na základě diagnózy LMP se od roku 2017 zvýšil ze 40 % na více než 70 % v roce 2021. Jedná se o proporcionální přesun žáků po zrušení přílohy LMP. Na školách zřízených podle § 16 odst. 9 jsou podle RVP ZV UV romští žáci vzdělávání výrazně častěji než neromští, v případě romských žáků má upravené výstupy více než 70 % žáků, u ostatních jde o něco přes 40 %.

Graf 4: Srovnání žáků mimo hlavní vzdělávací proud (2022)

Zdroj: Pozn.: * Kvůli omezené dostupnosti dat se význam kategorie LMP liší. U romských žáků se jedná o žáky s RVP ZV UV z důvodu LMP, u všech žáků o žáky s diagnózou LMP. Osa y končí u 20 %, zbývající podíl do 100 % jsou žáci s RVP ZV

Dle šetření RILSA (2024: 26) v obecné populaci ve věkové kategorii 20–64 let dosáhlo maximálně základního vzdělání 5, 9 % osob. Zato v romské populaci to bylo v roce 2021 67 % a 59, 6 % v roce 2023. Z toho 13 % v roce 2021, resp. 4, 9 % v roce 2023 nedokončilo ani základní školu (FRA 2021,

RILSA 2024). Obě populace sice mají srovnatelný podíl vyučených starších 16 let (asi 30 %), v obecné populaci však následují vysoké podíly jak osob s maturitou, tak s dosaženým terciárním vzděláním, které se v romské populaci pohybují na úrovni jen několika málo procentních bodů.

6.3.3 Sekundární vzdělávání

Přetrvávajícím problémem v ČR zůstávají předčasné odchody romských žáků ze sekundárního vzdělávání, které se jich týká v podstatně vyšší míře než u žáků z většinové společnosti. Dle šetření FRA (2016) se předčasné odchody ze vzdělávání týkaly až 57 % romských žáků. Ve srovnání s většinovou populací se tak romští žáci ocitli v situaci předčasného odchodu ze středního vzdělávání více než osmkrát častěji (Eurostat, 2019).

Alarmující je zjištění, že 36 % respondentů šetření RILSA (2024: 23, 97) opustilo vzdělávací systém před dovršením 16 let.

Podle *Monitorovací zprávy občanské společnosti o implementaci národní romské integrační strategie v České republice z roku 2018* patří mezi nejčastější příčiny předčasného ukončení docházky na střední škole faktory sociálního prostředí (vliv vrstevníků, povinnosti v domácnosti, těhotenství, obtížná adaptace na nové školní prostředí) a ekonomické poměry (potíže s placením studijních nákladů, potřeba finančního zajištění), přičemž studijní výkon žáka je až druhotným faktorem (Slovo 21 2018: 50).

Mezi další ekonomické důvody předčasných odchodů ze vzdělávání patřila dle *Výzkumu předčasných odchodů ze vzdělávání a problematiky postupů žáků ze ZŠ na SŠ v Ústeckém kraji* široká nabídka práce pro nízko kvalifikované profese, zkreslená představa o situaci na trhu práce, ekonomická strategie rodin, která je odlišná od společensky uznávané normy. Problémem je také špatná volba oboru na střední škole, při které rozhoduje více dojezdová/docházková vzdálenost, "bezpečnost" školy a přítomnost kamarádů žáka, než schopnosti a zájem o daný obor. Romští žáci ze SVL se na středních školách setkávají s rasovou diskriminací, co vede k nezačlenění se do kolektivu na střední škole, kdežto na segregované základní škole byli v "bezpečí". U žáků z Ústeckého kraje hrálo roli i pohlaví žáka/žáčky. Chlapci zdůvodňovali odchod ze školy potřebou "vydělat, aby pomohli rodině". Dívky zase pomáhají v domácnosti a s péčí o sourozence, neočekává se od nich vzdělání ani zaměstnání (Bocan a kol. 2018: 12).

Nedokončené úplné středoškolské vzdělávání následně ovlivňuje přístup Romů k terciárnímu vzdělávání a zaměstnání. Přibližně polovina (51 %, resp. 47 %¹⁹⁰) mladých Romů ve věku 16–24 let nebyla v roce 2016 zaměstnána, ani se neúčastnila vzdělávání či odborné přípravy (tzv. NEET).¹⁹¹ Ve srovnání s obecnou populací (15–24 let, 8 % v 2015) byl podíl tzv. NEET Romů víc než šestinásobný (FRA, 2016: 21). V opakovaném šetření v roce 2021 byl výsledek naprosto obdobný.

Mezi faktory ovlivňující, zda se mladý člověk ocitne v situaci NEET patří i nízká úroveň vzdělání. U mladých s nízkou úrovní vzdělání je dvakrát vyšší pravděpodobnost, že budou patřit do skupiny NEET, než mladí se středoškolským vzděláním a až třikrát vyšší pravděpodobnost oproti mladým s vysokoškolským vzděláním (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions 2012: 56).

Povinnou školní docházku plní téměř všichni romští žáci (98 % v roce 2016, resp. 99 % v roce 2021), vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3) však navštěvuje pouze 45 %, resp. 46, 7 % romských žáků z těch, kteří by se daného vzdělávání účastnit mohli (z důvodu věku). U obecné populace je podíl žáků, kteří navštěvují vyšší sekundární vzdělávání, téměř dvakrát vyšší (81 %, resp. 78, 4 %) (FRA 2016: 25, RILSA 2024: 23).

6.3.4 Terciární vzdělávání

190 V publikacích FRA z roku 2016 byla uvedena hodnota tohoto indikátoru 51 %. Při vyhodnocování dalších šetření však došlo k úpravě výpočtu daného indikátoru a i zpětné úpravě vyhodnocení dat z roku 2016.

191 Z anglického NEET - not in employment, education, training.

MŠMT neeviduje data o počtu Romů v terciárním vzdělávání a na rozdíl od nižších úrovní vzdělávání neproběhly v systému vysokoškolského vzdělávání sběry kvalifikovaných odhadů. Poměrně nízké zastoupení romských žáků v sekundárním vzdělávání (viz výše) má pravděpodobně rozhodující vliv na zastoupení Romů v terciárním vzdělávání. Z šetření RILSA (2024) vyplývá, že v kategorii osob ve věku 20–64 let absolvovalo pomaturitní studium nebo vysokou školu 0,5 % romských respondentů.

Podpora pro romské studenty vysokých škol ze strany státu není systémově zajištěna. Individuálně jsou poskytována stipendia ze strany neziskových organizací. Příkladem je stipendijní program organizace Romea, o.p.s., který byl spuštěn v roce 2016 a od té doby poskytl (k roku 2024) celkem 605 stipendií 301 studentům v hodnotě 10,025 milionů Kč.

6.3.5 Podpora inkluzivního a kvalitního vzdělávání

Některé z výzkumů realizovaných v posledních letech poukazují na nedostatky v oblasti připravenosti pedagogů pro práci s romskými dětmi. Podle studie M. Kaleji (2015: 76) se 92% pedagogů základních škol pracujících s dětmi a žáky ze sociálně vyloučeného prostředí dostatečně neorientuje v klíčových tématech vztahujících se k sociálnímu vyloučení a jejich vyjádření k relevantním otázkám z této oblasti nezohledňují aktuální trendy v oblasti společného vzdělávání.¹⁹² Za znepokojující lze považovat zjištění, že až 96 % pedagogů se domnívá, že žáci z prostředí sociálního vyloučení vykazují projevy mentálního postižení, přestože k tomu nemají stanoven žádný diagnostický závěr. 84 % pedagogů si navíc spojuje romskou etnicitu se sociální exkluzí, což může vést k etnický laděné negativní stereotypizaci. Stereotypní nastavení značné části pracovníků ve školství potvrdil také výzkum CVVM (2017), v rámci kterého bylo zjištěno, že až 66,7 % dotázaných pracovníků ve školství projevilo nesympatie vůči Romům.

V rámci studie *Postoje pedagogických pracovníků k vybraným aspektům společného vzdělávání* (Michalík, Jan a kol. 2018: 73-92) bylo sice zjištěno, že až 84,1 % učitelů hodnotilo pozitivně připravenost své školy vzdělávat žáky z jiného etnika, na druhé straně v kategorii úzce spjaté s národností a s otázkou etnicity žáků a s jejich nízkou znalostí vyučovacího jazyka, bylo hodnocení připravenosti školy na vzdělávání těchto žáků výrazně nižší (56,7 %). Dále studie přinesla zjištění, že ze skupin žáků v kategorii SVP měla u učitelů nejvyšší podporu v procesu vzdělávání v běžných školách skupina žáků pocházející z odlišného etnika (77,5 %). Ovšem v případě žáků s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a paralelně u žáků ze sociálně vyloučeného prostředí se víc než polovina učitelů (52,2 % a 53,7 %) vyjádřila pro to, aby Tito žáci byli vzděláváni ve specializovaných třídách nebo tzv. speciálních školách. Současná právní úprava však s takovou segregací nepočítá. Navíc lze předpokládat, že postoje pedagogů se promítají v jejich pedagogických přístupech při výuce.

Současná pregraduální příprava pedagogů se tématům edukace a sociální exkluze téměř nevěnuje a dle tvrzení M. Kaleji (2015: 79) vykazují možnosti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků značné rezervy na školách všech stupňů vzdělávání. Obsah současného kurikula v povinném vzdělávání pedagogů se přidrží archetypální podoby romství a nebere ohledy na společenské procesy, změny a vnitřní etnickou diverzifikaci. Mimo socioekonomické situace je to právě osobní zkušenost romských rodin se školou a učiteli, která ovlivňuje úspěch romských žáků ve vzdělávání. Klíčovou roli představují postoje školy a pedagogických pracovníků vůči etnicitě žáků a jejich rodin. K dalším neméně významným faktorům, jež napomáhají procesům inkluze ve vzdělávání, patří otevřenost školy k etnické odlišnosti, podpora romského jazyka a zahrnutí kvalifikovaných zástupců romské národnostní menšiny k pedagogickému personálu školy. (Kaleja 2011, Kaleja 2014).

Ze studií také vyplývá, že požadovanou podporu ve vzdělávání romských dětí přinášely pozice asistenta pedagoga, tak jak jí specifikuje zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a pozice školních asistentů, které byly vedením škol zřizovány vždy na základě projektových finančních kapacit.

Veškerá výzkumná šetření zmiňovaná v této strategii a prováděná do roku 2016 nemohla zohlednit novelu školského zákona, která s účinností od 1. 9. 2016 zavedla do vzdělávacího systému i další

¹⁹² Výzkum se uskutečnil ve 13 krajích ČR (mimo hl. město Prahu) a zapojilo se do něj 2005 respondentů, pedagogů základních škol (Kaleja 2015, 41).

významné inkluzivní komponenty: byl zaveden systém nárokových a státem hrazených podpůrných opatření pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných školách, přičemž tato podpůrná opatření cílí i na žáky s potřebou úprav ve vzdělávání a školských službách odpovídajícím kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám. Zrušena byla příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením a všichni žáci s touto diagnózou byli rediagnostikováni s cílem zvážení reálných možností jejich zařazení do škol hlavního vzdělávacího proudu. Všechny úpravy ve vzdělávání jsou možné pouze na základě odborné diagnostiky školského poradenského zařízení a nelze je realizovat bez informovaného souhlasu žáka nebo jeho zákonného zástupce. Jedná se o významnou pojistku dodržování práv žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Paralelně se systémem podpůrných opatření pokračuje rezort školství v administraci dotačních výzev specificky zaměřených na podporu školní úspěšnosti romských dětí, žáků a studentů od mateřských škol až po vyšší odborné školy a rozšiřuje od roku 2021 portfolio dotací na školní stravování i pro mateřské školy. Efekt implementace proinkluzivních opatření je potřeba sledovat, případně přijímat další opatření.

S inkluzivní reformou podporovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy od roku 2016 nákupy nových diagnostických nástrojů do ŠPZ s cílem zajistit spravedlivou diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb všech dětí. V dotačním programu byla zohledňována i doporučení RE na eliminaci konkrétních diagnostických nástrojů, které byly etnicky zkreslující. Tyto nástroje byly nahrazeny a od 1. 9. 2016 do konce roku 2018 byly nově diagnostikovány všechny děti, kterým bylo v minulosti diagnostikováno lehké mentální postižení. S diagnostickými závěry i doporučeními pro vzdělávání dítěte musí také od 1. 9. 2016 souhlasit zákonný zástupce nebo zletilý žák, jinak není možné provádět ve vzdělávání jakékoliv úpravy nad/mimo rámec hlavního vzdělávacího proudu. Data o uskutečněných rediagnostikách, data o inkluzivním vzdělávání a data o vzdělávání romských dětí a žáků jsou průběžně reportována Evropské komisi, Radě Evropy a příslušným výborům OSN.

6.3.6. Strategie

Evropská komise v Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů doporučuje členským státům zaměřit se na opatření, která brání všem formám segregace ve vzdělávání. Vyzývá státy, aby zabránily případům nesprávného diagnostikování, které vede k nevhodnému umisťování romských žáků do škol určených pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Evropská komise, 2021: 22).

Evropská komise dále doporučuje, aby členské státy podnikly kroky, které „podpoří učitele při řešení rozmanitosti ve třídách prostřednictvím programů profesního rozvoje“, a které budou „vzdělávat učitele a jiné zaměstnance škol v oblastech romské historie, romských kultur a metod rozpoznávání a řešení diskriminace a jejích základních příčin, včetně protiromského smýšlení a nevědomých předsudků.“ (Evropská komise, 2020: 22). Tato opatření představují pro ČR velkou výzvu, neboť předpokládají transformaci současného systému vzdělávání, zejména pokud jde o změnu pedagogických přístupů, změnu pohledu na žáka a jeho rodinný kontext a podporu romského jazyka. Klíčové je proto podporovat rozvoj odborných profesních kompetencí pracovníků ve školství.

Dále je potřeba zaměřit se na podporu pedagogicko-psychologického poradenství poskytovaného na školách. Speciálně-pedagogická oblast by v systému poradenství a diagnostiky měla více zohledňovat problematiku sociálního vyloučení, které negativně ovlivňuje úroveň jazykových a komunikačních kompetencí dětí. Je však zapotřebí zmínit, že praxe diagnostiky není v jednotlivých krajích zcela totožná a již v současné době se mnohá školská poradenská zařízení snaží o maximální zohlednění výše uvedeného kontextu při prováděné diagnostice. Komplexní podporu žáků se zapojením speciálního pedagogicko-psychologického poradenství je třeba provázat se sociální prací v rodinách, zejména v souvislosti se sociálním vyloučením. Vedle Orgánu sociálně-právní ochrany dětí je potřebné zmínit i sociální práci ve veřejné správě a na Úřadu práce ČR, která je zaměřena, mimo jiné, i na řešení nepříznivé sociální situace rodin a podporu jejich fungování.

Hlavním cílem v dalších letech bude zajistit podmínky pro kvalitní inkluzivní vzdělávání Romů na všech stupních školské vzdělávací soustavy, včetně zajištění podmínek, které mají přímou souvislost s poskytovanou institucionální výchovou a péčí. Je třeba zvýšit účast romských dětí v předškolním vzdělávání, odstranit diskriminaci a segregaci romských dětí ve vzdělávání a zvýšit úroveň jejich vzdělání. Stejně jako v dalších oblastech, i v oblasti vzdělávání je nadále klíčové zajišťovat monitoring

a spolehlivá data. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl C: Vzdělávání).

Provádění kvalifikovaných odhadů o zastoupení romských žáků napříč vzdělávacími institucemi je nezbytné pro úspěšnou implementaci rozsudku ESLP *D. H. a ostatní proti České republice* neboť sběr těchto dat tvoří důležitou součást kontrolních procesů monitorujících implementaci provedených opatření. Výbor ministrů RE v rámci svého dohledu nad výkonem předmětného rozsudku opakovaně výslovně žádá ČR o dodání statistických údajů, které by dokládaly vliv přijatých opatření na přístup Romů k běžnému vzdělávání (viz např. rozhodnutí Výboru ministrů ze dne 7. června 2017).¹⁹³ Tyto údaje vyžaduje nejen ve vztahu k základním školám, ale i ve vztahu k předškolnímu vzdělávání (viz např. rozhodnutí Výboru ministrů ze dne 25. září 2020).¹⁹⁴

Význam sběru statistických údajů pro účinný výkon rozsudků ESLP a předcházení diskriminace Romů Výbor ministrů opakovaně potvrzuje i v rámci svého dohledu nad výkonem rozsudku ve věci *Horváth a Kiss proti Maďarsku* (rozsudek ESLP ze dne 29. ledna 2013, č. 11146/11). Předmětná věc se týká rovněž diskriminačního umísťování romských dětí do zvláštních škol určených pro děti s mentálním postižením z důvodu systematického používání nesprávných diagnostických nástrojů vedoucích k jejich nadměrnému zastoupení ve zvláštních školách.

Pokračování v provádění kvalifikovaných odhadů o zastoupení romských dětí v předškolních a školních zařízeních je zároveň klíčem k posouzení rozsahu stávajících problémů a k nastavení účinné politiky státu pro zlepšení přístupu romských žáků ke vzdělávání a zabránění v pokračování jejich diskriminace. Jak stanovil Evropský výbor pro sociální práva vzhledem k povinnosti států bojovat proti diskriminaci, včetně nepřímé diskriminace, sběr a analýza etnických dat jsou klíčové pro řádné posouzení problému a formulaci racionální politiky za účelem poskytnutí ochrany práv plynoucích z Evropské sociální charty [*European Roma Rights Centre (ERRC) proti Itálii*, kolektivní stížnost č. 27/2004, rozhodnutí o odůvodněnosti ze dne 7. prosince 2005, § 23]. Výbor konstantě upozorňuje na to, že z povinnosti zajistit dětem vhodnou sociální, právní a hospodářskou ochranu, včetně jejich práva na vzdělání, podle článku 17 Charty z roku 1961, vyplývá zejména nutnost věnovat zvláštní pozornost znevýhodněným a ohroženým skupinám dětí, včetně dětí z etnických menšin a dětí se zdravotním postižením. Konkrétně ve vztahu k České republice Výbor stanovil, že „je-li obecně uznáváno, že určitá skupina dětí čelí nebo by mohla čelit ve srovnání s většinovou populací nepřiměřeným rizikům, jak je tomu v případě romských dětí i dětí s postižením, státy jsou povinny shromažďovat údaje o rozsahu daného problému. Sběr a analýza těchto údajů (s náležitými zárukami proti narušení soukromí a jiným způsobům zneužití) jsou nepostradatelné pro vytvoření odpovídající strategie a přijetí vhodných opatření k zajištění sociální a ekonomické ochrany dotčených dětí, resp. dětí, které ji potřebují“ [*European Roma Right Centre (ERRC) a Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) proti České republice*, kolektivní stížnost č. 157/2017, rozhodnutí o odůvodněnosti ze dne 17. června 2020, § 172]. Předmětná věc se týkala mimo jiné možného nadměrného diskriminačního umísťování romských dětí a dětí s postižením do 3 let věku do ústavů. Právě vzhledem ke skutečnosti, že české orgány neshromažďují výše uvedené nezbytné údaje, dospěl Výbor k názoru, že ze strany státu nebyla přijata opatření zajišťující dětem romského původu a dětem s postižením do 3 let věku vhodná ochrana a potřebné služby v souladu s článkem 17 Evropské sociální charty.

¹⁹³ [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{"EXECIdentifier":\["CM/Del/Dec\(2017\)1288/H46-12E"\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{).

¹⁹⁴ [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{"EXECIdentifier":\["CM/Del/Dec\(2019\)1355/H46-7E"\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{).

7.1 Výchozí unijní rámec

Smlouva o EU v konsolidovaném znění deklaruje v čl. 3 odst. 3 boj proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci a podporu sociální spravedlnosti. Za účelem tohoto boje EU uznává a respektuje právo na pomoc v oblasti bydlení, jejímž cílem je zajistit důstojnou existenci pro všechny, kteří mají nedostatečné prostředky, jak uvádí čl. 34 odst. 3 *Listiny základních práv EU*.

Zákaz diskriminace na základě rasy a etnického původu v oblasti bydlení upravuje čl. 3 odst. 1 písm. h) *Směrnice o rasové rovnosti*. Zásada rovného zacházení se vztahuje na přístup ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti, včetně ubytování.

Zákaz diskriminace vyplývá rovněž z článku 14 *Evropské úmluvy o lidských právech*. Také Preambule *Evropské sociální charty* uvádí, že „užívání sociálních práv má být zajištěno bez diskriminace z důvodů rasy, barvy, pohlaví, náboženství, politického názoru, národního původu, nebo sociálního původu.“

V souvislosti s bytovou situací Romů v EU přijal Výbor ministrů RE doporučení členským státům Rec (2005) 4 o zlepšení podmínek bydlení Romů a Travellerů v Evropě a doporučení členským státům CM/Rec (2008) 5 o politice zaměřené na Romy a/nebo Travellery v Evropě.

Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace v *Závěrečné zprávě z šetření o ČR z roku 2019* vyjádřil znepokojení nad přetrvávající diskriminací Romů na trhu s bydlením a nad vysokým podílem Romů žijících na ubytovnách v sociálně vyloučených lokalitách, a kteří jsou ohroženi nestabilitou a rizikem nuceného vystěhování. Doporučuje, aby stát podporoval přístup Romů k důstojnému a bezpečnému bydlení. Spolu s rozvojem sociálního a nesegregovaného bydlení má stát bojovat proti diskriminačním praktikám a zneužívání znevýhodnění Romů na trhu s bydlením a zajistit, aby k nucenému vystěhování docházelo pouze jako k nejzazší možnosti.¹⁹⁵

Evropská komise v *Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021* vyzývá členské státy, aby posilovaly veřejné orgány zodpovědné za bydlení, a poskytly jim zdroje k mapování potřeb v oblasti bydlení a monitorování segregace. Pro řešení problémů s bydlením doporučuje zapojení dotčených romských komunit. Státy mají osobám, kterým hrozí nucené vystěhování, zajistit podporu a osobám v bytové nouzi poskytovat sociální podporu. Důraz je kladen také na programy integrovaného bydlení pro Romy a kombinaci mikroúvěrů na stavbu a údržbu bydlení s programy finanční gramotnosti.

V roce 2023 schválila Rada EU *závěry o rovném přístupu Romů k adekvátnímu a desegregovanému bydlení*.¹⁹⁶ Jejich cílem je zlepšit situaci Romů v oblasti bydlení a odstranit segregaci, přičemž dokument zdůrazňuje, že je třeba řešit problém protiromského smýšlení, využívat dostupné finanční prostředky EU a zapojit Romy do utváření politik, které se jich týkají.

Česká republika v oblasti bydlení stále ještě nenaplnila závěry rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci *European Roma and Travellers Forum (ERTF) proti České republice* ze dne 17. května 2016. Evropský výbor pro sociální práva v tomto rozhodnutí dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 16 *Evropské sociální charty* z důvodu absence nezbytných záruk při vystěhování romských rodin, nezajištění přístupného bydlení pro Romy, jejich územní segregaci a celkově nevyhovujícím podmínkám k bydlení.

V roce 2024 rozhodl Evropský výbor pro sociální práva ve věci *Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci (FEANTSA) proti České republice*, kolektivní stížnost č. 191/2020. rozhodnutí o odůvodněnosti ze dne 2. července 2024, o porušení článku 16 *Charty*, jelikož Česká republika nezajišťuje potřebné záruky pro zranitelné skupiny při nuceném vystěhování, neposkytuje dostatečné

¹⁹⁵ Dostupné z: https://www.opu.cz/wp-content/uploads/2019/09/CERD_C_CZE_CO_12-13_36934_E.pdf

¹⁹⁶ viz <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13517-2023-INIT/cs/pdf>

zdroje pro sociální bydlení ani účinné opravné prostředky, a dále proto, že nedostatečně garantuje přístup k dávkám na bydlení rodinám s nízkými příjmy v sociálně vyloučených lokalitách. Dále Výbor jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení článku 16 ve spojení se zákazem diskriminace stanoveným v preambuli Charty, jelikož výše zmíněná pochybení neúměrně dopadají na Romy.

V příloze Zprávy o České republice 2019 týkající se investičních pokynů k financování politiky soudržnosti pro programové období 2021–2027 Evropská komise (2019a: 65) zdůrazňuje potřebu investičních priorit s cílem podpory koordinovaného přístupu k socioekonomické integraci sociálně vyloučených osob, např. Romů, a to „*včetně opatření k řešení vyloučení z bydlení*.“ Toto doporučení by se mělo realizovat zejména prostřednictvím Integrovaného regionálního operačního programu na období 2021–2027, konkrétně Priority 4 – Zlepšení kvality a dostupnosti sociálních a zdravotních služeb a vzdělávací infrastruktury a zejména Specifického cíle 4.2: Posílení sociálně-ekonomické integrace marginalizovaných komunit, migrantů a znevýhodněných skupin pomocí integrovaných opatření včetně bydlení a sociálních služeb.

7.2 Výchozí národní rámec

Právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace v přístupu k bydlení, pokud je nabízeno veřejnosti nebo při jeho poskytování, upravuje ustanovení § 1 odst. 1 písm. j) antidiskriminačního zákona. Kromě této úpravy jsou pronajímatelé, pokud jednají jako podnikatelé, resp. realitní makléři, vázáni zákazem diskriminace podle § 6 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně spotřebitele“). Subjektem mimosoudního řešení spotřebitelských sporů byla na základě § 20e písm. d) zákona o ochraně spotřebitele určena Česká obchodní inspekce (dále jen „ČOI“). V případě porušení zákazu diskriminace se pronajímatel (pokud jedná jako podnikatel) a realitní makléř dopustí přestupku podle § 24 odst. 7 písm. c) zákona o ochraně spotřebitele, za který může ČOI udělit pokutu do výše 3 mil. Kč.

Významnou roli v oblasti bytové politiky mají obce, které dle § 35 odst. 2 zákona č. 128/2000Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, vytvářejí podmínky pro uspokojování potřeby bydlení svých občanů. V případě, že obec disponuje s obecními byty, uplatňuje rovněž pravidlo rovného přístupu a nediskriminace. Obec může pro účely pronájmu obecních bytů vydat pravidla pro přidělování bytů, v nichž může stanovit podmínky pro možné přidělení bytu, včetně možnosti přednostního přidělení bytu (např. ze sociálních důvodů). MV pak na základě § 124 zákona o obcích vykonává dozor nad souladem pravidel se zákony. V některých pravidlech přidělování obecních bytů lze nalézt nepřímou diskriminaci, kdy zdánlivě neutrální kritéria znevýhodňují určitou skupinu obyvatel, např. Romy. Za nepřímou diskriminaci na základě etnicity při přidělování obecních bytů může být považováno zvýhodňující kritérium menšího počtu dětí (MPSV 2015: 94), nebo je za znevýhodňující kritérium považováno pobírání sociálních dávek a chybějící příjem z výdělečné činnosti (KVOP 2019).

Zákon o sociálním bydlení

Jedním z cílů Koncepce sociálního bydlení ČR 2015 – 2025 je zákon o sociálním bydlení.¹⁹⁷ Přijetí tohoto zákona, jehož absenci kritizoval ve své periodické zprávě o ČR Výbor OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva již v roce 2014,¹⁹⁸ deklarovala vláda ve svém programovém prohlášení.¹⁹⁹ Hlavním gestorem bylo určeno MMR a spolugestorstvím bylo pověřeno MPSV. Práce na věcném záměru zákona však byly v létě 2018 přerušeny, a místo něj MMR připravilo dotačně-úvěrový program Výstavba pro obce.

Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ) ve své Výroční zprávě za rok 2018 kritizoval roztržičnost systému podpory sociálního bydlení. Přestože MMR investovalo do pořízení více než 9 tisíc nájemních bytů v letech 2003 – 2015 celkem 4,9 mld. Kč, již nesledovalo, zda jsou tyto byty využívány cílovými

¹⁹⁷ Viz http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydeni_CR_2015-2025.pdf.

¹⁹⁸ Viz

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuWzvmpSkcpMOMDDZmb1V0UOCvRjUa%2BkwOXeldwW%2FDkXuTOM2PxAKv2vqB0w0rV6BGH7z%2Bdk5HgqR2KYdI0jnPgCtNxxuUIEnUkDbe8oyqt2e4>.

¹⁹⁹ <https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-165960/>.

skupinami osob, kterým měly být určeny: „Na vzorku podpořených bytů NKÚ zjistil, že čtvrtina bytů nebyla pronajata cílové skupině osob.“ (NKÚ, 2019: 43).

Absenci zákona o sociálním bydlení identifikoval NKÚ jako jednu ze zásadních překážek v efektivním provádění politiky podpory bydlení v ČR (NKÚ, 2019: 43). NKÚ konstatuje, že zcela chybí definice pojmu a vymezení základních atributů systému sociálního bydlení. Přijetí zákona o sociálním bydlení by k tomuto vymezení přispělo. Podle NKÚ *„vzhledem k neustálému odkládání přijetí zákona o sociálním bydlení (...) hrozí riziko, že dostupnost bydlení pro různě ohrožené skupiny obyvatel se bude nadále zhoršovat a počet těchto obyvatel poroste.“* (NKÚ, 2019: 45).

Vláda Petra Fialy deklarovala ve svém programovém prohlášení z roku 2022, že jedním z pilířů řešení bytové situace je příprava zákona o podpoře bydlení, který je považován za alternativu zákona o sociálním bydlení. Na rozdíl od původního záměru zákona o sociálním bydlení je zákon o podpoře bydlení postaven na dobrovolnosti obcí a soukromých majitelů bytů poskytovat byty cílovým skupinám definovaným v zákoně. Poskytovatelé bydlení by měli být motivováni možnostmi získat garance zaručující vypořádání možných komplikací s pronájmem bytů jako např. uhrazení dluhu na nájmu či ručení za škody. Obce by měly získat finanční kompenzace, pokud vyčlení byt pro cílové skupiny zákona.

Zákon, jehož gestorem je MMR a spolugestorem MPSV, si klade za cíl zavést systémové řešení bytové nouze a poskytování bydlení pro nejpotřebnější, které by fungovalo dlouhodobě a preventivně. Hlavními nástroji zákona má být síť specializovaných míst pro řešení problémů s bydlením, tzv. kontaktní místa pro bydlení, která by měla vzniknout v každé obci s rozšířenou působností (dále jen „ORP“), zavedení systému garancí pro majitele bytů, finanční podpora obcí za účelem motivace těchto aktérů zvýšit nabídky nájemních bytů na trhu s bydlením a asistence v bydlení. Zákon má být účinný od července roku 2025.

Romské rodiny s dětmi, osamělí romští rodiče, mladí dospělí, kteří odcházejí z ústavní péče, a Romové po výkonu trestu patří mezi skupiny výrazně ohrožené bytovou nouzí. Návrh zákona o podpoře bydlení reflektuje skutečnost, že se Romové potýkají s diskriminací na trhu s bydlením. Osoby diskriminované na trhu s bydlením jsou v zákoně definovány jako skupina zvlášť zranitelných osob, kterým by mělo být přiznáno navýšení příspěvku na podpurná bytová opatření a na asistenci.

Dostupnost bydlení by měla podpořit i investice do výstavby dostupného nájemního bydlení, které by mělo být financované ze státního rozpočtu i z prostředků Národního plánu obnovy. Cílem projektu Bydlení pro život je zvýšení podílu dostupných nájemních bytů na trhu s byty. Vláda pro tento účel zajistila v první fázi zhruba 8 mld. Kč z Národního plánu obnovy, které budou prostřednictvím Státního fondu podpory investic a Národní rozvojové banky určeny na financování bytových projektů samospráv a dále 800 mil. Kč pro spuštění programu Nájemní bydlení.

Národní strategické dokumenty

- Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025
- Strategie sociálního začleňování 2021–2030 a navazující akční plány
- Politika územního rozvoje České republiky
- Strategie regionálního rozvoje České republiky 2021+

Mezi základní principy systému sociálního bydlení, tak jak ho definuje Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 (MPSV 2015: 118), patří princip rovnosti a nediskriminace a princip nesegregace. Předcházení *„prostorově sociální segregaci s negativními vlivy na sociální soudržnost obyvatel“* je také jednou z republikových priorit v rámci Politiky územního rozvoje České republiky (MMR 2024: 13). Ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+ (MMR 2019b: 61–62) se prevenci vzniku, resp. řešení prostorové a sociální segregace věnuje zejména specifický cíl 1.3 *Zajistit občanskou vybavenost v dostatečném rozsahu a dostupnosti v jádrech metropolitních oblastí, suburbíích i v širším zázemí a omezit riziko vzniku sociální polarizace a segregovaných či vyloučených lokalit* nebo specifický cíl 2.3: *Zajištění dostatečného rozsahu služeb a předcházení vzniku a prohlubování sociálního vyloučení.*

7.3 Popis situace

Vyloučení z bydlení a prostorová segregace

V roce 2018 vydala Platforma pro sociální bydlení ve spolupráci s organizací Lumos *Zprávu o vyloučení z bydlení (PSB, 2018)*. Jedná se o první dokument za posledních 30 let, který nabízí detailní data o bytové nouzi v ČR. Data byla získána od desítek obcí prostřednictvím zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, od poskytovatelů sociálních služeb a analýzou dat z dávkových systémů. Z výzkumu vyplývá, že v ČR se ve vážné bytové nouzi nachází 83 000 osob v 54 000 domácnostech, z toho 20 500 nezletilých dětí vyrůstá v 9 600 rodinách v závažné bytové nouzi (PSB, 2018: 7). Polovina domácností v závažné bytové nouzi přitom žije na území pouhých čtrnácti obcí s rozšířenou působností. Výzkum ukazuje, že místní samosprávy často nemají přehled o počtu rodin s dětmi v bytové nouzi, protože obce neshromažďují a nevyhodnocují potřebná data. Přestože některá města vlastní až desetitisíce obecních bytů, ze stovek rodin v závažné bytové nouzi se v takových městech k sociálním bytům dostávají jen jednotky. Více než dvě třetiny oslovených měst nepřidělují žádné sociální byty (PSB, 2018: 14).

Významným problémem v oblasti bydlení, který souvisí s problémy Romů zajistit si standardní bydlení, je bytová segregace. Dle výběrového šetření romské populace (RILSA 2024: 70 - 71) 44, 3 % Romů žije v domech nebo ulicích, kde jsou všichni nebo většina sousedů Romové. Nejčastěji (20 %) tazatelé posuzovali prostředí, ve kterých žijí respondenti, jako zanedbané, domy jako nezabezpečené proti cizímu vniknutí (16,5 %). U 12,6 % respondentů jsou v domech rozsáhlé plísně či vlhkost, v 6,8 % se v bytech či domech objevují nebezpečné závady a v relativně malé míře (5,3 %) jsou obydlí respondentů, dle tazatelů, od okolí oddělena výraznou fyzickou bariérou či jsou jinak prostorově odloučená.

Subjektivní hodnocení bytové situace Romů je však horší než jej posuzovali tazatelé. Vysoký podíl Romů uvádí, že žijí v prostředí, které je zanedbané (32,5 %), plesnivé či vlhké (24,3 %). V prostředí, kde je problém s kriminalitou, násilím nebo vandalismem žije 25,2 % Romů (RILSA 2022).

Ze stejného šetření rovněž vyplynulo, že příliš tmavý byt má 17 % romské populace; vlhký byt má 16 % osob, koupelnu nebo sprchový kout nemá vůbec 5,0 % osob a dalších 6,1 % osob nemá koupelnu nebo sprchový kout v bytě; obdobně splachovací záchod nemá vůbec 2,7 % osob, a dalších 6,0 % osob nemá splachovací záchod v bytě. **31,5 % osob z romské populace žilo v roce 2022 ve stavu bytové deprivace, v opakovaném šetření RILSA (2024) se pak jednalo o 23,9 % romské populace.** V případě obecné populace to v roce 2020 podle Eurostatu bylo 8,8 % (RILSA 2024: 56).

Tabulka 7: Bytová deprivace u romské populace

	A. Příliš tmavý byt, nedostatek denního světla		B. Zatékání střechou, vlhké zdi, podlahy, základy, plíseň nebo shnilá či plesnivá okna, podlahy			C. Nemá koupelnu nebo sprchový kout		D. Nemá splachovací záchod	
	Počet	Podíl %	Počet	Podíl %		Počet	Podíl %	Počet	Podíl %
Ano	264	17	248	16	Nemá vůbec	77	5,0	42	2,7
Ne	1285	83	1301	84	Nemá v bytě	95	6,1	93	6,0
Celkem	1549	100	1549	100	Má v bytě	1377	88,9	1414	91,3
					Celkem	1549	100,0	1549	100,0

Zdroj: ŠIMÍKOVÁ, Ivana, Tomáš KATRŇÁK, Miroslava RÁKOCZYOVÁ & Laura FÓNADOVÁ, 2022. *Výsledky výběrového šetření romské populace – vyhodnocení indikátorů*, Praha: RILSA

V souvislosti s novelou zákona o pomoci v hmotné nouzi²⁰⁰ z roku 2017 se obce za účelem boje proti tzv. obchodu s chudobou začaly uchýlovat k vyhlásování bezdoplatkových zón. Toušek a kol. definují

²⁰⁰ 5. dubna 2017 byl publikován ve Sbírce zákonů pod č. 98/2017 Sb. zákon ze dne 8. března 2017, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

obchod s chudobou jako „zneužívání situace obyvatel, kteří jsou znevýhodnění na běžném trhu s bydlením, a tak nemohou než přistoupit na placení nájmů a poplatků za ubytování ve výši, která neodpovídá jejich kvalitě a formě.“ (Toušek 2018: 42). Obchodníci s chudobou využívají stavu, kdy stát alokuje vyplácení doplateků na bydlení jako dávku pomoci v hmotné nouzi přímo pronajímateli, např. majiteli ubytovny, který tak může nájemné neúměrně zvyšovat. Na konci roku 2018 již byly bezdoplatkové zóny vyhlášeny na území 52 obcí, v některých obcích však byly zásahem krajů zrušeny. Výzkum Platformy pro sociální bydlení ukázal, že tyto kroky vedly spíše než k efektivnímu řešení bytové nouze a předcházení vzniku oblastí prostorového vyloučení k migraci nejchudších, a tedy ke vzniku vyloučených lokalit na jiných místech, a tím k přesouvání problému. Současně uvedené kroky způsobily propad nejchudších mimo systém sociální podpory.

V roce 2020 se Nejvyšší správní soud zabýval kasační stížností v případě romské rodiny s pěti dětmi z Ústí nad Labem. Ta se musela vystěhovat z ubytovny, která byla uzavřena v situaci, kdy město vyhlásilo na celém svém území opatření obecné povahy, a rodina po přestěhování nemohla nárokovat doplatek na bydlení. Rodina od té doby neúspěšně hledala stabilní bydlení a žila v azylových domech. Nejvyšší správní soud konstatoval, že vyhlášení bezdoplatkové zóny se mohlo dotknout práv stěžovatelů na bydlení a soukromý život.²⁰¹

V Závěrečné zprávě z šetření o ČR z roku 2019 Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace doporučuje, aby ČR vyhlášení bezdoplatkových zón obcemi zastavila (CERD, 2019: 4). V roce 2017 podala skupina senátorů návrh na zrušení příslušných ustanovení zákona (§ 33 odst. 9 a § 33d zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů) a Ústavní soud v roce 2021 návrhu vyhověl a tuto část zákona zrušil.²⁰²

Bездoplatkovým zónám se věnoval také Evropský výbor pro sociální práva v rozhodnutí Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci (FEANTSA) proti České republice (cit. výše). Evropský výbor pro sociální práva uzavřel, že v otázce bezdoplatkových zón nedošlo k porušení článku 16 Charty samostatně ani ve spojení se zákazem diskriminace, jelikož daná právní úprava byla v roce 2021 zrušena Ústavním soudem.

Romové tvoří jednu z nejohroženějších skupin na trhu s bydlením nejen z důvodu jejich velkého zastoupení mezi nízkopříjmovými domácnostmi, ale především z důvodu diskriminace a anticiganismu. Anticiganistické (protiromské) postoje se mohou projevovat např. v pravidlech pro přidělování obecních bytů či v latentní neochotě poskytnout byt majitelem nemovitosti. Zavádění bezdoplatkových zón tak dopadalo mimořádně silně právě na Romy.

Krajští koordinátoři pro romské záležitosti v souvislosti s bytovou situací Romů jako jeden z problémů zmiňovali časté stěhování Romů. Podle šetření RILSA (2024) byl podíl Romů, kteří se v posledních 12 měsících stěhovali, 15, 7 % (RILSA 2024: 63). Dále v oblasti bydlení krajští koordinátoři uvedli jako jeden z častých problémů nemožnost Romů získat kvalitní standardní bydlení a dále skutečnost, že Romové nedosáhnou na městské byty z důvodu chybějící bezdlužnosti nebo kvůli jejich nedostatečné nabídce. Na komerčním trhu se Romové setkávají s diskriminací, nedostatkem bytů pro vícečetné rodiny a nedosažitelnými požadavky (např. vysoká vstupní kauce ve výši několika nájmů). Míru zadluženosti romských domácností zachytilo i šetření RILSA (2024:81), podle kterého hodnotí 46, 4 % romských domácností svojí finanční situaci jako „značně zadlužená“ nebo „mírně zadlužená“. Dále je dle stejného šetření podíl osob v romské populaci, které jsou aktuálně v exekuci, 17 %. Hodnota v obecné populaci dle Mapy exekucí byla v roce 2022 7,6 %.

Tabulka 8: Romské domácnosti podle celkové finanční situace (hodnocené respondentem)

Pokud byste měl(a) posoudit současnou celkovou finanční situaci Vaší domácnosti, řekl(a) byste, že Vaše domácnost je:	Počet	Podíl v %	Validní %
Značně zadlužená	130	7,7	12
Mírně zadlužená	374	35,9	34,4

²⁰¹ Viz https://forumhr.eu/wp-content/uploads/2020/05/NSS_rozsudek_usti.pdf.

²⁰² Viz https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvcí/Navrhy/Pl._US_40_17_navrh.pdf.

Nemá dluhy, ale ani úspory	343	29,5	31,6
Má menší úspory	226	13,6	20,8
Má značné úspory	13	2,3	1,2
Celkem	1 086	89²⁰³	100

Zdroj: ŠIMÍKOVÁ, Ivana, Tomáš KATRŇÁK, Miroslava RÁKOCZYOVÁ & Laura FÓNADOVÁ, 2024. Zpráva o socioekonomické situaci romské populace v České republice 2023/2024. Výsledky výběrového šetření. Praha: RILSA

Rostoucí ceny energií, které nastaly v roce 2022, se dotkly i Romů, kteří se v porovnání s obecnou populací v mnohem větší míře potýkali s finančními problémy souvisejícími s nedoplatky za energie. Nastalé vysoké výdaje za energie prohloubily finanční zátěž spojenou s bydlením, která vede mnohdy k tzv. dluhové pasti. Podle RILSA (2022) byl podíl romských domácností s nedoplatky za teplo, elektřinu, plyn či vodu na celku těch, kterých se problém s nedoplatky týká, 43,1 % (v roce 2022). V roce 2023 se podíl těchto respondentů snížil na 26,1 %. Hodnota srovnatelného indikátoru v obecné populaci v roce 2021 byla podle ČSÚ 1,6 % (RILSA 2024: 67).

Náklady na bydlení zatěžují dle šetření RILSA (2022) romskou populaci v porovnání s obecnou populací výrazně více. Podíl domácností (či respondentů) z romské populace s náklady na bydlení vyššími, než je 40 % jejich příjmů, činí 37,6 %. Hodnota Eurostatu v obecné populaci z roku 2020 je 6,5 % osob. Dle RILSA je největší problém týkající se nákladů na bydlení spojen s bydlením na ubytovnách a v nájmu. Na ubytovnách jsou náklady vyšší než 40 % příjmu domácnosti u 50,8 % romských domácností, v nájemním bydlení má takto vysoké náklady 43 % romských domácností.

Tabulka 9: Podíl domácností s náklady na bydlení vyššími než 40 % jejich příjmů podle formy bydlení

Forma bydlení	Náklady na bydlení vyšší než 40 % příjmů			
		Ne	Ano	Celkem
Bydlím v našem / vlastním rodinném domě	Počet	36	6	42
	Podíl %	85,7%	14,3%	100,0%
Bydlím v našem / vlastním bytovém domě	Počet	22	1	23
	Podíl %	95,7%	4,3%	100,0%
Bydlím v našem / vlastním bytě (osobní, družstevní vlastnictví)	Počet	72	7	79
	Podíl %	91,1%	8,9%	100,0%
Bydlím v pronajatém bytě / domě	Počet	450	339	789
	Podíl %	57,0%	43,0%	100,0%
Bydlím na ubytovně	Počet	29	30	59
	Podíl %	49,2%	50,8%	100,0%
Bydlím u rodičů / jiných příbuzných / známých (s nimi)	Počet	39	10	49
	Podíl %	79,6%	20,4%	100,0%
Bydlím v nebytovém prostoru (např. garáž, zahradní domek, sklep)	Počet	12	5	17
	Podíl %	70,6%	29,4%	100,0%
Celkem	Počet	660	398	1058
	Podíl %	62,4%	37,6%	100,0%

Zdroj: ŠIMÍKOVÁ, Ivana, Tomáš KATRŇÁK, Miroslava RÁKOCZYOVÁ & Laura FÓNADOVÁ, 2022. Výsledky výběrového šetření romské populace – vyhodnocení indikátorů, Praha: RILSA

²⁰³ V tabulce nejsou uvedeni respondenti, kteří odmítli odpovědět, nevěděli nebo nerozuměli otázce.

Šetření FRA (2023: 54) i RILSA (2024: 59) rovněž ukázala, že se Romové kromě nevyhovujícího bydlení potýkají také s přelidněností bydlení. Podle výsledků šetření žije v přelidněných domácnostech 83 %, resp. 88,9 %, romských respondentů. V obecné populaci to v roce 2023 podle Eurostatu bylo 15,9 %. Průměrná plocha na jednoho člena domácnosti činí dle šetření RILSA 18,7 m² (19 - 20,5 m²). Průměr v obecné populaci byl pak podle ČSÚ v roce 2021 téměř dvojnásobný, a to 37 m².

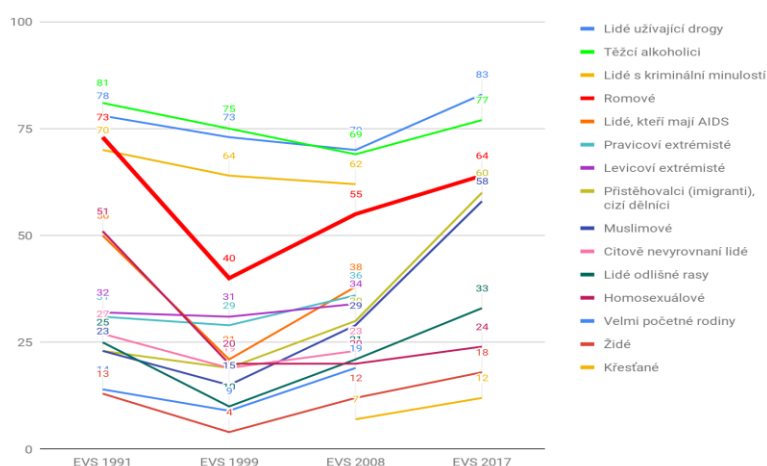
Diskriminace na trhu s bydlením

Na základě dat FRA z roku 2016 se čtvrtina oslovených Romů v ČR cítila v předchozích 12 měsících diskriminována v přístupu k bydlení a až 65 % v posledních 5 letech. Ve srovnání s dalšími státy, které byly zařazeny do výzkumu, byla míra pociťované diskriminace v přístupu k bydlení v ČR druhá nejvyšší (FRA 2016: 37-38).²⁰⁴ Na základě dat FRA z roku 2021 se 55 % oslovených Romů v ČR cítila diskriminována v přístupu k bydlení v posledních 5 letech. Ve srovnání s dalšími státy, které byly zařazeny do výzkumu, byla míra pociťované diskriminace v přístupu k bydlení v ČR třetí nejvyšší (FRA 2021). Obdobnou míru pociťované diskriminace potvrzují i výsledky šetření RILSA (2024: 82), podle kterých se v posledních 12 měsících 47,5 % Romů cítilo diskriminováno při hledání bydlení.

Dále z výsledků výzkumu *European Values Study* (Rabušic, Chromková 2018) uskutečněného v průběhu roku 2017 vyplynulo, že sousedy romského původu by nechtěli téměř dvě třetiny (64 %) respondentů v ČR. Vyšší míra antipatie v rámci sousedského vztahu byla zaznamenána už jen v souvislosti s případným sousedstvím s těžkými alkoholiky (77 %) a uživateli drog (83 %). Při srovnání s výsledky předchozích výzkumů (1991, 1999, 2008) se za necelé dvě dekády (od roku 1999) zvýšil počet dotázaných, kteří by nechtěli Roma za souseda, o víc než polovinu. Zatímco mezi lety 1991 a 1999 můžeme sledovat významný pokles negativních odpovědí u sledované otázky, od roku 1999 dochází ke kontinuálnímu nárůstu odmítnutí sousedství s Romy přibližně vždy o 10 % po devíti letech (viz Graf 5: Antipatie v rámci případného sousedského vztahu u jednotlivých sociálních skupin).

Výzkum STEM rovněž ukazuje, že česká veřejnost dlouhodobě zaujímá negativní postoje vůči Romům – jejich přijatelnost za souseda dosáhla v listopadu 2023 hodnoty 24 %, což osciluje kolem přijatelnosti cizinců z arabského světa. Na druhou stranu, v tomto výzkumu lze od roku 2005 sledovat pozitivní trend (viz graf 5).

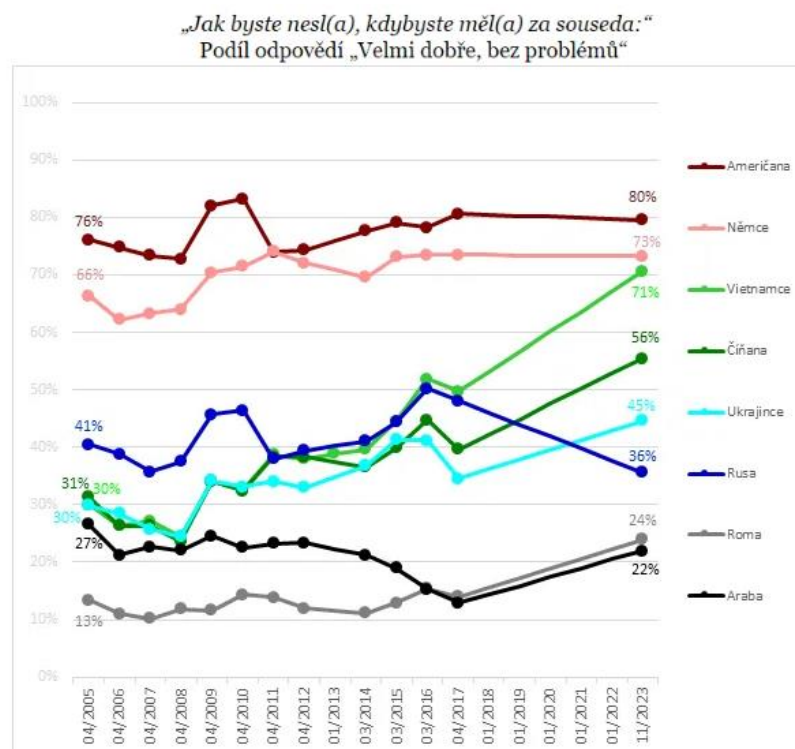
Graf 5: Antipatie v rámci případného sousedského vztahu u jednotlivých sociálních skupin

Zdroj: Rabušic L. a Chromková M., 2018. *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017. Pramenná publikace European Values Study.*

²⁰⁴ Výzkum probíhal v 9 státech EU. V míře výskytu diskriminace na základě romského původu v oblasti bydlení v posledních 12 měsících ČR předstihlo Maďarsko, v posledních 5 letech Portugalsko (FRA 2016: 37-38).

Graf 6: Vývoj postojů českého obyvatelstva k vybraným národnostem

Zdroj: STEM, TRENDY 2005 – 2023. Dostupné z: <https://www.stem.cz/vetsine-cechu-by-nevadilo-mit-za-sousedu-vietnamce-zivot-vedle-ostatnich-narodnosti-z-vychodu-si-vsak-predstavit-neumi/>

Výzkumem *European Values Study* (Rabušic, Chromková 2018) v roce 2017 byl prokázán pouze mírný vliv sociodemografických faktorů (věk, pohlaví, vzdělání, místo bydliště) na postoj respondentů vůči Romům. Romové za sousedy by nechtělo 61 % až 68 % respondentů napříč jednotlivými sociodemografickými skupinami. Nejvíce negativních vyjádření bylo zaznamenáno mezi obyvateli sídel o počtu mezi 20 000 až 100 000 obyvatel (68 %), mezi respondenty s nejvyšším dosaženým středoškolským vzděláním (67 %) a u lidí nad 60 let věku (67 %). Naopak nejnižší míra negativního vyjádření vůči možnosti sousedství s Romy byla zaznamenána u respondentů s nejvyšším dosaženým základním vzděláním (61 %), v případě respondentů bydlících v sídlech o velikosti 5 000 až 20 000 obyvatel (61 %) a v Praze (62 %) (viz Tabulka 9: Nechtěné sousedství Romů podle sociodemografických skupin). Z dlouhodobého hlediska lze na základě výzkumů *European Values Study* vysledovat několik proměn v rámci jednotlivých sociodemografických skupin. Neochota mít za sousedy Romové je od posledních dvou šetření vyšší u mužů než u žen, postupně se vyrovnává u všech věkových kategorií a především od posledního výzkumu (2017) narůstá mezi lidmi se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, což může souviset s postupným pronikáním anticikanismu do mainstreamové rétoriky politických stran a médií.²⁰⁵ K obdobným výsledkům došla agentura STEM. Z jejích pravidelných šetření postojů české společnosti k jednotlivým národnostem vyplynulo, že negativní postoj k Romům není podmíněn vzděláním respondentů. Ty by za souseda snesla bez problémů pouze zhruba čtvrtina osob ve všech vzdělanostních skupinách.²⁰⁶

²⁰⁵ Blíže viz kapitola: Anticikanismus

²⁰⁶ STEM. Většinu Čechů by nevadilo mít za souseda Vietnamce, život vedle ostatních národností z východu si však představit neumí. Dostupné z: <https://www.stem.cz/vetsine-cechu-by-nevadilo-mit-za-sousedu-vietnamce-zivot-vedle-ostatnich-narodnosti-z-vychodu-si-vsak-predstavit-neumi/>

Tabulka 9: Nechtěné sousedství Romů podle sociodemografických skupin²⁰⁷

Sociodemografické faktory	Sociodemografické skupiny	EVS 1991 (%)	EVS 1999 (%)	EVS 2008 (%)	EVS 2017 (%)
Celkem		73	40	55	64
Pohlaví	muž	73	39	59	66
	žena	74	41	51	63
Věk	18–29	74	38	53	63
	30–44	69	46	55	65
	45–59	73	36	54	64
	60 +	78	38	55	67
Vzdělání	základní	75	44	59	61
	vyučen(a)	75	41	53	65
	středoškolské	72	38	56	67
	vysokoškolské	70	34	51	62
Obec	do 4 999	72	38	46	66
	5 000–19 999	71	44	56	61
	20 000–99 999	77	40	64	68
	100 000 +	75	39	58	62
Region	Praha	76	36	42	62
	Čechy	74	39	55	65
	Morava	72	42	59	65

Zdroj: Rabušic L. a Chromková Manea B-E., 2018. *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017: pramenná publikace European Values Study.*

Výzkum CERGE-EI z roku 2013 (Bartoš, Bauer, Chytilová, Matějka 2013: 17) ukázal, že zájemci o byt se jmény typickými pro etnické menšiny²⁰⁸ mají výrazně nižší šanci získat pozvánku k prohlídce bytu ze strany pronajímatelů. Zájemci s česky znějícím jménem byli pozváni k prohlídce bytu v 78 % případů, kdežto zájemci s romsky znějícím jménem pouze ve 43 % případů.²⁰⁹ Pokud měli tedy pronajímatelé

²⁰⁷ Otázka: "Uvedte, zda byste nechtěl/a mít za sousedy Romy?"

²⁰⁸ V rámci výzkumu došlo k použití křestního jména i příjmení typického pro etnické menšiny. U romské menšiny bylo použito jméno "Gejza Horváth, které si v provedeném předvýzkumu spojilo s romskou minoritou 82 % respondentů. V rámci komparace bylo použito i typicky české a vietnamské křestní jméno a příjmení (Bartoš, Bauer, Chytilová, Matějka 2013: 15).

²⁰⁹ U zájemců o bydlení s asijsky znějícím jménem došlo k pozvání pouze u 39 % případů, což může být způsobeno nižší mírou identifikace asijského jména s vietnamskou etnicitou (90 %) oproti identifikace romsky znějícího jména s romskou etnicitou (82

k dispozici pouze jméno zájemce o byt, o 90 % častěji se rozhodli, že pozvou na prohlídku uchazeče se jménem typickým pro většinovou populaci. V případě, že zájemci do žádosti uvedli odkaz na svoji webovou stránku, pronajímatelé klikli na odkaz častěji (o 24 %) u zájemců s menšinovými jmény. Zatímco dostupné informace o zájemci s většinově znějícím jménem neměly vliv na rozhodnutí pronajímatele pozvat zájemce na pohovor, šance pozvání na pohovor u zájemců s menšinovými jmény rostla s množstvím (pozitivních) informací, které o sobě poskytli.²¹⁰

Konkrétními příklady diskriminace v bydlení se v minulosti zabývala jak veřejná ochránkyně práv²¹¹, tak ČOI²¹² a soudy.²¹³ Pro další případy diskriminace jsou významná zejména rozhodnutí soudů, které potvrdily přímou diskriminaci pokud došlo k odmítnutí romského zájemce o veřejně nabízené bydlení. V těchto sporech bylo jednak demonstrováno, že výkon vlastnického práva není absolutní, ale omezený právy jiných osob a zároveň při dokazování diskriminace lze jako důkazní prostředek použít utajenou nahrávku, která vznikla jako výsledek situačního testování (Nehudková 2018).

7.3.1 Sociálně vyloučené lokality

Podle *Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR* (GAC spol. s r. o.: 2015a, GAC spol. s r. o.: 2015b) se v ČR nacházelo 606 sociálně vyloučených lokalit ve 297 obcích, přičemž přibližně 80 % obyvatel lokalit tvořili Romové (2015). Vznik SVL je spojen s bytovou politikou samospráv a převodem státního bytového fondu v roce 1991. Do vybraných nemovitostí byli obcemi sestěhováváni výhradně sociálně slabí obyvatelé, převážně Romové, na něž restrukturalizace ekonomiky dopadla nejhůře (Baršová 2002). Ještě v roce 2006 podle analýzy SVL z roku 2006 se nacházelo 58 % identifikovaných SVL ve vlastnictví obcí (GAC spol. s r. o.: 2006: 14), tedy o 20 % více než byl stav podle analýzy SVL z roku 2017 (Toušek 2018: 44). Statisticky tak Romové tvořili v určitých nemovitostech ve vlastnictví obcí většinu. Postupně se obce rozhodly tyto lokality a nemovitosti privatizovat, případně jejich obyvatele vystěhovat, čímž došlo k přenesení problémů SVL do privátní sféry (srov. např. Růžička 2011, Toušek 2009, Toušek a kol. 2007) a ke vzniku fenoménu identifikovaného jako tzv. „obchod s chudobou“.

Navzdory tomu, že objem prostředků, které MPSV vynakládalo na příspěvky a doplatky na bydlení v období 2006–2014 narůstal,²¹⁴ počet SVL se v tomto období téměř zdvojnásobil (z 310 lokalit v 167 obcích na 606 lokalit ve 297 obcích), přičemž v Moravskoslezském a Karlovarském kraji vzrostl více než třikrát.²¹⁵ Odhadovaný počet lidí žijících v sociálně vyloučených lokalitách se v roce 2015 pohyboval mezi 95 000 až 115 000, přičemž dle odhadů až 80 % tvořili Romové.²¹⁶ V porovnání s rokem 2006 přibývalo vyloučených lokalit, ve kterých Romové netvořili většinu obyvatel, byť byly tyto lokality stále v menšině a v percepce většinové společnosti byly stále označovány za romské. V nedávné době se obyvatelé sociálně vyloučených lokalit stěhovali do odlehlejších obcí s méně funkční infrastrukturou, které mají menší možnosti sociální vyloučení řešit.

V letech 2020 a 2021 provedla ASZ *Šetření životních podmínek obyvatel sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Podle něj se v roce 2021 57 % obyvatel SVL přihlásilo k romské národnosti. Uvedené šetření zároveň přineslo přesnější a komplexnější popis toho, jak a kdo žije v českých SVL. V šetření byly porovnány také základní životní podmínky romských a neromských obyvatel SVL. Šetření ASZ zjistilo, že se Romové a Romky v SVL potýkají s horší kvalitou bydlení než neromové v SVL. Romové v SVL se v oblasti bydlení nejvíce potýkali s problémy s hlukem (76 %, u neromů 55 %), znečištěním v okolí

%). Poptávající email byl odeslán ve stejném znění bez pravopisných chyb a bez pozměněné syntaxe (Bartoš, Bauer, Chytilová, Matějka 2013: 15-17).

²¹⁰ Informace o dosaženém středoškolském vzdělání, zaměstnání, stabilním příjmu, nekuřáctví apod. Jak u zájemců se jménem typickým pro většinovou společnost, tak se jmény typickými pro menšiny byly uvedeny stejné informace (Bartoš, Bauer, Chytilová, Matějka 2013: 15-16).

²¹¹ Např. stanovisko veřejné ochránkyně práv ze dne 10. září 2014, sp. zn. 112/2012/DIS, dostupné z: <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2000>, zpráva ze dne 19. dubna 2016, sp. zn. 6780/2014/VOP, dostupné z: <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3922>

²¹² Např. odmítnutí pronájmu Romům v obci v obci Velký Týnec v roce 2018, blíže: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/ne-romy-ne-male-deti-obchodni-inspekce-loni-zjistila-13-pripadu-diskriminace-zakazniku>

²¹³ Rozsudek OS v Litoměřicích ze 14. 8. 2015, sp. zn. 14 C 46/2013. Rozsudek KS v Ostravě z 13. 11. 2015, č. j. 71 Co 164/2015-

¹¹³ Rozsudek VS v Olomouci ze 7. 1. 2016, sp. zn. 1 Co 124/2015.

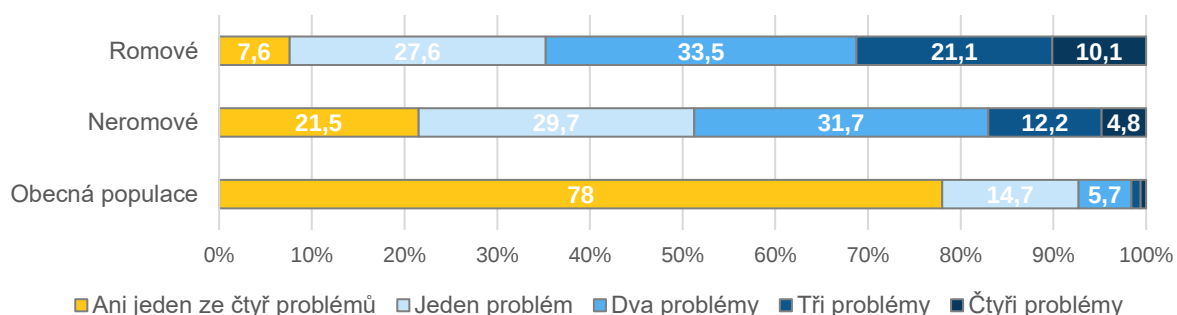
²¹⁴ <https://www.nku.cz/assets/publikace-a-dokumenty/vyrocní-zprava/vyrocní-zprava-nku-2018.pdf>.

²¹⁵ https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analýza_sociálně_vyloučených_lokalit_gac.pdf. Str.11.

²¹⁶ https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analýza_sociálně_vyloučených_lokalit_gac.pdf. Str.11.

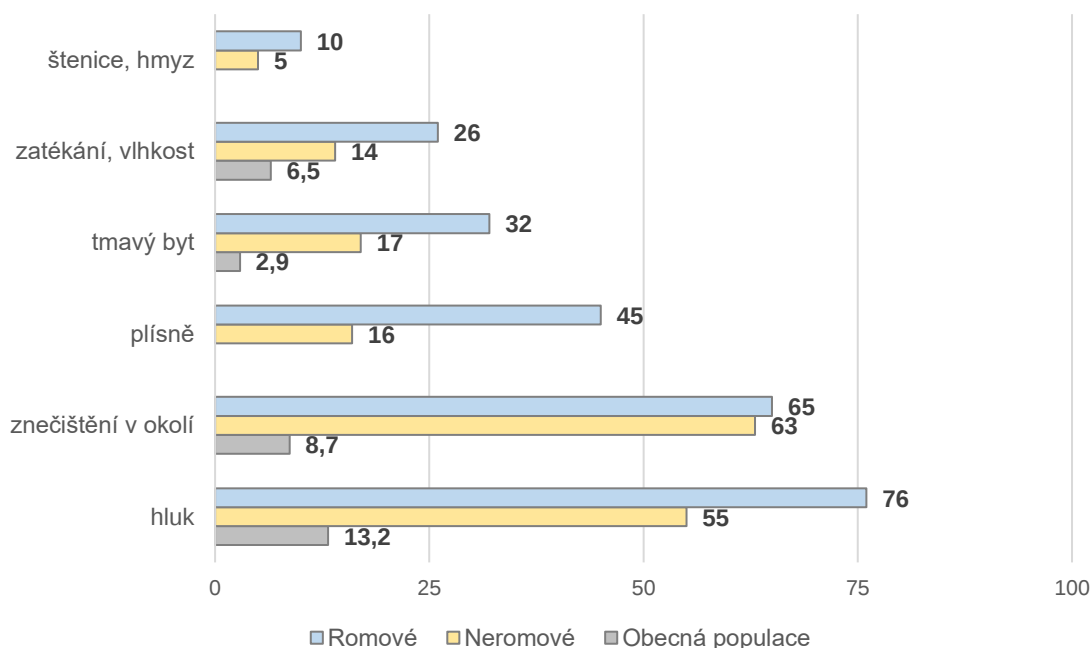
(65 %, u neromů 63 %) a plísněmi (45 %, u neromů 16 %). U některých hygienických problémů (zatékání a vlhkost, tmavý byt, znečištění okolí, hluk) v bydlení je zřejmý velký rozdíl v kvalitě bydlení mezi obecnou populací a obyvateli SVL, a to Romy i neromy. Zatímco 78 % obecné populace se nepotýká ani s jedním ze čtyř problémů, u neromů ze SVL jde o 22 % a v případě Romů pouze o 8 %; jinak řečeno, alespoň s jedním z uvedených problémů se potýká 22 % obecné populace, 78 % neromské populace ze SVL a 92 % romských obyvatel SVL. Dva a více problémů se pak dotýkají 7 % obecné populace, u neromů ze SVL jde o 50 % a v případě Romů ze SVL o 65 % (MMR 2023).

Graf 7: Kumulace hygienických problémů v bydlení v SVL – porovnání Romové v SVL, neromové v SVL a obecná populace (v %)

Zdroj: MMR. 2023. Tematicko-průřezový výzkum Romové a neromové v SVL – OSZ – 2023. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-prurezovy-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

Graf 8: Hygienické problémy v bydlení v SVL – porovnání Romové v SVL, neromové v SVL a obecná populace (v %)

Zdroj: MMR. 2023. Tematicko-průřezový výzkum Romové a neromové v SVL – OSZ – 2023. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-prurezovy-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

Přestože u populace ČR dlouhodobě stoupá počet osob žijících v bytech v osobním vlastnictví, u osob žijících v SVL zůstává počet neměnný (10 %) (srov. GAC spol. s r. o. 2016: 16). Významně se však zvyšuje podíl osob bydlících v SVL v soukromém nájemním bydlení (41 %) na úkor bydlení obecního. Na základě výzkumu v SVL v ČR realizovaného Touškem a kol. (2018: 44) bydlí v ubytovných minimálně 16 % obyvatel SVL.²¹⁷ (viz Tabulka 10: Srovnání populací SVL a populace bydlící mimo SVL dle typu bydlení v roce 2017).

Pro SVL je typická rozsáhlá zadluženost domácností. Např. Obrnice v Ústeckém kraji, jinak obec s úspěšnou romskou integrací, jsou podle výzkumu organizace Otevřená společnost obcí s největším množstvím exekucí na počet obyvatel v ČR (51,2%).²¹⁸ V Ústeckém kraji je celorepublikově situace nejkritičtější. V roce 2019 zde celkový počet exekucí činil 687 059 a podíl osob v exekuci 16,7 %. Na druhém místě byl Karlovarský kraj s 212 296 exekucemi a podílem osob v exekuci 16,3%.²¹⁹

Dle ASZ je rostoucí zadluženost a potažmo předluženost domácností již delší dobu vnímána jako závažný společenský problém v rámci celé EU, který přímo ovlivňuje celou řadu dalších oblastí, jako například míru nezaměstnanosti, kvalitu bydlení, dostupnost zdravotní péče či vzdělávání, kriminalitu, recidivu a další, ale současně je v mnoha případech příčinou sociálního vyloučení jednotlivců a rodin; vede k sociálním a zdravotním problémům a ohrožuje základní potřeby dětí.²²⁰

V roce 2019 se magistrát Statutárního města Most pokusil vyřešit bytovou nouzi Romů tím, že je plánoval z domů v havarijním stavu v SVL vystěhovat do tzv. „modulárního/kontejnerového bydlení“, na jehož realizaci vyhlásil soutěž. Opatření byla kritizována romskou komunitou, která vnímá tento typ bydlení jako nedůstojný substandard jak nevládním sektorem, tak i opozičními politiky. Byla zmiňována energetická neefektivnost, segreganční charakter a podoba s kontejnerovými domy, do nichž byli v roce 2006 vystěhováni Romové ve Vsetíně. Rovněž Veřejná ochránkyně práv vyhodnotila záměr města vystavět v lokalitě Chanova modulární bydlení tak, že tato výstavba posílí segregaci romských obyvatel a představuje diskriminaci v oblasti bydlení z důvodu etnického původu.²²¹ Návrh rozpoutal diskuzi o možném financování „modulárního/kontejnerového“ bydlení z dotací MMR „Výstavba pro obce“. Podle § 11 odst. (2) písm. d) *nařízení vlády o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení na pořízení sociálních a dostupných bytů a sociálních, smíšených a dostupných domů* č. 112/2019 Sb., nesmí investiční záměr vést k prostorovému vyloučení osob a musí vést ke zlepšení sociální situace v obci.²²² Realizace investičního záměru „modulového/kontejnerového“ bydlení v SVL by tak byla v rozporu s požadavkem nařízení vlády. V roce 2021 magistrát Statutárního města Most od záměru upustil.

Článek 16 *Evropské sociální charty* stanoví právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu. Evropský výbor pro sociální práva ve svém *rozhodnutí o přípustnosti stížnosti* č. 104/2014 - *Evropské fórum Romů a travelerů proti České republice* zdůraznil, že pro naplnění článku 16 musejí státy zajistit, aby bydlení splňovalo potřebný standard a zahrnovalo základní služby, jako je např. topení a elektřina.²²³ Výbor dále konstatuje, že práva zaručená *Evropskou sociální chartou* nesmějí zůstat jen v teoretické rovině, nýbrž musejí být státy aktivně a konkrétně realizována.²²⁴ Právě nízká kvalita bydlení je jedním z největších problémů sociálně vyloučených lokalit. Byty jsou staré, přeplněné, nezateplené, v nevyhovujícím stavu. Sociální zařízení na ubytovných je často sdíleno mnoha osobami, výjimkou není např. nefunkční kanalizace, jeden vodovodní kohoutek sdílený několika bytovými jednotkami, štenice, plíseň či absence elektřiny. Nájem v sociálně vyloučených lokalitách jsou přes nízkou kvalitu bydlení nepřiměřeně vysoké. Havarijní stav obydlí představuje významná zdravotní rizika pro rezidenty, zejména děti, které současně trpí nedostatkem soukromí a prostoru pro kvalitní školní

²¹⁷ Hodnota 16 % je pouze orientační, neboť při realizaci výzkumu nebyl výzkumníkům do všech ubytoven umožněn přístup a zároveň některé bytové domy a dílčí bytové jednotky jsou sice z právního hlediska provozovány jako ubytovny, ačkoliv tak na přímo nepůsobí (Toušek a kol. 2018).

²¹⁸ <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>.

²¹⁹ <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>.

²²⁰ Viz <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/zadluzenost/>

²²¹ Posouzení ve věci plánované výstavby modulového bydlení na sídlišti Chanov a zpráva o šetření výkonu sociální práce Magistrátem města Mostu z vlastní iniciativy. Sp.zn.: 5131/2019/VOP/JMK, Č.j.: KVOP-7842/2020.

²²² <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-112>.

²²³ https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/processed-complaints/-/asset_publisher/5GEFkJmH2bYG/content/no-104-2014-european-roma-and-travellers-forum-ertf-v-czech-republic?inheritRedirect=false.

²²⁴ International Commission of Jurists proti Portugalsku, stížnost č. 1/1998, rozhodnutí o přípustnosti ze dne 9. září 1999, § 32.

přípravu a odpočinek. Vážným problémem SLV je také nedostatečná právní ochrana nájemníků, chybějící nájemní smlouvy a nefunkční správa bytového fondu (GAC spol. s r. o.: 2015a). Kvůli havarijnímu stavu objektů a ubytoven v SVL jsou romští nájemníci často nuceni se vystěhovat a ocitají se tak v bludném kruhu bytové nouze. Při hledání náhradního bydlení často dochází k rozdělení rodin (ženy s dětmi končí v azylových domech, muži na jiných ubytovnách, někdy jsou děti umísťovány do dětských domovů). V minulosti byly romské rodiny vystěhovány z objektů v havarijním stavu např. v Ústí nad Labem (Krásné Březno a Předlice) a v Ostravě (Přednádraží) (2013), Kyjově (2014) či Litvínově (2015).

Tabulka 10: Srovnání populací SVL a populace bydlící mimo SVL dle typu bydlení v roce 2017

	SVL		mimo SVL	
	abs.	%	abs.	%
Neurčeno k bydlení	8	0,3	2	0,3
Bez nájemní smlouvy	9	0,4	1	0,2
Rodinný dům v nájmu	30	1,2	9	1,5
Rodinný dům v osobním vlastnictví	86	3,4	103	17,5
Byt v osobním/družstevním vlastnictví	237	9,2	242	41,0
Ubytovna	407	15,9	3	0,5
Obecní byt v nájmu	735	28,6	92	15,6
Soukromý byt v nájmu	1 054	41,0	138	23,4
Celkem	2 566	100,0	590	100,0

Zdroj: Toušek, Ladislav a kol., 2018. Labyrintem zločinu a chudoby. Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučené lokalitě, str. 44.

Velký problém SVL, stejně jako u romské populace obecně, představuje přelidnění domácností. Podle analýzy Touška a kol. (2018: 44) byl průměrný počet členů bytových domácností 3,43 osob v SVL v roce 2017 oproti 2,47 osobám u populace v ČR v roce 2011 (ČSÚ 2013).²²⁵ Zároveň je 28,5 % domácností SVL obýváno pěti a více osobami (viz Tabulka 11: Počet členů bytových domácností v populaci SVL (2017) a v obecné populaci v ČR (2011)). Fakt, že Romové žijí v méně kvalitním bydlení

²²⁵ Průměrná hodnota 3,43 osob v domácnosti odpovídá sociodemografickému trendu v Československu z 30. a 40. let 20. století. V roce 1930 byl na území Československa průměrný počet členů domácnosti 3,67 a v roce 1950 3,14 (ČSÚ 2013, Toušek a kol. 2018: 44).

než obecná populace, potvrdilo i šetření FRA z roku 2016. Pokud pro obecnou populaci platilo, že na osobu v domácnosti připadlo 1,4 místnosti, u Romů to bylo pouze 0,7 místnosti. Ve srovnání s obecnou populací (3,8 %) Romové považovali své obydlí za příliš tmavé 4,5 krát častěji (17 %) než většinová populace. V obydlí se zatékající střechou, vlhkými zdmi, podlahami nebo základy nebo s hnilobou v okenních rámech či podlaze žilo 21 % Romů, z obecné populace se s těmito těžkostmi potýkalo 9,2 % osob. V oblastech postižených znečištěním žilo 41 % dotázaných Romů a 46 % z romských respondentů uvedlo, že žije v oblastech s kriminalitou, násilím nebo vandalismem, kdežto u obecné populace je to třikrát méně. Přelidnění romských domácností představuje mimořádně aktuální problém, který prokázala krize pandemie Covid-19. Spolu s omezeným přístupem k hygienické a sanitární infrastruktuře může způsobit, že břemeno pandemie neúměrně zatíží nejchudší segregované komunity (Evropská komise, 2020: 7).

Tabulka 11: Počet členů bytových domácností v populaci SVL (2017) a v obecné populaci v ČR (2011)

	SVL		ČR	
Počet osob	abs.	%	abs.	%
1	417	16,3	1 214 201	29,6
2	617	24,1	1 211 977	29,5
3	430	16,8	737 515	18,0
4	417	16,3	629 420	15,3
5+	685	26,7	311 522	7,6
Celkem	2 566	100,0	4 104 635	100,0
Průměrný počet	3,43	x	2,47	x

Zdroj: Toušek, Ladislav a kol., 2018. Labyrintem zločinu a chudoby. Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučené lokalitě, str. 45.

SVL se vyznačují velkou dynamikou jak ve vztahu k jejich vzniku a zániku, tak proměnám vlastnické struktury, a především v rámci migrace jejich obyvatel především na úrovni mikroregionů a u větších obcí na úrovni katastru obce. Za hlavní příčiny lze považovat dluhy na nájemném, formální a neformální politiku obcí, vliv příbuzenských sítí a cílenou nabídku tzv. obchodníků s chudobou skupujících levné nemovitosti (Toušek a kol. 2018: 46 a blíže viz Foldynová a kol. 2016, GAC spol. s r. o. 2015a, Gryga a Stöckelová 2006, Kafková a kol. 2012, Kašparová 2008). Na základě výzkumu uskutečněného v roce 2017 (Toušek 2018: 46) žilo pouze 6 % respondentů od narození na stejné adrese, 58 % změnilo za posledních 5 let svou adresu a 25 % se za posledních 5 let přistěhovalo do obce, v níž žili v době sběru dat (2017) v posledních 5 letech (viz Tabulka 12: Délka bydlení v obci a na současné adrese u populace v SVL a u populace žijící mimo SVL v roce 2017).

Tabulka 12: Délka bydlení v obci a na současné adrese u populace v SVL a u populace žijící mimo SVL v roce 2017

	Na adrese				V obci			
	SVL		mimo SVL		SVL		mimo SVL	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Méně než 1 měsíc	11	0,4	9	1,5	3	0,1	1	0,2
1 měsíc až 6 měsíců	331	12,9	35	5,9	122	4,8	8	1,4
6 měsíců až 1 rok	244	9,5	17	2,9	91	3,6	8	1,4
1 rok až 5 let	869	33,9	142	24,1	425	16,6	65	11,0
6 let až 10 let	383	14,9	86	14,6	262	10,2	55	9,3
11 až 20 let	280	10,9	72	12,2	244	9,5	64	10,8
Více než 20 let	286	11,2	144	24,4	570	22,2	165	28,0
Od narození	162	6,3	85	14,4	849	33,1	224	38,0
Celkem	2 566	100,0	590	100,0	2 566	100,0	590	100,0

Zdroj: Toušek, Ladislav a kol., 2018. *Labyrintem zločinu a chudoby. Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučené lokalitě*, str. 46.

Nástrojem na podporu obcí, které mají na svém území SVL, je ASZ. K roku 2024 ASZ spolupracovala se 109 obcemi v ČR.²²⁶ Obcím pomáhá mapovat problémy SVL, připravit a nastavit procesy pro řešení problémů a získat finanční prostředky pro uskutečnění těchto řešení. (Při RVZRM působí Monitorovací výbor pro činnost Agentury pro sociální začleňování (dále jen "Monitorovací výbor"). Monitorovací výbor sleduje naplňování cílů ASZ a její působení v SVL, zejména ve kterých žijí Romové. Podle čl. 2 Statutu Monitorovacího výboru se Monitorovací výbor vyjadřuje k lokalitám, ve kterých bude ASZ působit, pravidelně sleduje a vyhodnocuje činnost ASZ v obcích, a další.²²⁷ Od roku 2020 Monitorovací výbor však již neschvaluje výběr lokalit, ve kterých bude ASZ působit.

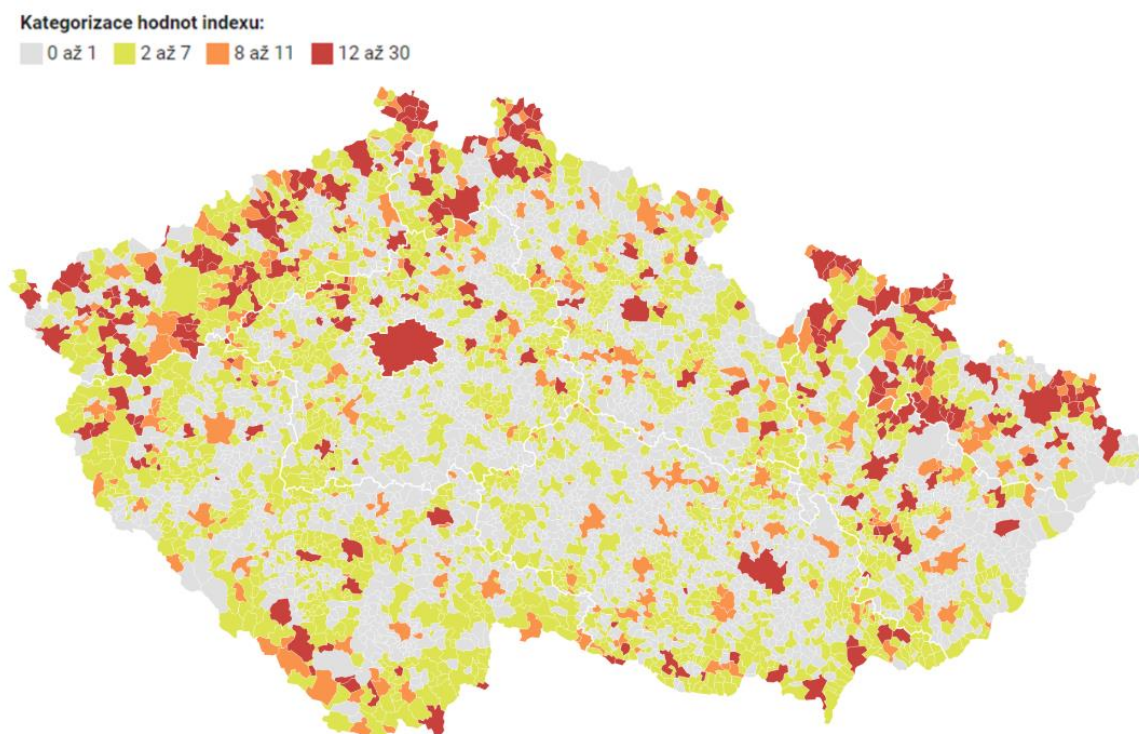
Výběr spolupracujících obcí probíhá pomocí tzv. Indexu sociálního vyloučení. Ten byl vyvinut v rámci projektu *Systémové zajištění sociálního začleňování* jako jednotný nástroj, který v sobě zahrnuje klíčové ukazatele z různých oblastí sociálního vyloučení a umožňuje tedy v celorepublikovém rozsahu

²²⁶ Viz webové stránky Agentury pro sociální začleňování <https://www.socialni-zaclenovani.cz/lokality/>.

²²⁷ Statut Monitorovacího výboru pro činnost Agentury pro sociální začleňování.

míru zatížení sociálním vyloučením posoudit. Škála indexu nabývá hodnot od 0 do 30 bodů, přičemž hodnota 0 znamená absenci nebo minimální rozsah sociálního vyloučení a hodnota 30 bodů nejvyšší míru zatížení sociálním vyloučením. Základní územní úrovní, k níž se index sociálního vyloučení vztahuje, reprezentují obce.²²⁸ I přesto, že Index sociálního vyloučení do jisté míry koresponduje s identifikovanými SVL, nelze jej plně nahradit subjektivním posouzením daných míst, resp. index sociálního vyloučení objektivně určuje místa, která jsou určitým způsobem zatížená, ale neříká nic o počtu a rozsahu SVL v rámci posuzovaných obcí. Právě SVL je často definována jako čtvrt', ulice nebo dokonce i pouze obytný prostor.

Obrázek 1: Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2023

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování. 2024. Index sociálního vyloučení. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/

Důležitým nástrojem na podporu obcí, které mají na svém území SVL, je také zákonem garantovaná podpora sociální práce (krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a pověřené obecní úřady) podle zákona o sociálních službách a zákona o pomoci v hmotné nouzi.

Strategie

Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace v Závěrečné zprávě z šetření o ČR z roku 2019 vyjádřil znepokojení nad přetrvávající diskriminací Romů na trhu s bydlením a nad vysokým podílem Romů žijících na ubytovnách v SVL, kteří jsou ohroženi nestabilitou a rizikem nuceného vystěhování. Doporučuje, aby stát podporoval přístup Romů k důstojnému a bezpečnému bydlení. Spolu s rozvojem sociálního a nesegregovaného bydlení má stát bojovat proti diskriminačním praktikám a zneužívání znevýhodnění Romů na trhu s bydlením a zajistit, aby k nucenému vystěhování docházelo pouze jako k nejzazší možnosti (CERD, 2019: 4).

Evropská komise v *Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021* vyzývá členské státy, aby posilovaly veřejné orgány zodpovědné za bydlení, a poskytly jim zdroje k mapování potřeb v oblasti bydlení a monitorování segregace. Pro řešení problémů s bydlením

²²⁸ Více viz https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/

doporučuje zapojení dotčených romských komunit. Státy mají organizovat a zajistit podporu pro osoby, kterým hrozí nucené vystěhovávání a osobám v bytové nouzi, a poskytovat jim sociální podporu. Důraz je kladen také na programy integrovaného bydlení pro Romy a kombinaci mikroúvěrů na stavbu a údržbu bydlení spolu s programy finanční gramotnosti (Evropská komise, 2021: 25).

Jak ukázala výzkumná studie Platformy pro sociální bydlení, stát ani obce často nedisponují klíčovými daty, bez nichž však lze těžko podnikat systémové kroky. K efektivnímu snížení diskriminace a segregace v přístupu k bydlení mohou proto vést opatření spojená s monitoringem a získáváním dat, jako např. pokračování monitoringu diskriminace Romů v přístupu k bydlení, monitoring přítomnosti Romů v sociálně segregovaných lokalitách, cílené sledování situace na trhu s byty a monitoring počtu osob a rodin v závažné bytové tísni. Strategie si také klade za cíl zvýšit kvalitu a dostupnost bydlení osob trpících sociálním vyloučením. Je zapotřebí zaměřit se na prostorovou přiměřenost bydlení především vícečlenných rodin. V posledních letech se především v souvislosti s nuceným vystěhováváním romských rodin z ubytoven v sociálně vyloučených lokalitách ukazuje, že práci státu často efektivně doplňují (a v mnoha případech supluje) nestátní neziskové organizace a neformální občanské iniciativy, které znají situaci v terénu a mají důvěru romských komunit. Je proto klíčové zapojit je do řešení bytové nouze Romů a pokračovat v podpoře těchto subjektů.

Jako pozitivní příklad dobré praxe a možnou inspiraci pro řešení problému bytové nouze Romů lze uvést projekt *housing first* (bydlení především), který se v zahraničí osvědčil jako úspěšné opatření k prevenci bezdomovectví. V rámci pilotního testování rychlého zabydlení rodin s dětmi, „*Rapid Re-housing*“, poskytl Magistrát města Brna a několik brněnských městských částí v roce 2016 bydlení v nesegregovaných obecních bytech padesáti rodinám v dlouhodobé bytové nouzi, z nichž se ze dvou třetin jednalo o rodiny romské. Dopad největšího projektu zaměřeného na řešení bytové nouze rodin od roku 1989 a financovaného z fondů ESF průběžně vyhodnocovali vědci z Ostravské univerzity a Masarykovy univerzity v Brně. Výzkum ukázal, že pokud rodiny v bytové tísni dostanou stabilní bydlení, zázemí a adekvátní podporu, jsou schopné se postavit na vlastní nohy a bydlení si do budoucna udržet.²²⁹ U sledovaných rodin došlo ke zlepšení školní docházky a školních výsledků dětí, ke zvýšení subjektivního pocitu bezpečí a pohody a k vyššímu poměru sjednocení rodin, které byly předtím z důvodů bytové nouze nuceny žít odděleně. Kromě konkrétních výsledků projektu se také podařilo diskurzivně přerámovat tzv. „*romskou otázku*“ na problém bytové nouze rodin, který má možné řešení, jež může být sledováno a hodnoceno.²³⁰ Brněnský program „*Rapid Re-housing*“ získal v roce 2017 prestižní cenu za nejlepší evropský projekt ukončování bezdomovectví udělovanou Evropskou komisí a Evropskou federací národních organizací pracujících s lidmi bez domova.²³¹ V roce 2020 ve spolupráci s MPSV pilotně ověřovalo lokální systémy sociálního bydlení nebo zavádělo přístup *housing first* přes 20 obcí napříč ČR.²³²

Sociální exkluze má své strukturální příčiny. Je silně provázána s charakterem trhu práce, sociální politikou a praxí samospráv ve vztahu k sociální oblasti.²³³ Odstranění segregace a diskriminace Romů na trhu s bydlením může být dosaženo pouze za předpokladu, že bude souběžně naplňován strategický cíl v oblasti zaměstnanosti, tj. odstranění diskriminace Romů na pracovním trhu, a prevence ztráty bydlení bude řešena ve spolupráci s úřady práce a bude provázána se sociální prací. Problematika v oblasti bydlení tak předpokládá komplexní řešení ve spolupráci a koordinaci postupů ministerských rezortů a v plnění vládou přijatých sektorových a rozvojových strategií klíčových pro inkluzi romské národnostní menšiny. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl D: Bydlení).

²²⁹ Viz Závěrečná evaluační zpráva projektu: https://drive.google.com/file/d/1B8WJuQ1PG5k7J6V_EAuU8SQgQhFDY2t5/view.

²³⁰ Viz <https://hf.socialnibydeni.org/rapid-re-housing-brno>.

²³¹ Viz www.feantsa.org/download/fea-007-17-eu-funding_ok7885765817773537732.pdf.

²³² Viz www.socialnibydeni.mpsv.cz/cs/o-projektu/projekty-obci-a-interaktivni-mapa.

²³³ Viz www.antropologie.org/cs/publikace/prehledove-studie/socialni-vyloucení-a-prostorova-segregace.

8.1 Výchozí unijní rámec

V primárním právu EU je stanoveno, že politiky EU budou přihlížet k podpoře vysoké úrovně zaměstnanosti a boji proti sociálnímu vyloučení (čl. 9 *Smlouvy o fungování EU*) a cílit na zlepšování životních a pracovních podmínek (čl. 151 *Smlouvy o fungování EU*). Zákaz diskriminace na základě rasy a etnického původu v oblasti zaměstnání je upraven v čl. 3 odst. 1 písm. a) Směrnice o rasové rovnosti. Zásada rovného zacházení podle Směrnice o rasové rovnosti se vztahuje na podmínky přístupu k zaměstnání a přístupu k odbornému poradenství, rekvalifikaci, podmínky zaměstnání a pracovní podmínky či členství v odborových organizacích. Podle čl. 15 *Listiny základních práv EU* má každý právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání. V čl. 23 se pak vyžaduje zajištění rovnosti mezi ženami a muži ve všech oblastech včetně zaměstnání, práce a odměny za práci. V hlavě IV jsou stanovena další práva související se zaměstnaností, jako např. právo na přístup ke službám zaměstnanosti nebo právo na slušné a spravedlivé pracovní podmínky.

V příloze *Zprávy o České republice 2019 týkající se investičních pokynů k financování politiky soudržnosti pro programové období 2021–2027* Evropská komise (2019a: 65) zdůrazňuje potřebu investičních priorit s cílem podpory koordinovaného přístupu k socioekonomické integraci sociálně vyloučených osob, např. Romů, a to „včetně přístupu k zaměstnání.“ Toto doporučení by se mělo realizovat zejména prostřednictvím *Operačního programu Zaměstnanost plus*, (dále jen „OPZ+“) konkrétně Priority 1 Budoucnost práce, Priority 2 Sociální začleňování, Priority 3 Sociální inovace a Priority 4 Materiální pomoc nejchudším osobám.²³⁴ Významnou roli v oblasti zaměstnání však plní i *OP JAK*, konkrétně Priorita 2 Zlepšování rovného přístupu k inkluzivním a kvalitním službám v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a celoživotního učení. Podpora je mimo jiné zaměřena na pomoc těm, kteří předčasně opustili vzdělávací systém, čímž si mohli uzavřít možnost získat v budoucnu lépe placenou práci. Dílčím způsobem sehraává v této oblasti roli i program *Rozvoj venkova* financovaný Evropským zemědělským a záručním fondem, v rámci kterého jsou vyhlašovány i výzvy, které generují nové pracovní příležitosti (např. výzva Zahájení činnosti mladého zemědělce). Součástí tohoto programu je *program LEADER*, který zaštiťují místní akční skupiny, jež podporují i vznik nových podnikatelských subjektů, a tedy i nových pracovních příležitostí.

8.2 Výchozí národní rámec

Právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace v zaměstnání a v přístupu k zaměstnání upravuje ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) *antidiskriminačního zákona*. Zákaz diskriminace v uplatňování práva na zaměstnání dále upravuje *zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů*, konkrétně § 4. Dle § 12 tohoto zákona je pak zakázáno činit nabídky zaměstnání s diskriminačním charakterem. Rovné zacházení a zákaz diskriminace v pracovněprávních vztazích zahrnuje *zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů* v § 16. Za kontrolu rovného zacházení na trhu práce je dle *zákona č. 251/20015 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů*, odpovědný Státní úřad inspekce práce a jeho oblastní inspektoráty.

V roce 2023 vláda schválila návrh zákona o integračním sociálním podniku, který umožní lépe začlenit do pracovního procesu i ty, kteří jsou nějakým způsobem na trhu práce znevýhodněni. Návrh zákona v tuto chvíli (2024) prochází projednáváním v PSP ČR. Nicméně MPSV v rámci OPZ+ již podporuje vznik nových a rozvoj stávajících sociálních podniků, a to prostřednictvím výzvy č. 03_22_024 Podpora sociálního podnikání. Vedle podpory provozu sociálních podniků je podporován též vznik nových pracovních míst pro znevýhodněné osoby. Podpora sociálního podnikání byla realizována také prostřednictvím programu *S-podnik*, který se zaměřuje na pomoc podnikatelů formou čerpání investičních a provozních úvěrů u Národní rozvojové banky. V dubnu 2023 MPSV zahájilo projekt *"Rozvoj ekosystému sociálního podnikání"*. Cílem projektu je podpora vzniku, rozvoje a stabilizace sociálního podnikání, včetně jeho mapování a zavádění nových podniků.

²³⁴ Viz <https://www.esfcr.cz/opz-plus>.

V rámci aktivní politiky zaměstnanosti (*zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů*) existuje nástroj zaměřený přímo na podporu začínajících podnikatelů z řad uchazečů o zaměstnání. Úřad práce ČR (dále jen „ÚP ČR“) poskytuje příspěvek na zahájení samostatné výdělečné činnosti a též překlenovací příspěvek určený na úhradu provozních nákladů. Dále poskytuje příspěvek na společensky účelná pracovní místa. Účast ve vybraných nástrojích aktivní politiky zaměstnanosti zjišťovalo šetření RILSA. Dle něj se nejvíce romských uchazečů o zaměstnání evidovaných na ÚP ČR účastnilo veřejně prospěšných prací (23,7 %) a rekvalifikací (16,8 %) (RILSA 2024: 37).

Národní strategické dokumenty

- Strategie sociálního začleňování 2021–2030, kapitola 4.2 Podpora přístupu k zaměstnání a jeho udržení
- Strategický rámec Česká republika 2030, specifický cíl 3.4
- Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030

8.3 Popis situace

Na základě dat FRA z roku 2016 se více než čtvrtina (28 %) oslovených Romů v ČR cítila diskriminována při hledání práce v předchozích 12 měsících a až tři pětiny (61 %) v posledních 5 letech. Ve stejném výzkumu bylo zjištěno, že 6 % oslovených Romů se cítilo diskriminováno při práci v posledních 12 měsících a až 17 % oslovených Romů v posledních 5 letech (FRA 2016: 37-38). V roce 2021 dosahovala míra pocíťované diskriminace při hledání práce v posledních 12 měsících 56 % (FRA 2023: 46). V šetření RILSA (2024) se cítilo při hledání práce diskriminováno 35, 3 % romských respondentů (viz Tabulka 6).

Diskriminace v zaměstnávání Romů se projevuje zejména v kvalitě zaměstnání (udržení zaměstnání, zaměstnanecké výhody, příjem) (FRA 2018: 35). Naopak, Romové, kteří neměli zkušenost s diskriminací nebo etnickým násilím, vykazovali kvalitnější formu zaměstnání (měli uzavřenou spíše pracovní smlouvu na dobu neurčitou) (FRA 2018: 32).

Dle šetření Eurobarometru z roku 2015 (Evropská komise 2015) víc než polovina (52 %) respondentů v ČR uvedla, že by se necítili dobře, pokud by měli kolegu Roma. Při srovnání s dalšími státy EU nejvíc respondentů odpovědělo tímto způsobem právě v ČR (průměr EU byl přitom 20 %). V šetření Eurobarometru z roku 2019 (Evropská komise 2019b) se respondentů ptali, jaký by měli pocit, kdyby měli kolegu Roma. 45 % respondentů v ČR uvedlo, že by jim to „středně vadilo“ nebo „vadilo“ (průměr EU byl 30 %). V roce 2023 na shodnou otázku odpovědělo 32 % respondentů, že by jim „středně vadilo“ nebo „vadilo“ mít za kolegu Roma (průměr EU byl 29 %) (Evropská komise 2023).

Na diskriminaci Romů na pracovním trhu poukázal i výzkum CERGE-EI z roku 2013. Bylo zjištěno, že uchazeč o práci s typicky romským jménem má o 75 % nižší šanci, že bude pozván na pohovor než uchazeč se jménem typickým pro majoritní populaci.²³⁵ Na jedno pozvání na pohovor připadá 12,5 zaslaných žádostí uchazečů o zaměstnání s typicky romským jménem, zatímco uchazeči o zaměstnání s typicky majoritním jménem postačovalo zaslat průměrně 7,5 žádostí o zaměstnání, aby byl na pohovor přizván (Bartoš, Bauer, Chytilová, Matějka 2013: 23-24).

Data o zaměstnanosti Romů z roku 2016 (FRA 2016: 18) ukázala, že v roce 2016 bylo v ČR 32 % ekonomicky aktivních Romů nezaměstnaných a oproti roku 2011 (35 % nezaměstnaných) tak došlo pouze k nepatrnému zlepšení. V roce 2021 naopak došlo k mírnému zhoršení, což samozřejmě mohla způsobit tehdejší pandemická situace v souvislosti s Covid-19. Dle šetření FRA (2021) uvedlo svůj statut jako „nezaměstnaný“ 39 % romských respondentů. V šetření RILSA (2024: 36) dosahovala míra

²³⁵ V rámci výzkumu došlo k použití křestního jména i příjmení typického pro etnické menšiny. U romské menšiny bylo použito jméno „Gejza Horváth, které si v provedeném předvýzkumu spojilo s romskou minoritou 82 % respondentů. V rámci komparace bylo použito i typicky české a vietnamské křestní jméno a příjmení. Kromě jména byla všechny další charakteristiky žadatele o zaměstnání totožné (vzdělání zkušenosti, dovednosti, zájmy, reference a kontakty) (Bartoš, Bauer, Chytilová, Matějka 2013: 15, 22).

nezaměstnanosti romské populace ve věku 20 - 64 let 17,6 % (14,2 % - 21,0 %), pro populaci ČR ve stejné věkové kategorii byla hodnota indikátoru nižší – v roce 2023, dosahovala 2,5 %.

V roce 2016, resp. 2021, dále 43 %, resp. 45 % Romů ve věku 20 - 64 let uvedlo jako svou hlavní činnost "placená práce"²³⁶. Míra zaměstnanosti u obecné populace byla přitom v tomto období na úrovni 75 %, resp. 80 % (FRA 2016: 19; FRA 2023: 43). Stejná šetření také udávají, že je velký rozdíl v zaměstnanosti romských mužů a žen, a to v neprospěch žen. V roce 2021 dosahoval „gender gap“ v oblasti míry placené práce u romské populace 22 % (míra placené práce u žen dosahovala hodnoty 34 % a u mužů 56 %) (FRA 2023: 44).

Tradiční rozdělení rolí mezi muži a ženami²³⁷ zvyšuje šance mužů získat zaměstnání, kdežto u žen působí opačně. U romských žen žijících v domácnosti s dítětem/děti v předškolním věku, které nenavštěvují mateřské školy, je vyšší pravděpodobnost, že nebudou mít zaměstnání (FRA 2018: 20). To potvrdilo také šetření RILSA. Dle něj asi dvě třetiny ekonomicky neaktivních žen mají pečovatelské závazky (kromě žen na mateřské či rodičovské dovolené se jedná také o ty, které pečují o člena domácnosti nebo jinou osobu). Z hlediska důvodů nehledání práce tak byla nejčastěji uváděna péče o dítě nebo dospělou osobu. (RILSA 2024: 41).

Ze šetření „*Romské ženy a jejich ekonomická aktivita, související faktory*“ vyplývá, že největší počet nezaměstnaných žen spadá do věkové kategorie 40 až 49 let (34 %). Naopak nejvíce ekonomicky neaktivních žen je v kategorii 20 - 24 let, tj. ženy na mateřské a rodičovské dovolené, v domácnosti, pečující o děti či rodinného příslušníka.

Na počtu nezaměstnaných či ekonomicky neaktivních žen se zásadním způsobem podílí počet dětí v rodině. Data naznačují, že pro neaktivitu romských žen hraje přítomnost dětí v domácnosti podstatnou roli. Naprostá většina romských žen (86 %) není ekonomicky aktivní, pokud jsou v domácnosti děti do 16 let. Více než polovina (52 %) ekonomicky neaktivních žen má ve své domácnosti dvě či více dětí do 16 let. Často jde o souběh dítěte ve věku do 6 let s dítětem ve věku 7–16 let (RILSA 2023: 10).

S počtem dětí v domácnosti souvisí věk žen. Data ukazují, že ekonomická aktivita většiny romských žen začíná až po 30 letech věku: mezi ekonomicky neaktivními a podobně mezi nezaměstnanými je asi 60 % žen do 30 let, avšak mezi pracujícími jen 19 %. (RILSA 2023: 12).

Existenci strukturálních překážek, se kterými se potýkají romské ženy, reflektovala na mezinárodní úrovni v roce 2024 RE. Výbor ministrů RE přijal dne 5. dubna 2024 *Doporučení Rady Evropy CM/Rec (2024)1 k rovnosti romských kočovných žen a dívek*. Dle tohoto Doporučení by měly členské státy v oblasti zaměstnanosti přijmout účinná opatření ke zvýšení povědomí a k zajištění dodržování práva na rovný a nediskriminační přístup na trh práce romských žen hledajících zaměstnání. Vzhledem k výrazně vysoké míře nezaměstnanosti romských žen by členské státy měly vypracovat strategie v oblasti zaměstnanosti, které zahrnují dočasná speciální opatření s cílem zajistit jejich udržitelné zaměstnání. Tato podpora by měla zahrnovat například poskytování pomoci při přechodu ze vzdělávacího systému na trh práce, poskytování stipendií, mentoringu a odborných kurzů, podpora zastoupení romských žen ve veřejné správě či podpora romských žen v podnikání.

Ekonomickou situaci romské populace rovněž zkresluje práce Romů bez pracovní smlouvy. Ze šetření RILSA (2024: 33) vyplynulo, že pravděpodobně 10,7 % zaměstnanosti romské populace se odehrává v šedé ekonomice, což napovídá podílu Romů, kteří mají placenou práci, avšak nemají písemně uzavřenou pracovní smlouvu.

S vyšší úrovní vzdělání, tzn. od vyššího sekundárního vzdělání (ISCED 3+), roste pravděpodobnost úspěšného přechodu ze vzdělávání do zaměstnání (FRA 2018: 35). Dle výsledků výzkumu FRA z roku

²³⁶ Včetně plného/částečného úvazku, příležitostné práce, samostatné výdělečné činnosti, sezónní práce, práce v posledních 4 týdnech (FRA, 2016: 19 a FRA 2021).

²³⁷ Část výzkumné zprávy FRA zaměřená na genderovou rovnost (FRA 2019: 32-33) u romských menšin ve státech EU potvrzuje přetrvávající významnost tradičního rozdělení mužských a ženských rolí (především u mužské romské populace). V rámci provedeného dotazování u Romů v ČR souhlasilo s tvrzením, že „muži by měli mít tolik zodpovědnosti za domácnost a děti kolik ženy“ 58 % romských mužů oproti 78 % romských žen. Obdobná diferenciací mezi romskými ženami a muži byla shledána v případě souhlasu s výrokem „mít práci je nejlepší způsob pro ženu, jak být nezávislou osobou“, se kterým souhlasilo 59 % mužů oproti 70 % romských žen.

2016 (2019: 17) je míra dosažení vyššího sekundárního vzdělání (ISCED 3+) u Romů o dvě třetiny nižší než u obecné populace, přičemž u žen je tato míra ještě nižší. To dokazuje také šetření RILSA (2024), dle kterého se Romové potýkají s marginalizovaným postavením na pracovním trhu. Polovinu (49, 6 %) tvoří nekvalifikovaní dělníci, v obecné populaci se jedná o 15,4 %.

Tabulka 13: Postavení Romů v zaměstnání (klasifikace ESeC) v %

	Romská populace	Obecná populace ČR
Třída služeb (salariať)	4,4	34,7
Mezilehlé pozice	4,1	10,3
Drobní podnikatelé	7,8	11,1
Nižší manuálové	15,7	14,1
Kvalifikovaní dělníci	18,4	14,5
Nekvalifikovaní dělníci	49,6	15,4
Celkem	100	100

Zdroj: ŠMÍKOVÁ, Ivana, Tomáš KATRŇÁK, Miroslava RÁKOCZYOVÁ & Laura FÓNADOVÁ, 2024. Zpráva o socioekonomické situaci romské populace v České republice 2023/2024. Výsledky výběrového šetření. Praha: RILSA

S nezaměstnaností se výrazně pojí chudoba. Dle výběrového šetření EU-SILC (ČSÚ 2018) z osob, jejichž převažující ekonomickou aktivitou v průběhu roku 2017 byla nezaměstnanost, byla v roce 2018 více než polovina (53,2 %) ohrožena příjmovou chudobou. Zároveň nejvyšší míru ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením vykazují dle EU-SILC kraje s nejvyšší nezaměstnaností – v Ústeckém kraji 20,5 % a v Moravskoslezském kraji 16,3 %. Ohrožení chudobou po sociálních transferech se navíc asociuje s nižší kvalitou zaměstnání²³⁸ (smlouva na dobu určitou, nekvalifikovaná práce) (FRA 2018: 25). Dle dat FRA z roku 2016 až 58 % Romů v ČR bylo ohroženo příjmovou chudobou. Ve srovnání s mírou příjmové chudoby obecné populace za rok 2016 (9,7 %) byli Romové ohroženi chudobou šestkrát častěji. Podíl Romů ohrožených chudobou byl nejvyšší v oblastech, které dle respondentů obývali residenté, z nichž byli „všichni“ nebo „většina“ romského původu (FRA 2016: 15-15). Pro srovnání, situace v roce 2021 byla mnohem horší, což mohlo být opět důsledkem pandemické situace. Při šetření FRA (2021) v tomto roce bylo ohroženo příjmovou chudobou 77 % romské populace (v porovnání s 10 % ohrožení u obecné populace) (FRA 2023: 25). Z posledních dostupných dat je naopak viditelné zlepšení, jelikož míra ohrožení chudobou v šetření z roku 2023 dosáhla 46,8 % (43,2 % – 50,2 %). Přepočítáme-li hodnotu na všechny osoby, které s respondentem sdílejí domácnost (bydlí s ním v bytě; u nichž však neznáme jejich etnickou identitu či původ), činila 48 %. V obecné populaci v roce 2023 to podle Eurostatu bylo 9,8 % (RILSA 2024: 73).

Zatížení exekucemi, kterými v ČR trpělo v roce 2017 821 tisíc obyvatel²³⁹, resp. 640 tisíc osob v roce 2024²⁴⁰, je důležitým faktorem, který ovlivňuje míru nezaměstnanosti. Nezabavitelné částky jsou nízké a osobám s exekucemi tak značná část příjmů odchází na splácení dluhu, a proto často dochází k nehlášené práci nebo částečně hlášené práci. Další příčinou vysoké míry zadluženosti je vysoká fluktuace romských zaměstnanců a nízká prostupnost k trvalému/dlouhodobému pracovnímu poměru. Neustálý vznik a zánik pracovního poměru je v rozporu s možností dosažení podmínek pro vstup do insolvenčního řízení či kontinuálního splácení exekučních splátek ve formě srážek ze mzdy.²⁴¹

Ze šetření (RILSA 2024) vyplynulo, že podíl Romů, na které byla v posledních 5 letech uvalena exekuce, je 23,6 %. S ohledem na to, že 10 % osob odpovědělo „nevím“, může být skutečný podíl vyšší. Hodnota za obecnou populaci je srovnatelná pouze orientačně, protože jde o podíl osob starších 15 let, které jsou aktuálně v exekuci. *Zákon č. 255/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o*

²³⁸ S kvalitou zaměstnání se dále negativně asociuje segregace v bydlení a přeplněné a nevyhovující bydlení (FRA 2018: 25).

²³⁹ Blíže viz Otevřená společnost, o. p. s., 2017. Mapa exekucí. Dostupné z <http://mapaexekuci.cz/mapa/index.html>.

²⁴⁰ Blíže viz Romea, o.p.s. Mapa zadlužení: Počet lidí v exekuci klesá, dlužníci však mají vícečetné exekuce. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/mapa-zadluzeni-pocet-lidi-v-exekuci-klesa-dluznici-vsak-maji-vicetne-exekuce>

²⁴¹ Diskriminace v zaměstnání Romů se projevuje zejména v kvalitě zaměstnání (udržení zaměstnání, zaměstnanecké výhody, příjem) (FRA 2018: 35).

soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších předpisů, umožnil mimořádné odpuštění příslušenství u dluhů na sociálním pojištění, daních a některých dalších pohledávkách za předpokladu, že dlužník zaplatí původní dluh v zákonné lhůtě (milostivé léto). Zjištění, do jaké míry milostivá léta snížila počet exekucí u Romů, však není k dispozici.

Dle vyjádření jedné ze členek Rady vlády pro záležitosti romské menšiny zveřejněné ve *Zprávě o stavu romské menšiny za rok 2018* (2019: 37) se Romové mohou setkávat s diskriminací v rámci agenturního zaměstnání. Romové zaměstnání přes pracovní agentury poukazují na nerovné postavení mezi nimi a „kmenovými“ zaměstnanci společnosti. Pro agenturní zaměstnance mohou být nastoleny jiné podmínky s ohledem na pracovní dobu, v nárocích na benefity, na dovolenou a může docházet k častějšímu výskytu bossingu než u zaměstnanců, jejichž pracovní úvazek je ošetřen pracovní smlouvou. Motivací udržet si práci zajištěnou přes agenturu bývá příslib pracovní smlouvy přímo se zaměstnavatelem (tj. stát se „kmenovým“ zaměstnancem), ačkoliv tato podmínka nemá oporu ve smlouvě o zprostředkování zaměstnání, ale je pouze neformálním příslibem. Na rozdíl od majoritních zaměstnanců může docházet u romských zaměstnanců agentur k častějšímu ověřování a testování jejich pracovního výkonu, časté jsou i případy, kdy se při minimálním výskytu Romů v kolektivu pracovní kolektiv chová anticiklanisticky.

V oblasti kontroly rovného zacházení a zákazu diskriminace při uplatňování práva na zaměstnání (§ 4 odst. 1 a 2 zákona č. 435/2024 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů) provedl Státní úřad inspekce práce v roce 2023 celkem 231 kontrol. Z toho ve dvou případech bylo zjištěno porušení spočívající v tom, že kontrolované osoby v uveřejněné pracovní inzerci učinily takové nabídky zaměstnání, kterými vyloučily v obou případech osoby romské národnosti. Zákaz diskriminace dle ust. § 16 odst. 2 zákoníku práce byl zjištěn celkem ve 28 případech, nicméně v žádném z těchto případů nebyla zjištěna diskriminace z důvodu rasového či etnického původu nebo příslušnosti k romské menšině.

8.3.1 Sociálně vyloučené lokality

Vysoká míra nezaměstnanosti a práce mimo pracovní úvazek je spojována se SVL. Například *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR* (GAC spol. s r.o. 2015a: 12) odhadovala až 85 % nezaměstnanost.²⁴² Podle Touška a kol. (2018: 40) se však jednalo o odhady zavádějící. Prvním omylem bylo vytvoření prostého podílu těch, kdo zaměstnání mají, k celkovému počtu osob žijících v SVL. Mezi nezaměstnané pak byly započteny i ekonomicky neaktivní osoby, včetně důchodců a studujících. Druhá konceptuální nepřesnost vycházela z předpokladu, že zaměstnaným je pouze ten, kdo pracuje legálně, nikoliv ekonomicky aktivní jedinec bez legálního pracovněprávního vztahu.

Ve výzkumu uskutečněného v SVL v ČR v roce 2017 uvedlo 28 % respondentů, že je zaměstnáno a 31 %, že není zaměstnáno a nenáleží do kategorie ekonomicky neaktivních osob (důchodci, studenti apod.) (viz

Tabulka 14: Ekonomický status populace SVL a populace bydlící mimo SVL v roce 2017).²⁴³ Výsledky korespondují s údaji získanými FRA z roku 2016, které konstatují 29 % zaměstnaných a 32 % nezaměstnaných Romů v roce 2014 (FRA 2016). Celkem náleželo mezi ekonomicky aktivní 40 % respondentů SVL. Z hlediska ekonomického statusu se populace SVL významně odlišuje od populace mimo SVL a obecně populace v ČR nejen mírou nezaměstnanosti, ale i v rámci ostatních ekonomických kategorií (Toušek a kol. 2018: 40).

Ze šetření životních podmínek obyvatel sociálně vyloučených lokalit v ČR vyplynulo, že hlavní socioekonomický status obyvatel v SVL je nejčastěji zaměstnanecký a podnikatelský (43 % v roce 2020,

²⁴² Opět je nutné upozornit, že v tuto chvíli jsou již k dispozici přesnější data dle Indexu sociálního vyloučení (viz kapitola 7.3.1 Sociálně vyloučené lokality)

²⁴³ V době sběru dat dosahovala míra nezaměstnanosti v ČR 4 %. Rozdíl mezi obecnou populací a zkoumanou populací bydlící mimo SVL vychází ze skladby jejího vzorku. V rámci komparace se jednalo o obyvatele totožných obcí, v nichž byla zkoumána SVL lokalita. Rozdíl je způsoben tím, že se jedná převážně o obce s celkově vyšší mírou nezaměstnanosti (Toušek a kol. 2018: 40).

40 % v roce 2021), důchodový (22 % v obou vlnách). Statut nezaměstnaného pak v těchto šetřeních v SVL mělo 16 % v roce 2020, resp. 20 % v roce 2021 obyvatel.²⁴⁴

Tabulka 14: Ekonomický status populace SVL a populace bydlící mimo SVL v roce 2017²⁴⁵

	SVL		mimo SVL	
	abs.	%	abs.	%
Bez zaměstnání	806	31,4	30	6,1
Starobní důchod	372	14,5	111	22,7
Dělník/dělnice nekvalifikovaný/á	326	12,7	48	9,8
Mateřská, rodičovská dovolená	310	12,1	26	5,3
Dělník/dělnice kvalifikovaný/á	191	7,4	81	16,6
Studující	188	7,3	87	17,8
Invalidní důchod	169	6,6	11	2,3
Ostatní zaměstnaný/á	172	6,7	60	12,3
OSVČ	32	1,3	36	7,4
Celkem	2 566	100,0	490	100,0

Zdroj: Toušek, Ladislav a kol., 2018. Labyrintem zločinu a chudoby. Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučené lokalitě, str. 41.

Z hlediska příjmů vyvrací výzkum provedený v SVL (Toušek 2018: 41) stereotypizaci o „hojném“ životě nezaměstnaných příjemců sociálních dávek odvislých od počtu dětí. Přes značně vyšší počet členů domácností v SVL jsou příjmy přibližně o jednu třetinu nižší oproti vzorku populace bydlící mimo SVL.²⁴⁶ Zatímco u populace žijící mimo SVL výše měsíčního příjmu do 17 000 Kč uvedlo 21 %, u respondentů žijících v SVL to byla téměř polovina (49 %) (viz Tabulka 15: Měsíční příjem domácností v SVL a domácností mimo SVL v roce 2017). V porovnání s údaji o složení domácností v SVL²⁴⁷ a v případě

²⁴⁴ MMR. Životní podmínky obyvatel SVL: Materiální a sociální deprivace – OSZ – 2021. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/zivotni-podminky-obyvatel-svl-materialni-a-socialni-deprivace-osz-2021/>

²⁴⁵ Otázka: „Jaké je Vaše současné zaměstnání?“

²⁴⁶ Nejedná se však o regionální rozdíly ve výši mezd, neboť obě komparované populace pocházejí ze stejných obcí (Toušek a kol. 2018: 41).

²⁴⁷ Srov. Tabulka 11: Počet členů bytových domácností v populaci SVL (2017) a v obecné populaci v ČR (2011) a kapitola 7. Bydlení.

kalkulace dolní hranice intervalu deklarovaného příjmu respondenty včetně sociálních transferů a bez znalosti intervenujících faktorů, které mohou vstupovat do výpočtu, odhaduje Toušek a kol. (2018: 41-42), že min. 65 % domácností SVL žije pod hranicí chudoby oproti 9,7 % v celkové populaci (Eurostat 2017). Údaj téměř odpovídá datům studie FRA, která byla provedena výhradně na romské populaci v roce 2016 a konstatuje míru ohrožení chudobou u 58 % Romů v ČR (FRA 2016: 14).

Z výsledků výše uvedeného šetření ASZ zároveň vyplynulo, že domácnosti dvou ze tří obyvatel SVL (65 %) se nacházejí ve stavu tzv. materiální deprivace. Materiální deprivace v celém Česku v roce 2019 dosahovala „pouze“ 3 % (data EU-SILC 2019), rozdíl je tak 62 procentní body. Míra materiální deprivace tam ještě v roce 2020 dosahovala míry 50 %.²⁴⁸

Tabulka 15: Měsíční příjem domácností v SVL a domácností mimo SVL v roce 2017²⁴⁹

Příjem v Kč	SVL		mimo SVL	
	abs.	%	abs.	%
do 6 000	142	5,5	8	1,4
6 001 - 8 000	129	5,0	10	1,7
8 001 - 10 000	216	8,4	19	3,2
10 001 - 12 000	242	9,4	27	4,6
12 001 - 14 000	213	8,3	28	4,8
14 001 - 17 000	324	12,6	32	5,4
17 001 - 20 000	300	11,7	51	8,6
20 001 - 25 000	272	10,6	75	12,7
25 001 - 35 000	230	9,0	102	17,3
35 001 - 50 000	79	3,1	73	12,4
50 001 a více	28	1,1	56	9,5

²⁴⁸ MMR. Souhrn zjištění šetření SVL-SILC – OSZ – 2021. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/svl-silc/>

²⁴⁹ Otázka: „Mohli/a byste mi, prosím, sdělit celkový čistý měsíční příjem celé Vaší domácnosti, tedy včetně důchodů, sociálních příspěvků, stipendií atp.“

Neví	290	11,3	60	10,2
Odmítl/a uvést	101	3,9	49	8,3
Celkem	2 566	100,0	490	100,0

Zdroj: Toušek, Ladislav a kol., a chudoby. *Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučené lokalitě*, str. 42.

Strategie

V Závěrečné zprávě z šetření o ČR z roku 2019 Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace vyjádřil znepokojení nad disproporčně vysokým zastoupením nezaměstnaných Romů a Romek zajišťujících si obživu ve strukturách šedé ekonomiky ve srovnání s majoritní populací (CERD, 2019: 4). Výbor ve svých doporučeních zdůraznil potřebu zaměřit se na opatření podporující přístup Romů k formálnímu zaměstnání se zvláštním zřetelem k intersekcionalitě, tedy prolínání charakteristik, které mohou k diskriminaci na trhu práce přispívat (kromě etnicity např. věk, vzdělání, třída, ekonomické postavení, gender, rodinná situace). Státy mají také zvyšovat zaměstnávání Romů ve veřejném sektoru, čímž přímo podpoří zaměstnanost Romů a učiní veřejný sektor přístupnější romské menšině.

Evropská komise v *Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů* ze dne 12. března 2021 doporučuje členským státům zaměřit se především na romskou mládež a vyvinout komunikační a podpůrné strategie, které mladým Romům pomůžou zorientovat se na pracovním trhu a učinit informovaná rozhodnutí týkající se profesního života. Státy mají být mladým Romům aktivně nápomocné formou coachingu, mentoringu, stáží a podpory podnikatelských inkubátorů (Evropská komise, 2021: 23). Za účelem přípravy mladých Romů pro moderní trh práce mají státy aktivně zajišťovat, aby měli mladí Romové přístup k digitálním dovednostem a napomáhat jejich vzdělávání v oblasti informačních a komunikačních technologií. Podstatná je také podpora dotovaného zaměstnání a sdílení nákladů v souvislosti se zaměstnáním a podpora sociálního podnikání (Evropská komise, 2021: 23). Jako vhodné nástroje k dlouhodobému zaměstnávání Romů na trhu práce se jeví sociálně odpovědné veřejné zadávání, sociální podniky a vytváření příznivých podmínek pro Romy, kteří chtějí sociální podniky sami vytvářet.²⁵⁰

Dlouhodobá nezaměstnanost a ztráta životní perspektivy se negativně projevuje na psychickém a fyzickém zdraví (Ytterdahl, Fugelli, 2020). Řešení sociálního a ekonomického vyloučení je obzvláště důležité v době krize, kdy je pravděpodobné, že míra chudoby a strukturální nerovnosti bude v následku globální pandemie vzrůstat (Evropská komise, 2020: 1). Jedním z hlavních cílů této Strategie je proto zajištění rovného přístupu Romů k zaměstnání, a to za pomoci podpory pro sociálně vyloučené obyvatele, ve zlepšení jejich přístupu na trh práce, zvýšení míry zaměstnanosti Romů ohrožených sociálním vyloučením, rozvoje podnikání Romů a podpory OSVČ. Pandemie Covid19 rovněž odhalila, jak naléhavé je zlepšit digitální gramotnost marginalizovaných Romů napříč věkovými skupinami. Stejně jako v dalších oblastech je i v oblasti zaměstnanosti klíčové disponovat daty a provádět pečlivý monitoring diskriminace v přístupu k zaměstnání na základě romského původu.

V souladu s doporučeními Evropské komise a akcentem Výboru OSN pro odstranění rasové diskriminace na intersekcionalitu je třeba věnovat mimořádnou pozornost mladým Romům, kteří nejsou zaměstnaní, ani se neúčastní vzdělávání a odborné přípravy, a romským ženám. Stát by měl aktivně zjišťovat okolnosti vyloučení těchto skupin z pracovního trhu a zapojovat je do programů na zvýšení kvalifikace a hledání práce a pomáhat jim vymanit se ze závislosti na strukturách šedé ekonomiky. Stát by se měl zaměřit na pobídky zacílené na podporu vyšší kvalifikace či rekvalifikace Romů, inovace, hmotnou podporu při vytváření nových pracovních míst nebo pořízení dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku pro strategickou investiční akci, a na cílenou podporu znevýhodněných

²⁵⁰ Blíže např. Odpovědné veřejné zadávání, metodika, 2. doplněné vydání: http://sovz.cz/wp-content/uploads/2019/09/sovz_metodika_2doplnene-vydani_web.pdf.

mikroregionů se zaměřením na pomoc Romům. Je žádoucí, aby se stát zaměřil na realizaci nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl E: Zaměstnanost).

9.1 Výchozí unijní rámec

EU přihlíží při tvorbě a uplatňování svých politik k požadavku ochrany lidského zdraví v souladu s čl. 9 *Smlouvy o fungování EU* v konsolidovaném znění. Ochrana zdraví je zakotvena také v čl. 35 *Listiny základních práv EU*: „Každý má právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.“ Sociální ochrana včetně sociálního zabezpečení a zdravotní péče je zároveň v oblasti působnosti *Směrnice o rasové rovnosti* v čl. 3 odst. 1 písm. e).

V příloze *Zprávy o České republice 2019 týkající se investičních pokynů k financování politiky soudržnosti pro programové období 2021–2027* Evropská komise (2019a: 65) určila *vysoce prioritní investiční potřeby* za účelem zlepšení přístupu ke službám zdravotní péče s cílem snížení nerovností v oblasti zdraví a zajištění přístupu sociálně vyloučených osob, např. Romů, ke zdravotním a sociálním službám. Toto doporučení by se mělo realizovat zejména prostřednictvím *OPZ+, konkrétně Priority 2 Sociální začleňování, Priority 3 Sociální inovace a Priority 4 Materiální pomoc nejchudším osobám*.²⁵¹

9.2 Výchozí národní rámec

Právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace v přístupu ke zdravotní péči a jejímu poskytování upravuje v ČR ustanovení § 1 odst. 1 písm. h) zákona č. 198/2009 Sb. *antidiskriminačního zákona*. Zákon č. 372/2011 Sb., *o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů*, vymezuje v § 48 odst. 1 možnosti odmítnutí pacienta pouze v předem definovaných případech, mezi které spadají například provozní důvody (personální a technické zabezpečení), vzdálenost místa pobytu pacienta neumožňující výkon návštěvní služby, nebo skutečnost, že pacient není pojištěncem zdravotní pojišťovny, s níž má poskytovatel uzavřenou smlouvu. Podle § 48 odst. 5 tohoto zákona důvody přijetí nebo ukončení péče pacientovi posuzuje poskytovatel. V případě neoprávněného odmítnutí přijetí pacienta do péče nebo odmítnutí vydání propouštěcí zprávy z péče se poskytovatel podle § 117 odst. 3 dopouští přestupku.²⁵²

Pojištěnec má dále podle § 11 odst. 1 písm. c) zákona č. 48/1997 Sb., *o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů*, právo na „časovou a místní dostupnost hrazených služeb poskytovaných smluvními poskytovateli příslušné zdravotní pojišťovny“. Prováděcí předpis tohoto zákona, *nařízení vlády č. 307/2012 Sb., ze dne 29. srpna 2012 o místní a časové dostupnosti zdravotních služeb*, pak kvantifikuje dostupnost zdravotní péče: v případě místní dostupnosti odpovídajícího typu zdravotní péče na základě maximální dojezdové vzdálenosti a u časové dostupnosti prostřednictvím maximální čekací lhůty. Pokud poskytovatel zdravotních služeb není schopen zajistit zdravotní péči ve stanovené lhůtě, může se pojištěnec obrátit na zdravotní pojišťovnu, u níž je pojištěn. V případě, že zdravotní pojišťovna povinnost nesplní, může se pojištěnec obrátit přímo na Ministerstvo zdravotnictví (dále jen „MZ“).

Národní strategické dokumenty

- Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v České republice do roku 2030
- Strategie sociálního začleňování 2021–2030
- Strategický rámec Česká republika 2030, specifický cíl 5.2
- Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v ČR, cíl udržitelného rozvoje č. 3
- Národní program reforem ČR

²⁵¹ Viz <https://www.esfcr.cz/opz-plus>.

²⁵² https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/aktuality/DIS-zdravotni-pece.pdf.

9.3 Popis situace

9.3.1 Diskriminace a nerovný přístup v oblasti zdraví

Na základě dat FRA z roku 2016 se 8 % oslovených Romů v ČR cítilo v posledních 12 měsících diskriminováno v oblasti zdraví (FRA 2016: 37). V šetření FRA (2021) se 22 % oslovených Romů v ČR cítilo v posledních 12 měsících diskriminováno v oblasti zdraví, pro srovnání dle šetření RILSA (2024:82) se v posledních 12 měsících při využívání zdravotnických služeb cítilo diskriminováno 13,9 % Romů.

Případy diskriminace Romů v oblasti zdraví se dosud v ČR zabýval zejména Veřejný ochránce práv. V roce 2012 potvrdil diskriminaci romského pacienta v přístupu ke zdravotní péči, konkrétně jeho odmítnutí na základě etnicity v zubní ordinaci (KVOP 2019: 25). Za obzvlášť závažné porušení práv romských žen ve vztahu ke zdraví veřejný ochránce práv označil nedobrovolné sterilizace, které probíhaly od 70. let 20. století po několik desetiletí (KVOP 2005).

9.3.2 Protiprávní sterilizace

Od roku 1972 byla v Československu zavedena politika kontroly porodnosti umožňující orgánům veřejné správy podporovat sterilizaci romských žen a žen s postižením umístěných v ústavech pro osoby s mentálním postižením.²⁵³ Ženy byly často sterilizovány bez jejich informovaného souhlasu v průběhu porodnických a gynekologických služeb poskytovaných pro jiné účely (porod dítěte, potrat), případně byly k souhlasu nuceny nátlakem. Některým ženám zdravotnický personál sdělil nepravdivou informaci, že sterilizace je pouze dočasná. Jiným ženám bylo sděleno, že pokud se pro sterilizaci nerozhodnou, během příštího porodu mohou zemřít (ERRC, 2016: 7). Protiprávní sterilizace měla také vážné důsledky pro osobní život obětí. Romská komunita přikládá rodině velký význam. Protiprávně sterilizované ženy trpěly psychickými problémy i nedostatkem přijetí a porozumění ze strany komunity a partnerů, kteří je ze sterilizace vinili, protože nevěřili, že k ní byly nuceny institucionálním nátlakem, manipulací nebo zatajováním zásadních informací. Docházelo tak k vícenásobné viktimizaci romských žen. Nejprve samotnou sterilizací a způsobeným traumatem, poté nepřijetím partnerem a komunitou, v některých případech doprovázenému domácím násilím (ERRC, 2016: 62). K ukončení oficiální politiky kontroly porodnosti došlo v roce 1991, případy nedobrovolných zákroků však byly zaznamenávány ještě dlouho po tomto datu. V březnu 2021 zveřejnil Deník N ve spolupráci s VICE World News svědectví zatím poslední známé oběti protiprávní sterilizace, k níž došlo v žatecké nemocnici v roce 2010.²⁵⁴ Protiprávní sterilizace byly prováděny i u romských mužů.

Nalezení důkazů k prokázání systémového zadání, případně adresného komplexního záměru vlád bývalého režimu (v období 1966–1989) ve věci protiprávních sterilizací romských žen se dosud (údajně bez jakéhokoliv závažného nálezu) zabývá Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. KVOP ve zprávě zveřejněné v roce 2005 nicméně potvrzuje programovou sterilizaci v období 1970 až 1990 jako součást politiky zaměřené na kontrolu a snižování natality romských žen (blíže viz KVOP 2005: 71-72).²⁵⁵

V roce 2009 došlo k omluvě sterilizovaným osobám předsedou vlády ČR. Z hlediska vlády ČR se ovšem jednalo o individuální selhání jednotlivých lékařů, nikoliv o systematické zadání nebo organizovanou sterilizaci ze strany státu. V následujících letech směřovaly aktivity občanské společnosti i vlády k vytvoření adekvátního kompenzačního mechanismu jako aktu *ex gratia*. Výsledkem těchto snah byl návrh zákona o odškodnění protiprávně sterilizovaných žen a mužů (dále jen „ženy“), který byl však 30.

²⁵³ Viz Směrnice ze dne 29.2.1972 o provádění sterilizace. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?id=32073&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

²⁵⁴ <https://denikn.cz/576775/rekli-mi-ze-operace-dopadla-dobre-nikdy-uz-nebudu-mit-deti-vypatrali-jsme-dalsi-obet-nucene-sterilizace/?ref=in>.

²⁵⁵ Součástí tehdejších nátlakových metod byl i motivační peněžitý příspěvek, jehož existence měla delegitimizovat případné pozdější nároky sterilizovaných osob. Příspěvek byl některým ze sterilizovaných osob vyplacen na základě vyhlášky Ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí České socialistické republiky k provádění zákona o sociálním zabezpečení dle § 35, ve znění: „Občanům, kteří se podrobili lékařskému zákroku podle zvláštních předpisů v zájmu zdravé populace a k překonání nepříznivých životních poměrů rodiny, může poskytnout okresní národní výbor jednorázový peněžitý příspěvek nebo i věcnou dávku podle § 31 odst. 4 této vyhlášky, a to do jednoho roku po provedení lékařského zákroku.“

září 2015 vládou zamítnut. Tehdejší vláda poukazovala na neefektivnost navrhovaného mechanismu a skutečnost, že primárním prostředkem nápravy v právním systému ČR byla vždy soudní žaloba..

Stejně jako Slovenská republika, která v letech 2009 – 2013 prohrála několik sporů²⁵⁶ se skupinami protiprávně sterilizovaných žen u ESLP, i ČR čelí po mnoho let silné mezinárodní kritice. Nejen proto, že v obou zemích stále probíhaly protiprávní sterilizace ještě dlouho po rozdělení Československa, ale také proto, že systémové pochybení nebylo ze strany státu přiznáno a oběti nebyly dosud odškodněny. Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen v letech 2006,²⁵⁷ 2010²⁵⁸ a 2016²⁵⁹ opakovaně vyzýval ČR, aby protiprávně sterilizované ženy odškodnila. Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace v šetření z roku 2019 vyjádřil znepokojení, že ČR dosud nevypracovala efektivní kompenzační mechanismus (CERD, 2019). V šetření odkazuje na svá předchozí zjištění²⁶⁰ a doporučuje zajištění bezplatné právní pomoci obětem, rozšíření promlčecí lhůty pro podání právních nároků a vyšetření a potrestání viníků, kteří se na protiprávních sterilizacích podíleli.

Protiprávní sterilizace představuje závažný zásah do základních lidských práv, jako je právo na ochranu života a zdraví, právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí či právo na rodinný život. Za jejich provádění je odpovědný stát, který nepřijal dostatečnou právní úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací, jež by zaručovala důsledné dodržování práv pacientů, a umožnil tak jejich porušování. Právě stát by proto měl zajistit efektivní prostředek nápravy.

Dne 1. října 2019 byl skupinou poslanců navržen nový návrh zákona vyrovnávající se s protiprávními sterilizacemi. Po dlouholetém úsilí tak byl v roce 2021 schválen *zákon č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů*, a to s účinností od 1. 1. 2022. Žádost o odškodné ve výši 300 000 Kč mohou podat ženy, které byly sterilizovány v období od 1. 6. 1966 do 31. 3. 2012. Počátek rozhodného období je dán účinností *zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu*, který v ustanovení § 27 upravoval možnost provedení sterilizace se souhlasem, nebo na vlastní žádost osoby. Konec rozhodného období je stanoven na 31. 3. 2012, protože následující den nastala účinnost *zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách*, ve kterém byla úprava informovaného souhlasu s poskytnutím zdravotních služeb již v souladu s mezinárodními závazky ČR, a dále účinnosti *zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách*, jenž upravil provádění sterilizací tak, aby v budoucnu k protiprávním sterilizacím nedocházelo. Odškodné mohou požadovat ženy, které byly sterilizovány v rozporu s právem, neudělily souhlas pro takový zákrok, souhlas udělily na základě nátlaku či nedostatku informací o zákroku nebo jim byla za podstoupení zákroku poskytnuta dávka. Nárok na odškodné je nutné uplatnit do tří let od účinnosti zákona. Žádosti jsou dle zákona vyřizovány MZ.

Předkladatelé zákona odhadovali, že se o odškodnění přihlásí maximálně 400 osob, ve skutečnosti však MZ obdrželo k červnu 2024 žádostí téměř pětinasobně více.²⁶¹ Průběh odškodnění obětí protiprávních sterilizací je doprovázen kritikou ze strany žadatelek a žadatelů (dále jen „žadatelky“), neziskových organizací i KVOP. Ve *Zprávě o šetření veřejného ochránce práv z roku 2023*²⁶² ve věci postupu MZ byla identifikována pochybení, kterých se dle výsledků šetření KVOP dopustilo. Veřejný ochránce práv došel k závěru, že MZ nevyřizovalo žádosti o odškodnění protiprávních sterilizací ve lhůtě stanovené zákonem, nebylo dlouhodobě vstřícné při komunikaci se stěžovatelkami a nepoučovalo dostatečně a přiléhavě stěžovatelky o jejich právech. Závěry veřejného ochránce práv se shodují

²⁵⁶ *K.H. a ostatní proti Slovensku*. Stížnost č. 32881/04 (ESLP, 6.11. 2009), *V.C. proti Slovensku*. Stížnost č.18968/07 (ESLP, 8.11. 2011), *N.B. proti Slovensku*. Stížnost č. 29518/10 (ESLP, 12.9. 2012), *I.G. a ostatní proti Slovensku*. Stížnost č.15966/04 (ESLP, 29.4. 2013).

²⁵⁷ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *Concluding Comments, Czech Republic*, 25 August 2006, CEDAW/C/CZE/CO/3. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453778480.html>.

²⁵⁸ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *Concluding Observations, Czech Republic, 10 November 2010*, CEDAW/C/CZE/CO/5. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FCZE%2FCO%2F5&Lang=en.

²⁵⁹ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *Concluding Observations, Czech Republic, 14 March 2016*, CEDAW/C/CZE/CO/6. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FCZE%2FCO%2F6&Lang=en.

²⁶⁰ <https://www.refworld.org/pdfid/45139d4f4.pdf>.

²⁶¹ K 25. 6. 2024 se jednalo o 1872 podaných žádostí.

²⁶² viz <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/VI.%20in.%2015744-22-MKZ%20Z18.pdf>

s kritikou, která zaznívala od žadatelek a neziskového sektoru. RVZRM společně s vládní zmocněnkyní pro záležitosti romské menšiny Lucií Fukovou navíc doporučila MZ, aby rozšířilo okruh přijatelných důkazních prostředků a zajistilo adekvátní personální kapacitu k administraci agendy odškodňování protiprávních sterilizací. RVZRM i Veřejný ochránce práv doporučili MZ zvážit upřednostňování starších žadatelek MZ bylo upozorňováno i na složitost samostatného procesu podání žádosti o odškodnění, proto žadatelky v mnohých případech využívaly i asistence neziskových organizací nebo služeb právních zástupců. Rozdíl mezi odhadovaným počtem žádostí a skutečným počtem přijatých žádostí byl jeden z argumentů MZ na kritiku průběhu odškodnění. Nedostatečné personální kapacity měly dle MZ vliv na zpoždění ve vyřizování žádostí. Za účelem lepší komunikace se žadatelkami zřídilo MZ speciální infolinku a email, na které se mohly žadatelky obracet se svými dotazy. Dále MZ na svých webových stránkách zveřejnilo poučení o právech a povinnostech žadatelek v řízení o odškodnění a také soupis nejčastějších otázek žadatelek.

Ze strany žadatelek byl také kritizován přístup MZ, který po nich vyžadoval, aby samy plně prokázaly oprávněnost svého nároku a za tím účelem doložily všechny nezbytné dokumenty. Nejvyšší správní soud (dále jen „NSS“) rozhodl ve věci žadatelky o odškodnění, jejíž žádost byla MZ zamítnuta zejména s odůvodněním, že její zdravotnická dokumentace byla již skartována a žadatelka protiprávnost své sterilizace neprokázala. MZ žádost ženy o odškodnění zamítlo na jaře 2022, Městský soud v Praze po žalobě žadatelky následně věc vrátil MZ zpět k posouzení, MZ proti tomu podalo kasační stížnost k NSS. Ve svém rozhodnutí o kasační stížnosti MZ proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 4. července 2024²⁶³ NSS rozhodl, že přístup MZ nerespektuje smysl a účel právní úpravy, jímž je zajistit účinnou nápravu v minulosti protiprávně prováděných sterilizací. Přístup MZ dle NSS stavěl žadatelku do důkazní nouze, protože z důvodu časového odstupu a intimní povaze zákroku nemají často možnost, jak protiprávní sterilizaci prokázat. Velmi častým příkladem byla situace, kdy byla zdravotní dokumentace žadatelek skartována, a to často i protiprávně. Dle rozhodnutí NSS musí MZ do budoucna činit aktivní kroky k ověření, zda žadatelky byly v minulosti podrobeny protiprávní sterilizaci. Za tímto účelem musí žadatelkám srozumitelným způsobem sdělit, jaké typy dokumentů a jaké svědecké výpovědi mohou za tímto účelem označit, aby si je MZ mohlo vyžádat. V případě, že zdravotnická dokumentace žadatelek neexistuje nebo je zjevně nedůvěryhodná, postačí, pokud žadatelky poskytnou tzv. *hájitelné tvrzení* o provedené protiprávní sterilizaci, které bude podepřeno indiciemi, které ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než že k protiprávní sterilizaci žadatelky pravděpodobně došlo tak, jak žadatelka tvrdí. Pokud tedy MZ neprokáže, že k tvrzeným skutečnostem nedošlo, bude muset považovat předpoklady pro přiznání odškodnění za naplněné.

Problematikou protiprávních sterilizací v Československu se zabývají studie *Body and Soul: Forced Sterilization and Other Assaults on Roma Reproductive Freedom in Slovakia* (CRR, 2003) (s akcentem na Slovensko) a *Coercive and Cruel: Sterilization and Its Consequences for Romani Women in the Czech Republic 1966 – 2016* (ERR, 2016) (s akcentem na ČR). Vzhledem ke stále přetrvávajícím obavám a strachu obětí o problému veřejně mluvit, je potřeba realizovat podrobný výzkum, který bude reflektovat nové poznatky ve vztahu k protiprávním sterilizacím v ČR před a po roce 1989, posoudí míru trestní odpovědnosti pachatelů, a rozhodnutím o odškodnění obětí podpoří proces usmíření. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl F: Zdraví).

K prevenci sterilizací a jiných forem zásahu do tělesné integrity rodiček má potenciál přispět také projekt Státního zdravotního ústavu (dále jen „SZÚ“) *„Podpora zdraví v rodinách“*²⁶⁴, který se zaměřuje mimo jiné na zvýšení zdravotní gramotnosti romských žen a dívek v oblasti reprodukčního zdraví. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 (Strategický cíl F: Zdraví).

9.3.3 Nedostupnost zdravotní péče

²⁶³ Celé rozhodnutí k dispozici zde <https://www.nssoud.cz/modalni-obsah/rozhodovaci-cinnost/rozhodnuti-387881?cHash=bd30d7c169b40beff1cc9114954f74b4>

²⁶⁴ Viz <https://szu.cz/projekty-szu/podpora-zdravi-v-rodinach/>

V některých regionech ČR, především v pohraničí, není zajištěna místní, časová, finanční a personální dostupnost zdravotní péče. Na území příhraničních regionů se nachází značná část SVL, zahrnujících také romské obyvatele.

Ačkoli legislativa (viz výše) upravuje místní a časovou dostupnost zdravotní péče, podmínky dostupnosti blíže nespecifikuje. Např. dojezdová doba je pak nejčastěji vykládána jako dostupnost zdravotní služby automobilem. Obyvatelé SVL však ve většině případů automobil nevlastní a jsou odkázáni na veřejnou hromadnou dopravu, která je násobně časově náročnější než cesta automobilem. S tím souvisí zvýšené náklady na zdravotní péči (náklady na cestování), zejména v případě rodin s dětmi. Nařízení vlády také neupravuje maximální čekací dobu na vyšetření u ambulantních lékařů. V praxi se pak často stává, že pacienti musí čekat na vyšetření několik měsíců. S místní, časovou a finanční náročností dále souvisí personální dostupnost. Rovnoměrnější a hustší síť lékařů by snížila finanční a časovou náročnost cestování za zdravotní péčí (Baltag, 2018: 9-17).

Finanční a časová náročnost dojíždění za lékaři způsobuje, že obyvatelé SVL návštěvu lékaře často odkládají. Lékaře pak Romové často navštíví, až když vykazují příznaky onemocnění, nejčastěji bolest v důsledku rozsáhlých zánětů, v pokročilém stadiu. Náročnější léčba má následně dopad i na zdravotnictví ve formě zvýšených nákladů.

Dle krajských koordinátorů se Romové potýkají s problémy se zajištěním registrace u praktických lékařů pro děti i dospělé, stomatologů a dalších specialistů, jako jsou gynekologové nebo psychologové. Jedním z důsledků nedostupnosti lékařské péče je dle krajských koordinátorů následné zanedbání preventivních prohlídek či povinných očkování u dětí. Dle šetření RILSA (2024: 52) není u praktického lékaře registrováno 9 % a u zubního lékaře 58 % romské populace (16+). Srovnatelná data pro obecnou populaci ČR nejsou dostupná. Šetření RILSA dále zjistilo, že u 11,6 % Romů nebyla uspokojena jejich potřeba služeb praktických lékařů a zdravotních specialistů (mimo stomatologů), v obecné populaci se jednalo o 1,8 %. V případě potřeby stomatologické péče uvedlo dle šetření RILSA 23,4 % romské populace, že nebyla uspokojena jejich potřeba. U obecné populace se jednalo o 2,5 % osob (RILSA 2024: 48).

V posledních 12 měsících dle šetření RILSA (2024: 47) navštívilo praktického lékaře 55,9 % a zubního lékaře 20,3 % romské populace (16+), u gynekologa bylo 44 % romských žen (16+). Srovnání s obecnou populací umožňuje šetření o zdraví EHIS, podle něhož v posledních 12 měsících před dotazováním navštívilo 74,5 % populace praktického a 75,6 % zubního lékaře (data za rok 2019). Podíly jsou tedy u obou populací výrazně odlišné, zvláště patrný je pak rozdíl v oblasti zubní péče.

Evropská komise zdůrazňuje, že členské státy by se měly zaměřit právě na ohrožené skupiny žijící v marginalizovaných a odlehlých lokalitách, a podporovat jejich rovný přístup ke kvalitní zdravotní péči. Státy mají povinnost zlepšovat přístup zranitelných skupin ke zdravotní péči; tedy romských žen k předporodní a poporodní péči a dětí k primární péči a prevenci (Evropská komise, 2021). Podstatná je také péče o starší Romy, Romy se zdravotním postižením a romské LGBTIQ+ osoby. V souladu s doporučeními Evropské komise je proto klíčové zajistit reálnou dostupnost zdravotních služeb v čase, místě, kapacitě i v ceně, specificky pro sociálně vyloučené obyvatele, včetně Romů. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl F: Zdraví).

9.3.4 Zdravotní nerovnosti

Data z novějších i starších výzkumů ukazují na přetrvávající zdravotní nerovnosti a znevýhodnění v přístupu ke zdravotním službám Romů ohrožených chudobou a sociálním vyloučením. Ilustrují to základní ukazatele zdravotního stavu jako je střední délka života a kojenecká úmrtnost. Střední délka života je u Romů o 10–15 let kratší než u většinové populace. Podle studie *Roma Inclusion Index 2015* (Bojadjeva 2015: 43) je průměrná délka života Romů 68,5 let, zatímco u většinové společnosti 78,5, u romských žen pak 71,5 let. Předchozí studie vycházející z retrospektivní metody, zjišťující v jakém věku zemřeli rodiče účastníků, přinesly data ukazující až 17-letý rozdíl mezi romskou a neromskou populací v ČR (Davidová a kol. 2010). Novější data z šetření FRA z roku 2021 ukazují, že v průměru se romské ženy v EU dožívají o 11 a romští muži o 9,1 let méně než ženy a muži z obecné populace, přičemž rozdíl mezi očekávanou délkou dožití romské a obecné populace patří v ČR k jednomu z nejvyšších.

U romských žen byla v roce 2021 očekávaná délka dožití 70,2 let (oproti 81,9 let u žen z obecné populace) a u romských mužů 62,6 let (oproti 76 let u mužů z obecné populace) (FRA 2023: 47 – 48).

Co se týče subjektivního vnímání svého zdraví vykazují dle šetření RILSA (2024) Romové podobné hodnoty jako obecná populace. Jako velmi dobrý nebo dobrý hodnotí svůj stav 65,0 % romské populace ve věku nad 16 let. Hodnota indikátoru pro obecnou populaci ČR (16+) v roce 2022 dosahovala 67,9 %. Autoři šetření RILSA však upozorňují na to, že je nutné vzít v potaz existující silnou souvislost mezi věkem a subjektivním hodnocením vlastního zdravotního stavu – s rostoucím věkem klesá podíl těch, kteří své zdraví hodnotí jako velmi dobré či dobré. To platí nejen pro romskou populaci, ale obecně, jak dlouhodobě dokládají data EU-SILC.²⁶⁵ V tomto případě je nutné zdůraznit a zohlednit odlišnou věkovou strukturu obou populací – velmi podobné hodnoty indikátoru jako obecná populace totiž romská populace dosahuje i přesto, že je ve srovnání s ní výrazně „mladší“ (má nižší věkový průměr).

V oblasti reprodukčního zdraví včetně kojenecké úmrtnosti se lze opírat o údaje z výzkumů, které se zabývaly těhotenstvím a porodem u Romů (Bobák 2005, ELSPAC 2011, Binder 2015). Z dostupných studií, které sumarizuje práce Hnilicové, je kojenecká úmrtnost u Romů až dvakrát vyšší, než je celostátní průměr. Ačkoli romské děti tvoří 3 % všech živě narozených dětí, představují až 5 % mrtvě narozených dětí. Romové mají vyšší porodnost, než je celostátní průměr, mezi rodičkami je vyšší podíl mladistvých matek a v průměru je dokladována výrazně nižší porodní hmotnost novorozenců (Hnilicová, Equi-Health, 2015).

Průměrný věk romských žen při narození prvního dítěte činí 20,5 roku. Tato hodnota se vztahuje k období let 1957 až 2023, v nichž porody prvních dětí proběhly. Přibližné srovnání s obecnou populací po jednotlivých dekádách ukazuje, že zatímco v obecné populaci došlo k výraznému zvýšení věku prvorodiček, pro romské ženy toto neplatí. Romské ženy rodí své první dítě výrazně mladší než ženy v obecné populaci ČR a v průběhu zachyceného období se tento rozdíl v průměrném věku prvorodiček značně zvýšil. Celkově pro respondentky-matky platí, že své první dítě porodily v nízkém věku – asi třetina z nich (32 %) ve věku 18 let nebo nižším, dvěma třetinám (64 %) pak bylo v době prvního porodu nejvýše 20 let. Ženy, které dosud nerodily, jsou převážně mladšího věku (vyskytují se ovšem ve všech věkových kategoriích – u starších 25 let jejich podíl dosahuje 5 %). Bezdětné jsou více než tři čtvrtiny respondentek ve věku 20 let a méně a více než polovina respondentek mladších 25 let. Vysoký podíl bezdětných respondentek v mladších věkových kategoriích naznačuje, že dochází ke změně reprodukčního chování a odkladu mateřství do pozdějšího věku (RILSA 2024).

V české studii ze systematického review (Cook et al., 2013: 885–911) bylo také zjištěno, že 14 % romských novorozenců mělo nízkou porodní váhu, u neromské populace to byla 4 % novorozenců. Vzdělání matky a s ním související zdravotní gramotnost měly největší vliv na předčasný porod a nízkou porodní váhu novorozence (Cook et al., 2013: 906). V dřívější studii Rambousková a spol. (2009: 58–63) uvádí, že kouření cigaret negativně ovlivňuje růst plodu a zvyšuje riziko nízké porodní hmotnosti a předčasného porodu. V její studii byly hmotnost a délka romských novorozenců zjištěny nižší než u novorozenců z většinové populace a doba trvání těhotenství o týden kratší. Významně vyšší procento romských žen kouřilo před a během těhotenství ve srovnání s neromskými matkami. U romských matek byla 3,28krát větší pravděpodobnost, že budou kouřit během těhotenství než u neromských matek. Během těhotenství kouřilo 57,9 % romských a 20,3 % neromských matek.

Dalšími nemocemi, vyskytujícími se ve větší míře u příslušníků romské menšiny oproti většinové populaci, je vysoký výskyt kardiovaskulárních chorob a diabetu 2. typu, vysoká prevalence bolestí zad a poruch hybnosti, které se objevují už v mladém věku, nebo častý výskyt chronické obstrukční plicní nemoci. Dále se jedná o vyšší výskyt infekčních chorob, zejména hepatitidy A a B, větší riziko nakažení TBC i sexuálně přenosnými chorobami, včetně HIV/AIDS (Hnilicová, Equi-Health 2015).

V romské populaci trpí dlouhodobým zdravotním problémem nebo nemocí 26,9 % lidí ve věku nad 16 let. Ve srovnání s obecnou populací ČR je tento podíl nižší. V roce 2023 dlouhodobou nemocí či zdravotním problémem trpělo 35,0 % populace ČR (16+) (RILSA 2024: 44). Je nutné však brát v potaz skutečnost, že je romská populace výrazně mladší než obecná populace, tj. má nižší věkový průměr,

²⁶⁵ viz <https://www.eurofound.europa.eu/en/data-catalogue/self-perceived-health-age-group-eu-scale-1-5>

což se odráží například také v subjektivním hodnocení svého zdravotního stavu (viz podkapitola *Zdravotní gramotnost*).

U Romů je také častější obezita a špatná výživa, vysoká je prevalence kouření a častější je drogová závislost mezi mládeží a dětmi. Romské děti konzumují méně zeleniny (19 % doporučené dávky), ovoce (20 % doporučené dávky), mléka a mléčných výrobků (32 % doporučené dávky), a naopak v nadměrné míře konzumují (463 % doporučené dávky) nezdravé potraviny jako sladkosti, uzeniny apod. (Brázdová a kol. 1998). Podobné výsledky byly zaznamenány v případě romských těhotných žen, které oproti rodičkám z většinové populace, častěji konzumovaly uzeniny, lahůdky, slazené nápoje, paštiky apod. a méně ovoce, zeleninu, ryby, sýry apod. (Rambousková a kol. 2003).

Podle výzkumu Nesvadbové, Šandery a Haberlové (2009: 55) denně kouří tři pětiny Romů starších 16 let (60 %), příležitostně 9 % Romů, 11 % Romů nyní nekouří, ale dříve kouřilo a 20 % nemělo zkušenost s kouřením. Problémem je také pasivní kouření, kterému jsou vystaveny i nejmenší děti. Romové často bydlí na menším prostoru ve velkém počtu lidí, časté jsou i vícegenerační rodiny v jedné domácnosti, kde se pasivnímu kouření není prakticky možné vyhnout. Až 60 % romských žen kouří v těhotenství, některé i více než 20 cigaret denně (Hnilicová, Equi-Health 2015). Výsledky šetření RILSA (2024) naznačují, že situace v oblasti zdraví se zhoršuje. Podíl kuřáků v romské populaci nad 16 let byl v šetření 71,0 %. V kouření se projevuje statisticky významný rozdíl podle pohlaví – hodnota indikátoru je výrazně vyšší u romských mužů (81 %) než u žen (62 %). Srovnání s obecnou populací umožňuje výběrové šetření Státního zdravotního ústavu „*Národní výzkum užívání tabáku a alkoholu v České republice*“, které v roce 2022 zjistilo kouření tabákových výrobků u 24,4 % a kouření elektronických cigaret u 10,2 % populace ČR nad 15 let. Alespoň někdy konzumuje alkohol 88,4 % romské populace ve věku 16 let a více, nejméně jednou týdně pak 49,2 %. Pro srovnání s obecnou populací lze využít šetření Státního zdravotního ústavu „*Národní výzkum užívání tabáku a alkoholu v České republice*“ za rok 2022, podle kterého alespoň někdy pije alkohol 81,4 % a nejméně jednou týdně 26,7 % populace ČR (15+).

Šetření RILSA (2024) rovněž zjistilo, že závislost na hracích automatech vnímá jako významný problém svého okolí 36,8 % romské populace a užívání drog vnímá jako významný problém svého okolí 47,4 % osob.

Podle studie *Zdraví a návykové látky mezi Romy*, kterou realizovalo v roce 2017 Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (NMS) ve spolupráci s Kanceláří RVZRM mezi romskými klienty terénních sociálních pracovníků působících v SVL, mělo zkušenost s užitím nelegálních drog alespoň jednou v životě celkem 56,5 % Romů v SVL (68,2 % mužů a 44,6 % žen), nejčastěji šlo o konopné látky (52,4 %), pervitin nebo amfetaminy (25,5 %), extázi (16,0 %), halucinogenní houby (15,4 %) a LSD (9,0 %). Celkem 7,2 % uvedlo konzumaci heroinu, 5,3 % užilo jiné opioidy, např. Subutex® nebo Suboxone® a 15,5 % uvedlo těkavé látky. Celkem 18,8 % Romů uvedlo, že někdy v životě užili drogu injekčně, z toho 11,2 % opakovaně. Vysoký podíl osob je v romské populaci také mezi těmi, kteří uvedli sdílení injekčního materiálu (4,8 %), a to nejčastěji ve věkové kategorii 45 let a více.

Srovnání s obecnou populací v ČR stejného věku ukázalo, že Romové v kontaktu s terénními sociálními pracovníky v SVL byli 3krát častěji denními kuřáky a 1,5krát častěji konzumovali nadměrné dávky alkoholu. Míra aktuálního užívání konopných látek, extáze a halucinogenů byla mezi Romy 2,5–4krát vyšší, míra užívání kokainu, heroinu a jiných opioidů 5–6krát vyšší a užívání pervitinu až 14krát vyšší než v obecné populaci (Chomynová et al. 2020; Mravčík et al. 2017: 75-79).

Další realizované studie ukazují také vyšší míru užívání návykových látek a nižší věk první zkušenosti s užitím návykových látek mezi romskými dětmi (GAC, 2015; Kajanová & Hajduchová, 2014), přičemž upozorňují na to, že romské děti jsou méně informované o negativních dopadech spojených s užíváním návykových látek. Specifikem je mezigenerační vzorec užívání návykových látek v romských rodinách, při kterém mohou děti vnímat užívání drog (např. pervitinu) jako běžnou součást života, včetně častějšího přechodu na injekční aplikaci drog a vyšší míry užívání více návykových látek současně (Mravčík et al. 2018: 196-199). Služby při práci s romskými uživateli drog musí překonávat jejich nedůvěru, která je významným důvodem nedostatečné míry využívání podpůrných služeb. Nabídka léčby či představa abstinence bývá pro romské problémové uživatele drog neatraktivní a práce s Romy se většinou omezuje na výměnu stříkaček a distribuci kondomů (Mravčík et al. 2018: 196-199).

Podle výzkumu *Užívání těkavých látek dětmi z etnických minorit* (Vacek a kol. 2010: 222-223) tvoří více než polovinu dětských pacientů – uživatelů inhalantů - příslušníci romského etnika. Užívání inhalantů je asociováno s nižším socioekonomickým statusem a s dysfunkčním rodinným prostředím.

Co se týče SVL, nedávný výzkum (Toušek a kol. 2019: 109-120) ukázal, že užívání tzv. tvrdých drog (pervitin, heroin, kokain, toluen) mezi obyvateli SVL se moc neliší od obyvatel, kteří v lokalitách nebydlí. Užívání tvrdých drog ve výzkumu uvedlo 10 % obyvatel SVL a 8 % obyvatel nežijících v SVL. Uživatelé v SVL vykazují určitá specifika, např. nízká informovanost o bezpečném užívání drog, tabuizace problematiky a propojení užívání drog s jinými problémy sociálního vyloučení. Obyvatelé SVL následně téměř nevyužívají dostupné adiktologické služby, které jsou pro ně příliš formalizované a mají nastaven vysoký práh pro vstup a udržení v léčbě.

Ze *Souhrnné zprávy o realizaci protidrogové politiky v krajích v roce 2020* (dále jen „Souhrnná zpráva“) vyplývá, že se daří pracovat s romskými klienty v terénních programech a kontaktních centrech, nejčastěji využívanou intervencí je výměnný program, testování na infekční onemocnění a hygienický servis a naopak minimální je zájem o adiktologické služby při snaze abstinovat. Ze strany poskytovatelů služeb napříč kraji jsou jako v minulých letech hlášena různá specifika práce s romskou klientelou, jako např. nedůvěřivost vůči programům, obava ze strukturovanějšího a intenzivního kontaktu se službami, problémy s vrácením použitých injekčních stříkaček, opakované používání injekčních stříkaček či jejich sdílení, vícegenerační užívání, nízký věk při zkušenostech s legálními návykovými látkami, nízký věk osob užívajících drogy a nízká informovanost o zásadách bezpečnějšího užívání. Souhrnná zpráva se také zabývala situací v SVL, kde se kumuluje řada problémů, nejčastěji jde o užívání návykových látek, hazardní hraní, chudobu, nezaměstnanost, nízkou kvalifikaci a úroveň vzdělání, nevyhovující a nákladné bydlení, nízkou finanční gramotnost, zadlužení, záškoláctví dětí, nedůvěru v instituce a vysokou míru kriminality. Specifické programy zaměřené na drogovou problematiku osob žijících v SVL však až na výjimky neexistují. Většinou se těmito lidem v SVL věnují adiktologické služby v rámci své běžné činnosti. Ústecký kraj ve zprávě uvádí časté migrování klientů v rámci SVL a nadále také snižující se věk osob užívajících drogy, zkušenosti s užíváním drog jsou zaznamenány u dětí od 10 let.²⁶⁶

Problematice užívání návykových látek v romské menšině se věnovala i Pracovní skupina pro bezpečnost RVZRM, která upozorňovala na zhoršující se situaci.

Ke zdravotním nerovnostem přispívá řada vzájemně se prolínajících faktorů, zejména nízká kvalita bydlení, vyloučení z běžného tržního bydlení, sociální a ekonomické vyloučení, bezdomovectví, ale i nezdravý životní styl, nezaměstnanost, nižší úroveň formálního vzdělání, omezený přístup ke zdravotním a sociálním službám, zanedbávání prevence včetně očkování či preventivních prohlídek a obecně nižší zdravotní gramotnost. Všechny tyto problematické faktory zákonitě vedou nejen k rozvoji postupně se zhoršujících zdravotních potíží, ale často k odkládání řešení zdravotního problému z preventabilní fáze do akutního či rozvinutého stádia onemocnění.

9.3.5 Zdravotní gramotnost

V předchozí části bylo zmíněno, že vzdělání matky a s ním související zdravotní gramotnost jsou rozhodující faktory, které mají zásadní vliv na předčasný porod a nízkou porodní váhu novorozence (Cook et al., 2013: 906). Další výzkumy realizované v oblasti vnímání zdraví a zdravotní gramotnosti Romů potvrzují nízkou úroveň informovanosti a dovedností týkajících se podpory (udržení) zdraví.

Na základě pilotní studie *Vnímání zdraví u romského etnika* (Danosová a kol. 2015: 257) bylo zjištěno, že Romové mají spíše instrumentální přístup ke svému zdraví, protože nedodržovali základní preventivní zdravotní praktiky, zásady zdravého životního stylu a nadužívali návykové látky (kouření, alkohol). Zároveň bylo zjištěno, že subjektivní vnímání zdraví u romského etnika není zaměřeno na předcházení nemocem, ale naopak až vzniklé zdravotní potíže vedou Romy k vyhledání lékařské pomoci.

²⁶⁶ Viz https://vlada.gov.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/vyrocní-zpravy/Souhrnna_zprava_o_realizaci_politiky_zavislosti_v_krajich_2020.pdf

Z výsledků vedlejších charakteristik ve studii vyplynulo, že 78,4 % respondentů se stravovalo nepravidelně, přičemž 68,8 % respondentů jedlo pouze to, co jim chutnalo, 48,9 % uvedlo, že kouření není nebezpečné pro zdraví a 13,7 % uvedlo, že občasné kouření zdraví neohrožuje. Dokonce 67 % respondentů bylo přesvědčeno, že své zdraví nepodpoří, pokud nebudou kouřit. Dále 73,4 % respondentů uvedlo, že pití alkoholu neovlivňuje zdraví. Pohybu se aktivně věnovalo 63,2 % respondentů a dostatek spánku uvedlo 67,4 % respondentů. Pravidelně na preventivní prohlídku docházelo 23,8 % respondentů a k zubnímu lékaři docházelo pravidelně na preventivní prohlídku 13,8 % respondentů. Pravidelné gynekologické prohlídky absolvovalo 65,3 % respondentek. Preventivní prohlídky nepovažovalo za důležité pro zdraví 86,5 % respondentů zkoumaného souboru. Na pravidelné zubní prohlídky údajně docházelo 13,8 % respondentů, nejfrekventovanější důvod nechození k zubnímu lékaři uváděli „bojím se“ (Danosová a kol. 2015: 258-259).

Projekt *Zdravotní gramotnost u vybraných skupin obyvatelstva Jihočeského kraje* (Bártlová 2018: 73) zkoumal zdravotní gramotnost také u Romů žijících v tomto kraji. Přestože romští respondenti prezentovali zdraví jako to nejcennější, co mají, výsledky studie poukázaly na absenci dostatečných informací o jejich zdraví, zdravotní situaci a zdravotním systému, absenci motivace a aktivit k vyhledávání informací o zdraví, absenci orientace v systému českého zdravotnictví a absenci kognitivních schopností najít a pochopit informace o zdravotním stavu.

Nedostatečná zdravotní gramotnost byla zjištěna u 31,1 % respondentů, problematická zdravotní gramotnost u 31,1 % respondentů a dostatečná zdravotní gramotnost u 37,8 % obyvatel z romské minority (viz Tabulka 16: Celková zdravotní gramotnost u Romských respondentů v Jihočeském kraji). Bylo zjištěno, že většina respondentů zanedbává primární prevenci. Respondenti se ve výpovědích shodli na nedostatku financí, které by jim umožnily investovat do svého zdraví (Bártlová 2018: 76-77).

Tabulka 16: Celková zdravotní gramotnost u Romských respondentů v Jihočeském kraji

Úroveň zdravotní gramotnosti	Počet	%
Neadekvátní zdravotní gramotnost	42	31,1
Problematická zdravotní gramotnost	42	31,1
Dostatečná zdravotní gramotnost	51	37,8
Celkem	135	100

Zdroj: Bártlová, Sylva a kol., 2018. Zdravotní gramotnost u vybraných skupin obyvatelstva Jihočeského kraje, str. 78.

Ve výzkumu byla prokázána souvislost mezi:

- zdravotní gramotností a zdravotním stavem Romů (nižší zdravotní gramotnost se pojila s horším zdravotním stavem),
- nízkou zdravotní gramotností a četností návštěv u lékaře (nižší zdravotní gramotnost se pojila s vyšší mírou návštěvnosti u lékaře primární péče),
- zdravotní gramotností a konzumací alkoholu (nižší zdravotní gramotnost se pojila s vyšší konzumací alkoholu),
- zdravotní gramotností a zaměstnáním (nižší zdravotní gramotnost se pojila s nezaměstnaností Romů),
- zdravotní gramotností a výši příjmu (nižší zdravotní gramotnost se pojila s nižším příjmem).

Pro 59 % Romů je snadné nalézt informace o léčbě nemocí, které se jich týkají. Více než polovina respondentů také odpověděla, že umí snadno zjistit, kde získat profesionální pomoc, pokud je někdo nemocný. Pochopit informace od lékaře dokáže snadno 52 % Romů, ale pochopit, jak je potřeba užívat předepsaný lék je snadné pro méně než polovinu respondentů. Pochopit poučení lékaře nebo lékárníka zvládne dle výzkumu 55 % respondentů (Bártlová 2018: 81).

Tabulka 17: Schopnost využít informace, které podává lékař k rozhodování u Romských respondentů v Jihočeském kraji

Úroveň snahy k využití informací podávaných lékařem	Počet	%
Velmi snadné	32	10,6
Docela snadné	102	33,9
Docela těžké	84	27,9
Velmi těžké	47	15,6
Neví	34	11,3
Neodpovědělo	1	0,7
Celkem	135	100

Zdroj: Bártlová, Sylva a kol., 2018. Zdravotní gramotnost u vybraných skupin obyvatelstva Jihočeského kraje, str. 78.

Podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů, má každý člověk žijící na území ČR povinnost být pojištěn. Nicméně bylo zjištěno, že 2,9 % respondentů nemá zdravotní pojištění (Bártlová 2018: 85). Data FRA (2016: 30) z roku 2016 uvádějí pouze 79 % míru zdravotního pojištění mezi romskými respondenty, v roce 2021 to ve stejném šetření již bylo 94 % (FRA 2021).

9.3.5.1 Regionální centra zdraví a mediátoři podpory zdraví

Na potřebnost zvýšení zdravotní gramotnosti reagoval v letech 2018 - 2023 projekt Státního zdravotního ústavu *Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením*. Jednalo se o pětiletý projekt financovaný z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu. V rámci projektu vzniklo 14 Regionálních center podpory zdraví (dále jen RCPZ), vždy v krajských městech s výjimkou Zlínského kraje, kde vzniklo RCPZ ve Vsetíně. V čele každého centra stál koordinátor. Koordinátoři pořádali pravidelná setkání Krajských realizačních týmů (KRT), jichž se účastnili mimo jiné krajské koordinátory pro romské záležitosti, ředitelé krajských hygienických stanic, zástupci lékařů, krajských a městských odborů sociálních a zdravotnických služeb, neziskových organizací a další relevantní aktéři. Při každém RCPZ pak působili mediátoři podpory zdraví, zejména z řad Romů (90 %) se znalostmi místní situace.

Přestože nebyl projekt explicitně určený na podporu zdraví u romské menšiny, klienty mediátorů byli většinou Romové. V rámci projektu bylo vyškolen 102 mediátorů podpory zdraví, přes 50 z nich (2024) pracuje jako zaměstnanci Regionálních center podpory zdraví a zprostředkovávají individuální

intervence osobám ohroženým chudobou a sociálním vyloučením. Jejich činnost spočívá ve vyhledávání osob, které potřebují pomoc s registrací u ambulantních lékařů, v navigaci k řešení při zjištění závislostí, v podpoře klientů k pohybové aktivitě a správné výživě, ale také k účasti na preventivních prohlídkách. Mediátoři často pomáhají se zprostředkováním zdravotního pojištění, přístupu k rehabilitaci či pedagogicko-psychologickým poradnám nebo poradenství při diabetu a nadváze.²⁶⁷

Na projekt navázal další projekt financovaný z OPZ+ „Podpora zdraví v rodinách (POZDRAV)“, který vychází z předchozího realizovaného projektu a využívá již vytvořenou infrastrukturu terénních pracovišť, tzn. zejména Regionálních center podpory zdraví. Předmětem projektu je podpora zdravotní gramotnosti a tím snižování nerovností v přístupu ke zdraví u zranitelných skupin populace ohrožených chudobou a sociálním vyloučením, a to rozvojem 10 klíčových oblastí rizikových faktorů životního stylu (hygiena, zdravé bydlení, výživa, pohyb, reprodukční zdraví, prevence infekčních onemocnění, závislostí, nádorových onemocnění, úrazů). Tento projekt je zaměřen primárně na tvorbu/inovaci a realizaci intervenčních interaktivních programů na podporu dětí do 15 let věku, jelikož právě děti mohou být hlavními nositeli změn a zároveň působit zpětně na rodiče/dospělé.

Evropská komise v *Doporučení Rady o rovnosti, začlenění a účasti Romů ze dne 12. března 2021* doporučuje členským státům „podporovat zdravotnické mediátory a zvyšovat informovanost Romů o primárních a preventivních opatřeních, jako je podpora zdravého životního stylu, prevence zneužívání návykových látek a zlepšení přístupu ke službám v oblasti duševního zdraví.“ (Evropská komise, 2021: 24). V dalším období je třeba zvýšit úvahy mediátorů a zajistit další rozvoj a finanční stabilizaci Regionálních center podpory zdraví. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl F: Zdraví).

9.3.5.2 Kulturně-senzitivní kompetence zdravotnického personálu

V současné době má MZ ve vzdělávacích programech jednotlivých oborů specializačního vzdělávání lékařů, zubních lékařů a farmaceutů stanovenou povinnost absolvovat kurz Základy lékařské etiky, komunikace, managementu a legislativy. Část tohoto kurzu je věnována oblasti etického chování a komunikace s pacientem včetně komunikace s pacientem z řad etnických menšin. Z praxe i strategických dokumentů plyne, že se Romové často cítí ponižováni či jinak diskriminováni chováním zdravotníků a zdravotní instituce se často netěší jejich důvěře. Přispěly k tomu také nucené sterilizace romských žen československými a později českými zdravotníky, které probíhaly od 70. let až do roku 2010. K obnovení důvěry Romů ve zdravotnické instituce by mohlo výrazně přispět zavedení povinného vzdělávání v interkulturní a intersociální komunikaci pro mediky, které je, jak ukázal výzkum ASZ, standardní praxí např. v Německu, Rakousku, Nizozemsku či Švýcarsku. Z výzkumu vyplývá, že kurzy pomáhají medicím v efektivnější komunikaci s menšinami, k pochopení rodinných uspořádání a hierarchie v komunitě a k prohloubení empatie a získání důvěry pacientů. Za účelem posílení důvěry Romů ve zdravotnické instituce doporučuje Evropská komise zároveň motivovat mladé Romy ke studiu medicíny a zapojovat je v kapacitách zdravotníků, především v SVL nebo oblastech s vyšší koncentrací romské populace (Evropská komise, 2020: 24). Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl F: Zdraví).

9.3.5.3 Domácí a genderově podmíněné násilí

V problematice domácího násilí mezi blízkými osobami z řad Romů se protínají rigidní představy o tradičních genderových rolích, chudoba, přetrvávající diskriminace ze strany většinové společnosti a závažný nedostatek institucionální podpory ovlivňující život zvláště romských žen a dívek. Romské ženy, které čelí chudobě, nemají jinou možnost, než se spolehnout na svou komunitu (rodinu, manžela) a dodržovat tradiční genderové role. Tato dynamika moci upevňuje jejich zranitelnou pozici, přičemž domácí násilí je v komunitě často vnímáno jako kulturně přijatelné, stejně jako např. vynucené sňatky. V podobné situaci se mohou ocitat i LGBTI+ Romové, neboť odlišná sexuální orientace či genderová identita jsou v romské komunitě rovněž přijímány problematicky a negativně a musí se navíc vyrovnávat s vícečetnou diskriminací na základě své rasy a sexuální orientace či genderové identity.

²⁶⁷ viz <https://szu.cz/aktuality/14-novych-regionalnich-center-podpory-zdravi-a-70-intervencnich-programu/>

S vážnými problémy se potýkají také romské LGBTI+ osoby, které jsou obětí vícečetné/intersekcionalní diskriminace: odmítání ze strany majority a ostrakizace v rámci vlastních komunit. S romskými LGBTI+ osobami v ČR systematicky pracuje pouze organizace ARA ART, která vypracovala analytickou zprávu „Romská LGBTIQ menšina a její statut ve vybraných státech EU (CZ, SK a HU)“²⁶⁸. Analýza došla k závěru, že ve sledovaných zemích není dostatečně právně upravena vícečetná/intersekcionalní diskriminace, se kterou se LGBTI+ Romové potýkají. Analýza také upozornila na skutečnost, že ani NNO zabývajících se LGBTI+ menšinou nenabízí specifické služby pro LGBTI+ Romy. Z výzkumu vyplynulo, že romské LGBTI+ osoby nejsou explicitně zahrnuty jako cílová skupina aktivit těchto NNO a také, že se tyto NNO specificky nezabývají vícečetnou/intersekcionalní diskriminací. Jednou z překážek pro NNO je nedostatečné financování, které by umožnilo specifické služby pro LGBTI+ Romy poskytovat.

Jedním z cílů Strategie je proto snížit latenci domácího a genderově podmíněného násilí v romských rodinách a vůči romským LGBTI+ osobám prostřednictvím zapojení specializovaných pracovišť, vyškolených profesionálů, psychologické podpory a nestátních neziskových organizací věnujících se prevenci a řešení domácího násilí včetně práce s oběťmi. Protože i v této oblasti je nedostatek dat zásadní překážkou pro vytváření efektivních opatření, je navrhováno realizovat aplikované výzkumy zaměřené na vícečetnou diskriminaci romských žen a romských LGBTI+ osob, včetně dopadů na jejich zdraví. Jedním z projektů, který má za cíl mimo jiné realizovat výzkum o domácím a genderově podmíněném násilí na romských ženách, je projekt „*Mluv nahlas*“²⁶⁹ organizace Slovo 21, který si klade za cíl otevřít diskusi o domácím a genderově podmíněném násilí mezi romskými ženami. V roce 2021 vznikla pod Radou vlády pro rovnost žen a mužů Pracovní skupina pro otázky romských žen²⁷⁰, která se ve své činnosti zaměřuje mimo jiné na téma prevence domácího a genderově podmíněného násilí v romské komunitě, ochrany a podpory obětí a spolupracovat na těchto tématech s Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách. Podrobněji viz Příloha č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 (Strategický cíl F: Zdraví).

²⁶⁸ Viz <https://www.araart.cz/getmedia/ef0f673d-2134-49c8-b56c-46db9a7416eb/ARA-ART-analyticka-zprava-A4-V2-korektura-CR.pdf>

²⁶⁹ Viz <https://www.slovo21.cz/projects/mluv-nahlas>

²⁷⁰ viz https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/prac_skupiny/psporz/zapisy-z-jednani-pracovni-skupiny-pro-otazky-romskych-zen-211748/

10.1 Implementační struktura a systém řízení implementace Strategie

Implementační struktura Strategie navazuje na již ustavený mechanismus implementace předchozí *Strategie romské integrace do roku 2020*.

Gestorem a ústředním koordinátorem naplňování Strategie je **Úřad vlády České republiky**.

Úkoly směřující k naplňování Strategie jsou uloženy gestorům jednotlivých opatření usnesením vlády, a jsou tak závazné pro ministerstva a jim podřízené organizace. Ve vztahu ke krajům, obcím, NNO, romské občanské veřejnosti, dalším nestátním subjektům (akademie, vysoké školy, církve, odbory) a mezinárodním organizacím je naplňování Strategie realizováno prostřednictvím spolupráce na principu sdílených cílů a dobrovolnosti; za využití nabídek – pobídek ke spolupráci (např. prostřednictvím dotací).

Informace o implementaci Strategie na místní úrovni jsou každoročně zprostředkovávány prostřednictvím koordinátorů pro romské záležitosti. Ti jsou často členy pracovních skupin pro přípravu strategických dokumentů krajů, v rámci kterých mohou uplatňovat připomínky a návrhy na doplnění, aby byl zajištěn soulad s národní Strategií

Za účelem reflexe aktuálních změn ve společnosti a v legislativě a zároveň v návaznosti na vyhodnocování Strategie budou v průběhu platnosti Strategie realizovány dvě revize, resp. již pouze druhá revize v roce 2026..

10.2 Plán realizace aktivit

Strategie je připravena na období do 31. prosince 2030 a z tohoto nastavení vychází plán realizace aktivit. U jednotlivých opatření jsou v rámci logických rámců vždy uváděny odpovědné instituce (gestoři) a délka realizace opatření.

10.3 Časový harmonogram

Časový harmonogram má tyto klíčové milníky:

- 2021 - 2030 realizace opatření Strategie a každoroční vyhodnocování ve vztahu k vládě a pravidelné vyhodnocování ve vztahu k Evropské komisi,
- 1. 1. 2024 – 31. 12. 2024 první revize Strategie, včetně logických rámců,
- 2025 externí evaluace naplňování Strategie,
- 1.1.2026 - 31.12.2026 druhá revize Strategie, včetně logických rámců,
- do 31. 12. 2031 celkové vyhodnocení naplňování Strategie.

10.4 Rozpočet a zdroje financování

Začleňování a participace Romů je komplexní proces, který probíhá na mnoha úrovních (mezinárodní, unijní, centrální, krajská, místní); podílejí se na něm vedle veřejných institucí i další subjekty, např. církve, nestátní neziskové organizace, a dále EU a mezinárodní organizace. Této komplexnosti odpovídá i vícezdrojový systém financování. Předložená Strategie se zabývá **financováním podpory romské rovnosti, participace a začlenění z národní centrální úrovně a z unijních prostředků, především EU fondů a dalších finančních nástrojů**.

Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, Strategie je koncipována jako otevřená a proto nelze vyčíslit náklady vyplývající z realizace jednotlivých úkolů. Tam, kde jednotlivé úkoly předpokládají dopad do systému veřejného zdravotního pojištění, se bude jednat o změnu

struktury výdajů a nepředpokládá se nárůst celkových výdajů ze systému veřejného zdravotního pojištění.

Pro zachycení finančních toků na centrální úrovni, které směřují k romské integraci, je nezbytné zmínit povahu intervencí, které lze zjednodušeně rozdělit na:

- a) opatření obecné povahy, která jsou relevantní pro Romy (tzv. mainstreamová opatření);
- b) opatření, která jsou zacílená na Romy.

Zpráva o stavu romské menšiny sleduje finanční prostředky, které jsou zacíleny na romskou integraci převážně formou *dotací*. Přehled těchto finančních částek je uveden v tabulce níže. Tyto prostředky se pohybují řádově v částce kolem 60-80 mil. Kč ročně, **realizace Strategie předpokládá jejich zachování a u některých dotačních titulů mírné posílení (viz opatření v kapitole Emancipace - podpora rovnosti, začleňování a participace, Vzdělávání).**

Tabulka 18: Srovnání finančních prostředků (v Kč) vynaložených ze státního rozpočtu na podporu romské integrace v letech 2014 – 2022*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
MŠMT	18.714. 800	18.394. 787	21.195. 596	17.278. 180	19.061. 401	18.381. 521	15.674. 221	17.107. 710	15.086. 716
MK	18.915. 510	20.536. 512	20.540. 766	22.369. 919	32.522. 485	40.949. 101	43.176. 206	41.266. 024	43.814. 732
Úřad vlády ČR	28.178. 835	27.159. 341	27.424. 114	30.790. 620	29.448. 437	29.374. 858	29.869. 910	31.151. 115	31.550. 877
Celkem	65.809. 145	66.951. 840	69.310. 476	70.438. 719	81.032. 323	88.705. 480	88.720. 337	89.524. 849	90.452. 325

*V řádce týkající se MK jsou součástí uvedených částek rovněž výdaje na činnost Muzea romské kultury.

Zdroj: ÚV ČR. Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2022.

Finanční prostředky, které jsou vynakládány na podporu začleňování romské menšiny jako součást obecných politik podpory zaměstnanosti a boje proti nezaměstnanosti, podpory bydlení či prevence kriminality (tzv. mainstreamové opatření) jsou řádově mnohem vyšší. Jejich vyčíslení je však obtížné; není možné určit, kolik prostředků bylo použito právě pro příslušníky romské menšiny.

Strategie stanovuje několik možností financování jednotlivých opatření. První z nich předpokládá, že realizace jednotlivých kroků Strategie bude kryta v rámci běžné činnosti daného rezortu nebo již jsou na daná opatření alokovány finanční prostředky, a je proto označena jako „bez dodatečných nároků na financování“. Realizace dalších úkolů bude záviset na aktuálních možnostech státního rozpočtu České republiky a na rozhodnutí správců kapitol, jaké priority výdajů si stanoví v rámci svých resortů. Strategie předpokládá, že jednotliví správci rozpočtů promítnou požadavky na realizaci vyplývajících úkolů do návrhů svých rozpočtových kapitol, nebo budou výdaje kompenzovány realizací úsporných opatření s cílem dosažení rozpočtové neutrality v rámci dané rozpočtové kapitoly. Taková opatření mají označen zdroj financování jako „v rámci rozpočtu, příp. systematizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok“. Úřad vlády se aktivně zapojuje do vyjednávání finančního krytí jednotlivých opatření s Ministerstvem financí.

Romské začleňování je financováno také z fondů EU. V programovém období 2014–2020 se jednalo zejména o *Operační program Zaměstnanost*, *Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání* a *Integrovaný regionální operační program*.

Fondy EU jsou zásadním zdrojem financování opatření směřujících k rovnosti a začlenění rovněž v programovém období 2021-2027. Víceletý finanční rámec EU na období 2021 – 2030 podporuje začleňování Romů a boj proti diskriminaci, a to zejména prostřednictvím *Evropského sociálního fondu plus (ESF+)*, *Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR)* a *Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV)*.

Hlavním finančním nástrojem k posílení sociálního rozměru a inkluze v rámci EU bude Evropský sociální fond plus (ESF+), Nástupce Evropského sociálního fondu (ESF), který má podpořit zotavení ekonomiky po krizi způsobené pandemií Covid-19 a umožnit mimo jiné přechod k zelené ekonomice. Prioritními oblastmi čerpání jsou vzdělávání, odborná příprava a celoživotní učení, rovný přístup ke kvalitnímu zaměstnání, sociální inkluze, zdraví a boj proti chudobě.²⁷¹

Evropská komise vyzvala ve svém sdělení členské státy s významným podílem romské populace, aby plně využily navrhovaného specifického cíle ESF+ týkajícího se podpory sociálního a ekonomického začleňování marginalizovaných komunit, jako jsou Romové. Při programování tohoto cíle musí členské státy mimo jiné splnit všechny požadavky stanovené v příloze IV návrhu Komise týkajícího se nařízení o společných ustanoveních pro období 2021–2027 v souvislosti s tematickou základní podmínkou Vnitrostátní strategický rámec politiky inkluze Romů. Nově přitom bude požadováno splnění základních podmínek v průběhu celého období 2021–2027.

Článek 4 nařízení Evropského parlamentu a Rady o Evropském sociálním fondu plus (ESF+) určuje jako specifický cíl iv j) „bojovat proti diskriminaci marginalizovaných komunit, jako jsou Romové, a podporovat jejich sociálně-ekonomickou integraci.“²⁷² V současném programovém období je možné v rámci stávajících operačních programů toto čerpání podporovat a současně ve shodě s úkolovou částí Strategie realizovat vznik nástrojů ke sledování počtu účastníků projektů z řad Romů.

Podpora romského začleňování v rámci programového období 2021–2027 vychází zejména ze tří operačních programů: *Operační program Zaměstnanost plus*, *Operační program Jan Amos Komenský (oba financované z ESF+)* a *Integrovaný regionální operační program* (financovaný z EFRR). Konkrétní opatření, jejichž financování se předpokládá z fondů EU, jsou uvedena v Příloze č. 1: Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030 (Strategický cíl G: Kapacity). Podpora romského začleňování je dále financována také z FM EHP/Norska, konkrétně z programu „Lidská práva, začleňování Romů a domácí a genderově podmíněné násilí“, případně dalších zdrojů, jako je Technologická agentura České republiky nebo Agentura pro zdravotnický výzkum České republiky

10.5 Systém monitorování a evaluace realizace Strategie

Systém monitorování a evaluace navazuje na nastavený mechanismus monitoringu a evaluace Strategie romské integrace do roku 2020. Novým prvkem v rámci tohoto mechanismu je zřízení *Výboru pro naplňování strategie romské integrace*.

Základní monitorovací a evaluační cyklus je jednoroční s tím, že každý rok vláda projedná **Informaci o naplňování Strategie romské integrace 2021–2030** (dále jen „Informace o naplňování Strategie“). Zároveň je vládě v dvouletém intervalu předkládána Zpráva o stavu romské menšiny za příslušné roky. Kancelář RVZRM shromažďuje počátkem kalendářního roku podklady od všech resortů, krajů a dalších aktérů, včetně neziskových organizací a zástupců Romů o naplňování opatření Strategie v uplynulém roce. Následně jsou podklady projednány ve Výboru pro naplňování Strategie romské integrace. Výbor se skládá ze zástupců státní správy (gestorů jednotlivých opatření), včetně zástupců řídicích orgánů relevantních operačních programů, zástupců samosprávy, RVZRM a v neposlední řadě zástupců odborné občanské společnosti. Ve spolupráci s tímto Výborem zpracovává Kancelář RVZRM Informaci o naplňování Strategie, kterou projedná RVZRM. Dalším krokem je postoupení Informace o naplňování Strategie do standardního meziresortního připomínkového řízení a její předložení vládě.

²⁷¹ <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=62>.

²⁷² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0350_CS.html.

10.6 Systém řízení rizik a předpoklady realizace Strategie

Vzhledem k tomu, že Strategie zasahuje do širokého spektra sociálního života a vyžaduje pro svoji realizaci souhru mnoha vládních a nestátních aktérů, jsou i předpoklady její realizace velmi komplexní. Předpoklady realizace Strategie, respektive jejich naplnění či nenaplnění na straně jedné odpovídají rizikům realizace Strategie na straně druhé. Přitom ne vždy lze ve smyslu řízení rizik navrhnout vhodné opatření na úrovni Strategie samotné. Níže jsou přehledně shrnuty klíčové předpoklady a rizika realizace Strategie.

Tabulka 19: Předpoklady realizace Strategie a řízení rizik

	Předpoklady	Rizika	Řízení rizik/opatření
1.	Na vládní úrovni je silná politická vůle prosazovat strategii.	Absence politické vůle prosazovat strategii na centrální úrovni.	Dílčí opatření: Dobrá komunikační strategie při prosazování Strategie, systematické poukazování na výrazná politická rizika spjata s nečinností.
2.	Na regionální a místní úrovni, zejména v oblastech s koncentrací sociálně vyloučených lokalit, existuje politická vůle situaci řešit.	Absence politické vůle na regionální a místní úrovni prosazovat romskou integraci; preference pro „místní řešení“ problémů vytěsňováním sociálně slabých do jiných míst a regionů.	Kombinace podpory z centra, posílení struktur implementace Strategie.
3.	Dostatečné a účinné zahrnutí Romů do mainstreamových politik, včetně opatření financovaných z fondů EU.	Nedostatečné zahrnutí Romů do mainstreamových politik z důvodu upřednostnění jiných skupin, problémů s monitoringem, obav z dopadů inkluze apod.	Spolupráce Odboru lidských práv a ochrany menšin prostřednictvím Kanceláře RVZRM na vytváření a implementaci programů formou spolupráce s institucemi zajišťujícími uplatňování horizontálního principu nediskriminace
4.	Dostatečná alokace finančních prostředků.	Nedostatečná, neexplicitní alokace finančních prostředků.	Dílčí opatření: Dobrá komunikační strategie při prosazování opatření, systematické poukazování na výrazná politická rizika spjata s nedostatečnou alokací finančních prostředků, ovlivnění využití fondů EU (viz výše).
5.	Dostatečně silné implementační struktury.	Oslabování implementačních struktur v důsledku rozpočtových omezení, reorganizace apod.	Usilovat o maximální ukotvení a stabilitu struktur, včetně legislativních opatření.
6.	Dostatečně silný a koordinovaný mechanismus pro implementaci Strategie.	Duplicita a překryv mezi projekty a dále mezi projekty a dalšími aktivitami, které budou realizovány definovanými	Usilovat o efektivní řízení zdrojů a realizace opatření v úzké spolupráci s aktéry na místní úrovni, zejména pak s koordinátory pro romské záležitosti a lokálními konzultanty Odboru sociálního začleňování MMR

		aktéry na krajské a místní úrovni.	(Agentura) a nastavení takových pravidel pro schvalování projektů, která účinně zamezí duplicitám a překryvům ve financování začleňování na místní úrovni. Pro zajištění synergie jednotlivých aktérů, efektivní vynakládání finančních prostředků a především pozitivní dopady na sociálně vyloučené, je nezbytně nutné propojovat opatření s existujícími nástroji sociální politiky, jako např. sociální práce ve veřejné správě.
--	--	------------------------------------	--

11 Postup tvorby Strategie

11.1 Autoři Strategie a zúčastněné strany

Strategie byla připravena Oddělením kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny, resp. Oddělením národnostních menšin a romských záležitostí Odboru lidských práv a ochrany menšin Úřad vlády ČR. Do přípravy Strategie byl zahrnut široký okruh zainteresovaných stran, byla připravována transparentně a objektivně ve spolupráci s výbory a pracovními skupinami Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, s experty a dalšími zainteresovanými subjekty. Na vzniku Strategie také participovali zástupci romské občanské společnosti, romské a proromské nestátní neziskové organizace, krajští koordinátoři pro romské záležitosti a další.

11.2 Popis postupu tvorby Strategie

Strategie respektuje základní principy tvorby strategických dokumentů podle aktualizované *Metodiky přípravy veřejných strategií* (2018: 15-19) schválené vládou ČR 28. ledna 2018.²⁷³ V průběhu roku 2018 vypracovala Kancelář RVZRM dokument *Mechanismus a proces přípravy Strategie romské integrace 2021–2030*. Postupně došlo k identifikaci hlavních tematických oblastí Strategie v návaznosti na Strategii romské integrace do roku 2020, stěžejní národní dokumenty, dokumenty EU, dokumenty mezinárodních organizací a na základě konzultací s relevantními aktéry romské integrace, zejména členy RVZRM. Do Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 byla zahrnuta témata:

- emancipace - podpora rovnosti, začleňování a participace
- anticikanismus
- vzdělání
- bydlení
- zaměstnanost
- zdraví

Tvorba jednotlivých tematických částí probíhala ve spolupráci s pracovními skupinami, výbory a zástupci RVZRM. Tematické oblasti byly konzultovány rovněž s experty a odborníky na danou oblast z ústředních institucí (KVOP, Agentura pro sociální začleňování, MV, MPSV, MMR apod.). Zásadně byly do přípravy jednotlivých logických rámců zapojeny NNO, čímž byl celý proces tvorby Strategie maximálně participativní.

Návrh Strategie byl projednán standardním procesem v připomínkovém řízení, které bylo ukončeno 5. ledna 2021. Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030 byla schválena vládou 10. května 2021.

11.3 První aktualizace Strategie

První aktualizace Strategie probíhala podobně jako tvorba původního dokumentu. Na počátku roku 2024 se setkala vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny se zástupci NNO a představila návrh postupu revize Strategie, včetně jejího harmonogramu a stanovení odpovědnosti jednotlivých aktérů.

²⁷³ Na jednotlivé principy tvorby strategických dokumentů je odkazováno v závorce v textu níže, kde číslo odpovídá řazení principu dle *Metodiky přípravy veřejných strategií* (2015: 15-16).

Dále pokračovaly přípravy v Kanceláři RVZRM, kde došlo k vytvoření úvodní analýzy mapující vývoj v oblasti podpory rovnosti, začlenění a participace Romů a v oblastech majících na ni vliv od roku 2021 až po současnost a byly aktualizovány úkolové části jednotlivých kapitol.

Mezi květnem až červencem roku 2024 proběhlo šest kulatých stolů – jeden ke každé tematické oblasti Strategie. Před každým kulatým stolem byl účastníkům zaslán návrh aktualizace textové a úkolové části dané kapitoly s žádostí o jejich vstupy a připomínky.²⁷⁴ Před kulatým stolem byly zaslány připomínky a návrhy zpracovány a navržené upravené materiály byly opět zaslány účastníkům jako podklad na daný kulatý stůl. Po kulatých stolech, které probíhaly hybridní formou, byly zpracovány podněty a byl vytvořen finální návrh znění textové a úkolové části dané kapitoly. V některých případech pak byla vedena ještě dodatečná jednání, např. ke kapitole Zaměstnanost. V rámci zaslání finálního znění návrhu aktualizované kapitoly byl součástí rovněž tzv. follow-up, který byl zpracován jako dodatečný výstup z každého kulatého stolu a obsahuje úkoly, které je nutné řešit neodkladně, resp. ještě před nebo v průběhu schvalovacího procesu aktualizace Strategie. Úkoly z tzv. follow-up jsou řešeny v kooperaci s organizací RomanoNet, z.s.

Vzhledem k požadavku na zachování participativního přístupu byl ke každému kulatému stolu utvořen seznam pozvaných osob, který VŽDY zahrnoval gestory jednotlivých opatření, občanské členy RVZRM, krajské koordinátory, zástupce NNO, resp. organizace spadající pod zastřešující organizaci RomanoNet, z.s., členy Platformy pro participaci Romů²⁷⁵ a zástupce FRA. Ke každé kapitole byly zároveň zváni další relevantní aktéři, zejména pak experti z řad NNO.

Aktualizovaný dokument byl následně zaslán Výboru pro naplňování Strategie romské integrace a členům RVZRM. Do mezirezortního připomínkového řízení byl zaslán v říjnu 2024 a k jeho schválení vládou došlo v prosinci 2024.

²⁷⁴ V případě, že nebyla poskytnutá lhůta min. 10 dní, bylo následně umožněno zasílat dodatečné připomínky po kulatém stole.

²⁷⁵ Jedná se o pracovní orgán vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny.

12 Seznam použité literatury a zdroje

Agentura pro sociální začleňování, 2019. O nás. [cit. 2019-10-14] Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/o-nas/>.

Alliance against Antigypsyism, 2016. Antigypsyism - A Reference Paper [online]. [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <http://antigypsyism.eu/wp-content/uploads/2016/10/Antigypsyism-reference-paper-Layouted-version.pdf>.

Albert, Gwendolyn, 2024. The Ongoing Segregation of Roma Children in Education in the Czech Republic. New York: Open Society Foundations. Dostupné z: [https://www.justiceinitiative.org/uploads/f0fbbea5-1901-4a2b-8ad1-dc35d4c22588/25.01.24-Report-on-ongoing-segregation-in-the-Czech-Republic-\(002\).pdf](https://www.justiceinitiative.org/uploads/f0fbbea5-1901-4a2b-8ad1-dc35d4c22588/25.01.24-Report-on-ongoing-segregation-in-the-Czech-Republic-(002).pdf)

Ara Art, 2019. Hlasování v rámci oslav Mezinárodního dne Romů 2019.

Badáňová, Adéla, 2010. Obraz Romů v romském čtrnáctideníku Romano Hangos. Mediální studia 2010(1), str. 47-63.

Baršová, Andrea, 2002. Problémy bydlení etnických menšin a trendy k rezidenční segregaci v České republice. Romové ve městě. Praha: Socioklub, str. 5-29.

Bártlová, Sylva a kol., 2018. Zdravotní gramotnost u vybraných skupin obyvatelstva Jihočeského kraje. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2201-1.

Bartoš, Vojtěch, Bauer, Michal, Chytilová, Julie a Filip Matějka. Attention Discrimination. Theory and Field Experiments. Prague: Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education, Academy of Sciences of the Czech Republic, Economics Institute 2013, ISSN 1211-3298. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://www.cerge-ei.cz/pdf/wp/Wp499.pdf>.

Bartoš, Vojtěch, Bauer, Michal, Chytilová, Julie a Matějka Filip, 2013. Attention Discrimination: Theory and Field Experiments. CERGE-EI Working Papers wp499, str. 1-45. Prague: The Center for Economic Research and Graduate Education – Economics Institute. Dostupné z: <http://www.cerge-ei.cz/pdf/wp/Wp499.pdf>.

Bocan, Miroslav a kol., 2018. Výzkum předčasných odchodů ze vzdělávání a problematiky postupů žáků ze ZŠ na SŠ v Ústeckém kraji. Praha: Úřad vlády České republiky.

Bojadjieva, Aleksandra, 2015. Roma Inclusion Index 2015. Budapest: Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation. Dostupné z: <https://www.rcc.int/romaintegration2020/files/user/docs/Roma%20Inclusion%20Index%202015.pdf>.

Bojadjieva, Aleksandra, 2015. Roma Inclusion Index 2015. Budapešť: Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation.

Brázdová, Zuzana a kol., 1998. Jednotkové porce potravinových skupin jako nástroj hodnocení výživové spotřeby romských dětí. Hygiena, Praha: ČLS JEP, roč. 43, č. 4, str. 195-206. ISSN 1210-7840.

Center for Reproductive Rights and Center for Human and Civil Rights, 2003. Body and Soul. Forced Sterilization and Other Assaults on Roma Reproductive Freedom in Slovakia. ISBN 1-890671-28-2. Dostupné z: http://reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/bo_slov_part1.pdf.

Committee on the Elimination of Racial Discrimination, 2019. Concluding observations on the combined twelfth and thirteenth reports of Czechia (CERD/C/CZE/12-13). Dostupné z: https://www.opu.cz/wp-content/uploads/2019/09/CERD_C_CZE_CO_12-13_36934_E.pdf.

Conte et al., 2024. Unpacking Structural and Institutional Racism in 8 European Member States. Migration Policy Group. [online]. [cit. 2024-06-23]. Dostupné z: <https://www.migpolgroup.com/index.php/2022/11/09/mpg-receives-funding-for-a-new-project-tackling-structural-and-institutional-racism-in-8-eu-member-states/>

Crews, Gordon A., 2009. Education and Crime. In: Miller, Mitchel J., ed. 21st Century Criminology: A Reference Handbook. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications, str. 59-66.

CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. 2017. Naše společnost. In Hoření, Karina a kol. 2018. Co si myslíš o... Předsudky v české společnosti a jak s nimi účinně pracovat ve škole. ÚSTR, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., ISBN 978-80-87912-86-7 (ÚSTR), ISBN 978-80-7330-321-1 (SOÚ AV ČR).

CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., 2019a. Naše společnost. Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2019 [online]. [cit. 2019-06-23]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4905/f9/ov190415.pdf.

CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., 2019b. Naše společnost. Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2019 [online]. [cit. 2019-06-23]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4924/f9/ov190517.pdf.

CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., 2023. Tisková zpráva: Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben/květen 2023. [online]. [cit. 2024-06-23]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5669/f9/ov230707.pdf

ČERNÍKOVÁ, T., DÁREK, D., KLÍMA, T. 2019. Souhrnná zpráva o realizaci protidrogové politiky v krajích v roce 2017 [Summary report on the implementation of drug policy in the regions in 2017] KISŠOVÁ, L. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky.

Česká školní inspekce, 2015. Moderní metody výuky a ICT pohledem mezinárodních i národních datových zdrojů Sekundární analýza TIMSS 2015 [online]. Praha: Česká školní inspekce. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/getattachment/70da2be7-fb71-42ed-bc1c-49cc12071e05/TIMSS_2015.pdf.

Česká školní inspekce, 2018. Dopady povinného předškolního vzdělávání na organizační a personální zajištění a výchovně-vzdělávací činnost mateřských škol za období 1. pololetí školního roku 2017/2018 [online]. Praha: Česká školní inspekce. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/getattachment/494adcd7-2e4b-40a7-b564-383d964ce14d/TZ-Dopady-povinného-predskolniho-vzdelavani.pdf>.

Česká školní inspekce, 2018. Vliv složení třídy, metod uplatňovaných učitelem a využívání technologií na výsledky českých žáků. Sekundární analýza PISA. Praha: Česká školní inspekce. [cit. 2019-10-16]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/getattachment/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Sekundarni-analyza-Vliv-slozeni-tridy,-metod-uplat/PISA_2015.pdf.

Česká školní inspekce, 2019a. Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání. Praha: Česká školní inspekce. [cit. 2019-10-16]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Krit%3%a9ria/Kriteria-hodnoceni_2019-2020-popis-kriteria.pdf.

Česká školní inspekce, 2019b. Aktuální poznatky České školní inspekce ke vzdělávání dětí ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí [prezentace]. Praha, IKV, odborný panel: Sociální znevýhodnění a diagnostika, 12. 6. 2019. Praha: Česká školní inspekce.

Český statistický úřad, 1991. Pramenné dílo 1991 - obyvatelstvo v datech. Tab. 6. Obyvatelstvo podle národnosti, podle mateřského jazyka a podle pohlaví a Tab. 7. Obyvatelstvo podle národnosti a pohlaví, pětiletých věkových skupin a státní příslušnosti [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb/obyvatelstv>.

Český statistický úřad, 2003. SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ K 1.3. 2001- obyvatelstvo Česká republika [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11308/23212108/e-4104-02.pdf/ab2727ec-7d8d-4b13-8b8a-8f0429183032?version=1.0>.

Český statistický úřad, 2011. Tab. 614a Obyvatelstvo podle věku, národnosti a pohlaví [online]. [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=OBCR614A&z=T&f=TABULKA&katalog=30715&u=v1050__VUZEMI__97__19&v=v1051__null__null__null#w=.

Český statistický úřad, 2013. Demografická příručka, e-4032-13 [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2019-10-18] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2012-xwafiyp4ne#>

Český statistický úřad, 2014. Národnostní struktura obyvatel [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>.

Český statistický úřad, 2014. Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536250/17023214.pdf/7545a15a-8565-458b-b4e3-e8bf43255b12?version=1.1>.

Český statistický úřad, 2018a. Počty zvolených zastupitelstev a jejich členů, počty voličů a účast na volbách (zastupitelstva obcí a měst) [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/volby-do-zastupitelstev-obci-i-dil>.

Český statistický úřad, 2018b. Školy a školská zařízení – školní rok 2017/2018 [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>.

Český statistický úřad, 2018c. Příjmy a životní podmínky domácností - 2018. Stručný komentář [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-kf03f95ff5>.

Český statistický úřad, 2019a. Školy a školská zařízení – školní rok 2018/2019 [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-20182019>.

Český statistický úřad, 2019b. Zaměstnanost, nezaměstnanost [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace.

Český statistický úřad, 2022. [online]. Národnostní struktura obyvatel. [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: <https://scitani.gov.cz/narodnost#skupina-254684>.

Danosová, Marinella, Machálková, Lenka, Mazalová, Lenka, Bubeníková, Štěpánka a Pastucha, Dalibor, 2015. Vnímání zdraví u Romského etnika. Olomouc: Medicína pro praxi, 12 (5), 256-259.

Davidová, Eva a kol., 2010. Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice. Praha: Triton.

Doporučení Rady ze dne 9. prosince 2013 o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech (2013/C 378/01). [cit. 22. 3. 2020]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224\(01\)&from=cs](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224(01)&from=cs).

Edwards, F., Hedwig, L., Esposito, M., 2019. Risk of being killed by police use of force in the United States by age, race–ethnicity, and sex. *Proc. Natl Acad. Sci. USA* **116**, 16793-16798. Dostupné z: <https://www.pnas.org/content/116/34/16793>.

European union, 2023. Discrimination in the European Union. [online]. [cit. 2024-05-25]. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972>

European Commission against Racism and Intolerance, 2011. On Combating Anti-gypsyism and Discrimination against Roma. ECRI General Policy Recommendation No. 13. Strasbourg: Council of Europe [online]. [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-13-on-combating-anti-gypsyism-an/16808b5aee>.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2012. NEETS Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe. Luxembourg, Publication Office. [cit. 2019-07-04]. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1254en.pdf.

European Network against Racism, 2019. Racist crime& institutional racism IN europe ENAR Shadow Report 2014-2018. Dostupné z: https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/shadowreport2018_final.pdf.

European Roma Rights Center, 2016. Coercive and Cruel: Sterilization and its consequences for Romani Women in the Czech Republic 1966 – 2016. Budapest. Dostupné z: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/coercive-and-cruel-28-november-2016.pdf.

European Union Agency for Fundamental Rights, 2016. Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Roma – Selected findings. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurostat, 2016. Population by educational attainment level, sex and age (%) - main indicators. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

Eurostat, 2019. Early leavers from education and training by sex and labour status. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_ifse_14&lang=en.

Evropská komise, 2015. Special Eurobarometer 437: Discrimination in the EU in 2015: country factsheets [online]. [cit. 2019-06-25].

Evropská komise, 2018. Sdělení komise Evropskému parlamentu a Radě. Zpráva o hodnocení rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020. Brusel: Evropská komise.

Evropská komise, 2018. Zpráva o hodnocení rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020. Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě, COM(2018) 785 final, 4. 12. 2018, Brusel.

Evropská komise, 2019a. Zpráva o České republice 2019 [online]. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-czech-republic_en.pdf.

Evropská komise, 2019b. Zvláštní Eurobarometr 493: Diskriminace v Evropské unii - Česko. [online]. [cit. 2019-11-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2251>.

Evropská komise, 2021. Doporučení Rady z 12. března 2021 o rovnosti, začlenění a účasti Romů 2021/C 93/01 [online]. [cit. 2021-07-04]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32021H0319%2801%29>. Evropský parlament, 2013. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. září 2013 o evropských jazycích, jimž hrozí zánik, a o jazykové rozmanitosti v Evropské unii (2013/2007(INI)). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013IP0350&from=EN>.

Evropský parlament, 2017. Aspekty týkající se základních práv v integraci Romů v EU: boj proti nesnášenlivosti vůči Romům. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října o aspektech týkajících se základních práv v integraci Romů v EU: boj proti anticiganismu (2017/2038(INI)), (2018/C 346/23).

Evropský parlament, 2017. Aspekty týkající se základních práv v integraci Romů v EU: boj proti nesnášenlivosti vůči Romům. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října o aspektech týkajících se základních práv v integraci Romů v EU: boj proti anticiganismu (2017/2038(INI)), (2018/C 346/23).

Evropský parlament, 2018a. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 7. února 2018 o ochraně a nepřipustnosti diskriminace menšin v členských státech EU (2017/2937(RSP)). Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0032_CS.html.

Evropský parlament, 2018b. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. listopadu 2018 o minimálních standardech pro menšiny v EU (2018/2036(INI)). Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0447_CS.pdf.

Federal Chancellery Republic of Austria, 2019. Conference on anti-Gypsyism. How to address anti-Gypsyism in post-2020 EU Roma Framework. Expert recommendations. Vienna: Federal Chancellery Republic of Austria.

FOCUS Marketing & Social Research, 2016. Mediální gramotnost ohrožených skupin: senioři, etnické a národnostní menšiny a vybrané aspekty mediální gramotnosti. Závěrečná zpráva ze sociologického průzkumu pro Radu pro rozhlasové a televizní vysílání říjen 2016 [online]. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. [cit. 2019-08-28]. Dostupné z: https://www.rrtv.cz/cz/files/monitoring/2016-medialni_gramotnost_FINAL.pdf.

Foldynová, Ivana, Juráš, Jan a kol., 2016: Výzkum vnitrostátní migrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených obyvatel ČR. Ostrava: PROCES – Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s. r. o.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2018. A persisting concern. Anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-08-21]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/roma-inclusion>.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2018a. A persisting concern. Anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/roma-inclusion>.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2018b. Druhé šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii. Romové – vybrané výsledky. [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-12-06]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_cs.pdf.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2018b. Transition from education to employment of young Roma in nine EU Member States [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-08-21]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/roma-education-to-employment>.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2018b. Transition from education to employment of young.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2019. Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Roma women in nine EU Member States [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-08-21]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2019/eumidis-ii-roma-women>.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2016. Second European Union Minorities and Discrimination Survey Roma – Selected findings [online].

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2019. Second European Union Minorities and Discrimination Survey Roma – Roma women in nine EU Member States [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-11-13]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-minorities-survey-roma-women_en.pdf.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2023. Fundamental Rights Report 2023 [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-fundamental-rights-report-2023_en_1.pdf.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2022. Roma survey 2021 [online].

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2023. Roma in ten European countries – main results [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf.

Gabal Analysis & Consulting, 2015. Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha: GAC. https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_gac.pdf.

GAC spol. s r. o., 2015b. Mapa sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha: GAC spol. s r. o. [cit. 2019-10-15] Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index.html>.

GAC spol. s r. o., 2006. Analýza sociálně vyloučených lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: GAC spol. s r. o.

GAC spol. s r. o., 2015a. Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha: GAC spol. s r. o.

GAC spol. s.r.o., 2007. Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže. Praha: GAC spol. s.r.o.

GAC spol. s.r.o., 2015. Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha: GAC spol. s.r.o.

Grygar, Jakub a Tereza Stöckelová, 2006. Příčiny a souvislosti stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č.p. 1336 v říjnu 2006. Zpráva z šetření. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií.

Henderson, Paul, Thomas, P., Seeböhm P., Munn-Giddings P., Yasmeen S., 2007. Community Development and Community Care: reflections on practice and policy. The Journal of Community Work and Development, Issue 9, pp. 35-47.

Hnilicová, Helena, 2015. Implementation of the National Roma Integration Strategy and Other National Commitments in the Field of Health, Czech Republic: A multi-stakeholder perspective report on 2005-2014 developments. Brusel: IOM MHD RO Brussels.

Hůle, Daniel a kol., 2015. Zavedení povinného posledního roku předškolního vzdělávání před zahájením školní docházky. Studie proveditelnosti. Plzeň: Společnost Tady a teď, o.p.s., Demografické informační centrum, o.s.

Hušek, Petr a Kateřina Tvrďá, 2016. The Collective Singularity of Anti-racist Actors. A Case Study of the Roma Minority in the Czech Republic. Ethnic and Racial Studies, Vol. XXXIX, No 1, str. 49-67.

Chomynová, Pavla, Kozák, Jan, & Mravčík, Viktor, 2020. Substance use in Roma population in contact with social workers in the Czech Republic: A cross-sectional questionnaire survey, Journal of Ethnicity in Substance Abuse, DOI: 10.1080/15332640.2020.1717399.

In Iustitia, o.p.s., 2019a. Násilí z nenávisti [online]. Praha: In IUSTITIA, o.p.s. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.in-ius.cz/nasili-z-nenavisti/>.

In Iustitia, o.p.s., 2019b. Zpráva o předsudečném násilí v České republice v roce 2017 [online]. Praha: In IUSTITIA, o.p.s. [cit. 2019-07-11]. Dostupné z: <https://www.in-ius.cz/dwn/zpravy-o-nzn/zpn2017final-cze-web.pdf>.

In IUSTITIA, o.p.s. 2023. Průběžná zpráva o předsudečném násilí 1. 7.–30. 9. 2023. [online]. Praha: In IUSTITIA, o.p.s. [cit. 2024-08-11]. Dostupné z: https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2024/01/iii-kvartalni-zprava_1.7.-30.9.2023.pdf.

In Iustitia, o.p.s., 2024. Kvartální zprávy o předsudečném násilí v České republice (2021–2023)[online]. Praha: In IUSTITIA, o.p.s. [cit. 2024-07-11]. Dostupné z: <https://in-ius.cz/zpravy-o-predsudecnem-nasili/>.

Janák, Jan, 1969. Rakouský protitulácký zákon z roku 1873 jako pokus o řešení společenských důsledků průmyslové revoluce. 18(16) *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada historická* 86.

Jurová, Anna, 2008. Rómska menšina na Slovensku v dokumentoch (1945 –1975), *Záverečná správa z grantovej úlohy Rómska menšina na Slovensku v dokumentoch /1945-1975/, č.2/6194/2*. Spoločenskovedný ústav SAV Košice.

Kafková, Jiřina, Sokačová, Linda a Edit Szénássy, 2012. Analýza migračních trendů na Šluknovsku (Varnsdorf, Rumburk, Jiříkov, Krásná Lípa a Šluknov). Praha: Agentura pro sociální začleňování.

Kajanová, Alena & Hajduchová, Hana, 2014. Romská minorita a návykové látky v České republice a na Slovensku. *Adiktologie*, 14 (2), 168-172. http://199757.w57.wedos.ws/wp-content/uploads/2018/09/2014_02_Kajanova_Romska-minorita.pdf.

Kaleja, Martin, 2011. Romové a škola versus rodiče a žáci. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7368-943-8.

Kaleja, Martin, 2014. Determinanty edukace sociálně vyloučených žáků základních škol z pohledu speciální pedagogiky. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7464-544-0.

Kaleja, Martin, 2015. (Ne)připravený pedagog a žák z prostředí sociální exkluze. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Centrum empirických výzkumů. ISBN 978-80-7510-191-4. Dostupné z <https://www.slu.cz/fvp/cz/file/cul/4db83279-c43e-48d2-b2aa-4441326da77d>.

Kalibová, Klára, 2011. Násilí z nenávisti a média. In Kalibová, Klára ed. 2011. Násilí z nenávisti, rasismus a média. Jak nepsat černobíle o barevném světě [online]. Praha: In IUSTITIA, o.p.s., [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.in-ius.cz/dwn/nzn-rasis-media/in-iustitia-publikace-media.pdf>.

Kalová a kol., 2012. Druhá směna: Jak využívat historii Romů ve výuce na 2. stupni ZŠ. Praha: Romea, o.s.

Kancelář veřejného ochránce práv, 2005. Final Statement of the Public Defender of Rights in the Matter of Sterilisations Performed in Contravention of the Law and Proposed Remedial Measures. Brno. [cit. 2019-11-29]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ENGLISH/Sterilisation.pdf.

Kancelář veřejného ochránce práv, 2018. Doporučení veřejné ochránkyně práv ke společnému vzdělávání romských a neromských dětí. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv.

Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. Doporučení veřejné ochránkyně práv k povinnému předškolnímu vzdělávání. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv.

Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Diskriminace. Brno. [cit. 2019-11-13]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/sborniky_stanoviska/Sbornik_Diskriminace.pdf.

Kašparová, Irena, Ripka, Štěpán a Kateřina Janků, ed., 2008. Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v České republice. Moravské lokality [online]. Praha: Úřad vlády, Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity. [cit. 2019-10-18]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/Monitoring-romskych-lokalit_Morava.pdf.

Klíčová, Kateřina, 2006. Sčítání lidu: romští Češi, nebo čeští Romové. In Marada, Radim (ed.). Etnická různost a občanská jednota. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-7325-111-6.

Klíčová, Kateřina, 2006. Sčítání lidu: romští Češi, nebo čeští Romové. In Marada, Radim (ed.). Etnická různost a občanská jednota. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-7325-111-6.

Kolaříková, Marta, 2015. Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze. Opava: Slezská univerzita v Opavě. ISBN 978-80-7510-161-7. Dostupné z https://www.slu.cz/fvp/cz/centrum-empirickych-vyzkumu/nase-publikace/kolarikova-predskolak_final.pdf.

Kreativní Česko, 2016. Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR [online]. Kreativní Česko. [cit. 2019-08-05]. Dostupné z: <https://www.kreativnicesko.cz/clanky/tv-a-rozhlas>.

Kubaník, Pavel, 2010. Situace romštiny v České republice. The situation of Romani in the Czech Republic. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

Kubaník, Pavel, Červenka, Jan, Sadílková, Helena, 2010. Romština v České republice – předávání jazyka a jazyková směna. In: Romano džaniben 2/2010, str. 11–40.

Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-08-21]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_cs.pdf.

Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-08-21]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_cs.pdf.

Luxembourg: Publications Office of the European Union. [cit. 2019-08-21]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/roma-education-to-employment>.

Marková, Blanka, 2018. Studie proveditelnosti TUKE TV.

Michalík, Jan a kol., 2018. Postoje pedagogických pracovníků k vybraným aspektům společného vzdělávání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5343-9.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Koncepce sociálního bydlení 2015–2025. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2018. Metodika přípravy veřejných strategií. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/70d00bf5-cec5-4ddd-9309-a3f54c216ea8/Metodika-pripravy-verejnych-strategii-plnaverze_1.pdf.aspx?ext=.pdf.

Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019b. Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj.

Ministerstvo pro místní rozvoj, 2021. Souhrn zjištění šetření SVL-SILC – OSZ – 2021. [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor pro sociální začleňování (Agentura) [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/svl-silc/>.

Ministerstvo pro místní rozvoj, 2022. Životní podmínky obyvatel SVL: Materiální a sociální deprivace – OSZ – 2021. [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor pro sociální začleňování (Agentura) [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/zivotni-podminky-obyvatel-svl-materialni-a-socialni-deprivace-osz-2021/>.

Ministerstvo pro místní rozvoj, 2023. Tematicko-průřezový výzkum Romové a neromové v SVL – OSZ – 2023. [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, Odbor pro sociální začleňování (Agentura) [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-prurezovy-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>.

Ministerstvo pro místní rozvoj, 2024. Politika územního rozvoje České republiky. [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj [cit. 2024-10-05]. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/koncepce-a-strategie/politika-uzemniho-rozvoje-ceske-republiky/uplne-zneni-politiky-uzemniho-rozvoje-ceske-republ>

Ministerstvo spravedlnosti. 2023. D. H. a ostatní proti České republice Akční plán výkonu rozsudku 21. prosince 2023. [online]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/3594730/P%C5%99%C3%ADloha+%C4%8D.+1_D.H.+a+ostatn%C3%AD_Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n_2023-12-21.pdf/7600f5b5-8a39-4371-886e-eb5b10ae6f08

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016. Zpráva ze zjišťování kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků v základních školách ve školním roce 2016/2017. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017a. Hodnocení naplňování Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017b. Zpráva ze zjišťování kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků v základních školách ve školním roce 2017/2018. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017c. Analýza prvního roku implementace společného vzdělávání I. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018a. Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání [online]. [cit. 2019-08-21]. Dostupné z: <https://opvv.msmt.cz/download/file3375.pdf>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018b. Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2019-2020. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018c. Zpráva ze zjišťování kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků v základních školách ve školním roce 2018/2019. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019a. Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele. C1.17.1 Základní vzdělávání – žáci/dívky, kteří ukončili povinnou školní docházku v ZŠ ve školním roce 2017/18 – podle ročníků a území. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019b. Analýza implementace inkluzivního vzdělávání [prezentace]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023. Výzkumná zpráva: Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se dle RVP ZV UV ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona a návrh souboru opatření pro oblast vzdělávání a další relevantní oblasti. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/04/Final_Vyzkumna_zprava_%C2%A7_16_9_MSMT_PAQ_STEM.pdf. Ministerstvo vnitra České republiky, 2016. Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2015 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>.

Ministerstvo vnitra České republiky, 2017. Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2016 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>.

Ministerstvo vnitra České republiky, 2018. Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2017 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>.

Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>.

Ministerstvo vnitra České republiky, 2024. Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2023 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. [cit. 2024-07-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vyrocní-zprava-o-extremismu-za-rok-2023-tradicni-extremisticke-strany-jsou-v-utlumu-scene-dominuje-antisystemove-hnutí.aspx>.

Monitorovací zpráva občanské společnosti o implementaci národní strategie romské integrace v České republice. Brusel: Evropská komise, 2018. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z <https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/basicpage/3034/rcm-civil-society-monitoring-report-1-czech-republic-2017-eprint-fin-cz-2.pdf>.

Moree, Dana, 2019. Cesty romských žáků ke vzdělávání: Dopady inkluzivní reformy. Praha: Nadace OSF. ISBN: 978-80-87725-52-8.

Morvayová, Petra, 2008. Děti trvale žijící v prostředí sociálně vyloučené lokality. Determinanty vzdělávání v sociokulturním kontextu. AntropoWebzin. 2008(1), 27-55.

Baltag, Tereza, Mosaad Pěničková, Daniela, Janovská, Kateřina, Hruběš, Jan. 2017. Manuál o zdraví a zdravotní péči v sociálně vyloučených lokalitách.

Mravčík, Viktor, Chomynová, Pavla, Grohmannová, Kateřina, Janíková, Barbara, Černíková, Tereza, Rous, Zdeněk, Tion Leštinová, Zuzana, Kiššová, Lucia, Nechanská, Blanka, Cibulka, Jan, Fidesová, Hana, & Vopravil, Jiří, 2019. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018, Praha, Úřad vlády České republiky. <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-o-stavu-ve-vecích-drog-v-ceske-republice-v-roce-2018/>.

Mravčík, Viktor, Chomynová, Pavla, Grohmannová, Kateřina, Janíková, Barbara, Černíková, Tereza, Rous, Zdeněk, Tion Leštinová, Zuzana, Kiššová, Lucia, Nechanská, Blanka, Vlach, Tomáš, Fidesová, Hana, & Vopravil, Jiří, 2018. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017, Praha, Úřad vlády České republiky. <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-o-stavu-ve-vecích-drog-v-ceske-republice-v-roce-2017/>.

Mravčík, Viktor, Chomynová, Pavla, Grohmannová, Kateřina, Janíková, Barbara, Tion Leštinová, Zuzana, Rous, Zdeněk, Kiššová, Lucia, Kozák, Jan, Nechanská, Blanka, Vlach, Tomáš, Černíková,

Tereza, Fidesová, Hana, & Vopravil, Jiří, 2017. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2016, Praha, Úřad vlády České republiky. <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-o-stavu-ve-vecich-drog-v-ceske-republice-v-roce-2016/>.

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2017. Výroční zpráva Národního ústavu pro vzdělávání, školského poradenského zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků 2017 [online]. Praha: NÚV. [cit. 2019-07-04]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/nuv/VZ/V2017.pdf>.

Navrátil, Pavel, Šimíková, Ivana, 2002. Hodnocení projektů zaměřených na snižování rizika sociálního vyloučení romské populace. VÚPSV Praha.

Nečas, Ctibor, 2002. Romové v České republice včera a dnes. Páté vydání, Univerzita Palackého, Olomouc.

Nejvyšší kontrolní úřad, 2019. Výroční zpráva 2019 [online]. [cit. 2020-11-12]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/assets/publikace-a-dokumenty/vyrocnizprava/vyrocnizprava-nku-2018.pdf>.

Nehudková, Eva, 2018. Diskriminace v přístupu k tržnímu bydlení z důvodu etnického původu. Právní rozhledy 10/2018, str. 354-368.

Nesvadbová Libuše, Šandera Jiří a Haberlová Věra, 2009. Romská populace a zdraví Česká republika – Národní zpráva 2009 [online]. Madrid: FSG. [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Sastipen.pdf>.

OECD, 2024. OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market. [online]. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. cit. 2024-06-21]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2023_08785bba-en Okresní soud v Ostravě, 2017. Rozsudek ve věci Z.Ž. a J.V. vs. Základní škola v Ostrava – Muglinov, Pěší 1/66. j.č.: 26 C 42/2016 [online]. Ostrava: Okresní soud v Ostravě. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/5202-2014-BN-rozsudek_OS_Ostrava.pdf.

Ort J., Berkýová R. a P. Vrabec: Situace Romů v České republice v kontextu ruské invaze na Ukrajině. Fotografie Petra zewlakka Vrabce. [online]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/e649e0919f41213fa71c6257364239eb.pdf>

Otevřená společnost, 2018. Vládnutí a rámec veřejných politik integrace Romů. In Koalice českých nevládních organizací, 2019. Monitorovací zpráva občanské společnosti o implementaci národní strategie romské integrace v České republice. Se zaměřením na strukturální a horizontální podmínky úspěšné implementace strategie [online]. Brusel: Evropská komise, Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.slovo21.cz/images/dokumenty/publikace/rcm-civil-society-monitoring-report-1-czech-republic-2017-eprint-cz.pdf>.

Otevřená společnost, o.p.s., 2017. Mapa exekucí [online]. Praha: Otevřená společnost, o.p.s., Ekumenická akademie z.s. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z <http://mapaexekuci.cz/mapa/index.html>.

Platforma pro sociální bydlení, LUMOS, 2019. Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018 [online]. Dostupné z: <https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2019/04/Zpr%C3%A1va-o-vylou%C4%8Den%C3%AD-z-bydlen%C3%AD-za-rok-2018.pdf>.

Polansky, Paul, 2014. Tábor smrti Lety: Vyšetřování začíná 1992-1995. Praha: Antifašistická akce, Československá anarchistická federace a Institut kritických studií. ISBN 978-80-260-7200-3.

Rabušic, Ladislav, a Manea B-E. Chromková, 2018. Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017 [online]. Pramenná publikace European Values Study. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/1002/3113/769-1/#preview>.

Rabušic, Ladislav, a Manea B-E. Chromková, 2018. Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017 [online]. Pramenná publikace European Values Study. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/1002/3113/769-1/#preview>.

Rada EU, 2016. Accelerating the Process of Roma Integration - Council Conclusions (8 December 2016) 15406/16 [online]. Brusel: General Secretariat of the Council. [cit. 2019-06-13]. Dostupné online: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15406-2016-INIT/en/pdf>.

Rada Evropy, 2018. EVROPSKÁ CHARTA REGIONÁLNÍCH A MENŠINOVÝCH JAZYKŮ: zpráva výboru odborníků předkládaná výboru ministrů Rady Evropy podle článku 16 charty čtvrtá zpráva ČESKÁ REPUBLIKA. MIN-LANG (2018) 25 [online]. [cit. 2019-08-05].

Rada Evropy, 2019. Recommendation CM/RecChL(2019)3 of the Committee of Ministers to member States on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by the Czech Republic [online]. [cit. 2019-08-05].

Rada Evropy. Evropský soud pro lidská práva. Velký senát, 2007. D.H. a ostatní vs. Česká republika. Stížnost č. 57325/00. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva.

Rambousková, Jolana a kol. Stravovací zvyklosti romských těhotných žen. Hygiena 48, 2003 (4): 187-193.

RILSA, 2022. Výsledky výběrového šetření romské populace – vyhodnocení indikátorů. [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf.

RILSA, 2023. Romské ženy a jejich ekonomická aktivita, související faktory. [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_540.pdf.

RILSA, 2023. Metodika sběru dat o socioekonomické situaci romské populace v České republice. [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. [cit. 2024-07-03]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_558.pdf.

RILSA, 2024. Zpráva o socioekonomické situaci romské populace v České republice 2023/2024 Výsledky výběrového šetření. [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. [cit. 2024-08-03]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_555.pdf.

Romea, 2018. Výsledky komunálních a senátních voleb: Zvoleno 13 romských zastupitelů. Petr Jano a Per Kováč neuspěli v boji o Senát [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/volby-skoncily-prubezne-vysledky-v-obcich-kde-kandidovalo-vice-romu>.

Romea, 2019. Anticiganismus. In Koalice českých nevládní organizací, 2019. Monitorovací zpráva občanské společnosti o implementaci národní strategie romské integrace v České republice. Se zaměřením na strukturální a horizontální podmínky úspěšné implementace strategie [online]. Brusel: Evropská komise, Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.slovo21.cz/images/dokumenty/publikace/rcm-civil-society-monitoring-report-1-czech-republic-2017-eprint-cz.pdf>.

Růžička, Michal, 2011. Časoprostorové a infrastrukturní aspekty procesu sociální exkluze. Sociologický časopis / Czech Sociological Review. roč. 42, č. 2, str. 273-295.

Sedláková, Renáta, 2003. Sdělení o romském etniku v televizním zpravodajství. Sociální studia 10, str. 93-113.

Schweppe, Jennifer., Amanda Haynes a Mark A. Walters, 2018. Lifecycle of a Hate Crime – Comparative Report. Dublin: ICCL.

Slačálek, Ondřej, 2018. Upírané dějiny Romů. Rozhovor s Kateřinou Čapkovou, Helenou Sadílkovou a Pavlem Balounem. In: Novinky.cz [online]. 11.4.2018 [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/upirane-dejiny-romu-rozhovor-s-katerinou-capkovou-helenou-sadilkovou-a-pavlem-balounem-10948>.

Slovo 21, 2018. Dopady hlavního proudu vzdělávání na Romy. In Koalice českých nevládní organizací, 2019. Monitorovací zpráva občanské společnosti o implementaci národní strategie romské integrace v České republice. Se zaměřením na strukturální a horizontální podmínky úspěšné implementace strategie [online]. Brusel: Evropská komise, Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <http://www.slovo21.cz/images/dokumenty/publikace/rcm-civil-society-monitoring-report-1-czech-republic-2017-eprint-cz.pdf>.

Spurný, Matěj, 2017. Pokus o převýchovu: Romové v objetí stalinské péče o člověka v 50. letech. In: 11(3) Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/publikace/pamet-a-dejiny-32017/>.

Státní fond rozvoje bydlení, 2019. <http://www.sfrb.cz/vystavba-pro-obce-dotace/>.

STEM. 2023. Většině Čechů by nevadilo mít za souseda Vietnamce, život vedle ostatních národností z východu si však představit neumí. [online]. [cit. 2024-06-18]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/vetsine-cechu-by-nevadilo-mit-za-souseda-vietnamce-zivot-vedle-ostatnich-narodnosti-z-vychodu-si-vsak-predstavit-neumi/>.

Světová banka, 2008. Česká republika. Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů. Washington, D.C.: World Bank. ISBN 978-80-87041-52-9.

Svoboda, Zdeněk a Petra Morvayová, 2010. Schola excludus. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7414-221-5.

Ševčíková, Veronika, 2012. Romové – kultura – současnost (kontext Česká republika). In Martin Kaleja a kol., 2012. Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7464-175-6.

Šotola, Jaroslav, 2016. „Integrovaní Romové“: kritická reflexe pojmu. In Bulletin muzea romské kultury 25/2016, str. 32-49.

Tesař, Jan, 2016: Česká cikánská rapsodie I.-III. Praha: Triáda. ISBN 978-80-87256-84-8.

Toušek, Ladislav, 2009. Raxen National Focal Point Thematic Study. Housing Conditions of Roma and Travellers in the Czech Republic [online]. B.m.: People in Need; European Union Agency for Fundamental Rights. [cit. 2019-10-18]. Dostupné z: https://www.academia.edu/1790258/Thematic_Study_Housing_Conditions_of_Roma_and_Travellers.

Toušek, Ladislav, Brož, Miroslav a Petra Kintlová, 2007. Kdo drží Černého Petra. Sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem [online]. Praha: Člověk v tísni – společnost při České televizi. [cit. 2019-10-18]. Dostupné z: <http://tadyated.org/wp-content/uploads/2015/01/cp.pdf>.

Toušek, Ladislav a kol., 2018. Labyrintem zločinu a chudoby. Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučené lokalitě. Brno: Nakladatelství Doplněk.

Toušek, Ladislav a kol., 2019. Analýza možností a širších souvislostí prevence kriminality v SVL. Konceptní příloha Metodiky prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta filozofická, Katedra antropologie.

Uhrek, Zdeněk, 2012. Romové mají stejnou pluralitu identit jako kdokoli jiný. U velké části z nich však sledujeme tendenci k jejich redukci [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/publicistika/analyzy/romove-maji-stejnou-pluralitu-identit-jako-kdokoli-jiny-u-velke-casti-z-nich-vsak-sledujeme-tendenci-k-jejich-redukci>.

Úřad práce, 2019. Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa k 30. září 2019 [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/mesicni>.

Úřad pro demokratické instituce (ODIHR), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Kontaktní místo pro záležitosti Romů a Sintů (CPRSI), 2016. Souhrnná zpráva z konference. Nedobrovolná a nucená sterilizace romských žen. Spravedlnost a odškodnění obětem v České republice. Varšava. [cit. 2019-11-29]. Dostupné z: <https://www.osce.org/cs/odihr/288621?download=true>.

Úřad vlády České republiky, 2006. Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025. Praha: Úřad vlády České republiky.

Úřad vlády České republiky, 2015. Strategie romské integrace do roku 2020. Praha: Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny.

Úřad vlády České republiky, 2017. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/>.

Úřad vlády České republiky, 2018. Doporučení Národní romské platformy III pro implementaci Strategie romské integrace do roku 2020. Praha: Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Doporuzeni-Narodni-romske-platformy-III-pro-implementaci-Strategie-romske-integrace-do-roku-2020.pdf>.

Úřad vlády České republiky, 2018. Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2017. Praha: Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny.

Úřad vlády České republiky, 2019a. Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2018. Praha: Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/Zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-Ceske-republice-za-rok-2018.pdf>.

Úřad vlády České republiky, 2019b. Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2018. Praha: Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny.pdf>.

Úřad vlády České republiky, 2020. Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2019. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor lidských práv a ochrany menšin, Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2019.pdf>.

Úřad vlády České republiky, 2024. Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2022. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor lidských práv a ochrany menšin, Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. [cit. 2024-04-12].

12]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/03_Zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2022.pdf.

Úřad vlády České republiky. 2024. Zpráva o vyhodnocení dotačních programů financovaných z rozpočtu Úřadu vlády ČR za rok 2023. [cit. 2024-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/dotace/Zprava-o-vyhodnoceni-dotacnich-programu-financovanych-z-rozpoctu-Uradu-vlady-CR-za-rok-2023.pdf>.

Ústavní soud České republiky, 2015. Nález Ústavního soudu ve věci stížnosti J.S. proti rozsudku Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Praze [online]. III. ÚS 1136/13, Brno: Ústavní soud. [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezyl/III._US_1136_13_a_n.pdf.

Ústavní soud České republiky, 2019. Nález Ústavního soudu o ústavní stížnosti stěžovatele R. B proti usnesení Okresního soudu v Kladně III. ÚS 3439/17 [online]. Brno: Ústavní soud [cit. 2019-07-04]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/aktualne/zvlastni-povaha-a-promennost-tzv-trestnych-cinu-z-nenavisti-uklada-soudum-povinnost-poso/>.

Vacek, Jaroslav a kol., 2010. Užívání těkavých látek dětmi z etnických minorit: výsledky pilotní studie. Adiktologie (10)4, 00-00.

Van Dijk, Teun, A., 1987. Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk. Newbury Park: SAGE Publications.

Van Dijk, Teun, A., 2000. New(s) racism. A discourse analytical approach. In Cottle, Simon (ed.). Ethnic Minorities and the Media. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Veřejná ochránkyně práv, 2019. Stanovisko (diskriminace) [online]. Sp. zn. 94/2018/DIS [cit. 2019-10-18]. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6926>

Walach V. Záleží na romských životech? Ukrajinští uprchlíci a naše rasová smlouva. [online]. Dostupné z: <https://upol.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/26/2022/11/WALACH-Zalezi-na-romskych-zivotech.pdf>

Ytterdahl, T & Fugelli, P., 2000. Health and quality of life among long-term unemployed]. Tidsskrift for den Norske lægeforening : tidsskrift for praktisk medicin, ny række. 120. 1308-11. Dostupné z: <https://europepmc.org/article/med/10868092>.

Relevantní zákony a legislativní akty EU

Listina základních práv Evropské unie. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>.

SMĚRNICE RADY 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. In: Úřední věstník Evropské unie, L 180/22, 19.7.2000, str. 23-27. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0043&from=CS>.

Smlouva o Evropské unii. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF.

Smlouva o fungování Evropské unie. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>.

https://www.vlada.cz:8443/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/Preklad_CJ_MINLANG_2018_25-4th-Eval-Rpt-Czech-Rep_FINAL.pdf.

III. - **Příloha** Předpokládá se, že opatření navázaná na OPZ+ budou realizována v případě zajištění dostatečné alokace a v případě jejich věcného souladu s konečnou podobou příslušných částí programu. Podmínkou pro finanční podporu realizace navrhovaných projektů a jejich výstupů pak bude i splnění všech hodnotících a výběrových kritérií OPZ+.. Vzhledem k tomu, že jde o otevřenou strategii, nelze vyčíslit náklady na realizaci této strategie. Předpokládá se, že podíl prostředků, které jednotliví poskytovatelé vyčlení na realizaci jednotlivých politik se proti minulosti nezmění. Pokud jde o uvedení odpovědných institucí koordinuje Úřad vlády i případné zapojení dalších institucí (rezortů).

Strategický cíl A: Emancipace, podpora rovnosti, začleňování a participace	Podpořit a rozvíjet občanskou, socio-ekonomickou, politickou a kulturní emancipaci romské národnosti menšiny, tzn. podpořit rovnost, začleňování a participaci			Indikátor pro strategický cíl		Plnění jednotlivých specifických cílů	Výchozí hodnota	viz výchozí hodnoty u jednotlivých specifických cílů	Cílová hodnota	viz cílové hodnoty u jednotlivých specifických cílů
A Strategický cíl	Indikátor pro specifický cíl (jednotka)	Výchozí hodnota indikátoru pro specifický cíl	Cílová hodnota indikátoru pro specifický cíl	Opatření	Popis opatření	Délka realizace opatření	Kritérium splnění	Odpovědná instituce (kritérium splnění)	Spolupracující subjekty	Zdroj financování
Specifický cíl				A.1.1 Ve spolupráci s ČSÚ vytvořit metodické doporučení pro sčítací komisaře, které se bude zabývat způsobem vysvětlení kategorií "národnost", "občanství" a "mateřský jazyk" pro příslušníky romské menšiny a prostřednictvím ZRM zdůrazňovat důležitost přihlášení se k romské národnosti	Jedna z podmínek pro zřízení výboru pro národnostní menšiny je, aby se v posledním sčítání lidu přihlásilo k národnosti jiné než české alespoň 5 % občanů kraje/hl. města Prahy nebo 10 % občanů obce. Jednou z příčin neuvedení romské národnosti může být nepochopení kategorií "občanství" a "národnost" v dotazníku pro sčítání lidu. Sčítací komisaři by měli být schopni tento rozdíl vysvětlit, bez toho aby respondenta ovlivňovali/naváděli k vyplnění nějaké národnosti.	2027 - 2030	a) Existence metodického doporučení (do konce r. 2027) b) Školení sčítacích komisařů, jehož součástí budou specifika romské populace a dalších národnostních menšin c) Počet aktivit (např. workshopy, veřejná setkání) zaměřených na zdůraznění důležitosti přihlášení se k romské národnosti (min. 20/rok od r. 2027 - 2030) d) Počet sčítacích komisařů z řad Romů (min. 50)	ÚV ČR (OLP) (a, b, d), ZRM (c)	ČSÚ	bez dodatečných nároků na financování
A.1 Zvýšit aktivní účast Romů v rozhodovacích procesech na místní, regionální a národní úrovni	1)Obce, ve kterých byl zřízen výbor nebo komise pro národnostní menšiny a je v něm/ni zastoupena romská menšina (počet obcí) 2)Kraje, ve kterých byl zřízen výbor nebo komise pro národnostní menšiny a je v něm/ni zastoupena romská menšina (počet krajů)	1) 5 obcí (2019) 2) 8 krajů (2019)	15 obcí (2030) 10 krajů (2030)	A.1.2 Rozšíření možností financování komunitní práce a komunitního organizování na principu zvyšování občanských kompetencí Romů nejen v sociálně vyloučených lokalitách	Komunitní organizování, kromě aktivizační funkce, má i funkci advokační, umožňující Romům hájit své zájmy a aktivně vstupovat do procesu vyjednávání s orgány státní správy, samosprávy i se soukromými subjekty. Ačkoliv se dnes komunitní práce objevuje vedle nízkoprahových služeb a sociální práce, jejím hlavním cílem je zplnomocnění osob (Romů) jakožto občanů (při vyjednávání s poskytovateli bydlení, orgány státní správy i samosprávy).	2025 - 2030	a) Komunitní práce a komunitní organizování jako jedny z podporovaných aktivit dotačního programu ÚV ČR (OLP) b) Počet podpořených projektů a aktivit týkajících se komunitní práce a komunitního organizování c) Objem finančních prostředků určených na aktivity komunitní práce a komunitní organizování (min. 5 mil/rok) d) Zahájení jednání k financování komunitní práce po ukončení OPZ+ v r. 2027	MPSV (b, c, d), ÚV ČR (OLP) (a - d)	MMR (ASZ), NNO	OPZ+, bez dodatečných nároků na financování
				A.1.3 Zajištění metodické podpory programů zaměřených na komunitní práci a komunitní organizování s důrazem na zmocňování členů komunity a posilování interetnického soužití	V současnosti existuje několik metodik KP, přičemž jejich využívání ze strany státní správy je nejednotné. Cílem opatření je vytvoření metodiky KP, která bude následně aplikována na DP Úřadu vlády, výzvy Ministerstva práce a sociálních věcí (OPZ +) , výzvy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (OP JAK) a používaná Agenturou pro sociální začleňování. Revize definice komunitní práce a začlenění metody komunitního organizování s cílem zvyšování občanských kompetencí Romů a Romek.	2025 - 2026	a) Přijetí metodiky (v r. 2025), resp. standardizace komunitní práce b) Aplikace metodiky v dotačním programu ÚV ČR (OLP), výzvách MPSV, výzvách MŠMT a v činnostech ASZ (od r. 2026), resp. sjednocení přístupů ke komunitní práci	ÚV ČR (OLP) (a), MMR (ASZ) (b), MPSV (b), MŠMT (b), ZRM (a)	NNO, kraje (zejména MSK)	OPZ+, OP JAK, bez dodatečných nároků na financování
				A.1.4 Vytvoření, realizace, evaluace a zpracování výstupu programu na podporu romských platform	V rámci Norských fondů byla vyhlášena otevřená výzva pro romské a pro-romské neziskové organizace na podporu zakládání romských platform na místní a krajské úrovni. Na základě realizovaných projektů by mělo dojít k jejich evaluaci a zpracování příkladů dobré praxe, které mohou sloužit jako podklad pro přípravu dalšího programového období.	2025 - 2027	a) Zpracování kritérií výběru dobrých praxí pro prioritizaci jejich následného zpracování b) Zpracování dobrých praxí na základě realizovaných projektů (např. případová studie, příručka dobrých praxí apod.)	MMR (ASZ) (a), ÚV ČR (OLP) (b)	MF	TA ČR
				A.1.5 Podpora aktivit na posílení účasti Romů ve volbách	Cílem opatření je vytvoření podmínek pro informační a osvětové aktivity za účelem zvýšení účasti romských voličů ve volbách a akcích povzbuzujících vyššímu zastoupení Romů v kandidatuře do volených a jmenovaných funkcí.	2025 - 2030	a) Existence finanční podpory pro NNO realizujících informační a osvětové aktivity za účelem zvýšení účasti romských voličů ve volbách a akcí povzbuzujících k vyššímu zastoupení Romů ve volených a jmenovaných funkcích (včetně možnosti začlenění těchto aktivit do stávajících dotačních programů a výzev) b) Odhadovaný počet Romů ve zvolených a jmenovaných funkcích v národních a obecních volbách c) Počet informačních a osvětových aktivit za účelem zvýšení účasti romských voličů ve volbách a akcí povzbuzujících k vyššímu zastoupení Romů ve volených a jmenovaných funkcích ze strany ZRM (min. 20/rok) d) Počet projektů zaměřených na zvýšení účasti romských voličů ve volbách a akcí povzbuzujících k vyššímu zastoupení Romů ve volených a jmenovaných funkcích	MPSV (a), MŠMT (a), ÚV ČR (OLP) (a, b), ZRM (c, d), MMR (ASZ) (b, d)	NNO	OPZ+, OP JAK, bez dodatečných nároků na financování
	Pracovní orgány na úrovni ústředních orgánů státní správy, které se zabývají záležitostmi týkající se romské menšiny, a ve kterých je zástupce romské menšiny (počet pracovních orgánů)	20	40	A.1.6 Zajistit účast Romů v pracovních orgánech operačních programů v programovém období 2021 - 2027	Cílem opatření je posílit roli Romů v rozhodování o záležitostech týkajících se romské menšiny na národní úrovni.	2025 - 2030	Zastoupení romské menšiny/romské NNO v pracovních orgánech OP JAK, IROP, OP Z+, OPST, SKF (min. 1 - 2 zástupci v každém programu) vybraných v souladu s definicí participace Romů schválené RVZRM (usnesení č. 9/2024) a/nebo principy Metodiky participace nestátních neziskových organizací v poradních a pracovních orgánech a při tvorbě dokumentů státní správy RVNNO (ÚV ČR, 2022)	MŠMT, MPSV, MMR, MŽP	ÚV ČR (OLP)	bez dodatečných nároků na financování
				A.1.7 Zajistit účast Romů v poradních a konzultačních orgánech týkajících se záležitostí romské menšiny (nebo těch, které se mohou záležitosti romské menšiny významně dotýkat), které jsou zřízeny orgány státní správy, zejména pak na Ministerstvu práce a sociálních věcí, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvu pro místní rozvoj, Ministerstvu zdravotnictví, Ministerstvu vnitra, Ministerstvu spravedlnosti, Ministerstvu kultury a dalších.		2025 - 2030	a) Počet pracovních orgánů týkajících se záležitostí romské menšiny nebo těch, které se mohou tématu romské menšiny významně dotýkat b) Zastoupení romské menšiny/romské NNO v pracovních orgánech MPSV, MŠMT, MMR, MZ, MV, MSp, MK, MPO (NPO) (min. 1 zástupce/pracovní orgán viz bod a)) vybraných v souladu s definicí participace Romů schválené RVZRM (usnesení č. 9/2024) a/nebo principy Metodiky participace nestátních neziskových organizací v poradních a pracovních orgánech a při tvorbě dokumentů státní správy RVNNO (ÚV ČR, 2022)	MPSV, MŠMT, MMR, MZ, MV, MSp, MK, ÚV ČR (OLP), NPO	ÚV ČR (OLP)	bez dodatečných nároků na financování

A.2 Podpora kulturní emancipace Romů	Finanční podpora činnosti Muzea romské kultury na období 2021 - 2030 / rok	Roční příspěvek na provoz přibližně 32 mil. Kč	navýšení min. o 20 % (2030)	A.2.1 Zajistit podporu Muzea romské kultury, státní příspěvkové organizace, včetně financování správy pietních míst romského holocaustu v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu	MRK zastává stěžejní roli v uchovávání a zpřístupňování romské kultury a historie na území ČR. Pro tento účel je potřebné finanční zajištění ze strany MK. MRK je také jedinou institucí, která realizuje edukační programy seznamující školou povinné děti a mládež s dějinami a kulturou Romů. Z tohoto důvodu je nutné, aby MK v rámci nadpožadavků při sestavování státního rozpočtu usilovalo o navýšení úvazků pro MRK na pozice edukátorů a zároveň o navýšení rozpočtu na OON pro památník v Letech u Písku.	2025 - 2030	a) MRK každoročně obdrží od MK finanční prostředky na chod organizace b) Min. 2 jednání ohledně možnosti vytvoření nových pracovních pozic v MRK a s tím související zvýšení alokace na platy a odměny c) Finanční alokace a její navýšení dle možnosti MK	MK (MRK)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				A.2.2 Zřídít Centrum Romů a Sintů v Praze	V rámci Norských fondů byl podán předem definovaný projekt MRK s cílem zřídít Centrum Romů a Sintů v Praze. Bohužel, vzhledem k neočekávaným problémům, nebude možné dokončit rekonstrukci sídla Centra Romů a Sintů v Praze podle původního harmonogramu. Je tedy nutné zajistit dostavbu, resp. dokončení rekonstrukce vily tak, aby mohlo být Centrum Romů a Sintů otevřeno co nejdříve.	2025 - 2026	a) Vytvoření finančního plánu včetně zdrojů financování b) Vytvoření projektové dokumentace (2025) k realizaci dostavby, resp. dokončení rekonstrukce c) Vytvoření harmonogramu otevření a provozu Centra Romů a Sintů	MK (MRK)		v rámci rozpočtu, příp. systematizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				A.2.3 Zajistit finanční podporu Centra Romů a Sintů v Praze	Projekt z Norských fondů skončil v roce 2024. Je potřeba zajistit financování Centra Romů a Sintů v Praze po skončení projektového financování. Zajištění trvalého provozu Centra je možné pouze za podmínky navýšení rozpočtu kapitoly např. na základě usnesení vlády	2025 - 2027	a) Vytvoření jasného harmonogramu pro přechod z projektového financování na systémové financování b) Vytvoření plánu udržitelnosti, který zahrnuje nejen finanční, ale i programovou a personální strategii po ukončení financování z Norských fondů c) Finanční alokace	MK (MRK)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Objem finančních prostředků určených na podporu kulturních aktivit všech národnostních menšin, ze kterých je možné financovat kulturní aktivity romské menšiny (částka/rok)	12 525 600 Kč ad A.2.5 a) 10 242 900 Kč (rozděleno 2019) A.2.5 b) 2 282 700 Kč (rozděleno 2019)	navýšení min. o 10 % (2030)	A.2.4 Zajistit podporu Světového romského festivalu Khamoro	Světový romský festival Khamoro je výraznou kulturní a vzdělávací akcí s dlouhou historií a s podstatným příspěvkem k boření bariér mezi Romy a většinovou populací. Jako výraz politické vůle podpory festivalu Khamoro přijala vláda usnesení č. 347 ze dne 7. dubna 2003, ve kterém uložíla od roku 2003 každoročně uvolňovat finanční prostředky na realizaci daného festivalu. Cílem opatření je, aby MK nadále zajišťovalo finanční podporu festivalu, přičemž je vhodné její pravidelné navýšení, a to s ohledem na vývoj cen.	2025 - 2030	Každoroční podpora ze strany MK min. dle usnesení vlády č. 347 ze dne 7. dubna 2003 (a usnesení vlády č. 841 ze dne 25. července 2007) a dále jeho možnosti	MK	NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				A.2.5 Zachování dotačních programů MK na podporu kultury národnostních menšin	Na rozvoj romské kultury je možné čerpat prostředky ze dvou dotačních programů MK - Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice a Podpora integrace příslušníků romské menšiny. Je důležité, aby tyto možnosti financování zůstaly zachovány a finanční alokace byla (v závislosti na celkovém objemu kapitoly) postupně navýšována v souvislosti se stoupajícími náklady na realizaci jednotlivých projektových aktivit. Zároveň je nutné otevřít diskuzi o systematické podpoře oslav Mezinárodního dne Romů. Oslavy Mezinárodního dne Romů jsou výraznou kulturní, vzdělávací a osvětovou akcí s dlouhou historií a s podstatným příspěvkem k boření bariér mezi Romy a většinovou populací.	2025 - 2030	a) Existence programu Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice, b) Existence programu Podpora integrace příslušníků romské menšiny (MK), c) Počet setkání s příslušníky romské menšiny s cílem aktualizace dotačních výzev, d) Finanční alokace a její navýšení dle možností poskytovatelů, e) Počet podpořených projektů na podporu romské kultury; f) min. 2 celostátní setkání (2025) s organizátory oslav Mezinárodních dnů Romů s cílem nastavení systematické podpory těchto oslav	MK (a - f), ZRM (f), ÚV ČR (OLP) (f)	NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Objem finančních prostředků, které jsou určeny na financování vzdělávání a šíření informací pro všechny národnostní menšiny, ze kterých je možné financovat i projekty romské menšiny (částka/rok)	38 889 000 Kč ad a) 3 000 000 Kč (alokace na 2021) b) 20 850 000 Kč (rozděleno 2019) c) 15 039 000 Kč (alokace na 2020)	navýšení o 10 % (2030)	A.2.6 Zachování DP na podporu užívání romského jazyka a šíření informací v romském jazyce	Užívání romského jazyka je možné finančně podpořit z dotačního programu ÚV ČR Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků ÚV ČR, MŠMT Podpora vzdělávacích aktivit národnostních menšin a MK Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin či v převážně míře v jazycích národnostních menšin MK. Pro zachování romského jazyka, a tím i splnění závazků plynoucích z Charty regionálních či menšinových jazyků, je důležité, aby tyto možnosti financování zůstaly zachovány a finanční alokace byla postupně navýšována v souvislosti se stoupajícími náklady na realizaci jednotlivých projektových aktivit.	2025 - 2030	Existence programu: a) Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků ÚV ČR, b) Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin či v převážně míře v jazycích národnostních menšin MK, c) Podpora vzdělávacích aktivit národnostních menšin MŠMT, d) Počet setkání s příslušníky romské menšiny s cílem aktualizace dotačních výzev, e) Počet podpořených projektů na podporu romského jazyka f) Finanční alokace a její navýšení dle možností poskytovatelů	MK (b, d - f), ÚV ČR (OLP) (a, d - f), MŠMT (c - f)	NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	1) Pravidelné formáty, v rámci kterých bude prezentována romská kultura včetně používání romštiny (počet formátů/rok) 2) Počet formátů, které podporují romskou kulturu, jazyk a multietnické soužití v prime time/ atraktivních vysílacích časech a stanicích	3	min. 3/rok	A.2.7 Začlenění romské tematiky do vysílání veřejnoprávních médií (ČT a ČRo), a to jak formou národnostních formátů, tak zapojováním Romů a romské tematiky do mainstreamových formátů; zapojení romštiny jako jazyka běžné komunikace do vysílání veřejnoprávních médií (ČT, ČRo)	Rozvoj kulturní, občanské identity národnostních menšin je úkolem veřejnoprávního rozhlasového a televizního vysílání, který naplňuje prostřednictvím národnostně menšinového vysílání. Podporou národnostně menšinového vysílání se zabývá pracovní skupina pod Radou vlády pro národnostní menšiny, členy které jsou také zástupci ČT, ČRo, RRTV. Cílem opatření je pokračovat ve spolupráci s veřejnoprávními médii za účelem rozšíření nabídky vysílání pro Romy.	2025 - 2030	a) Počet jednání PS pro národnostně menšinové vysílání, které se týkaly vysílání pro romskou menšinu. b) Jednání PS pro národnostně menšinové vysílání o aktualizaci Kodexu ČT ve vztahu k národnostním menšinám. c) Počet pravidelných formátů, v rámci kterých bude prezentována romská kultura včetně používání romštiny. d) Počet formátů, které podporují romskou kulturu, jazyk a multietnické soužití v prime time/ atraktivních vysílacích časech a stanicích	ÚV ČR (OLP)	ČT, ČRo	bez dodatečných nároků na financování
	Existence finanční podpory, ze které je možné financovat aktivity v oblasti médií všech národnostních menšin, včetně Romů (0/1)	0	1	A.2.8 Nastavit nový rozsah podpory projektů národnostních menšin v oblasti médií	Stávající nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity vymezuje okruh podpory pouze ve vztahu k tradičním médiím, v důsledku čehož pak online projekty, pořady v rámci videoplateform nebo internetové rozhlasové vysílání nejsou zohledněny. V roce 2024 započala novelizace uvedeného nařízení, resp. tvorba nového nařízení vlády, které by mělo vstoupit v účinnost v průběhu roku 2025.	2025 - 2027	a) Novela nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, b) Rozšíření dotačních programů MK o možnost podpory v oblasti médií, c) Finanční alokace a její pravidelné navýšení s ohledem na možnosti nové podpory, d) Počet podpořených projektů s cílovou skupinou Romové	ÚV ČR (OLP) (a), MK (b - d)	MŠMT, NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
A.3 Náprava křivd Romů za druhé světové války	Existence kompenzačního mechanismu za zabavený majetek českých Romů v letech 1938 - 1945	0	1	A.3.1 Zajistit možnosti kompenzace zabaveného majetku českých Romů v letech 1938 - 1945	I přesto, že tisíce životů českých Romů a Sintů zmařených v tzv. cikánských a koncentračních táborech nemohou být nikdy zcela kompenzovány, je ze strany občanské společnosti vnímáno, že do dnešního dne nebyl ze strany vlády ČR učiněn krok se spravedlivé kompenzací, alespoň zabaveného majetku, přiblížit. V rámci plnění tohoto opatření byla na počátku roku 2024 Ústavem pro studium totalitních režimů vydána kniha Jiřího Smisla: Holocaust a majetková perzekuce Romů v Protektorátu Čechy a Morava. Od roku 2025 je proto žádoucí, aby byly učiněny další kroky ke stanovení možnosti odškodnění obětí romského holocaustu.	2025 - 2030	a) Na základě aktuálních poznatků pokračování v analytické činnosti na toto téma s cílem návrhu kompenzačního mechanismu, b) Počet jednání ZRM o možnostech odškodnění obětí romského holocaustu a dalších krocích c) Existence podmínek pro kompenzaci zabaveného majetku českých Romů v letech 1938 - 1945	ÚV ČR (OLP) (a, c), ZRM (b)	ÚSTR	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, TA ČR

Strategický cíl B: Anticikanismus										
B Strategický cíl	Snižít míru anticikanismu			Indikátor pro strategický cíl		Plnění jednotlivých specifických cílů, zejména pokrok v plnění indikátorů: Romové, kteří uvedli, že byli diskriminováni na základě romského původu v posledních 12 měsících. (% Romů). Romové, kteří uvedli, že byli obtěžováni nebo pronásledováni z důvodů své romské národnosti v průběhu posledních 12 měsíců (% Romů).	Výchozí hodnota	viz výchozí hodnoty u jednotlivých specifických cílů	Cílová hodnota	viz cílové hodnoty u jednotlivých specifických cílů
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl (jednotka)	Výchozí hodnota indikátoru pro specifický cíl	Cílová hodnota indikátoru pro specifický cíl	Opatření	Popis opatření	Délka realizace opatření	Kritérium splnění	Odpovědná instituce (kritérium splnění)	Spolupracující subjekty	Zdroj financování
B.1 Zajistit monitoring a evaluaci anticikanismu ve společnosti	Monitorinky a evaluace jsou zahrnuty do Zprávy o stavu romské menšiny za příslušný rok (počet/rok)	0	1/rok	B.1.1 Monitorovat podněty a zjištění z kontrol s námitkou diskriminace z důvodu romského původu.	Národním orgánem pro rovné zacházení a ochranu před diskriminací je veřejný ochránce práv (ombudsman). Veřejný ochránce práv vykonává působnost v oblasti práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací. V rámci výkonu této své působnosti se mimo jiné zabývá stížnostmi na diskriminaci z důvodu rasy a etnického původu. Shromažďuje statistiky došlých podnětů, včetně kategorie podnětů s námitkou méně příznivého zacházení z důvodu romského původu. Konkrétní formy diskriminace mohou postihovat i další veřejnosprávní subjekty realizující na základě příslušných právních předpisů kontrolu, jako je Státní úřad inspekce práce (realizuje kontrolu na úseku zaměstnanosti a pracovněprávních vztahů - diskriminace při vstupu do zaměstnání a na pracovišti), Česká školní inspekce (realizuje kontrolu externí hodnocení kvality a efektivitvy vzdělávání a vzdělávací soustavy) nebo Česká obchodní inspekce (diskriminace při prodeji a ve službách). Cílem opatření je sledovat počet podnětů a zjištění z kontrol týkajících se diskriminace z důvodu romského původu nebo národnosti, vyhodnocení těchto stížností. ÚV ČR naplňuje indikátor pro specifický cíl (zahrnutí informací do Zprávy o stavu romské menšiny za příslušný rok).	2025 - 2030	Každoroční monitoring, který zahrnuje: a) počet podnětů s námitkou diskriminace z důvodu etnického nebo národnostního původu b) z toho (viz a)) počet podnětů s námitkou diskriminace z důvodu romského etnického nebo národnostního původu c) výsledek všech typů kontrol - počet zjištěných případů s prokázanou diskriminací, s uvedením podle důvodů (počet osob, u nichž došlo k porušení zákazu diskriminace) d) z c) počet zjištěných případů s prokázanou diskriminací (počet osob, u nichž došlo k porušení zákazu diskriminace) z důvodu romského etnického nebo národnostního původu e) počet namátkových i ostatních kontrol a z toho počet zjištěných diskriminačního přístupů (Česká školní inspekce, Státní úřad inspekce práce, Česká obchodní inspekce, Krajské úřady - odbor v oblasti zdravotnictví)	ÚV ČR (OLP)	KVOP, MPSV (SÚIP), MŠMT (ČŠI), MPO (ČOI), kraje	bez dodatečných nároků na financování
				B.1.2 Zpřesnit statistiku trestných činů motivovaných předsudky proti Romům.	Cílem opatření je rozšířit škálu informací o trestných činech předsudečného násilí, a to o kritéria: - skutková podstata trestného činu, - existence předsudečného motivu, - specifikovat, vůči jaké skupině předsudečný motiv směřoval, - upřesnění, zda jde o kvalifikovanou skutkovou podstatu reflektující předsudečnou pohnutku, nebo skutkovou podstatu použitou v kombinaci s obecnou přitěžující okolností, - místo spáchání trestných činů podle krajů, - charakteristika poškozeného objektu (oběť/majetek/veřejný zájem), u oběti dále specifikovat, konkrétně počet obětí, zda se jednalo zvláště zranitelné oběti, státní příslušnost, věk atd., - souvislost pachatele s extremismem, pokud je, - u vybraných případů uvést popis skutku: co se stalo a jak to bylo vyšetřováno policií, resp. s jakým výsledkem. Usnesení vlády České republiky č. 495 ze dne 8. července 2019 o rozvoji a inovaci statistik kriminality bylo zrušeno a bylo nahrazeno usnesením vlády České republiky č. 118 ze dne 15. února 2023. V roce 2023 Policie ČR aktualizovala dokument Analýza současných statistických informačních systémů resortů vnitra a spravedlnosti - Rozvoj a inovace statistik kriminality a dodávala podklady pro účely vypracování studie proveditelnosti možných variant řešení nového systémového zajištění statistik kriminality. Během první poloviny roku 2024 byla zpracovaná studie proveditelnosti, včetně identifikovaných otevřených bodů pro realizaci. Při vytváření nového statistického informačního systému bude konzultována též odborná veřejnost, mj. Akademie věd ČR a NNO.	2027	Změny a potřeby budou v maximální možné míře reflektovány při plnění úkolů z usnesení vlády ČR č. 118 ze dne 15. února 2023 o zřízení projektu rozvoje a inovace statistik kriminality, v rámci vytvoření nového statistického informačního systému, který bude čerpat data ze všech stávajících integrovaných systémů.	MV (Policie ČR)	MSp	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				B.1.3 Analyzovat možnosti monitoringu rozhodnutí soudů v civilním a trestním řízení, která se týkají diskriminace a násilí z nenávisi z důvodu romského původu.	Cílem opatření bylo zřízení pracovní skupiny, která bude analyzovat možnost reálnosti monitoringu zjišťování, v kolika případech s námitkou diskriminace nebo násilí z nenávisi z důvodu romského původu bylo v civilním a trestním řízení rozhodnuto příslušnými soudy a jak soudy rozhodly - kolik případů bylo zamítnuto, rozhodnuto s potvrzením/nepotvrzením diskriminace/násilí z nenávisi a jaký byl uložený trest. Jako vhodnější se jeví vytvoření expertní analýzy na dané téma, proto je kritérium splnění přeformulováno.	2027	Vytvoření expertní analýzy, včetně navazující metodiky, možností monitoringu v oblastech: - počet podání na soud s námitkou diskriminace/násilí z nenávisi na základě romského původu v civilním a trestním řízení, - počet zamítnutých případů, - počet případů, ve kterých soud neshledal diskriminaci/násilí z nenávisi, - počet případů, ve kterých soud shledal diskriminaci/násilí z nenávisi, - druhy uloženého trestu.	ÚV (OLP)	MSp (NSZ, soudy)	TA ČR
				B.1.4 Realizace viktimizačního výzkumu, ve kterých jsou zastoupeny menšinové skupiny ve společnosti, které jsou ohroženy předsudečným násilím, specificky Romové.	Cílem opatření je srovnat situaci obětí trestných činů z řad Romů s oběťmi trestných činů z obecné populace, včetně srovnání latentní kriminality. IKSP v r. 2023 zařadil do návrhu nového Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2024-2028 výzkumný úkol „Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách České republiky“ s dobou řešení 2025-2027, jehož součástí by měl první z těchto výzkumů být. Požadovaný výzkum v uvedené podobě je v plánu IKSP obsažen s výhradou nutnosti zajištění financování terénní fáze průzkumu nad rámec běžného rozpočtu IKSP, hledání možností tohoto financování bude součástí přípravných prací k výzkumu v r. 2024. Výzkum by měl obsahovat soubor otázek směřujících k posouzení výskytu předsudečného násilí vůči Romům a zahrnovat i informace o situaci Romů, kteří žijí v rámci přilehlých lokalit k sociálně vyloučeným lokalitám. Metodologie výzkumu by měla být konzultována s odborníky z relevantních institucí (např. Sociologický ústav AV ČR, Agentura pro sociální začleňování) a specializovanými NNO a reflektovat dobré praxe ze zahraničí. Z průzkumu mezi agenturami, které se zabývají sběrem dat v rámci populačních šetření, vyplývá, že přichází v úvahu model spolupráce agentury s některou z univerzit. Při plánovaném rozsahu šetření činí odhad externích nákladů na terénní šetření cca 2.000.000,- Kč. Pokud by nedošlo k zajištění financování terénní fáze předmětného výzkumu, musí se zaměření výzkumu přeformulovat, terénní fáze významně omezit, resp. prakticky vypustit. To by pochopitelně dosti limitovalo smysl a budoucí přínos takového výzkumu.	2025 - 2030	Existence výzkumu do roku 2030.	MSp (IKSP)	MV, MMR	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok

				B.1.5 Vyhodnocovat legislativní a nelegislativní materiály předložené do mezirezortního připomínkového řízení, které se týkají oblasti romské integrace a souvisejících záležitostí.	Cílem opatření je pravidelně monitorovat legislativní a nelegislativní materiály předložené do mezirezortního připomínkového řízení, které se týkají oblasti romské integrace a souvisejících záležitostí a u kterých byla vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny připomínkovým místem.	2025 - 2030	a) ZRM je připomínkovým místem v systému eKLEP b) Každoroční informace o počtu legislativních a nelegislativních materiálů týkajících se oblasti romské integrace a souvisejících záležitostí, které byly předloženy do MPŘ a byly projednány pracovními a poradními orgány vlády pro oblast romské menšiny	ZRM (a), ÚV ČR (OLP) (b)		bez dodatečných nároků na financování
B.2 Bojovat proti předsudkům a stereotypům ve společnosti	Romové, kteří uvedli, že byli diskriminováni na základě romského původu v posledních 12 měsících. (% Romů) Romové, kteří uvedli, že byli obtěžováni nebo pronásledováni z důvodů své romské národnosti v průběhu posledních 12 měsíců (% Romů)	32 % (2016) 56 % (2016)	15 % (2030) 30 % (2030)	B.2.1 Vyhodnocovat legislativní a nelegislativní materiály předložené do mezirezortního připomínkového řízení z hlediska diskriminace dotýkající se romského původu	Cílem opatření je pravidelně monitorovat a vyhodnocovat, jestli v rámci mezirezortního připomínkového řízení nejsou předkládány materiály v rozporu s principem nediskriminace a rovného zacházení, a to zejména s ohledem na romský původ.	2025 - 2030	Každoroční souhrnná informace o legislativních materiálech, které byly předloženy do MPŘ a připomínkovým místem byla vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny, jež byly v rozporu s principem nediskriminace a rovného zacházení, zejména s ohledem na romský původ	ÚV ČR (OLP)	ZRM	bez dodatečných nároků na financování
				B.2.2 Sledovat nenávistné projevy vůči Romům.	Vzhledem k tomu, že stoupá počet nenávistných projevů vůči Romům, zejména online projevů (viz např. Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2018 nebo za 2022), je cílem opatření vytvořit podmínky pro posílení role nestátních neziskových organizací a vznik platformy spolupracujících orgánů státní správy při sledování, prevenci a postihu nenávistných projevů vůči Romům.	2025 - 2030	a) Existence možnosti financování NNO pro sledování nejen online nenávistných projevů vůči Romům, b) Min. 1/rok setkání zástupců státní správy a NNO k výsledkům a vyhodnocení zpráv občanské společnosti o projevech nenávisti vůči Romům a zpráv o extremismu a předsudečné nenávisti na území ČR v rámci působení Pracovní skupiny pro bezpečnost RVZRM, c) Odkazy na zprávy občanské společnosti jsou zveřejňovány ve Zprávě o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území ČR a ve Zprávě o stavu romské menšiny v ČR.	ÚV ČR (OLP) (a, c), MV (a, c), MPSV (a)	NNO, MSp	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, OPZ+
				B.2.3 Přijetí definice anticikanismu ve strategických dokumentech ČR, které se týkají integrace Romů.	Předpokladem pro řešení problému je jeho pojmenování a uznání. Proto je důležité, aby státní správa uznala existenci anticikanismu jako specifické formy rasismu, zaměřeného proti Romům.	2025 - 2030	a) Problematika anticikanismu je zařazena do všech zásadních strategických dokumentů týkajících se života Romů, jako je Strategie soc. začleňování, Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti a další relevantní dokumenty, včetně všech strategických dokumentů o vzdělávání, b) Počet nových a aktualizovaných dokumentů zahrnujících definici anticikanismu.	MPSV, MŠMT, MV, MMR	všechny ostatní resorty; ZRM	bez dodatečných nároků na financování
				B.2.4 Zachování/pokračování kritické reflexe mediálního obsahu ve vztahu k Romům	Cílem opatření je zajistit, aby bylo zajištěno financování kritické reflexe mediálního obsahu ve vztahu k Romům.	2025 - 2030	a) Pokračování kritické reflexe mediálního obsahu ve vztahu k Romům zejména na sociálních sítích b) Komparativní analýza situace ve vybraných obcích z hlediska soužití s romskou menšinou c) Vyhledání finančních příležitostí k realizaci kampaně proti anticikanismu	MMR (ASZ) (a, b), ZRM (c)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				B.2.5 Podporovat maximální možnou účast zástupců resortů na významných akcích týkajících se romské menšiny a sdílení informací o těchto akcích prostřednictvím sociálních sítí.	Zástupci státní správy jsou podporováni v účasti na akcích týkajících se romské menšiny, např. Khamoro, oslavy Mezinárodního dne Romů, pietních aktů k uctění památky obětí romské genocidy, informují o jejich účasti na sociálních sítích a tímto způsobem vyjadřují podporu Romům.	2025 - 2030	Účast zástupců resortů koordinovaná ÚV ČR ve spolupráci s dalšími aktéry: a) Úřad vlády ČR zašle všem relevantním účastníkům pozvánky, b) Každoroční účast na oslavách Mezinárodního dne Romů, pietním aktu k uctění památky obětí romské genocidy a dalších, c) Zveřejnění informace o akci a účasti na oficiální internetové stránce a/nebo sociální síti resortu/instituce.	ÚV ČR (OLP), ZRM	všechny resorty	bez dodatečných nároků na financování
				B.2.6 Zajistit, aby OČTŘ informovaly v souladu s právními předpisy o medializovaných případech předsudečného násilí a nenávistných projevů proti určité skupině osob s důrazem na ochranu obětí, a deklarovaly zájem zabývat se předsudečnou pohnutkou pachatele.	Romové jsou často terčem útoků také na internetu, zejména na sociálních sítích a v diskuzních fórech. Cílem opatření je, aby příslušné OČTŘ v případech medializovaných kauz informovaly veřejnost o postupu a výsledku případu, a to i na sociálních sítích.	2025 - 2030	Příslušné OČTŘ budou v souladu s právními předpisy na sociálních sítích informovat o medializovaných trestných činech motivovaných nenávistí proti určité skupině osob s důrazem na ochranu obětí, aby tak deklarovaly zájem zabývat se nenávistní pohnutkou pachatele. Zároveň bude informovat o podezření ze spáchání trestného činu motivovaného nenávistí.	MV (Policie ČR)	MSp (SZ, soudy)	bez dodatečných nároků na financování
				B.2.7 Zajistit vzdělávání týkající se předsudečného násilí a nenávistných projevů, a to prostřednictvím zařazení problematiky do kurikula na všech stupních vzdělávání včetně pregraduální přípravy pedagogů.	Cílem opatření je vytvořit podmínky pro podporu a realizaci programů vzdělávání v oblasti boje proti předsudečnému násilí, nenávistným projevům a diskriminaci tak, aby je žáci, studenti a pedagogové byli schopni rozpoznat.	2026	Téma předsudečného násilí a nenávistných projevů, včetně anticikanismu, je začleněno v kurikulu na všech stupních vzdělávání včetně pregraduální přípravy pedagogů.	MŠMT		bez dodatečných nároků na financování
				B.3.1 Prohlubování vzdělání příslušníků Policie ČR o předsudečném násilí a nenávistných projevech a diskriminaci, a to prostřednictvím zařazení problematiky do odborné přípravy.	Příslušníci Policie ČR by měli znát znaky, na základě kterých identifikují, že se jedná o předsudečné násilí nebo nenávistné projevy nebo diskriminaci. Jednotlivé znaky se týkají obětí, útočníka, způsobu provedení trestného činu, místa a času spáchání trestného činu a motivu útočníka. Policistům musí být zřejmá praktická návaznost výuky – např. pro účely kvalifikace trestného činu, jednání s poškozeným z viktimologického hlediska, pro včasné zohlednění úpravy zákona o obětech trestných činů atd. Předsudečné násilí a nenávistné projevy jsou kriminologickými a sociologickými fenomény, nepřekrývají se nutně s terminologií a systematikou platného práva.	2026	Prohlubování vzdělání příslušníků PČR v tématech týkajících se předsudečného násilí a nenávistných projevů, včetně anticikanismu.	MV (Policie ČR)		bez dodatečných nároků na financování
				B.3.2 Zajišťovat prohlubování vzdělávání a metodickou podporu v oblasti předsudečného násilí a nenávistných projevů a diskriminace pro justiční činitele a čestatelky a zaměstnance VS ČR.	Každoročně vypsána nabídka kurzů pro justiční činitele a čestatelky, soudce a soudkyně, státní zástupce a zástupkyně a zaměstnance a zaměstnankyně VS ČR zaměřené na problematiku předsudečného násilí, nenávistných projevů a diskriminace.	2025 – 2030	a) Každoročně vypsán kurz pro příslušné profese s dostatečnou kapacitou, b) Nabídka kurzů zaměřených na etnické a národnostní menšiny, kde je jako téma i anticikanismus c) Počet proškolených osob.	MSp (VS ČR, Justiční akademie)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok

B.3 Zvýšit dostupnost podpory při vymáhání práva	Romové, kteří nahlásili poslední případ diskriminace na základě romského původu nebo ohledně něj podali stížnost (% Romů) Oznámené trestné činy předsudečného násilí (% trestných činů)	15 % (2016) 8 % (2017)	min. 30 % (2030)	B.3.3 Zajišťovat prohlubování vzdělávání a metodickou podporu v oblasti předsudečného násilí a nenávistných projevů a diskriminace pro zaměstnance Úřadu práce ČR.	Každoročně vypsaná nabídka kurzů pro pracovníky Úřadu práce ČR zaměřená na problematiku předsudečného násilí, nenávistných projevů a diskriminaci, doplněná o edukační semináře na téma anticikanismus a předsudečné násilí z nenávisti.	2025 - 2030	a) Každoročně vypsaný kurz a edukační semináře o problematice předsudečného násilí, nenávistných projevů a diskriminace pro příslušné profese s dostatečnou kapacitou, zahrnující i informace týkající se anticikanismu, b) Počet proškolených osob.	MPSV (ÚP ČR)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, OPZ+
				B.3.4 Zavést do povinného vzdělávání zaměstnanců státní správy a samosprávy a zaměstnanců státních příspěvkových organizací téma anticikanismu, diverzity, předsudků a stereotypů.	Zaměstnanci státní správy a samosprávy a zaměstnanci státních příspěvkových organizace by měli znát znaky, na základě kterých identifikují, že se jedná o předsudečné násilí, nenávistné projevy nebo diskriminaci vůči Romům (anticikanismus). Dále by měli mít povědomí o dalších souvisejících tématech, jako je diverzita, předsudky (vědomé i nevědomé) a stereotypy.	2025 - 2027	Rozšíření povinného vzdělávání zaměstnanců státní správy a samosprávy a zaměstnanců státních příspěvkových organizací o téma anticikanismu, diverzity, předsudků, stereotypů: a) začlenění tématu "anticikanismus" do zvláštní části úřednické zkoušky v oboru služby 17. Zaměstnanost, b) téma „anticikanismus“ zařadit jako součást vstupního vzdělávání, které je povinné pro každého nově nastupujícího úředníka ÚSC, c) vytvoření vzdělávacího kurzu na téma "anticikanismus", který bude nabízen zaměstnancům státní správy a samosprávy a zaměstnancům státních příspěvkových organizací pro průběžné vzdělávání d) existence legislativních podmínek pro povinné vzdělávání zaměstnanců státní správy a samosprávy v oblasti anticikanismu, diverzity, předsudků a stereotypů e) existence kurzu pro krajské koordinátory pro romské záležitosti obsahujícího téma anticikanismu, diverzity, předsudků, stereotypů.	MV (b-d), ÚV ČR (OLP) (e), MPSV (a)	kraje, obce, NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				B.3.5 Vytvořit analýzu dopadu strukturálního anticikanismu na Romy, s důrazem na zvlášť zranitelné skupiny Romů (např. osoby žijící v hluboké chudobě, ženy, starší osoby, mládež, děti, migranty a travellery, LGBTI+, osoby se zdravotním postižením apod.).	Analýza zaměřená na projevy a dopady anticikanismu bude základem pro uplatňování a prosazování směrnice 2000/43/ES, pro účinné předcházení všech forem diskriminace Romů, aby vnitrostátní, regionální a místní správní předpisy nebyly diskriminační a nevedly k segregačním postupům a aby se prováděla a prosazovala rozhodnutí, která poskytují nástroj k úspěšnému boji proti rétorice anticikanismu a protiromskému smýšlení.	2027	Analýza strukturálního anticikanismu s důrazem na zvlášť zranitelné skupiny Romů.	ÚV ČR (OLP)	MŠp, KVOP, MMR (ASZ)	TA ČR
				B.3.6 Pravidelné zařazování problematiky anticikanismu na jednání Pracovní skupiny pro bezpečnost a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny	Cílem opatření je pravidelně projednávat téma anticikanismu na jednáních pracovních a poradních orgánů vlády k integraci romské menšiny. Téma anticikanismu bude pravidelně zařazováno na jednání Pracovní skupiny pro bezpečnost a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny.	2025 - 2030	a) Počet aktuálně zveřejněných zápisů z jednání Pracovní skupiny pro bezpečnost a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny k oblasti anticikanismu b) Počet aktuálně zveřejněných návrhů a doporučení Pracovní skupiny pro bezpečnost a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny k oblasti anticikanismu	ÚV ČR (OLP)	ZRM	bez dodatečných nároků na financování
				B.3.7 Obecná náborová kampaň Policie ČR, která bude vhodným způsobem šířena i mezi příslušníky romské menšiny.	Zastoupení Romů (jako i jiných menšin) mezi příslušníky Policie ČR je nízké a jeho navýšení může vést k větší důvěře nejen Romů v Policii ČR.	2026	Realizace náborové kampaně, která bude vhodným způsobem šířena i mezi příslušníky romské menšiny.	MV (Policie ČR)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				B.3.8 Přijmout monitorovací definici předsudečného násilí založenou na indikátorech předsudečnosti, včetně tzv. percepčního testu.	Příčina vysoké míry latence předsudečného násilí může souviset i se způsobem vyhodnocení a následné evidence nahlášeného útoku ze strany policie. Vnímání předsudečného motivu ze strany oběti má v případech předsudečného násilí zcela zásadní význam, a to nejen ze statistických důvodů, ale zejména pro následné vyšetřování. Policisté i státní zástupci by měli podle mezinárodních doporučení i závazné judikatury Evropského soudu pro lidská práva systematicky vyhodnocovat tzv. indikátory předsudečnosti, mezi něž patří např. vedle specifického místa, času útoku, nebo výroků pronesených útočníkem před, v průběhu nebo po incidentu, také vnímání obětí obětí či dokonce svědka. Právě takový indikátor předsudečnosti je zpravidla klíčový pro zaznamenání potenciální existence předsudečného motivu v co nejkratší době po incidentu tak, aby mohly být odhalovány indikátory další, a následně bez prodlení zajištěny důkazy prokazující předsudečný motiv. Z mezinárodních poznatků také vyplývá, že předsudečný motiv nemusí být v praxi zaznamenán i z důvodu předsudku nebo špatného vyhodnocení situace na straně policisty, zpravidla pořádkové policie (<i>frontline police officer</i>). Zavedením percepčního testu, podle kterého je do protokolů resp. elektronické evidence zaznamenán potenciální předsudečný motiv toliko na základě vnímání obětí (případně v kombinaci s dalšími indikátory předsudečnosti), lze účinně čelit nedostatečné evidenci předsudečného násilí. Důležité je zdůraznit, že jde o problém týkající se nejen romské menšiny, ale všech případů předsudečného násilí a cílem by proto mělo být zakotvení percepčního testu do jednotné metodologie zaznamenávání předsudečného násilí na straně Policie ČR. Příslušná pracovní skupina, zahrnující odborníky z řad Policie ČR, státní zástupce, zástupce soudů, odbornou veřejnost - mj. Akademii věd ČR a relevantní NNO aj., bude pověřena úkolem přípravy tzv. monitorovací definice předsudečného násilí, jejíž součástí budou mj. indikátory předsudečnosti včetně percepčního testu. Tato monitorovací definice by měla být souhlasně přijata jak Policií ČR, tak Nejvyšším státním zastupitelstvím, které sjednocuje přístup státních zástupců ke stíhání předsudečného násilí. Následnými nezbytnými kroky by mělo být upravení relevantních metodik, podpořené školením k aplikaci indikátorů předsudečnosti v praxi, a to jak v rámci Policie ČR, tak v rámci státního zastupitelství. Více informací viz Hate Crime Data Collection and Monitoring: A Practical Guide, OBSE, 2014, dostupné zde: https://www.osce.org/files/f/documents/3/a/124533.pdf.	2025 - 2030	a) Zřízení pracovní skupiny k monitorovací definici předsudečného násilí b) Výstupy z pracovní skupiny z bodu a) - návrh definice a případný návrh realizace pilotního projektu. c) Vyhodnocení projektu, bude-li realizován. d) Publikace výsledků.	ÚV ČR (OLP)	MV (Policie ČR), MŠp (SZ, soudy)	bez dodatečných nároků na financování

				B.3.9 Podpořit realizaci romského mentoringu při dohledu nad výkonem alternativních trestů.	Zkušenosti s realizací romského mentoringu jsou pozitivní. Mentor, zástupce romské komunity, působí jako prostředník mezi klientem a probačním úředníkem a klientům poskytuje potřebnou podporu pro překonání bariér pramenících z nízkého právního povědomí, nedůvěry k většinové společnosti a jejím institucím či nedostatečné motivace ke změně způsobu života. Tím přispívá k vyšší vykonatelnosti uložených alternativních trestů. Cílem opatření je podpořit pokračování romského mentoringu.	2025 - 2030	a) Zachování možností financování mentoringu v rámci dotačních programů MSp (Rozvoj probačních a resocializačních programů pro mládež delikventy a Rozvoj probačních a resocializačních programů pro dospělé pachatele) a MV (Program prevence kriminality na místní úrovni). b) Každoroční monitoring počtu podpořených projektů zaměřených na cílovou skupinu Romové.	MSp (PMS), MV	NNO	bez dodatečných nároků na financování
				B.3.10 Existence opatření pro předcházení anticikanismu v rámci struktur státní správy.	Cílem opatření je, aby jednotlivé rezorty státní správy sledovaly možné projevy anticikanismu v rámci jejich struktur, a to včetně pravidel, která vedou nebo mohou vést k diskriminačnímu jednání. Na základě tohoto monitoringu budou schopny stanovit interní postupy a pravidla, které budou těmto projevům předcházet.	2025 - 2030	Každoroční monitoring sledující počet přijatých interních postupů a pravidel pro předcházení diskriminačního jednání a anticikanismu.	ÚV ČR (OLP)	Všechny resorty	bez dodatečných nároků na financování

Strategický cíl C: Vzdělávání										
C Strategický cíl	Zajistit podmínky pro kvalitní inkluzivní vzdělávání Romů na všech stupních školské vzdělávací soustavy, včetně zajištění podmínek, které mají přímou souvislost s poskytovanou institucionální výchovou a péčí			Indikátor pro strategický cíl		Východí hodnota		viz výchozí hodnoty u jednotlivých specifických cílů	Cílová hodnota	viz cílové hodnoty u jednotlivých specifických cílů
								51 % tzv. NEET (2016)		15 % tzv. NEET (2030)
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl (jednotka)	Výchozí hodnota indikátoru pro specifický cíl	Cílová hodnota indikátoru pro specifický cíl	Opatření	Popis opatření	Délka realizace opatření	Kritérium splnění	Odpovědná instituce (kritérium splnění)	Spolupracující subjekty	Zdroj financování
C.1 Zvýšit účast romských dětí v předškolním vzdělávání	Účast romských dětí na předškolním vzdělávání (v %)	43 % (2015/2016)	86 % (2030)	C.1.1 Zajistit ve spolupráci s ostatními věcně příslušnými resorty a ve spolupráci s NNO systémové řešení v oblasti předškolního vzdělávání a péče o romské děti od 2 do 4 let věku	Z mezinárodních srovnání v přístupu ke vzdělání vykazuje Česká republika relativně vysoký stupeň nerovnosti. Nízké úrovně docházky dosahovala ČR i v případě docházky dětí do předškolních zařízení. Přestože v oblasti předškolního vzdělávání došlo k významným pozitivním změnám, je účast romských dětí v předškolním vzdělávání stále nízká.	2025 - 2030	a)Existence a počet programů a opatření zaměřených na zvýšení počtu romských dětí, které budou absolvovat předškolní vzdělávání v mateřských školách nebo v přípravných třídách základních škol b) Existence koordinovaného systému pro práci s romskými dětmi jakožto dětmi ze sociokulturně znevýhodněného prostředí c) Existence finančních zdrojů pro tvorbu programů zaměřených na podporu aktivního přístupu romských rodičů ke vzdělávacímu procesu jejich dětí, s cílem zapojení dětí do předškolního vzdělávání (programy zahrnují i zvyšování povědomí o možnostech a důležitosti vzdělávání a právech v oblasti vzdělávání)	MŠMT (a-c), MPSV (c)	NNO	OP JAK, OPZ+, IROP, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.1.2 Zajistit podporu pro zajištění účasti romských dětí v předškolním vzdělávání prostřednictvím různých mechanismů, jež reflektují komunitní práci, rodinné podmínky a vzdělávací potřeby romských dětí předškolního věku	Počet předškolních romských dětí účastnících se nad rámec povinného předškolního vzdělávání institucionální edukace je, ve srovnání s většinou společnosti z pohledu procentuálního vyjádření v ČR i v rámci EU, velmi nízký. Na základě dotazníkového šetření provedeného v regionech s vysokou mírou sociálního vyloučení byla jako bariéra nízké účasti romských dětí na předškolním vzdělávání identifikována především s ním spojená finanční náročnost (např. v tzv. "školkovém" (72%) a v platbách za obědy (73%)). K dalším faktorům, podléhajícím se na nízké procentuálním zastoupení těchto dětí v systému předškolního vzdělávání, patří kupříkladu absence podpory NNO pro cílenou komunitní práci s rodinami dětí předškolního věku, nebo také podpora profesionalizace odborníků věnujících se právě aspektům práce s rodinou a podpora jejich rodičovských kompetencí. Dostupnost služeb včasné péče, kterou bezesporu řada romských dětí v daném období potřebuje, je s ohledem na místo jejich pobytu velmi výrazně omezená a k tomuto omezení se přidružují další limity plynoucí z existence dopadů sociálního vyloučení Romů v kontextu nejen sociálně vyloučených lokalit. Cílem opatření je tedy odstranit tyto bariéry, podpořit aktéry z řad odborníků a terénních pracovníků ze sektoru NNO, kteří problematiku dotčených rodin znají, orientují se v nich a mají předpoklady k zajištění naplnění tohoto cíle.	2025 - 2030	a) Obědy zdarma - monitorovat počet podpořených dětí b) Dostupnost včasné péče pro děti ohrožené sociálním vyloučením c) Existence finanční podpory NNO pro cílenou komunitní práci s romskými rodinami dětí předškolního věku d) Analýza možností zřízení specifické finanční podpory pro dopravu romských dětí do nesegregovaných škol	MŠMT (a - c), MPSV (a - c), ÚV ČR (OLP) (d)	MMR, NNO	OPZ+, TAČR, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.1.3 Vymezit a zajistit koordinovanou spolupráci vedoucí k podpoře účasti romských dětí v předškolním vzdělávání v rámci agend institucí řešících především sociálně-právní ochranu dětí, subjektů poskytujících předškolní vzdělávání v souladu se školským zákonem, organizací neziskového sektoru a subjektů poskytujících terénní služby rodinám dětí předškolního věku	Praxe ukazuje, že spolupráce klíčových aktérů relevantních subjektů, které by svými aktivitami mohly výrazně napomoci k zajištění účasti romských dětí na předškolním vzdělávání, je bez koordinovaného schématu. Cílem opatření je tedy nastavit koordinovanou provázanou spolupráci mezi těmito aktéry (multidisciplinárních týmů složených ze zástupců rodičů, OSPODu, vzdělávacích institucí vč. školních asistentů a asistentů pedagoga, NNO, obcí a majitelů ubytoven/ bytových domů, v kterých žijí cílové skupiny), jež zajišťí vyšší účast těchto dětí ve vzdělávacím systému (existuje např. v Ostravě). Řada romských pětiletých dětí má místo trvalého pobytu v jiném městě, než se aktuálně zdržuje. Nemají proto nárok na přednostní přijetí do spádové mateřské školy v místě bydliště. Mateřské školy, které jsou pro rodiče územně a finančně nejedostupnější, ale z důvodu jiného trvalého a skutečného bydliště nespádové, nemusí dítě přijmout, např. kvůli naplněné kapacitě. Cílem opatření je zajistit pro tyto děti územně a finančně adekvátní mateřskou školu.	2025 - 2030	a) Realizace analýzy k tématu identifikace bariér v rámci systému aktérů předškolního vzdělávání romských dětí, b) Zakotvení existence, složení a vedení multidisciplinárních týmů a jejich agendy (která bude pamatovat na podporu předškolního vzdělávání, prevenci umístění dětí mimo hlavní vzdělávací proud a prevenci umístění do zařízení pro výkon ÚV a OV) c) Existence metodické podpory pro vznik multidisciplinárních týmů na úrovni kraje	ÚV ČR (OLP) (a), MŠMT (b,c), MPSV (b,c)	NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, TA ČR
				C.2.1 Monitorovat postup škol a školských zařízení a zařízení poskytujících institucionální výchovu a péči, jakým způsobem realizují opatření vedoucí k předcházení a k řešení diskriminačních a segregáčních přístupů ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči o romské děti, žáky a studenty, včetně mládeže	V ČR nadále existuje poměrně vysoký počet vzdělávacích institucí, poskytujících povinné školní vzdělávání, ve kterých se vzdělává celkem více než polovina romských žáků. Přestože tyto školy mají charakter segregační a kvalita vzdělávání dotčených žáků je tím ohrožena, nejsou systémově nastaveny žádné nástroje, donedávna nebyly definovány žádné možnosti řešení, které by zajišťily desegregaci romských žáků v jejich vzdělávací trajektorii. Některé romské rodiny se při zápisu svých dětí do mateřských a základních škol potýkají s diskriminačními přístupy ze strany vedení těchto institucí. Takové přístupy jsou v rozporu se zákony ČR, nicméně nesnadno se prokazují, neboť ne všichni, jichž se dané právo dotýká, tuto vlastní zkušenost předají k náležitému orgánu, nebo mají informaci, jak za daných okolností postupovat. Ředitelé příslušných institucí sice argumentují limity danými vymezením školských obvodů (vyhlášky obcí kontroluje MV ČR), ovšem reálné důvody k zamlutí přijetí romského dítěte mohou být zcela rozdílné. Zřizovatel instituce může v případě žádosti zákonných zástupců důvody odmítnutí prověřit, ovšem pracovníci z NNO a i rodiče sami potvrzují, že této možnosti nevyužívají téměř vůbec. Cílem opatření je průběžně sledovat a preventivně působit na zřizovatele škol a školských zařízení, v jejichž agendě je existence a řízení instituce. A se stejným cílem vést vedoucí pracovníky, ředitele škol a školských subjektů, k řízení a nastavení preventivních opatření ve svých institucích, díky kterým by byla odstraněna diskriminace a segregace.	2025 - 2030	MŠMT a MPSV budou každoročně reportovat a) vyhodnocení opatření přijatých institucemi reagujícími na zjištění případů diskriminačních a segregáčních přístupů (případů uváděných např. ve výročních zprávách) b) počet nahlášených případů/stížností diskriminace na základě etnického původu, konkrétně ve vztahu k Romům. c) počet zjištěných případů/stížností diskriminace na základě etnického původu, konkrétně ve vztahu k Romům. d) způsob nápravy porušení zákazu diskriminace v jednotlivých případech uvedených v b) a c).	MŠMT (ČŠI), MPSV	KVOP	bez dodatečných nároků na financování
				C.2.2 Zajistit samosprávu metodické vedení, jak segregaci ve vzdělávání předcházet a jak nastavit společné vzdělávání romských a neromských žáků	Obce sice mají k dispozici metodické materiály MV ČR k vymezení školských obvodů. Postrádají však metodickou součinnost v jejich efektivním nastavení, zejména v takovém, které by mohlo pružně reagovat na nastalý stav ve vzdělávání romských dětí a žáků, zejména těch, jichž se týká povinná školní docházka podle školského zákona. Povinná školní docházka je ve své podstatě věcí veřejné služby a jak uvádí Ústava ČR, na vzdělávání mají romské děti a romští žáci právo. Školský zákon v platném znění účast na povinném školním vzdělávání spojuje s povinností uplatnění svého práva. Cílem opatření je na jedné straně metodickým vedením koordinovat procesy nastavení spádovosti školských obvodů v jednotlivých obcích v ČR a v rámci metodického usměrnění napomáhat tomu, na co Ústava ČR pamatuje a také těm, jichž se týká dle dikce školského zákona v platném znění. Tento cíl mimo jiné svým charakterem napomáhá k zajištění kvalitního a spravedlivého vzdělávání všem v ČR.	2025 - 2030	a) Vydání a aktualizace metodických materiálů pro obce k nesegregačnímu a nediskriminačnímu nastavení školských obvodů základních škol b) Monitorování naplňování relevantních částí místních akčních plánů	MŠMT (a), MMR (b),	KVOP, MV, obce, MAS	OP JAK, OPZ+, bez dodatečných nároků na financování

C.2 Odstranit diskriminaci a segregaci Romů ve vzdělávání, institucionální výchově a péči	Romové starší 16 let, kteří se cítili diskriminováni z důvodů svého romství v kontaktu se školou (% Romů)	19 % (2016)	10 % (2030)	C.2.3 Zajistit institucím metodické vedení při řízení provozu své organizace, které povede k předcházení a k řešení diskriminačních a segregčních přístupů ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči o romské děti, žáky a studenty	Mezi další příčiny vzniku segregace ve vzdělávání patří neochota/nepřipravenost některých škol, včetně obav ze vzniku segregovaného prostředí a ztráty prestiže, když přijmou romské děti (např. účelové vstupní testy, nepřipravenost učitelů na práci s heterogenním kolektivem, předsudky ze strany učitelů a na druhé straně vstřícnější přístup k romským žákům na školách s jejich vyšším zastoupením); umisťování žáků se SVP nebo vyšší mírou podpory do segregovaných škol, které jsou označeny jako ty, které s těmito žáky "umí pracovat". Opatření by mělo cílit také na posílení personálních početních kapacit (více učitelů na méně žáků). Cílem opatření je metodicky vést školy, včetně zprostředkování příkladů dobré praxe, aby vytvářely podmínky pro vzdělávání všech dětí. Metodické vedení by mělo cílit i na orientaci na kritickou pedagogiku a formativní hodnocení.	2025 - 2030	a) Monitorování naplňování relevantních částí místních akčních plánů b) Existence kurikula pro proškolení v opatřeních vedoucích k předcházení a k řešení diskriminačních a segregčních přístupů ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči o romské děti, žáky a studenty a jeho zařazení do systému DVPP c) Každoroční informace do výročních zpráv základních, středních a vyšších odborných škol o naplňování opatření vedoucích k předcházení a k řešení diskriminačních a segregčních přístupů vůči romským dětem, žákům a studentům d) Hodnotící tematická zpráva MŠMT (ČŠI) k realizaci opatření vedoucích k předcházení a k řešení diskriminačních a segregčních přístupů škol a školských zařízení vůči výchově a péči o romských děti, žáků a studentů e) Počet škol, školských zařízení a zařízení pro výkon ÚV a OV s větším podílem romských dětí, žáků a studentů využívající metodickou podporu pro pedagogy v oblasti edukace	MMR (a) MŠMT (b-c,e), MŠMT (ČŠI) (d), MPSV (e)	KVOP, obce, MAS, kraje	OP JAK, IROP, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Základní školy s 50% a vyšším zastoupením romských žáků (počet škol)	70 (2018/2019)	35 (2030)	C.2.4 Zajistit existenci opatření, která v případě diskriminačních a segregčních přístupů ve vzdělávání romských dětí a žáků a studentů povedou k odstranění diskriminace či segregace, popř. budou eliminovat nepříznivé dopady v jejich vzdělávání.	S diskriminací a segregací romských dětí a žáků ve vzdělávání se, jak ukazuje praxe, dotčení setkávají v obou základních rovinách, a sice jak na úrovni školy jako výchovně vzdělávací instituce, tak na úrovni pedagogických pracovníků. Ta první se spojuje s nastavením třídních kolektivů, skupin, oddělení, ta druhá pak v přístupech pedagogických pracovníků, potažmo v přístupu samotného vedení školy – výchovně vzdělávací instituce, případně poradenského pracoviště. Asistent pedagoga v souladu s např. Metodikou práce asistenta pedagoga – Vztah žáka ve skupině, by měl umět navrhnout vhodné prostředky, jak klima ve třídě pozitivně ovlivňovat a měl by poskytovat pomoc při komunikaci se žáky, zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází. Školní asistent ve své práci klade větší důraz na spolupráci s rodinami žáků, intenzivnější propojení rodiny a školy. Asistent pedagoga a školní asistent tak zvyšují pocit bezpečí a u učitelů míru jejich porozumění individuálním potřebám dítěte – vzdělávání dítěte pak může být efektivnější. Součástí prevence segregčních přístupů ve vzdělávání je i adekvátní příprava pedagogických pracovníků a dostatečné všeobecné povědomí o sociokulturních realitách romské menšiny v ČR, které by mělo být podpořeno začleněním tématu do výuky již na základní škole.	2025 - 2030	a) Vymezení metodického vedení a existence aktualizace příslušného metodického dokumentu MŠMT pro předcházení a řešení diskriminačních a segregčních přístupů a následné realizace pravidelného monitoringu tohoto jevu b) Zpracování každoroční zprávy MV o počtu a závěrech z výkonu dozoru nad zákonností obecně závazných vyhlášek obcí stanovujících školské obvody se zaměřením na segregční charakter těchto obvodů c) Implementace opatření Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ d) Zachování a stabilní financování pozice školních asistentů a asistentů pedagoga včetně podpory přijímání romských asistentů na tyto pozice e) Počet účastníků programů DVPP zaměřených na včasné rozpoznání a práci s obětí šikany z etnických důvodů, rodinou obětí šikany z etnických důvodů a efektivní odstranění šikany určené pro školní asistenty, asistenty pedagoga a další pedagogické pracovníky f) V rámci transformace RVP ZV zajistit implementaci témat o historii, kultuře a tradicích Romů jako nedílné součásti českého národa	MŠMT (a,c-f), MV (b)	MMR (ASZ)	bez dodatečných nároků na financování
	Základní školy s 34% a vyšším zastoupením romských žáků (počet škol)	147 (2018/2019)	70 (2030)							
				C.2.5. Zajistit mechanismy pro eliminaci vyloučení romských žáků z agendy digitálního vzdělávání a z distančního - dálkového vzdělávání	V současné době není zvláště v regionech a obcích s vyšším zastoupením dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí dostatečně zajištěn přístup k nástrojům pro zvýšení digitální gramotnosti, případně pro distanční - dálkové vzdělávání na základních školách. V rámci intervencí z prostředků NPO (2023, programy „digitální pomůcky“ a „prevence digitální propasti“) byly školy plošně vybavovány SW i HW s cílem vyhnout se situaci z období pandemie Covid-19, kdy byl pro sociálně-ekonomicky znevýhodněné žáky a studenty omezen přístup ke vzdělávání. Těto nabídky využila většina škol v ČR a celková alokace přesáhla 1 mld. Kč. Situace je tedy systémově řešena. Nejsou však ještě dřešeny další faktory, jako jsou personální kapacity, nástroje a metodická podpora škol tak, aby mohly včas redukovat dopad rizikových faktorů v rodinném prostředí dětí a žáků. Pro uvedené je cílem opatření zlepšovat kvalitu a přístup vzdělávání prostřednictvím mechanismů pro eliminaci vyloučení romských žáků z distančního vzdělávání a digitálního vzdělávání.	2025 - 2030	Existence mechanismů pro podporu digitální gramotnosti pedagogů i jejich romských žáků a případnou eliminaci vyloučení romských žáků z distančního - dálkového vzdělávání (přizpůsobení výuky možnostem žáků, osvojení si práce s digitálními technologiemi pedagogy, žáky, rodiči atd.)	MŠMT		NPO, OP JAK, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.2.6. Monitorovat počty romských žáků s institucionální výchovou, a to dle oboru vzdělávání, typu škol a podpůrných nástrojů a zefektivnit podpůrné mechanismy pro umístění žáků do běžných škol hlavního vzdělávacího proudu	V případě výchovných ústavů ČŠI uznala v roce 2017, že jsou umístěným dětem nabízeny většinou tzv. "ěčkové" učební obory, navíc těmto dětem zpravidla není umožněno studium na školách dle jejich výběru (teoreticky i prakticky - naprostá většina z nich studuje na oborech nabízených školou, která je součástí daného ústavního zařízení). Děti a mladí studenti jsou segregováni nejen v systému náhradní péče, ale i v systému škol, který je jeho součástí.	2025 - 2030	a) Monitoring počtu romských žáků s institucionální výchovou, a to dle oboru vzdělání a druhu škol b) Zefektivnění mechanismů intervencí pro umístění romských žáků pobývajících v zařízení pro výkon ÚV a OV do škol mimo zařízení pro výkon ÚV a OV	MŠMT	MPSV	bez dodatečných nároků na financování
C.3 Zajistit spolehlivá data týkající se agendy romských dětí, žáků a				C.3.1 Zajistit existenci účinných nástrojů sběru dat o vzdělávání romských dětí a mládeže a institucionální výchově a výchovné péči o romské děti	MŠMT realizuje sběr kvalifikovaných odhadů počtů romských dětí v mateřských školách, žáků v základních a středních školách a v konzervatořích a studentů vyšších odborných škol. Důvodem pro sběr je mj. plnění výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti ČR. Evidovaná data jsou již několik let rozporována. Cílem opatření je spolehlivými a účinnými nástroji monitorovat segregční tendence. Výsledné informace ze sběru dat by veřejné správě, potažmo těm orgánům, jejichž agenda směřuje k odstranění diskriminace, segregace a jakékoliv jiné podoby sociálního vyloučení Romů ze společnosti, napomohla v řízení, řešení a koordinaci agend vzdělávání, institucionální výchovy a péče v souladu s platnými zákony ČR a s předpisy EU, vůči kterým je ČR vázána.	2025 - 2030	a) MŠMT a MPSV každoročně zveřejňují výsledky sběru dat o počtech romských dětí a mládeže b) Informace ze sběru dat o počtech romských dětí a mládeže jsou poskytovány relevantními MŠ, ZŠ, SŠ a VOŠ a zařízeními pro výkon ÚV a OV c) Zhodnocení a případná revize dosavadní metodiky pro školy a školská zařízení a zařízení pro výkon ÚV a OV týkající se sběru dat v rámci agendy romských dětí a mládeže.	MŠMT, MPSV		bez dodatečných nároků na financování
	Pravidelný sběr relevantních dat a jejich vyhodnocování ve vztahu k nastaveným opatřením a k výsledkům těchto zjištění, včetně nastavení žádoucí vládního			C.3.2 Zajistit sledování počtu tříd ZŠ, ve kterých je více než 34% zastoupení romských žáků	Definice segregace ve vzdělávání se vztahuje nejen na školy jako celek, ale i na její dílčí jednotky – třídní kolektivy. V České republice však nejsou k dispozici data na úrovni segregovaných tříd, a proto kvalifikované odhady MŠMT s daty agregovanými na úrovni školy nereflktují případy škol, v nichž dochází k segregaci na úrovni třídních kolektivů. Cílem opatření je monitorovat segregaci na úrovni třídních kolektivů.	2025 - 2030	Počet tříd s více než 34% zastoupením romských žáků je zveřejňován ve zprávě MŠMT a vychází z kvalifikovaných odhadů ZŠ	MŠMT		bez dodatečných nároků na financování

studentů ve vzdělávání a v institucionální výchově a péči	Intervenčního zohlednění předmětných závěrů v oblastech vzdělávání, v institucionální výchově a péči romských dětí, žáků, studentů a mládeže	0 (2018/2019)	1/rok	C.3.3 Zajistit existenci účinných nástrojů sběru dat v rámci zájmového a uměleckého vzdělávání romských dětí a mládeže	Podíl romských dětí a mládeže v zájmovém vzdělávání a v uměleckém vzdělávání je početně a procentuálně, z perspektivy různého posouzení, neúměrně nízký. Dotčené subjekty, instituce a školy, realizující danou oblast vzdělávání, se cíleně podpoře v dané oblasti Romy nezabývají. Jediným aktérem v této oblasti vzdělávání, který svými aktivitami vstupuje do podpory školní úspěšnosti, nebo realizaci zájmových aktivit, je neziskový sektor. Neexistuje tak ani přesnější představa o zastoupení romských dětí a mládeže v zájmovém a v uměleckém vzdělávání, na kterou by mohla navázat adresnější systémová podpora těchto dětí a mládeže nebo poskytovatelů jejich vzdělávání.	2025 - 2030	Zhodnocení možnosti vytvořit metodiku pro sběr dat o počtech romských dětí a mládeže ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání (dle vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání)	MŠMT		bez dodatečných nároků na financování
				C.3.4 Průběžně monitorovat adresnost čerpání veřejných finančních zdrojů alokovaných k zajištění účinných inkluzivních opatření, nástrojů a mechanismů, jejichž cíle vedou ke vzájemné inkluzi Romů a většinové populace	Takto definovaný cíl slouží především k průběžnému monitoringu efektivně čerpaných alokovaných finančních prostředků. Praxe v současném školství ukazuje na existující mezery v popisované skutečnosti, kdy existuje subjekt angažující se v oblasti vzdělávání, který čerpá finanční prostředky určené na podporu cílové skupiny Romů, Romy se však svými poskytovatelskými aktivitami nezabývá, nebo vykazuje fiktivní údaj týkající se etnicity cílové skupiny. S tím úzce souvisí také otázka vytvoření soustavy indikátorů, které by ve vztahu k obecným indikátorům sociálního začleňování sledovaly specificky podíl Romů, např. přijetím článku 4 specifického cíle viii a návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o Evropském sociálním fondu plus (ESF+).	2025 - 2030	Existence soustavy indikátorů pro sledování vynaložených finančních prostředků alokovaných k zajištění účinných inkluzivních opatření, nástrojů a mechanismů, jejichž cíle vedou ke vzájemné integraci Romů s většinovou populací včetně monitoringu finančních prostředků vynaložených z EU Fondů (zejména OP JAK)	MŠMT		OP JAK, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
C.4 Zkvalitnit a personálně posílit systém poradenství v oblasti vzdělávání romských dětí, žáků a studentů, včetně toho v institucionální výchově a péči	Podíl romských žáků ze všech žáků vzdělávaných v programech pro žáky s lehkým mentálním postižením (% romských žáků)	29,1 %, (2018/2019)	15 % (2025) - od roku 2025 nebude indikátor sledovaný	C.4.1 Legislativně ukotvit pozici sociální práce ve školství a zajistit jeho financování	V mnoha evropských zemích je oblast sociální práce ve školství (např. profese sociálního pedagoga) integrální součástí školního prostředí. V České republice není tato oblast ukotvena ve školské legislativě. Přestože je jeho teoretické vzdělávání realizováno na půdě pedagogických fakult, je jedním z typů sociálního pracovníka dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. V oblasti školství však chybí právní norma, ve které by byli např. sociální pedagogové vedeni jako pedagogičti pracovníci a jejich činnost by byla vymezena v rámci školské legislativy. Opatření má zároveň přímou vazbu na předchozí cíl a směřuje především k potřebám škol, na kterých se vzdělávají nejen děti a žáci z prostředí sociálně vyloučeného, ale i děti a žáci cizinců, imigrantů a dětí a žáků z odlišného sociokulturně a rodinného prostředí. Takový odborný pracovník by mohl být významně součinný v koordinaci spolupráce mezi klíčovými aktéry, jako je např. škola, rodiče, OSPOD, krajsí koordinátoři pro romské záležitosti apod.	2026	a) Předložení novely obsahující zařazení příslušné pozice, včetně vymezení jeho kompetencí, do zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a aktualizaci prováděcího předpisu a dalších relevantních právních norem b) Předložení novely obsahující rozšíření ŠPP o pozici v oblasti sociální pedagogiky nebo sociální práce v rámci vyhlášky č.72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních c) Počet základních škol, ve kterých došlo k posílení personálního týmu školního poradenského pracoviště	MŠMT	MPSV	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.4.2 Systémově financovat pozice školního poradenského pracoviště a implementovat jej o další pozice (zejména v oblasti sociální pedagogiky nebo sociální práce)	Ve společném vzdělávání měla školám pomoci možnost personálního posílení v rámci projektů z tzv. šablon. Nicméně k navýšení počtu pedagogických pracovníků s agendou pedagogicko-psychologického poradenství podle příslušné vyhlášky došlo pouze na některých školách. Řada škol stále vykazuje neúplné poradenské pracoviště, jsou tedy limitované v tomto směru a na školách působí pouze ty pozice, na které zákon pamatuje jako na obligatorní součást týmu školy. Mezi příčiny nevyužívání této podpory možno uvést projektový charakter, tj. tedy dočasné finanční pokrytí personální podpory (pouze na dobu čerpání projektové podpory, zpravidla na 2 školní roky) bez reflexe žádoucí vývojové kontinuity kompetenčního rámce dotčených pracovníků a pak také bez reflexe vázanosti na motivaci zaměstnance, zaměstnavatele s ohledem na zákon o zaměstnanosti ve smyslu limitů délky pro uzavírání pracovně-právního vztahu; nedostatečné finanční pokrytí, zajištění a pak i ohodnocení daných pozic, nebo pak neúměrný rozsah snížené přímé vyučovací povinnosti pedagogů v pozicích výchovných poradců. Cílem opatření je zajistit dostupnost plného servisu pedagogicko-psychologického poradenství v rámci ŠPP všem školám, včetně jeho rozšíření o žádoucí pozici např. sociálního pedagoga (nebo odborného pracovníka v této oblasti) s odlišnou agendou práce oproti náplni práce školního speciálního pedagoga, asistenta pedagoga atp.). ŠPP na všech školách je s reflexí ke stavu školství žádoucí, přičemž financování ŠPP musí odpovídat potřebám škol, a být nastaveno tak, aby umožnilo zaměstnat všechny uvedené pozice s potřebným rozsahem úvazku. Zároveň sníží vyučovací povinnost u školních metodiků prevence a výchovných poradců.	2026	Navržení zavedení systémového financování ze státního rozpočtu.	MŠMT	MPSV	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Podíl romských žáků vzdělávaných v základních speciálních školách ze všech romských žáků v základním vzdělávání (% romských žáků)	10,7 % (2018/2019)	5 % (2030)	C.4.3 Zajistit kontinuální vzdělávání pracovníků ve školském poradenském systému vedoucí k podpoře jejich profesních kompetencí v diagnostice, používání diagnostických nástrojů a žádoucí odborné pedagogicko-psychologické, speciálněpedagogické či jiné intervenci, zejména v oblasti diagnostiky romských dětí, žáků, studentů	Podpůrná opatření jsou pro kategorii žáků KZV (zejména se sociálním znevýhodněním) méně dostupná. V současnosti nastavený systém vyžaduje větší spolupráci s rodiči, kteří by měli např. doprovodit dítě do ŠPZ, to je však pro rodiče v sociálně vyloučených lokalitách obtížnější vzhledem k vzdálenosti ŠPZ. Kromě toho, že rodiče žáků se sociálním znevýhodněním do ŠPZ děti nedoprovodí, personální kapacitu pracovníků ŠPZ plně vytěžuje diagnostika žáků s jinými SVP. Situaci nepomáhá ani nejednoznačné vymezení kategorie KZV, chybějící metodická podpora pro ŠPZ v oblasti diagnostiky KZV a nastavení vhodných podpůrných opatření pro tuto skupinu žáků. Inovativní kontinuální program DVPP pro pracovníky ŠPZ by měl akcentovat specializaci dosaženého vzdělání, úroveň odborných kompetencí ve vztahu k délce praxe a sledovat aktuální trendy a vývoj diagnostických, intervenčních a terapeutických postupů. Měl by nabízet možnost zvýšení profesních kompetencí absolvováním sebezkušenostních výcviků, pravidelných supervizí a realizaci multiborové spolupráce ŠPZ a školy se zainteresovanými partnery. Cílem opatření je zajistit pro kategorii žáků KZV potřebná podpůrná opatření, aby úspěšně zvládli vzdělávání na základní škole, a adekvátní používání diagnostických nástrojů a metod v rámci poradenského systému.	2025 - 2030	a) Nastavení rámce služeb v ŠPZ s akcentem na sjednocení poskytování poradenských služeb ve školském systému b) Existence a realizace uceleného programu DVPP pro ŠPZ a ŠPP akcentující inovativní diagnostické trendy a zohledňující aktuální profesní úroveň c) Reflexe a aktualizace potřeb ŠPZ a ŠPP síti krajských metodiků v rámci NPI ČR d) Aktualizace metodiky k diagnostice rozumových schopností dětí, žáků a studentů s cílem preventovat strukturální diskriminaci vůči Romům	MŠMT, MŠMT (NPI)		OP JAK, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.4.4 Rozšířit možnosti školního poradenského zařízení pro realizaci diagnostického procesu speciálních vzdělávacích potřeb romských dětí a žáků a studentů v institucích, ve kterých se vzdělávají		2025 - 2030	Provedení analýzy týkající se potenciálu a možnosti využití diagnostiky přímo ve školách, kde se vzdělávají Romové, a následně případný návrh změny zákona č. 561/2004 Sb.	MŠMT		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.4.5 Zajistit dostupnost relevantních anonymizovaných dat o výsledcích revizí ve vzdělávání, institucionální výchově a péči o romských dětech, žácích a studentech	Revizní pracoviště zveřejnilo ve výroční zprávě za rok 2019 údaje o počtu žádostí o revizi a rovněž počet žádostí, které byly vyřešeny revizní zprávou. Pro vyhodnocení revizní činnosti z hlediska jejího kontrolního účelu je potřeba širší škály informací o revizních případech a výsledcích revizí, které nebyly zveřejněny. Cílem opatření je zveřejňovat komplexnější data (mohou být uváděna v anonymizované podobě, kdy se obvykle zpracovávají příčiny a okolnosti revize a následně vyhodnocení celého procesu) o celém revizním procesu (včetně okolností, které předcházely žádosti zákonných zástupců či jiných oprávněných žadatelů o revizi) na základě, kterých bude následně možné tento proces zdokonalovat.	2025 - 2030	Zveřejňování ročních zpráv z práce revizního pracoviště, které obsahují anonymizované informace o revizích diagnózy mentálního postižení ve vztahu ke kategorii KZV - kdo podal podnět, jaký je předmět toho podání a výsledek/závěr revize	MŠMT		bez dodatečných nároků na financování
	Podíl romských žáků z celkového počtu žáků vzdělávaných dle rámcového vzdělávacího programu se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání (% romských žáků)	10,5 % (2019)	5 % (2030)	C.4.6 Zajistit podpůrné mechanismy v rámci povinné školní docházky dětem a žákům s odlišným mateřským jazykem či romským etnolektem češtiny, a to v oblastech jejich řečového vývoje, jazykové a komunikační kompetence	V českých školách je značný počet dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem a s rozdílnou úrovní jazykové a komunikační kompetence s předmětné srovnatelnou skupinou dětí a žáků většinové populace. Některé děti a někteří žáci jsou děti cizích státních příslušníků, řada z nich však má občanství ČR. Patří k nim mimo jiné romské děti a žáci migrující ze Slovenska, jejichž mateřský jazyk je zpravidla severocentrální romššina, popřípadě užívají v komunikaci český etnolekt romštiny. U některých je patrný opožděný vývoj řeči, nízká jazyková a komunikační úroveň, jež může být způsobena užíváním odlišného komunikačního kanálu pro vzájemné dorozumívání, mluvním a komunikačním modelem, jeho obsahovým schématem, pramenicím z limitu sociálního prostředí, v němž dítě žije a vyrůstá. Všechny tyto aspekty oblasti řečového vývoje, jazykové a komunikační kompetence významně ohraničují procesy učení (se) dotčených dětí a žáků v procesech jejich povinného školního vzdělávání. Praxe ukazuje, že informovanost rodičů a zákonných zástupců dětí a žáků ve smyslu, kde a na koho se pro případné zajištění účinné prevence a žádoucí intervence narušené komunikační schopnosti jejich dětí mohou obrátit a jak se sami mohou na předmětných opatřeních podílet. Existující problém ve školním vzdělávání takovým dětem způsobuje jednak školní neúspěšnost v jejich vzdělávací dráze, limituje možnosti rozvoje jejich potenciálu a v neposlední řadě narušuje všechny roviny jejich školní socializace, včetně vzájemných vztahů se spolužáky a v některých případech i vztahu s pedagogickými pracovníky, kteří nemusí být s tímto fenoménem dostatečně obeznámeni, přestože ve školním prostředí vystupují jako profesionálové ve svém oboru. Je žádoucí rozvíjet nástroje podporující výuku a znalost jak českého jazyka v případě žákům s odlišným mateřským jazykem či romským etnolektem češtiny, tak i romštiny a romských realii a historie na základních školách.	2025 - 2030	a) Realizace výzkumu týkající se úrovně znalosti češtiny v sociálně vyloučených lokalitách b) Existence metodického doporučení a materiálů obsahující mimo jiné také návrhy a možnosti systémů podpory ve vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským (romským) jazykem, případně romským etnolektem češtiny v oblastech jejich řečového vývoje, jazykové a komunikační kompetence c) Existence výukových souborů a sady didaktických materiálů k využití ve vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem, případně s romským etnolektem češtiny d) Participace vysokoškolských pracovišť uskutečňujících akreditované studijní programy ve vzdělávacích oblastech učitelství a neučitelská pedagogika, na realizaci podpory, popřípadě na vytváření takových podpůrných mechanismů a jejich výstupů, které svými obsahy budou směřovat k zajištění podpory řečového vývoje, jazykové a komunikační kompetence ve vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským (romským) jazykem, popřípadě romským etnolektem češtiny e) Předložení návrhu změny § 20 odst. 5 a 6 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, tak, aby se jazyková podpora vztahovala na všechny žáky s odlišným mateřským jazykem bez ohledu na státní příslušnost f) Existence nástrojů podporujících znalost romštiny g) Existence nástrojů podporujících výuku romských realii a historie na základních školách	ÚV (OLP) (a), MŠMT (b-g)	NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, TA ČR

				C.4.7 Aktualizovat Konceptci poskytování poradenských služeb ve školách s akcentem na vyšší podporu rodin a žáků v průběhu distanční/dálkové výuky a rovný přístup k digitálním technologiím potřebným pro vzdělávání, zvláště pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí a vymezení role výchovného poradce a školního metodika prevence dle specifík ovlivňujících poradenské služby v konkrétní škole a zákonných zástupců.	V souvislosti se situací, která nastala v průběhu roku 2020 z důvodu pandemie COVID-19 byly všechny školy nuceny přejít na distanční/dálkovou výuku. V souvislosti s tímto typem výuky bylo zaznamenáno několik problémů, které Agentura pro sociální začleňování na základě svého zjišťování stanovila ve vztahu k žákům následovně: a) velmi nízká dostupnost výuky především na ubytovnách a ve větších sociálně vyloučených lokalitách (např. šetření v lokalitě Janov), b) rozdílnost v přístupech nejen mezi školami, ale i uvnitř škol samých (aktivní vs. neaktivní učitel), c) mezi základními školami jsou výrazné rozdíly v přístupu k domácímu vzdělávání a k dětem z rodin, které mají obtíže zvládat on-line výuku, ale i obecně v přístupu k distančnímu vzdělávání, d) o způsobech kontaktování pedagogů a žáků, nebo jejich zákonných zástupců nemají přehled všichni zřizovatelé a někdy ani ředitelé (nechávají to často na samotných učitelích), e) byla zaznamenána snaha žáků 9. tříd základních škol shánět brigády (regionální centrum střed), mohou hrozit předčasné odchody ze vzdělávacího procesu, f) některé školy obtíže dětí z rodin ohrožených sociálním vyloučením negují, což může indikovat podcenění tohoto rizika, resp. může to ukazovat, že se tyto školy možnými problémy nezabývají, S problematikou dostupností výuky se potýkají také dětské domovy, které nyní fungují v omezeném režimu (omezený počet pracovníků a zákaz návštěv) a pro pracovníky je náročné pečovat o osmičlenné skupiny dětí různého věku a zároveň je podporovat ve vzdělávání. Vzhledem k uvedeným zkušenostem je cílem opatření aktualizace Konceptce poskytování poradenských služeb ve školách a v této souvislosti akcentovat podporu rodin a žáků zejména ze znevýhodněného socioekonomického prostředí, a to tak, aby byl zajištěn rovný přístup k digitálním technologiím potřebným pro vzdělávání a distančnímu vzdělávání všech žáků.	2026	Aktualizovaná Konceptce poskytování poradenských služeb ve školách, s akcentem na podporu romských rodin a žáků a průběhu distanční/dálkové výuky a rovný přístup k digitálním technologiím potřebným pro vzdělávání	MŠMT	MPSV	bez dodatečných nároků na financování
	Existence návrhu řešení k implementaci sociální práce jako významného prvku v oblasti poradenství	0	1	C 4.8. Návrh řešení k implementaci sociální práce jako významného prvku v oblasti poradenství v oblasti vzdělávání romských dětí, žáků a studentů	Cílem je dosáhnout řešení implementace sociální práce jako významného prvku v oblasti poradenství napříč resorty, a to na základě revize podmínek pro sociální pracovníky – platové zařazení, náplně práce ad., včetně legislativního ukotvení a praxe z hlediska nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o Katalogu prací ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů (školství, spravedlnost, zdravotnictví, práce a sociální věci). Z hlediska ostatních odborností v systému se nebude jednat o duplicitní, ale o komplementární přístup.	2026	a) Přijetí zákona o sociálních pracovnících b) Implementace sociální práce jako významného prvku v oblasti poradenství pro agendu vzdělávání romských dětí, žáků a studentů napříč resorty posilováním její dostupnosti i rozšířením působnosti ve vazbě na změny příslušné legislativy	MPSV	MŠMT	bez dodatečných nároků na financování
C.5 Zvýšit úroveň vzdělanosti Romů	Romští žáci, kteří navštěvují vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3) (% romských žáků)	45 % (2015/2016)	80 % (2030)	C.5.1 Zajistit podporu provázanosti mezi stupni nižšího a vyššího sekundárního vzdělávání	Podíl romských žáků na celkovém počtu žáků, kteří navštěvovali střední školu/konzervatoř v roce 2018/2019, byl pouze 1,2 %. Oproti podílu romských žáků v základním vzdělávání (3,7 %) je to třikrát méně. Počet romských středoškolských žáků je nadále nízký, dotační program určený k podpoře vyššího sekundárního vzdělávání je jednak svým rozsahem finančních prostředků velmi nízký, velká část finančních prostředků není využita, a k tomu se přidružuje absence dostatečné informovanosti na straně rodičovské a učitelské veřejnosti o možnostech finanční podpory, o postupu podávání žádosti o podporu. Cílem opatření je zajistit, aby žáci po ukončení povinné školní docházky neopouštěli vzdělávací systém, aby ve vzdělávání pokračovali a směřovali k získání kvalifikace pro výkon profese. Cílem opatření je také sledovat drop-outy ve vyšším sekundárním vzdělávání, zejména u Romů, a při větším výskytu hledat cesty jak drop-outům zabránit. Nespokojit se s konstatováním, že žák odešel sám, protože neměl zájem o vzdělání.	2025 - 2030	a) Nastavení systémových mechanismů spolupráce jednotlivých aktérů vzdělávacího procesu Romů, která bude zaměřena na zajištění rozvoje dotčených v jejich vzdělávací trajektorii b) Zachování dotačního programu Podpora integrace romské menšiny a jeho průběžná modifikace reflektující věcné, procesní a další klíčové poznatky, plynoucí z evaluací realizovaných projektů z jednotlivých období c) Monitoring klíčových ukazatelů fenoménu drop-out ve vyšším sekundárním vzdělávání romských žáků a následné nastavení relevantních intervenčních a podpůrných opatření k zajištění jeho minimalizaci	MŠMT	NNO	bez dodatečných nároků na financování
	Romští žáci předčasně opouštějící vzdělávací systém, tzn. romští žáci, kteří dokončili nanejvýš základní vzdělání (ISCED 2) (% Romů ve věku 16 – 24 let)	57 % (2015/2016)	15 % (2030)	C.5.2 Zajistit podporu ve vzdělávání romských středoškolských, včetně osob opětovně se vracejících do vzdělávacího systému (po tzv. drop-outu)	V současnosti existuje dotační program na podporu romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol. Cílem opatření je pokračovat ve finanční podpoře romských středoškolských, včetně osob opětovně se vracejících do vzdělávacího systému (po tzv. drop-outu). Prostředky ze stávajícího programu ovšem nejsou dostatečně efektivně alokovány/čerpany, navíc jde v současnosti o pouhou finanční podporu - není dostatečně sledován dopad poskytnutých prostředků na život a studijní dráhu podpořených studentů. Romští žáci a studenti potřebují komplexní podporu v oblasti profesionálního i osobnostního rozvoje (doučování, mentoring, stáže, praxe, jazykové vzdělávání a dobrovolnická činnosti a podporu motivace, sebevědomí a identity prostřednictvím setkávání romských žáků a studentů). Tzn., že dalším cílem opatření je program rozšířit o další formy podpory, a to ve spolupráci s NNO tak, aby byly finanční prostředky využívány efektivně a jejich efektivitu bylo možné sledovat. Řada dospělých Romů, kteří odešli ze vzdělávání před více lety, mají značný potenciál a jejich životní zkušenosti jim umožňují vnímat hodnotu vzdělání. Návrat do vzdělávání však pro ně představuje velmi mnoho překážek nejen finanční povahy. Romské ženy - matky jsou v této situaci ještě více znevýhodněné. Cílem opatření je tedy také nejen podpora dospělých Romů ve vzdělávání a s tím související provázanost s rodičovskou kompetencí dotčených Romů. Vzdělání rodiče vedou své děti k dosažení vyššího vzdělání, vytvářejí lepší, účinnější motivátory a dokáží ve svých životech čelit překážkám a v neposlední řadě participují na společenském dění aktivněji, než-li ti s nižší úrovní vzdělání.	2026	a) Modifikace dotačního programu Podpora romských žáků a studentů středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol při zachování alokace min. 6,3 mil. Kč/rok, a to tak: - aby došlo k rozšíření okruhu oprávněných žadatelů o NNO, přičemž podmínkou pro oprávněnost takového žadatele bude soustavná práce s danou cílovou skupinou a poskytování komplexní podpory, - poznatky vycházející z výsledků každoročních evaluačních procesů byly poskytovatelem dotace zohledněny při následných úpravách znění výzvy, a to ve prospěch podporované cílové skupiny; - aby došlo k rozšíření podporované cílové skupiny o žáky ve vyšším sekundárním vzdělávání, o studenty konzervatoří a studenty vyšších odborných škol vypuštěním parametru vázaného na věk žáka, studujícího b) Počet partnerství mezi školami, které navštěvují romští žáci, studenti nebo dospělí navracející se do vzdělávání, a NNO poskytujícími komplexní podporu a MŠMT c) Analýza dalších vhodných podpůrných postupů pro romské osoby opětovně se vracející do vzdělávacího systému	MŠMT	NNO	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Podíl Romů, kteří se účastní terciálního vzdělávání	0% (FRA 2021)	10 % z celkového počtu Romů v ČR (2030)	C.5.3 Zajistit podporu ve vzdělávání romských vysokoškolských studentů	Poměrně nízké zastoupení romských žáků v sekundárním vzdělávání má rozhodující vliv na zastoupení Romů v terciálním vzdělávání. Podpora pro romské studenty vysokých škol ze strany státu není systémově zajištěna. Individuálně jsou poskytována stipendia pouze ze strany neziskových organizací, případně zahraničních donátorů. Mimo finanční podporu mnozí vysokoškolští romští studenti potřebují poradenský a podpůrný systém při studiu, na který veřejné vysoké školství v plném rozsahu nepamatuje. Agenda poradenství ve vysokoškolském vzdělávání by svými aktivitami měla počítat s takovým servisem, zvláště, jestliže čerpá z finančních dotací určených marginalizovaným studentům a uchazečům o studiu, k nimž Romové patří. Klíčové pro posilování motivace ke studiu na VŠ je také síťování romských studentů, a to už na středních školách (viz o řádek výše studentská setkávání, mentoring atd.) a dále právě i na vysokých školách. Dalším důležitým bodem je skutečnost, že testy vycházející z klasické testové teorie ve statickém pojetí obvykle nezohledňují kulturní prostředí, z něž člověk vychází, tudíž nemohou být považovány za kulturně relevantní (či adekvátní) (např. Sternberg, 2004, Culture and Intelligence). Tato námitka se dá aplikovat na testy typu studijních předpokladů, učebního potenciálu atd. V diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch (DSM V) či ve Standardech pro pedagogické a psychologické testování (Hogrefe, 2001) se uvádí, že ke stanovení kognitivních schopností (což studijní předpoklady rozhodně jsou) musí být použity testy a metody, které jsou adekvátní sociokulturnímu prostředí, z něhož diagnostikovaný jedinec pochází. Dnemiváme se, že toto TSP vzhledem k romskému etniku i dalším skupinám ze sociálně znevýhodněného prostředí rozhodně nesplňují. Řešení v oblasti přijímacího řízení mohou být různá, záleží na politice přijímací instituce (např. změna celého přijímacího řízení, odpuštění TSP, speciální track pro přijímání studentů ze sociálně znevýhodněného prostředí atd.), nicméně pokud chceme testování zachovat, ukazuje se vhodná dynamická diagnostika (použita například k výběru imigrantů z Eritřeje ke studiu na univerzitě v Izraeli). Cílem opatření je zajistit komplexní finanční a odbornou podporu pro romské vysokoškoly a jejich vzdělávání. Cílem je rovněž nastavení efektivní provázanosti ve vzdělávání mezi střední a vysokou školou.	2025 - 2030	a) Reflektovat Romy jako cílovou skupinu v OP JAK a plánovat specifické intervence pro Romy ve všech stupních vzdělávání a podpory a vytvořit systém monitoringu těchto intervencí a jejich dopadu b) Reflektovat v podpoře NNO specifika tzv. romských a proromských NNO a jejich aktivit c) Implementovat agendu sociálněpedagogického poradenství zaměřeného na předcházení drop-outu a na podporu jak studentům, tak uchazečům o vysokoškolské studium z řad Romů d) Reflektovat romský kulturní, společenský a lidský kapitál při vzdělávání učitelů	MŠMT		OP JAK, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok

C.6 Zajistit podporu rozvoje odborných profesních kompetencí pedagogům angažujících se ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči o romské děti, žáky a studenty a dalším pracovníkům ve školství	Implementace tématu do standardu pro udělení akreditace v rámci požadavků pro tvorbu a obsah akreditačních spisů studijních programů zaměřených na oblast učitelství a neučitelská pedagogika	0	1 (2025)	C.6.1 Úprava v Rámcových požadavcích na studijní programy, jejichž absolvováním se získává odborná kvalifikace k výkonu regulovaných povolání pedagogických pracovníků, které MŠMT využívá jako regulující orgán při stanovování povinných složek studijního plánu ve smyslu předmětu, jehož obsah bude zaměřen na výchovu a vzdělávání romských dětí a žáků, se kterými se budoucí pedagogové budou setkávat a jejich výchovně vzdělávací zvláštnosti by měli zohledňovat	V současných standardech pregraduální přípravy budoucích pedagogů není nastaven obligatorní předmět věnující se tomuto tématu. V nabídce relevantních studijních programů existují předměty zaměřené na multikulturní a interkulturní a interkulturní výchovu, ty ovšem mají široký rozsah, v němž nemůže být pokryto to, po čem praxe a potřeby budoucích a i současných pedagogů volají. Pedagogové nejsou, jak výzkumy ukazují, nejsou adekvátně profesně připraveni pro svou pedagogickou práci s Romy. Příkladem jsou výzkumná zjištění plošné sociologické analýzy, která říká, že 96 % pedagogů se domnívá, že žáci s projevy sociální exkluze vykazují automaticky projevy mentálního postižení, přestože k tomu nemají žádný diagnostický závěr a dále 84 % pedagogů spojuje romskou etnicitu se sociálním znevýhodněním, což může vést k etnický laděné stereotypizaci. Cílem opatření je zajistit, aby studenti pedagogických oborů byli vzdělávání o tom, jak pracovat s žáky z jiného kulturního a životního prostředí, specificky s romskými žáky.	2025 - 2030	a) Aktualizace kurikula v RVP pro střední školy zaměřené na přípravu pedagogických pracovníků v programech pro budoucí pedagogické pracovníky b) Aktualizace Rámcových požadavků na studijní programy, jejichž absolvováním se získává odborná kvalifikace k výkonu regulovaných povolání pedagogických pracovníků, o oblast výchovy a vzdělávání dětí, žáků a studentů pocházejících z jazykového, kulturního a jiného prostředí (tj. do přípravy pedagogických pracovníků jsou zařazeny povinné volitelné a volitelné předměty obsahující témata spojená s romskou kulturou a obecně s kulturou uznání, a to včetně praktické výuky jako je např. doučování v romských rodinách)	MŠMT		bez dodatečných nároků na financování
	Existence uceleného modulu v systému DVPP v oblasti rozvoje profesních pedagogických kompetencí se zaměřením na mentorství, supervizi, konzultantství, řízení projektů, adaptaci obsahů vzdělávání a poskytování poradenství, včetně sdílené metodické podpory pedagogickým pracovníkům a pracovníkům ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči o romské děti, žáky a studenty, včetně mládeže	0	1 (2030)	C.6.2 Zajistit vznik uceleného kontinuální modulu v systému DVPP v oblasti rozvoje profesních pedagogických kompetencí se zaměřením na mentorství, supervizi, konzultantství, řízení projektů, adaptaci obsahů vzdělávání a poskytování poradenství, včetně sdílené metodické podpory pedagogickým pracovníkům a pracovníkům ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči o romské děti, žáky a studenty	Nabídka současného dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti výchovy a vzdělávání Romů je dlouhodobě neuspokojivá. Pokud takové vzdělávací kurzy věnující se tématu výchovy a vzdělávání Romů existují v nabídce systému DVPP, pak vykazují značné rezervy. Ty jsou kvantitativní i kvalitativní povahy a jejich přesah sahá do perspektivy vertikální i horizontální, což v konečném důsledku se manifestuje nepříznivými skutečnostmi. Ke kvalitativním nedostatkům patří následující poznatky, které planou z terénní dlouhodobé praxe. Vzdělávací kurzy se tematicky a i obsahem nikterak neliší, jejich posloupnost není provázaná, v mnoha případech kurikulum ve svém schématu vede a podporuje to, proti čemu definice cílů jednotlivých kurzů směřují. Mimo to kurzy svými obsahy skutečně nereflektují vzdělávací potřeby objektů vzdělávání, ani subjektů, jenž vzdělávání svým řízením uskutečňují. Kvantitativní nedostatky v systému DVPP ve vymezené oblasti vzdělávání se týká především šíře a obsahu nabídky, stejně tak její fyzické dostupnosti. Za kritickou lze vnímat skutečnost neexistence modulového vzdělávání v této oblasti, přestože se ČR dlouhodobě potýká s kritickými výtkami v oblasti nepřipravenosti profesionálů ve výchově a vzdělávání. Cílem opatření je zajistit adekvátní nabídku modulového vzdělávání v systému DVPP, která bude reflektovat výše uvedené a jejichž přesah se bude promítat do efektivní vzájemné spolupráce s rodinou, zohlednění výchovně vzdělávacích zvláštností a implementace historie, kultury, tradic a jazyka Romů do obsahů školního vzdělávání, zejména do školního kurikula vzdělávacích institucí, ve kterých se Romové vzdělávají.	2025 - 2030	a) Existence uceleného modulu pravidelně nabízeného v systému DVPP k tématům spojeným se vzděláváním romských dětí, žáků a studentů, včetně tématu komunikace s rodinami nebo možností participace v rámci komunitních setkávání, uzpůsobovaného dle specifických potřeb konkrétních pedagogů (dle možností doplňovaného mentoringem) b) Monitoring účasti na vzdělávání dle písmene a) ze strany pedagogů c) Vytvoření sítě lektorů DVPP a zajištění konzultantů k metodické podpoře pedagogických pracovníků a pracovníků ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči o romské děti, žáky a studenty d) Využití potenciálu programů a kurzů Celoživotního vzdělávání v prostředí vysokých škol	MŠMT		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
C.7 Zajistit podmínky pro smysluplné využívání volného času romských dětí, žáků a studentů, zejména v oblasti zájmového a uměleckého vzdělávání, v oblasti sportu a jiných volnočasových aktivitách, podporujících vzájemnou integraci a prevenci rizikového chování a sociálně patologických jevů	Existence finančních zdrojů pro podporu volnočasových a mimoškolních aktivit romských dětí, žáků a studentů (celkový objem finančních prostředků)	67 mil. Kč	300 mil. Kč	C.6.3 Zajistit kontinuální odbornou přípravu asistentů pedagoga s cílem rozvíjet potenciál žáků se sociálním a jiným znevýhodněním, mj. Romů	V současné době není zajištěn odpovídající rozvoj kompetencí asistentů pedagogů v oblastech, které směřují ke schopnosti vzdělávat heterogenní kolektivní děti a rozvíjet potenciál žáků se sociálním a jiným znevýhodněním. Nejsou dostatečně zajištěny odborné a podpůrné kapacity, čímž dochází k nárůstu rozdílů v jejich kvalitě a v kvalitě poskytování podpůrných činností asistentů pedagoga. Cílem opatření je vytvořit a zařadit kontinuální odbornou přípravu asistentů pedagoga s cílem rozvíjet potenciál žáků se sociálním a jiným znevýhodněním v rámci doplňujícího pedagogického studia směřujícího k maximálnímu rozvoji talentu a znalostí všech žáků ze zdravotním a sociálním znevýhodněním.	2025 - 2030	a) Existence kontinuální odborné přípravy asistentů pedagoga s cílem rozvíjet potenciál žáků se sociálním a jiným znevýhodněním v rámci doplňujícího pedagogického studia b) Revize stávajících Standardů studia pro asistenty pedagoga s ohledem na žáky se sociálním znevýhodněním, včetně Romů, a také v souvislosti s nároky práce této profese	MŠMT		OP JAK, NPO, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.7.1 Zajistit finanční podporu romským dětem, žákům a studentům pro smysluplné využívání jejich volného času, zejména v oblasti zájmového a uměleckého vzdělávání, v oblasti sportu a jiných volnočasových aktivitách, podporujících vzájemnou integraci a prevenci rizikového chování a sociálně patologických jevů	Investice do smysluplného využití volného času u skupin ohrožených sociální exkluzí, či jakoukoliv marginalizací, jež jsou ve zvýšené míře při srovnání s většinovou populací konfrontovány s rizikovými formami chování a sociálně patologickými jevy, představuje pro stát daleko nižší finanční prostředky, než ty, které stát generuje při řešení jejich následků. Podpora státu Romům v uvedených oblastech napomáhá vzájemné integraci ve společnosti, zajišťuje rozvoj osobnostních charakteristik dotčených a v konečném důsledku pro stát představuje nižší finanční ztráty. A jak ukazují výzkumy, představitelé minoritních skupin, jejichž socializační procesy byly v průběhu vzdělávací dráhy i takovými sportovními mechanismy v uvedených oblastech podpořeny, svůj společenským participativním angažmá se podílejí na rozvoji celé společnosti. Současné podmínky v ČR neumožňují monitoring či evidenci takto etnický nastavených ukazatelů, praxe však jednoznačně sděluje, že Romů v uměleckém vzdělávání, v zájmovém vzdělávání a v oblasti sportu či jiných podobných aktivitách je při pohledu na adekvátní procentuální početní zastoupení Romů, extrémně nízký. Jedním z důvodů jejich neúčasti je finanční náročnost, a pak také fyzická nedostupnost této nabídky. Cílem opatření je tedy zajistit podmínky pro účast Romů na těchto aktivitách, které významně napomáhají vzájemné integraci a sociální kohezi, a to rozšířením a navýšením kapacit příslušných programů a jejich otevřením vzdělávacím institucím, NNO a DDM.	2025 - 2030	a) Existence podpory volnočasových aktivit romských dětí a mládeže v rámci OP JAK a státního rozpočtu b) Počet podpořených osob z řad romských dětí a mládeže c) Finanční alokace pro oblast volnočasových aktivit pro romské děti a mládež	MŠMT	NNO	OP JAK, OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.7.2 Podpora talentů z řad romských dětí a mládeže	NNO se ve své praxi setkávají s mnoha talentovanými dětmi a mládeží, kde však naráží na problém v zajištění jejich podpory. Přínos vyhledávání talentovaných dětí a mládeže může spočívat v posílení motivace dítěte a ke zlepšení jeho životních šancí, i prostřednictvím příkladů z řad Romů. Systémová podpora talentovaných dětí musí zahrnovat všechny děti, zvláště ty, které bez podpory nemohou rozvíjet své dovednosti a znalosti. Nesystémovost podpůrného programu Podporu nadaných žáků základních a středních škol vyplývala i z Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014–2020. Zde bylo např. uvedeno, že: „Specifika diagnostiky nadání u žáků se zdravotním (zejména smyslovým) postižením a/nebo sociálním znevýhodněním zatím zpracována nejsou.“ či „Pro potřeby čerpání finančních prostředků z evropských sociálních fondů (dále jen ESF+) je důležité zmínit stávající vymezení nadaných jako cílové skupiny. V současnosti jsou do této cílové skupiny zařazeni pouze žáci, kteří se umístí na nejvyšších místech v krajských kolech předmětových soutěží vyhlašovanych MŠMT, což je nepochybně jen dílčí skupina nadaných žáků.“ Právě s vědomím si nedostatků realizovaného programu je nutné trvat na vymezení specifických skupin nadaných žáků, a to i přes slib, že podpora talentovaných žáků bude řešena v jednotlivých opatření Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+.	2025 - 2030	a) Existence systémového nástroje na podporu talentovaných žáků, zvláště pak z chudých a sociálně znevýhodněných rodin, včetně Romů b) Existence diagnostiky nadání u žáků se sociálním znevýhodněním, včetně Romů	MŠMT		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.7.3 Podpora komunitních klubů / komunitních rodinných center zřizovaných při školách pro romské děti a rodiče ze sociálně znevýhodněného prostředí	Zvyšující se ekonomická nerovnost a segregace v bydlení či v přístupu k mimoškolním aktivitám, vyvolaly zájem o existenci tzv. komunitních center při školách v chudých a nedostatečně vybavených lokalitách. Komunitní centra při školách představují strategii založenou na místně poskytovaných aktivitách, kde se děti mohou učit a trávit smysluplné a bezpečné volný čas napomáhající rozvoji dětí a zapojení komunity – slouží dětem i dospělým. Při budování strategie komunitního center je důležité aktivně zapojit co největší počet členů komunity do všech aktivit, s čímž souvisí i přijetí zodpovědnosti za jejich fungování. Současně s tím se zástupci komunity zapojují i do rozhodování a plánování aktivit. V českém prostředí existují takovéto centra, nicméně v SVL je jejich počet a podpora ze strany MŠMT nedostatečná, přestože dobře zavedená komunitní centra při školách vedou ke zlepšení výsledků studentů a škol a přispívají k uspokojování vzdělávacích potřeb a pozitivnímu rozvoji chudých dětí a žáků včetně posilování soudržnosti vztahů s jejich rodinami a v rámci rodin.	2025 - 2030	a) Existence podpůrné infrastruktury pro vznik komunitních rodinných center při školách navštěvovaných romskými dětmi a žáky b) Existence a podpora kvalifikovaných pracovníků rodinných center c) Legislativní ukotvení rodinných center při školách d) Existence finanční podpory rodinných center dle písmene a)	MPSV, MŠMT	NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				C.7.4 Podpora mimoškolních a volnočasových aktivit pro romské děti a rodiče ze sociálně znevýhodněného prostředí	Přetrvávajícím problémem v České republice zůstávají předčasné odchody romských žáků ze vzdělávání. Zprávy o situaci romské menšiny v České republice, ale i monitorovací zprávy mezinárodních organizací, pravidelně upozorňují na problematiku přechodu zejména ze základního do středního vzdělávání, kdy vyšší podíl romských studentů opouští vzdělávací proces. Školy, školská zařízení, ale i další aktéři, kteří se školami spolupracují, by se proto měli zaměřit na to, aby romští studenti byli ve vzdělávacím procesu udrženi a úspěšně jej dokončili. Jedním z takových nástrojů může být i tvorba motivačních prázdninových programů a mimoškolních a volnočasových aktivit pro romské děti, včetně podpory spolupráce školy a školských zařízení s rodinou.	2025 - 2030	a) Zachování dotačních programů MŠMT na podporu volnočasových aktivit romských dětí, žáků a studentů b) Existence podpory mimoškolních a motivačních programů určených pro romské děti, žáky a studenty (OP JAK) c) Počet podpořených romských dětí, žáků a studentů d) Celkový objem finančních prostředků na mimoškolní a volnočasové aktivity pro romské děti a mládež	MŠMT	NNO	OP JAK, NPO, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok

Strategická cíl D: Bydlení										
D Strategický cíl	Zajistit rovný přístup Romů ke kvalitnímu bydlení				Indikátor pro strategický cíl	Plnění jednotlivých specifických cílů, zejména pokrok v plnění indikátoru: Romové žijící v obydlích s prosakující střechou, vlhkými zdmi, podlahami nebo základy nebo trouchnivějícími okenními rámy nebo podlahou (% Romů) Plnění průřezového indikátoru: Romové ohrožení příjmovou chudobou na sociálních transferech (% Romů)	Výchozí hodnota	viz výchozí hodnoty u jednotlivých specifických cílů 58 % Romů ohrožených příjmovou chudobou (2016)	Cílová hodnota	viz cílové hodnoty u jednotlivých specifických cílů 25 % (2030)
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl (jednotka)	Výchozí hodnota indikátoru pro specifický cíl	Cílová hodnota indikátoru pro specifický cíl	Opatření	Popis opatření	Délka realizace opatření	Kritérium splnění	Odpovědná instituce (kritérium splnění)	Spolupracující subjekty	Zdroj financování
D.1 Snížit diskriminaci a segregaci v přístupu k bydlení	Romové, kteří se cítili diskriminováni v přístupu k bydlení v posledních 5 letech (% Romů)	65 % (2016)	Snížení o 30 % (2030)	D.1.1 Monitorovat případy diskriminace Romů v přístupu k bydlení.	Česká obchodní inspekce zajišťuje kontrolu rovného zacházení a zákazu diskriminace v přístupu k bydlení, pokud je nabízeno veřejnosti nebo při jeho poskytování, a to na základě zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Cílem opatření je monitorovat případy diskriminace z důvodu příslušnosti k romské národnosti, které zjistila ČOI při svých kontrolách diskriminace na trhu s bydlením.	2025 - 2030	a) ČOI každoročně uskutečňuje situační testování zaměřené na diskriminaci spotřebitelů, a to v souladu s § 2 zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů. b) ČOI informuje o počtu podnětů ke kontrole z důvodu podezření na diskriminaci Romů v oblasti bydlení c) ČOI zveřejňuje počty případů diskriminace Romů ve zprávách z uskutečněných kontrol zaměřených na diskriminaci spotřebitelů, z toho s uvedením údajů zvlášť za oblast bydlení.	MPO (ČOI)		bez dodatečných nároků na financování
				D.1.2 Kontrolovat zákonost pravidel pro hospodaření s obecními byty.	Významnou roli v oblasti bytové politiky mají obce, které mají vytvářet podmínky pro uspokojování potřeby bydlení svých občanů. V případě, že obec disponuje s obecními byty, uplatňuje rovněž pravidlo rovného přístupu a nediskriminace. Obec může pro účely pronájmu obecních bytů vydat pravidla pro přidělování bytů, v nichž může stanovit podmínky pro možné přidělení bytu, včetně možnosti přednostního přidělení bytu (např. ze sociálních důvodů). Ministerstvo vnitra ČR pak vykonává dozor nad souladem pravidel se zákony. Někdy zdánlivě neutrální kritéria, např. max. počet dětí, pobírání sociálních dávek, znevýhodňují určitou skupinu obyvatel, zejména Romy. MV v rámci naplňování Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016-2020 zaslalo ASZ a KVOP každoroční zprávy o počtu a závěrech z provedených kontrol rozhodování obcí. Vzhledem k tomu, že nebude přijata navazující strategie boje proti sociálnímu vyloučení, bylo pokračování v tomto opatření zařazeno do Strategie romské integrace 2021-2030.	2025 - 2030	Pokračování ve zpracování každoročních zpráv MV o počtu a závěrech z provedených kontrol pravidel pro přidělování obecních bytů, která bude zaslána kromě MMR (ASZ) a KVOP také ÚV ČR (OLP).	MV	KVOP, MMR (ASZ), ÚV ČR (OLP),	bez dodatečných nároků na financování
				D.1.3 Zajistit nediskriminační charakter poskytování obecního bydlení, které bylo financováno (vystavěno/rekonstruováno) z prostředků poskytnutých Státním fondem podpory investic.	Podle § 5 zákona č. 211/2000 Sb., o Státním fondu podpory investic (dále jen "SFPI"), ve znění pozdějších předpisů, SFPI uzavírá s příjemci finančních prostředků SFPI smlouvu o poskytnutí prostředků. Cílem opatření je, aby ve smlouvách mezi obcemi a SFPI byly zahrnuty podmínky pro poskytování obecního bydlení, které omezují možnou diskriminaci, např. stanovit zákaz výběru nevhodnějšího nájemce na základě toho, že nemá dluhy vůči obci, nepobírá sociální dávky, nebo zákaz výběru na základě licitace, kdy byt získává žadatel s nejvyšší nabídkou nájemného.	2025 - 2030	a) nařízení vlády upravující programy na podporu obecního bydlení zahrnuje podmínky pro poskytování obecního bydlení, které omezují možnost diskriminace b) počet podpořených Romů v rámci programu Dostupné bydlení a Nájemní bydlení (popř. dalších programů, jejichž účelem je zvyšování dostupnosti/ řešení nedostupnosti bydlení)	MMR (SFPI)	MV	NPO, IROP
	Lokality rezidenční segregace se zastoupením Romů (počet lokalit)	927 (2022)	Snížení o 20 % (2030)	D.1.4 Zajistit nesegregovaný charakter nové výstavby podporované z veřejných zdrojů.	Vytváření bytového fondu sloužícího pro bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením, nebo jinak znevýhodněných, je spojeno s rizikem vzniku nebo rozšířením rezidenční segregace. Cílem opatření je zajistit, aby v rámci nové výstavby podporované z veřejných zdrojů, nevznikala nebo se nerozšiřovala rezidenční segregace.	2025 - 2030	Programy na podporu výstavby budou zahrnovat podmínku, aby bydlení nebylo prostorově segregované a nenavyšovalo počet obyvatel SVL.	MMR (SFPI)		NPO, IROP
				D.1.5 Monitorovat přítomnost Romů v lokalitách rezidenční segregace.	V rámci systému monitorování rezidenční segregace bude prováděn každoroční monitoring počtu lokalit rezidenční segregace a počtu obyvatel žijících v těchto lokalitách dle "Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace" Agentura pro sociální začleňování se na opatření bude podílet identifikaci lokalit rezidenční segregace. Od roku 2025 bude spravovat mapovou a datovou aplikaci, vč. zajištění technického zázemí, aktualizace dat a zachování kontinuity výsledků úpravou „Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace“. Krajsí koordinátoři pro romské záležitosti budou u lokalit rezidenční segregace poskytovat kvalifikovaný odhad počtu Romů. Agentura má dále v plánu vytvořit inovativní metodu mapování SVL, která by mimo jiné zahrnovala určování podílu Romů v SVL.	2025 - 2030	a) Každoroční monitoring počtu lokalit rezidenční segregace identifikovaných dle "Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace" b) Počet obyvatel žijících v lokalitách rezidenční segregace identifikovaných dle "Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace" c) Pilotní ověření inovativní metody mapování SVL ve vybraných krajích - součástí mapování bude i zjištění počtu Romů	MMR (ASZ)	MPSV, ÚV ČR (OLP),	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
D.2 Zvýšit kvalitu a dostupnost bydlení sociálně vyloučených obyvatel, včetně Romů	Průměrný počet místností na osobu v romské domácnosti (počet místností/osoba) Romové žijící v obydlích s prosakující střechou, vlhkými zdmi, podlahami nebo základy nebo trouchnivějícími okenními rámy nebo podlahou (% Romů)	0,7 (2016) 21 % (2016)	1,4 (2030) 9,2 % (2030)	D.2.1 Zajistit dostupné bydlení z veřejných zdrojů pro osoby diskriminované na trhu s bydlením, zejména Romy.	Jednou z nejohroženějších skupin na trhu s bydlením jsou Romové, a to nejenom z důvodu velkého zastoupení Romů mezi nízkopříjmovými domácnostmi, ale především z důvodu diskriminace na trhu s bydlením. Cílem opatření je zajistit bydlení pro osoby, které jsou diskriminovány na trhu s bydlením.	a) 2025 b) c) 2025 - 2030	a) předložení zákona o podpoře bydlení, který bude zahrnovat úpravu systémové podpory získání a udržení bydlení pro osoby v bytové nouzi a osoby ohrožené bytovou nouzí b) zákon o podpoře bydlení zahrnuje podpůrné nástroje pro zvlášť potřebné skupiny zahrnující osoby diskriminované na trhu s bydlením i z důvodu etnicity c) Zprávy o bydlení budou obsahovat informace o počtu osob, které si podaly žádost o podpůrné opatření a zároveň byly osobami diskriminovanými na trhu s bydlením. Po zveřejnění metodiky ke sběru etnických dat vypracované dle usnesení Rady vlády pro záležitosti romské menšiny č. 13/2004 bude tato metodika promítnuta i do metodiky Zpráv o bydlení tak, aby došlo ke sledování počtu Romů formou sběru kvalifikovaných odhadů (MMR)	MMR (a, b, c); MPSV(a)	ÚV ČR (OLP)	bez dodatečných nároků na financování
				D.2.2 Monitorovat podporu sociálně vyloučených Romů v přístupu k bydlení.	Přibližně 57 % obyvatel SVL tvoří Romové. Nástrojem na podporu obcí, které mají na svém území sociálně vyloučené lokality, je Agentura pro sociální začleňování a také sociální práce ve veřejné správě dle zákona o sociálních službách a zákona o pomoci v hmotné nouzi. Agentura pro sociální začleňování pomáhá obcím mapovat problémy SVL, připravit a nastavit procesy pro řešení problémů a získat finanční prostředky pro uskutečnění těchto řešení. Cílem opatření je monitorovat ve spolupráci se sociálními pracovníky úřadů podporu určenou pro sociálně vyloučené obyvatele, specificky Romy, za účelem získání bydlení.	2025 - 2030	a) počet podpořených projektů v oblasti bydlení b) počet osob, které díky podpořeným projektům získaly bydlení a udržely si získané bydlení alespoň 1 rok c) zavedení systematického monitoringu dopadů intervencí v oblasti bydlení na cílovou skupinu Romů v obcích, které spolupracují s ASZ	MMR (ASZ)	MPSV	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				D.2.3 Monitorovat a analyzovat využívání modulárního/kontejnerového bydlení obcemi a jeho dopadů na Romy včetně návrhu na předcházení stěhování Romů do modulárního/kontejnerového bydlení	V roce 2019 se mostecký magistrát pokusil vyřešit bytovou nouzi Romů tím, že je plánoval z domů v havarijním stavu v SVL vystěhovat do tzv. „modulárního/kontejnerového bydlení“, na jehož realizaci vyhlásil soutěž. Opatření byla kritizována romskou komunitou, která vnímá tento typ bydlení jako nedůstojný substandard, nevládním sektorem i opozičními politiky. Byla zmiňována energetická neefektivnost, segregační charakter a podoba s kontejnerovými domy, do nichž byli v roce 2006 vystěhováni Romové ve Vsetíně. Vzhledem k tomu, že roste obava o stěhování Romů do těchto forem bydlení, je nutné začít řešit dopady tohoto typu bydlení na Romy a zároveň navrhnout kroky, které budou iniciovat kroky na ochranu Romů, kterým život v substandardním modulárním/kontejnerovém bydlení hrozí nebo v něm přebývají. Agentura pro sociální začleňování již avizovala záměr realizovat pilotní analýzu kontejnerového bydlení na příkladu města Vsetín. tato analýza bude sloužit jako jeden z podkladů pro rozsáhlejší analýzu dopadu kontejnerového bydlení na Romy.	2024 - 2026	a) Pilotní analýza kontejnerového bydlení ve vybrané lokalitě b) Analýza dopadů kontejnerového bydlení na životy Romů ohrožených přemístěním do kontejnerového bydlení a v kontejnerovém bydlení žijících a následná identifikace nástrojů ochrany před zabydlením/přemístěním do kontejnerového bydlení	ÚV ČR (OLP) (b); MMR (ASZ) (a)		OPZ+

				D.2.4 Provéřít, zda současné nástroje bytové politiky podporované z veřejných zdrojů zohledňují prostorovou přiměřenost pro vícečlenné rodiny (5+), včetně nastavení nepojistných sociálních dávek.	Nastavení bytové politiky včetně nepojistných sociálních dávek by se nemělo omezovat na náklady určené pro čtyřčlennou domácnost. Zejména početné domácnosti s více dětmi jsou častěji příjmově chudé, tudíž ekonomicky zranitelné a zatížené náklady na bydlení. Vzhledem k demografické situaci je potřeba podpořit rodiny s více než dvěma dětmi, jakož i rodiny, které se v domácím prostředí starají o seniora, jehož zdravotní stav a schopnost sebeobsluhy vyžadují podporu. Cílem opatření je prověřit, zda současné nástroje jsou dostatečné k podpoře kategorie o 5 a vícečlenné domácnosti. Jedná se o opatření směřující k soudržnosti a zároveň ekonomicky výhodné z dlouhodobého hlediska.	2025 - 2026	Analýza prověřující nastavení podmínek pro nepojistné sociální dávky tak, aby zohledňovaly skutečný počet členů domácnosti, případně navržený změny jako součást analýzy.	ÚV ČR (OLP)	MMR (ASZ)	TA ČR
				D.2.5 Podpořit zvyšování energetické účinnosti a instalaci alternativních zdrojů energie, zejména v sociálně vyloučených lokalitách.	Opatření se zaměří na prevenci energetické chudoby, a na ochranu zranitelných cílových skupin. Nezbytnou součástí je adaptace bytového fondu na zásadní společenské výzvy (demografické stárnutí, energetická chudoba, klimatická změna) a s ohledem na rozmanitost místních podmínek bydlení. Opatření cílí na minimalizaci počtu domácností žijících zcela bez přístupu k energiím (absence infrastruktury, odpojení od dodávek), dále domácností, které si nemohou dovolit dostatečně vytápat svůj byt (nízká teplota v zimě) a domácností, které si nemohou zajistit sociálně a materiálně nezbytnou úroveň energetických služeb. Vzhledem k tomu, že nedoplatky za energie patří mezi klíčové události na cestě do sociálního vyloučení, opatření bude směřováno ke včasné detekci problému a prevenci předlužení domácností. Mezi příčiny aktuální situace patří relativně starý bytový fond s charakterem mimofádné energetické nehospodárnosti – navrhovaná opatření povedou k modernizaci zvyšující hospodárnost. Nezbytná je spolupráce mezi resorty na pomezí sociální, ekonomické a environmentální oblasti. Příkladem zvyšování energetické účinnosti může být zateplení domu, výměna otvorových výplní nebo výměna starého kotle na vytápění domu za nový moderní nebo instalace alternativního zdroje energie může být například komunitní fotovoltaické elektrárny, které by pomohly snížení provozních výdajů za elektřinu a zároveň by poskytovaly pro místní komunitu obnovitelnou energii. Jelikož stavebně-technické úpravy mohou vykonávat vlastníci bytů a domů, ti budou předpokládaným příjemcem podpory, a to zejména v případě ohrožení sociálním vyloučením nebo s nemovitostí v sociálně vyloučené lokalitě.	2025 - 2030	a) existence finanční podpory pro zvyšování energetické účinnosti budov a pro instalaci alternativních zdrojů energie, zejména pro vlastníky bytů a domů ohrožených sociálním vyloučením, nebo s nemovitostí v sociálně vyloučené lokalitě b) finanční alokace c) počet podpořených projektů zaměřených na aktivity v SVL	MPO (a - c); MŽP (a - c)	MMR, MPSV,	NZÚ, OPŽ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
D.3 Cílené sledování/monitoring situace na trhu s byty	Podíl romských domácností, které jsou příjemci dávek na bydlení (% romských domácností)	43,4 % (2022)	30 % (2030)	D.3.1 Vytvoření jednotné metodiky sběru etnických dat včetně dat o poskytování dávek určených na bydlení a její pilotní ověření v rámci analýzy poskytování tohoto druhu dávek na vybraných pracovištích ÚP.	Při přechodu do standardního bydlení brání některým domácnostem vysoké vstupní náklady na úhradu jistoty, nebo na pořízení základního vybavení bytu. Úřad práce může v těchto případech poskytnout dávky určené na bydlení, včetně pomoci v podobě přidělení dávky mimořádné okamžité pomoci. Cílem opatření je vytvoření jednotné metodiky sběru etnických dat včetně dat o poskytování dávek určených na bydlení a jistiny na bydlení a její pilotní ověření v rámci analýzy poskytování tohoto druhu dávek na vybraných pracovištích ÚP.	2025 - 2027	Pilotní analýza poskytování dávek určených na bydlení (včetně mimořádné okamžité pomoci určených na úhradu jistoty) na vybraných pracovištích ÚP na základě nově vytvořené jednotné metodiky sběru etnických dat.	ÚV ČR (OLP)	MPSV (ÚP ČR)	TA ČR
				D.3.2 Monitorovat počty lidí bez domova z řad Romů.	Cílem opatření je monitoring a analýza zaměřená na osoby bez střechy nad hlavou a vybrané kategorie osob bez bytu z řad Romů. Každé 3 roky vytvořená analýza MPSV zaměřená na osoby bez střechy a vybrané kategorie osob bez bytu podle mezinárodní typologie ETHOS zahrne i analýzu podílu Romů z řad osob bez střechy nad hlavou a vybraných kategorií osob bez bytu s využitím metody identifikace romské etnicity dle Metodiky sběru dat o socioekonomické situaci romské populace v ČR.	2025 - 2030	Každé 3 roky vytvořená analýza MPSV zaměřená na osoby bez střechy a vybrané kategorie osob bez bytu podle mezinárodní typologie ETHOS zahrne i analýzu podílu Romů z řad osob bez střechy nad hlavou a vybraných kategorií osob bez bytu s využitím metody identifikace romské etnicity dle stávající Metodiky sběru dat o socioekonomické situaci romské populace v ČR do 31. 12. 2025 a doporučení ÚV ČR ke sběru etnických dat k 1.1. 2026.	MPSV	MMR (ASZ), ÚV ČR (OLP)	OPŽ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
D.4 Podpora nástrojů zabydlování	Počet regulačních a stimulačních nástrojů zaměřených na bydlení	0	min. 7	D.4.1 Tvorba integrovaného systému podpory bydlení a prevence ztráty bydlení.	Cílem opatření je podpora a rozšíření tematické výzvy a alokace určené pro NNO a obce na rozvoj dostupného a sociálního bydlení (sociální bydlení, housing first, SRK - garanční fond aj.) a zavedení systémové podpory získání a udržení bydlení pro osoby v bytové nouzi a osoby ohrožené bytovou nouzí v rámci zákona o podpoře bydlení. Návrh zákona o podpoře bydlení předpokládá vznik koordinační a poradenské sítě kontaktních míst pro bydlení na území celé ČR. Klienti by tak měli získat přístup k poradenství s bydlením a přehled o možnostech řešení bytové nouze v lokalitě. Krizová pomoc v rámci systému bude zároveň lépe koordinována a monitorována vč. systematické kontroly poskytování jednotlivých podpůrných opatření či kontroly standardů bytů zapojených do systému.	2025 - 2030	a) existence dotačních programů/výzvy na podporu dostupného a sociálního bydlení b) počet podpořených projektů NNO a obcí c) počet podpořených osob, z toho podíl Romů d) objem finančních prostředků e) po zveřejnění metodiky ke sběru etnických dat vypracované dle usnesení Rady vlády pro záležitosti romské menšiny č. 13/2004 využít tuto metodiku ke sběru kvalifikovaných odhadů počtu Romů, kterým bylo poskytnuto poradenství kontaktním místem pro bydlení.	MMR (a - e); MPSV (a - d)	NNO	OPŽ+, IROP, NPO, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				D.4.2 Zapojení NNO do řešení bytové nouze.	V současné době nejsou vytvořeny účinné podmínky pro spolupráci nestátních neziskových organizací se soukromými vlastníky nemovitostí a investory při zajišťování dostupného a důstojného bydlení. V tematicky zaměřených dotačních programech/výzvách určených na podporu bydlení, nebude vyžadován souhlas obce s realizací sociálního bydlení v lokalitách s vyšším zastoupením sociálně vyloučených osob. Cílem opatření je vytvořit podmínky, aby NNO mohly žádat o podporu v rámci fondu SFPI, a tím zajistit dostupnost bydlení i v místech, kde obce nemají kapacitu pro rozvoj a podporu bydlení pro cílovou skupinu/Romy. Tímto způsobem se umožní rozšířit okruh realizátorů podporovaných forem bydlení.	2025 - 2030	Existence podmínek pro podporu nestátních neziskových organizací z dotačních výzev (včetně odstranění podmínky týkající se souhlasu obce s realizací sociálního bydlení v lokalitách s vyšším zastoupením sociálně vyloučených osob). Z výše uvedených činností vyplývá také pozitivní efekt v oblasti prevence ztráty bydlení	MMR (SFPI, ASZ); MPSV	NNO	IROP, NPO, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				D.4.3 Podpora vzniku systému garancí pro obce a soukromé majitele a zajištění poskytování způsobilých a vyhovujících bytů pro domácnosti v bytové nouzi	V současné době neexistuje legislativa ukotvující systém garancí pro obce a soukromé majitele, který by motivoval zvýšit nabídku nájemních bytů (obecních i soukromých) na trhu, které budou dostupné ohroženým skupinám. Jedním z pilířů zákona o podpoře bydlení by měl být vznik systému garancí pro obce a soukromé majitele, který by díky poskytování garancí ze strany garantů (např. sociálně/městské realitní agentury, NNO a obce) soukromým majitelům a finanční podpoře obcí zvýšil počet nabízených bytů na volném trhu pro domácnosti v bytové nouzi a garantoval jak jejich kvalitu a stabilitu pro nájemníka, tak placení nájmu pro pronajímatele.	2025	a) existence systému garancí pro obce a soukromé majitele bytů b) mechanismus kontroly kvality bytů zapsaných do evidence c) zajištění zápisu pouze vyhovujících a způsobilých bytů	MMR	MPSV	bez dodatečných nároků na financování
				D.4.4 Vytvoření podmínek pro realizaci garančních fondů.	Garanční fond je fond finančních prostředků, které může poskytovat záruky pro majitele/pronajímatele nemovitost, a které budou moci za předem stanovených podmínek čerpat sociálně realitní agentury, NNO a obce. Cílem opatření je zavést podmínky pro vznik Garančních fondů pro poskytovatele bydlení.	a) 2025 b) 2025 - 2030	a) vytvoření legislativních i nelegislativních podmínek pro vznik a čerpání garančních fondů b) objem finančních prostředků	MMR (a - b); MPSV (a - b)	NNO	OPŽ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				D.4.5 Úprava a nastavení podmínek pro vznik alternativních typů dostupného vlastnického bydlení, jako jsou nové (neziskové) bytové společnosti, sociální družstva apod.	Cílem opatření je upravit a nastavit podmínky pro vznik alternativních typů dostupného vlastnického bydlení, jako jsou nové (neziskové) bytové společnosti, sociální družstva apod.	2025	Existence doporučení pracovní skupiny.	MMR	MPSV, ÚV ČR (OLP), NNO	bez dodatečných nároků na financování
				D.4.6 Vznik regulačních a stimulačních nástrojů pro developery a obce, aby při nové výstavbě vzniklo stanovené procento sociálních bytů.	V důsledku privatizace nedisponují obce dostatečným počtem bytů, kterými by mohly zajistit potřeby občanů. Ačkoli stát i obce mají možnost regulovat a stimulovat výstavbu sociálních a dostupných bytů, je stav v této oblasti nadále neuspokojivý. Cílem opatření je vytvořit podmínky pro zajištění bydlení pro občany vč. Romů.	2025	Zavedení nelegislativních regulační a stimulační nástroje pro developery a obce obsahující stanovené procento sociálních bytů prostřednictvím Národního plánu obnovy.	MMR		NPO
				D.4.7 Zajistit dostupné bydlení pro osoby ohrožené ztrátou bydlení včetně Romů	Cílem opatření je zajistit podporu pro osoby ohrožené ztrátou bydlení a osoby, které nebudou zahrnuty v systému podpory bydlení a prevenci ztráty bydlení v rámci zákona o podpoře bydlení, včetně Romů.	2026 - 2030	a) počet podpořených projektů b) počet podpořených osob, z toho podíl Romů c) objem finančních prostředků	MPSV		OPŽ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok

Strategický cíl E: Zaměstnanost										
E Strategický cíl	Zajistit rovný přístup Romů k zaměstnání				Indikátor pro strategický cíl	Plnění jednotlivých specifických cílů, zejména pokrok v plnění indikátoru: Míra zaměstnanosti Romů Plnění průřezového indikátoru: Mladí Romové, kteří nejsou zaměstnáni ani se neúčastní vzdělávání	Výchozí hodnota	viz výchozí hodnoty u jednotlivých specifických cílů 51 % tzv. NEET (2016)	Cílová hodnota	viz cílové hodnoty u jednotlivých specifických cílů 15 % tzv. NEET (2030)
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl (jednotka)	Výchozí hodnota indikátoru pro specifický cíl	Cílová hodnota indikátoru pro specifický cíl	Opatření	Popis opatření	Délka realizace opatření	Kritérium splnění	Odpovědná instituce (osoba)	Spolupracující subjekty	Zdroj financování
E.1 Zajistit monitoring diskriminace v přístupu k zaměstnání a při práci na základě romského původu	Romové, kteří se cítili diskriminováni při hledání práce v posledních 12 měsících (% Romů)	28 % (2016)	15 % (2030)	E.1.1 Monitorovat případy zjištěné diskriminace Romů v přístupu k zaměstnání a při práci a nápravu porušení zákazu diskriminace	Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty práce zajišťují kontrolu rovného zacházení a zákazu diskriminace na trhu práce, konkrétně dodržování § 4 a § 12 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů a § 16 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů. Cílem opatření je monitorovat případy diskriminace z důvodu příslušnosti k romské národnosti, které zjistila SÚIP při svých kontrolách diskriminace na trhu práce.	2025 - 2030	Ve zprávách z kontrol diskriminace na trhu práce SÚIP zveřejňuje a) počet případů porušení § 4 a § 12 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, ve vztahu k jednotlivým diskriminačním důvodům, a konkrétně ve vztahu k Romům. b) počet případů porušení § 16 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, ve vztahu k jednotlivým diskriminačním důvodům, a konkrétně ve vztahu k Romům. c) udělené sankce za porušení zákona.	MPSV (SÚIP)		bez dodatečných nároků na financování
	Romové, kteří se cítili diskriminováni při práci (% Romů)	6 % (2016)	3 % (2030)	E.1.2 Realizovat výzkum na téma diskriminace Romů na trhu práce	Výzkum CERGE-EI z roku 2013 zjistil, že uchazeč o práci s typicky romským jménem má o 75 % nižší šanci, že bude pozván na pohovor než uchazeč se jménem typickým pro majoritní populaci. Cílem opatření je zopakovat výzkum k diskriminaci Romů na trhu práce za současné nízké míry nezaměstnanosti v ČR.	2025 - 2030	Existence výzkumu, který bude srovnatelný s výzkumem CERGE-EI z roku 2013	MPSV	RILSA, MMR (ASZ)	OPZ+, TA ČR
E.2 Zajistit podporu pro sociálně vyloučené obyvatele, včetně Romů, v přístupu na trh práce	Míra zaměstnanosti Romů, resp. Romové, kteří uvedli jako svou hlavní činnost "placená práce" (včetně plného/částečného úvazku, příležitostné práce, samostatné výdělečné činnosti, sezónní práce, práce v posledních 4 týdnech), věk 20-64 let (% Romů)	43 % (2016)	75 % (2030)	E.2.1 V rámci nástrojů APZ vytvořit podmínky pro získání kvalifikace pro pracovní uplatnění osob s neukončeným základním vzděláním	Osoby, které neukončili základní vzdělání, mají omezené možnosti uplatnění na trhu práce. Absolvování akreditovaného rekvalifikačního kurzu je častou jedinou možností k získání zaměstnání. Častou podmínkou pro zařazení do rekvalifikačního kurzu je však ukončené základní (a vyšší) vzdělání. Cílem opatření je zajistit pro tuto skupinu osob akreditované rekvalifikační kurzy, které jsou dostupné z hlediska vstupních kvalifikačních požadavků i pro osoby s neukončeným základním vzděláním.	2025 - 2030	a) Počet akreditovaných rekvalifikačních kurzů pro osoby bez dokončeného základního vzdělání b) Počet osob bez dokončeného základního vzdělání, které absolvovaly akreditovaný rekvalifikační kurz	MŠMT (a), MPSV (ÚP ČR) (b)		bez dodatečných nároků na financování
				E.2.2 Monitorovat podporu sociálně vyloučených Romů v přístupu na trh práce	Přibližně 80 % obyvatel SVL tvoří Romové. Nástrojem na podporu obcí, které mají na svém území sociálně vyloučené lokality, je i Agentura pro sociální začleňování. Obcím pomáhá mapovat problémy SVL, připravit a nastavit procesy pro řešení problémů a získat finanční prostředky pro uskutečnění těchto řešení. Dalším významným aktérem je rovněž Úřad práce ČR, který v rámci své činnosti může realizovat specificky zaměřené aktivity a NNO, které v daných lokalitách rovněž působí. Cílem opatření je monitorovat podporu určenou pro sociálně vyloučené obyvatele, specificky Romy, za účelem uplatnění na trhu práce.	2025 - 2030	a) Počet realizovaných aktivit ze strany ÚP ČR v oblasti zaměstnanosti Romů v SVL (min. 50/rok) b) Existence dotační výzvy pro NNO zaměřené na podporu zaměstnanost Romů v SVL a počet podpořených projektů c) Realizace min. 2 šetření (2026; 2029), jejichž cílem bude monitoring počtu Romů, kteří díky podpořeným projektům v SVL získali zaměstnání a udrželi si získané zaměstnání alespoň 1 rok	MPSV (ÚP ČR) (a, b), MMR (ASZ) (c)	NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				E.2.3 Vyhodnocovat nástroje APZ z hlediska jejich využívání ze strany dlouhodobě nezaměstnaných osob	Cílem opatření je vyhodnotit, jak jsou využívány nástroje APZ ze strany dlouhodobě nezaměstnaných osob a jaká je následná úspěšnost těchto osob v přechodu na trh práce.	2025	Vytvoření návrhů na úpravu nástrojů APZ pro dlouhodobě nezaměstnané osoby, které budou vycházet ze závěrů analýzy	MPSV	ÚV ČR (OLP)	bez dodatečných nároků na financování
				E.2.4 Vytvoření doporučení k podpoře ekonomické aktivity romských žen	Analýza o ekonomické (ne)aktivitě romských žen byla vytvořena VÚPSV, a to v rámci hlubší analýzy dat z Šetření o socioekonomické situaci Romů z roku 2022. Cílem opatření je vytvořit doporučení pro zvýšení ekonomické aktivity romských žen.	2025 - 2030	a) Pravidelně zařazovat téma ekonomické aktivity romských žen na jednání Výboru pro zaměstnanost, zdraví a sociální otázky a na Pracovní skupinu pro otázky romských žen b) Počet doporučení Výboru pro zaměstnanost, zdraví a sociální otázky a Pracovní skupiny pro otázky romských žen	ÚV ČR (OLP), ÚV ČR (RRP)	MPSV	bez dodatečných nároků na financování
				E.2.5 Existence pracovního orgánu Rady vlády pro záležitosti romské menšiny	Zaměstnanost je stěžejní oblastí pro sociálně-ekonomickou emancipaci Romů. Je žádoucí vytvořit v rámci RVZRM pracovní orgán, jenž bude řešit téma zaměstnanosti Romů komplexním způsobem a navrhovat změny v rámci politik aktivní politiky zaměstnanosti a rovného přístupu Romů k zaměstnání/podnikání na trhu práce.	2025 - 2030	a) Existence Výboru pro zaměstnanost, zdraví a sociální otázky včetně schválení jeho statutu b) Počet jednání c) Počet návrhů k projednání Radě vlády pro záležitosti romské menšiny	ÚV ČR (OLP)		bez dodatečných nároků na financování

E.3 Zajistit podporu Romů samostatně výdělečných činných a podnikajících	Míra využití sociálního kritéria jako hodnotícího kritéria v rámci zadávacího procesu veřejného výběrového řízení dle principů SOVZ (v souladu se zákonem č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů) v celkovém objemu relevantních veřejných zakázek	0,01 % (2016)	3% (2030)	E.3.1 V rámci nástrojů zákona č. 134/2016 Sb., vytvořit podmínky pro udržitelné zaměstnávání Romů na trhu práce, statků a služeb	Podstatou odpovědného veřejného zadávání je snaha racionálně využít vlivu, který mohou veřejní zadavatelé svou tržní silou na trhu uplatňovat. Veřejní zadavatelé tak mohou prostřednictvím strategických a chytrých nákupů, podporou inovací a aspektů cirkulární ekonomiky napomoci řešení problémů, které by stejně museli řešit (a vynakládali by na ně další finanční prostředky), např. zaměstnanost osob znevýhodněných na trhu práce, at už se jedná o osoby se zdravotním postižením, dlouhodobě nezaměstnané, mladé lidi či absolventy bez praxe, osoby po rodičovské dovolené, osoby ve věku nad 55 let, osoby bez kvalifikace či s nízkou kvalifikací, osoby ze sociálně vyloučených lokalit a další. V současné době převažuje mezi zadavateli veřejných zakázek pasivní přístup k aplikaci sociálního aspektu, jako jednoho z hodnotících kritérií zvláštní podmínky plnění veřejné zakázky dle § 37 odst. 1 písm. d) zákona č.134/2016 Sb. nebo hodnotícího kritéria dle § 116 odst. 2 písm. d) tohoto zákona.	2025 - 2030	a) Monitoring využívání společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek orgány státní správy, státními podniky a příspěvkovými organizacemi dle § 6 odst. 4 zákona č.134/2016 Sb. b) Zapojení ZRM a zástupců romské občanské společnosti do pracovních orgánů MMR týkajících se odpovědného veřejného zadávání	ZRM (a), MMR (b)	všechny resorty	bez dodatečných nároků na financování
				E.3.2 Vytvoření relevantní legislativy pro zefektivnění procesu "sociálního podnikání"	Do konce roku 2025 bude přijat zákon o integračním sociálním podnikání, který vytvoří adekvátní legislativní a finanční rámec pro rozvoj sociálního podnikání v souladu s principy udržitelného rozvoje.	2025	Předložení zákona o integračním sociálním podniku	MPSV		bez dodatečných nároků na financování
				E.3.3 Vytvoření registru sociálních podniků, jejichž činnost směřuje k dosažení udržitelného rozvoje (ekonomický, sociální a environmentální)	Do konce roku 2026 bude vytvořen a implementován přehledný registr sociálních podniků, který bude obsahovat vymezení působnosti sociálních podniků v kontextu sociální ekonomiky České republiky.	2026	Vytvoření a implementace registru sociálních podniků	MPSV		OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
E.4 Zajistit rozvoj podnikání a podnikavosti Romů	Podíl osob ve věku 20–64 let z řad romské populace, které jsou podnikatelé a OSVČ (% Romů)	10 % (2022)	15 % (2030)	E.4.1 Podpora podnikatelských aktivit odstraňujících/potlačujících negativní dopady nízké rozvinutosti sociálně-ekonomické infrastruktury v sociálně vyloučených lokalitách	ASZ/MMR bude v rámci spolupráce s ÚP ČR v lokalitách, kde působí, zapojovat do lokálních sítí zaměstnanosti subjekty podporující zaměstnávání Romů. Tyto subjekty zapojení i do spolupráce na implementaci vhodných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti podporujících zaměstnávání sociálně vyloučených Romů.	2025 - 2030	Počet subjektů podporujících zaměstnávání Romů zapojených do lokálních sítí zaměstnanosti a nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti	MMR	MPSV (ÚP ČR)	OPZ+, ERDF, NPO, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				E.4.2 Rozvoj klíčových kompetencí osob znevýhodněných na trhu práce	Podpora zvyšování kvalifikace a rekvalifikace směřující k posilování digitálních a technologických dovedností v kontextu sociálních, ekonomických a legislativních rámců České republiky je významným nástrojem vedoucím k osobnímu rozvoji, získání zaměstnání, realizaci samostatné výdělečné činnosti, sociálnímu začleňování a aktivnímu občanství.	2025 - 2030	a) Počet realizovaných aktivit ÚP ČR zaměřených na podporu v oblasti poradenství, vedení, posilování kapacit, podpory odborníků a poradců v oblasti rozvoje podnikání a klíčových kompetencí (v souladu s nařízením EP/Rady EU o ESF+ ze dne 30.05.2018) b) Existence dotační výzvy pro NNO zaměřené na podporu v oblasti poradenství, vedení, posilování kapacit, podpory odborníků a poradců v oblasti rozvoje podnikání a klíčových kompetencí (v souladu s nařízením EP/Rady EU o ESF+ ze dne 30.05.2018) a počet podpořených projektů c) Počet Romů zapojených do aktivit dle bodu a) a b)	MPSV (ÚP ČR) (a, c); MPSV (b, c)	MPO	OPZ+, NPO
				E.4.3 Podpora programů zahájení samostatné výdělečné činnosti obtížné zaměstnatelných uchazečů o zaměstnání	Cílem opatření je podpora samostatné výdělečné činnosti prostřednictvím aktivních programů umožňujících integraci sociálně znevýhodněných osob na trh práce s důrazem na osoby mladé, dlouhodobě nezaměstnané a neaktivní, a to v souladu se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.	2025 - 2030	a) Existence finanční podpory určené k překonávání specifických bariér romských podnikatelů pro vstup do zvoleného odvětví a podpoře poradenství s cílem rozšíření povědomí o povinnostech vyplývajících ze samostatné výdělečné činnosti, jako je daňové zatížení, mzdová agenda, platba odvodů, legislativní gramotnost apod. b) Počet romských podnikatelů zapojených do daných aktivit	MPSV (ÚP ČR)		OPZ+, ERDF, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				E.4.4 Podpora diverzifikace působnosti Romů na trhu práce, statků a služeb	V současnosti přetrvává úzká profílace Romů na trhu práce (stavebnictví a příbuzné obory). Cílem opatření je rozšíření portfolia působnosti Romů na trhu práce, statků a služeb, a to na základě výsledků analýzy zaměřené na strukturu odvětví/oborů, ve kterých jsou Romové aktivně zapojeni (ve formě samostatné výdělečné činnosti i zaměstnaneckého pracovního poměru).	2026	Vytvoření analýzy	ÚV ČR (OLP)	MMR (ASZ)	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, TA ČR
				E.5.1 Vypracování vzdělávacích programů pro přípravu nedostatečně zastoupených skupin nezaměstnaných, jako jsou Romové	Dlouhodobá nezaměstnanost má multidimenzionální důsledky. Úroveň zaměstnanosti je velmi rozdílná v jednotlivých regionech České republiky a ovlivňuje ekonomický potenciál i rozvoj a kvalitu života v daném regionu. Pro posílení vyšší účasti dlouhodobě nezaměstnaných na trhu práce je cílem opatření vypracování vzdělávacích programů pro přípravu nedostatečně zastoupených skupin nezaměstnaných, jako jsou právě Romové.	2025 - 2030	a) Počet realizovaných vzdělávacích a dalších aktivit ze strany ÚP ČR určených pro přípravu nezaměstnaných Romů před vstupem na trh práce. b) Existence dotační výzvy pro NNO zaměřené na tvorbu vzdělávacích programů pro přípravu nezaměstnaných Romů před vstupem na trh práce a počet podpořených projektů c) Počet Romů zapojených do aktivit dle bodu a) a b)	MPSV (ÚP ČR) (a, c); MPSV (b, c)	NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				E.5.2 Vytvoření účinnějších programů politik podpory zaměstnanosti Romů (zvláště pak mladých Romů a romských žen)	Přes zjevné úsilí státu, organizací a institucí, které působí v oblasti zaměstnanosti, je nezaměstnanost Romů, zvláště mladých Romů a romských žen, stále výrazně vysoká. Z tohoto důvodu je nutné přepracovat stávající programy politiky zaměstnanosti tak, aby byly: a) zlepšovány dovednosti a kompetence mladých Romů a romských žen; b) podporování podnikatelé k zaměstnávání Romů (včetně tvorby podmínek pro spolupráci s NNO, které mohou pomoci v udržení Romů na trhu práce); c) vytvořeny podmínky po vstupu do zaměstnání vedoucí k jeho udržení včetně finanční podpory; d) vytvořeny podmínky pro pilotní ověření programů politik podpory zaměstnanosti a hodnocení jejich dopadu.	2025 - 2030	a) Počet realizovaných aktivit, včetně odborného vzdělávání, ze strany ÚP ČR zaměřených na zlepšení dovedností a kompetencí Romů, zejména mladých Romů a romských žen b) Počet přidělených podpor podnikatelům, které vedou k zaměstnávání Romů c) Existence (finančních) podmínek pro spolupráci podnikatelů s NNO pro udržení Romů na trhu práce d) Pilotní ověření programů zaměstnanosti a průběžné hodnocení jejich dopadu (min. 1 za 2 roky) e) Počet Romů zapojených do aktivit dle bodu a), b) a c)	MPSV (ÚP ČR) (a, e); MPSV (b - e)	NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok

E.5 Zajistit podporu komplexního řešení nezaměstnanosti Romů	a) Počet Romů zapojených do aktivní politiky zaměstnanosti b) Počet programů zaměřených na udržení si nebo vznik nových pracovních míst	a) 0 b) 0	a) min. 50 % Romů dlouhodobě nezaměstnaných a evidovaných na ÚP b) min. 2/rok	E.5.3 Zajištění možnosti doplnění kvalifikace v rámci programů aktivní politiky zaměstnanosti.	V České republice stále přetrvávají nedostatečně rozvinuté systémy a nástroje pro předvídání a monitorování změn v zaměstnanosti a v potřebách kvalifikace. Vzhledem k tomu, že Česká republika navíc disponuje pouze omezeným počtem přiměřených nástrojů politik zaměstnanosti, které jsou zaměřeny na zaměstnanost Romů, a zvláště pak romských žen, je cílem opatření: a) rozšíření nabídky vzdělávacích programů v rámci rekvalifikační vedoucí k získání nebo doplnění kvalifikace (rozšíření nabídky vzdělávacích programů vě. motivačních a podpůrných programů určených pro dospělé, kteří předčasně opustili vzdělávací systém nebo usilují o doplnění vzdělání), zajištění osobního koučinku pro sebezpoznaní jako prevenci opětovného selhání, ochutnávka řemesel u zaměstnavatelů; b) rozvíjení a zavádění různých forem krátkodobého vzdělávání s cílem zvyšování kompetencí potřebných pro uplatnění na trhu práce; c) podpora zaměstnavatelů, kteří umožňují svým zaměstnancům doplnění formálního vzdělání, zvýšení kvalifikace či absolvování rekvalifikace	2025 - 2030	a) Rozšíření nabídky vzdělávacích programů vedoucích k získání nebo doplnění kvalifikace b) Existence dotační výzvy pro NNO zaměřené na tvorbu krátkodobého vzdělávání vedoucího ke zvyšování kompetencí pro uplatnění na trhu práce c) Počet a objem poskytnuté podpory zaměstnavatelům, kteří umožňují svým zaměstnancům doplnění si vzdělání, zvýšení kvalifikace a absolvování rekvalifikace d) Počet Romů zapojených do aktivit dle bodu b) a c)	MPSV (ÚP ČR) (c, d); MPSV (b, d); MŠMT (a)	NNO	OPZ+, OP JAK, NPO
				E.5.4 Vytvořit podmínky pro získání zaměstnání, která budou respektovat různá řešení pro jednotlivé skupiny Romů	Úřad práce ČR v tuto chvíli umožňuje uzavírání individuálních akčních plánů, které stanoví pro danou osobu konkrétní a specifická opatření k získání zaměstnání. Cílem opatření je pokračovat v možnosti uzavírání individuálních plánů a zároveň vytvořit podmínky, ve spolupráci s NNO, pro preferenci osob předčasně opouštějících vzdělávací systém v programech podporovaných a tréninkových pracovních míst a v programech pracovního poradenství. Zároveň je nutné důsledněji využívat Národní soustavu kvalifikací a nabývat kvalifikací přímo v praxi s následným uznáním kvalifikace zkouškou před autorizovanou osobou a posílit také využívání Národní soustavy povolání.	2025 - 2030	a) Úprava individuálního akčního plánu v oblasti zaměstnanosti b) Existence dotační výzvy pro NNO určené pro spolupráci s ÚP ČR na tvorbě vzdělávacích a tréninkových programů a počet podpořených projektů c) Počet Romů předčasně opouštějících vzdělávací systém, se kterými byl uzavřen individuální akční plán	MPSV (ÚP ČR) (a, c); MPSV (a, b)	NNO	OPZ+, bez dodatečných nároků na financování
				E.5.5 Vytvořit systém programů pro podporu osob ohrožených ztrátou zaměstnání	Romové stále patří k jedné z nejvíce ohrožených skupin na trhu práce. Cílem opatření je proto realizace programů ve spolupráci s NNO určených zejména pro Romy ohrožené ztrátou zaměstnání, u kterých může zároveň docházet k ohrožení ztrátou zaměstnání z důvodu zadlužení a předlužení (jak v rámci sociálních služeb, tak v oblasti sociální práce ve veřejné správě).	2025 - 2030	a) Počet doprovodných programů obsahující specifika romské populace b) Existence dotační výzvy pro NNO určené na tvorbu doprovodných programů určených zejména pro Romy ohrožené ztrátou zaměstnání, u kterých může zároveň docházet k ohrožení ztrátou zaměstnání z důvodu zadlužení a předlužení	MPSV (a, b), MMR (ASZ) (a)	NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				E.5.6 Podpora Romů prostřednictvím společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek	Zadavatel je při vytváření zadávacích podmínek, hodnocení nabídek a výběru dodavatele, povinen za předpokladu, že to bude vzhledem k povaze a smyslu zakázky vhodné, dodržovat zásady sociálně odpovědného zadávání, environmentálně odpovědného zadávání a inovací ve smyslu tohoto zákona. Sociálně odpovědným zadáváním je postup, při kterém má zadavatel povinnost zohlednit například pracovní příležitosti, sociální začlenění, důstojné pracovní podmínky a další sociálně relevantní hlediska spojená s veřejnou zakázkou. Cílem opatření je monitoring využívání uvedeného kritéria ve veřejných zakázkách orgánů státní správy, státními podniky a příspěvkovými organizacemi. V rámci tohoto monitoringu bude za pomoci NNO analyzováno, zda a v jakém rozsahu se těchto řízení účastní "romské firmy", a v případě, že danou zakázku taková firma vyhrála, zda a jak v rámci ní zapojila do své činnosti romské studenty. I přesto, že neexistuje definice "romské firmy", dané NNO se znalostí podnikatelského prostředí jsou schopny takové firmy rozpoznat. Úkolem spolupracujících subjektů (rezorty) pak budou předání informací o zadávaných veřejných zakázkách, a zda, případně jakým způsobem) bylo využito sociální kritérium.	2025 - 2030	a) Monitoring počtu motivačních aktivit ze strany vedení orgánů státní správy týkajících se využívání sociálního kritéria dle § 6 odst. 4 nebo hodnotícího kritéria dle § 116 odst. 2 písm. d) zákona o č. 134/2016 Sb. b) Odhad počtu romských firem, které získaly danou veřejnou zakázku a v rámci ní zapojily do své činnosti romské studenty	ÚV ČR (OLP)	MMR, NNO	bez dodatečných nároků na financování

Strategický cíl F: Zdraví										
F Strategický cíl	Snižít nerovnosti ve zdraví Romů				Indikátor pro strategický cíl	Střední délka života při narození Romů (roky)	Výchozí hodnota	68,5 (2015)	Cílová hodnota	78,5 (2030)
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl (jednotka)	Výchozí hodnota indikátoru pro specifický cíl	Cílová hodnota indikátoru pro specifický cíl	Opatření	Popis opatření	Délka realizace opatření	Kritérium splnění	Odpovědná instituce (kritérium splnění)	Spolupracující subjekty	Zdroj financování
F.1 Zajistit nápravu v případě protiprávních sterilizací žen	Počet odškodněných žen, které byly sterilizovány v rozporu s právem (počet)	0	min. 300 (2030)	F.1.1 Vytvořit evaluaci odškodnění protiprávních sterilizací	Protiprávní sterilizace představuje závažný zásah do základních lidských práv, jako je právo na ochranu života a zdraví, právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí či právo na rodinný život. Za účelem odškodnění obětí protiprávních sterilizací byl přijat zákon č. 297/2021 Sb. o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů. Zákon upravuje podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžní částky ve výši 300 000 Kč osobám, které se podrobily sterilizaci v rozporu s právem v období od 1. července 1966 do 31. března 2012. Žadatelky, žadatelé a neziskové organizace upozorňovali na existenci pochybení Ministerstva zdravotnictví v procesu žádosti o odškodnění, které bránily efektivnímu odškodnění obětí jako například nedodržování zákonných lhůt pro vydání rozhodnutí či nedostatečné poučení a komunikace s žadateli o odškodnění. Tato pochybení byla identifikována i ve Zprávě o šetření Veřejného ochránce práv ve věci postupu Ministerstva zdravotnictví. Identifikovaná pochybení mohla vést k tomu, že nebylo dosaženo odškodnění dostatečného množství oprávněných žadatelek a žadatelů. Hlavním cílem opatření je zpracovat evaluaci odškodnění protiprávních sterilizací.	2025 - 2030	Evaluace odškodnění protiprávních sterilizací	ÚV ČR (OLP)	MZ, KVOP	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				F.1.2. Vést řízení o odškodnění protiprávně sterilizovaných žen v souladu s platnou právní úpravou.	Za účelem odškodnění obětí protiprávních sterilizací byl přijat zákon č. 297/2021 Sb. o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů s účinností od 1.1.2022. Zákon upravuje podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžní částky ve výši 300 000 Kč osobám, které se podrobily sterilizaci v rozporu s právem v období od 1. července 1966 do 31. března 2012. Nárok je třeba uplatnit u Ministerstva zdravotnictví nejpozději do tří let od účinnosti tohoto zákona. Cílem opatření je vedení řízení o odškodnění v souladu s přijatým zákonem.	2025 - 2030	Řízení o odškodnění protiprávně sterilizovaných žen v souladu s očekávanou právní úpravou.	MZ		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
				F.1.3. Vytvořit zprávu reflektující nové poznatky o pokračování protiprávních sterilizací po roce 1989. □	Cílem opatření je zmonitorovat průběh protiprávních sterilizací po roce 1989 a navázat tak na dřívější analýzu veřejného ochránce práv. Cílem je získat informace o pokračování této praxe i po r. 1989 v ČSFR (ČR).	2026	Existence zprávy reflektující nové poznatky o pokračování protiprávních sterilizací po roce 1989.	ÚV ČR (OLP)	KVOP	TA ČR, Agentura pro zdravotnický výzkum ČR, v rámci rozpočtu, příp. systemizace
F.2 Zlepšit přístup ke zdravotní péči a participaci na péči o zdraví mezi Romy	Úvazky mediátorů podpory zdraví (počet plných přepočtených úvazků/kraj)	3,4 úvazku/kraj (v průměru)	V krajích s nejnižší zátěží sociálního vyloučení (Pardubický, Zlínský kraj, kraj Vysočina) zvýšení na 4 plné úvazky a v krajích s největší zátěží sociálního vyloučení (Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj) zvýšit na 22, respektive 16 plných úvazků (do r. 2026).	F.2.1 Zajistit další rozvoj, personální stabilizaci a systémové ukotvení financování Regionálních center podpory zdraví a činnosti mediátorů podpory zdraví.	V rámci projektu SZÚ (ESF-OPZ) „Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením (EPZ)“ vzniklo v každém kraji Regionální centrum podpory zdraví. V centrech dohromady pracovalo 102 mediátorů podpory zdraví, většinou Romové se znalostí SVL. Jejich činností byla komplexní podpora zdraví osob ohrožených chudobou, včetně Romů. Na komunitní úrovni integrovali sociálně znevýhodněné Romy zprostředkováním registrace k lékařům primární péče, pomáhají vyhledávat specialisty a zvyšují kompetence lidí v oblasti zdravotní gramotnosti. Cílem byla udržitelná změna chování ve prospěch zdravého životního stylu. Cíle byly realizovány prostřednictvím: a) individuálního poradenství, b) intervenčních programů ochrany a podpory zdraví v 11 základních oblastech zdraví, včetně pravidelných pohybových aktivit. Efektivita práce byla postavena jednak na odborném proškolení v základech podpory zdraví a jednak na přirozené znalosti dopadů sociálního vyloučení a chudoby s cílem mediovat ve prospěch lepší komunikace znevýhodněných osob v systému zdravotní péče a ve prospěch přebírání zodpovědnosti za své zdraví cílovou skupinou. V roce 2022 byl projekt ukončen bez návazného plánu na systémové ukotvení Regionálních center podpory zdraví. Na projekt EPZ navázal pouze další projekt SZÚ financovaný z OPZ+ s názvem “Podpora zdraví v rodinách (POZDRAV)”, který vychází z předchozího realizovaného projektu a využívá již vytvořenou infrastrukturu terénních pracovišť, tzn. zejména Regionálních center podpory zdraví, jejichž činnost se povedlo zachovat pouze v redukovaném obsazení. Od srpna 2024 po skončení projektu (iniciativy) financovaného z Norských fondů - již v krajích přestali definitivně fungovat mediátoři podpory zdraví (MPZ) jako samostatná instituce, sloužící primárně ke zlepšení zdravotního stylu romské menšiny. Případné další obnovení jejich činnosti je v jednání – a bude záviset zejména na nalezení finančních zdrojů pro tyto aktivity Cílem opatření je na základě evaluace projektu EPZ zajištění dalšího rozvoje, personální stabilizace a systémové financování Regionálních center podpory zdraví a činnosti mediátorů podpory zdraví i po skončení projektu ESF z OPZ v r. 2022. RCPZ spolupracují s Centry prevence ve zdravotnických zařízeních (s jejichž vybudováním a rozvojem počítá dílčí cíl Zdraví 2030 MZ: 1.2.6 Implementačního plánu 1.2).	2025 - 2030	a) Na základě evaluace projektu EPZ vytvoření plánu a realizace rozvoje, personální stabilizace a způsobu systémového financování Regionálních center podpory zdraví, včetně pozic mediátorů podpory zdraví (do r. 2026) b) Na základě vyhodnocení dat potřebnosti v začleňování sociálně vyloučených osob do systému primární zdravotní péče, včetně Romů, vytvoření plánu (do r. 2026) začleňování ve všech krajích ČR c) Na základě vyhodnocení dat efektivity intervenčních programů ochrany a podpory zdraví projektu EPZ vytvoření plánu (do r. 2026) podpory behaviorálních změn ve prospěch zdravého životního stylu ve všech krajích ČR d) Počet nově registrovaných Romů k lékařům primární zdravotní péče (roční monitoring)	MZ (SZÚ) (a - c); MZ (d)	MPSV	OPZ+ v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Existence povinného vzdělávacího programu v oblasti sociálně a kulturně senzitivního/relevantního poskytování zdravotní péče (tzv. “Culturally sensitive health care”) na lékařských fakultách v ČR	0	1	F.2.2 Zavedení povinného vzdělávání v oblastech interkulturní a intersociální komunikace a kulturně senzitivních přístupech ke zdravotní péči do výuky lékařských fakult nad rámec kurzu Základy lékařské etiky, komunikace, managementu a legislativy	Z praxe i strategických dokumentů (např. současné platné SRI) plyne, že se sociálně znevýhodnění Romové často cítí ponižováni či jinak diskriminováni chováním zdravotníků a zdravotní instituce se v důsledku toho neteší jejich důvěře. Tento problém vzniká mimo jiné v důsledku toho, že studenti a studentky medicíny v ČR nemají (např. od zahraničních kolegů sousedícího Německa či Rakouska, či na rozdíl od budoucích zdravotních sester v ČR, které mají povinné Multikulturní ošetrovatelství) žádné povinné vzdělávání v interkulturní a intersociální komunikaci. Z interních průzkumů na LF vyplývá, že budoucí lékaři mají v rámci povinného 8h kurzu „Základy zdravotnické legislativy, etiky a komunikace“ zájem primárně (a často výhradně) o lékařskou legislativu – právní základy pro své působení v pozici lékaře a ke vzdělávání o specifických komunikace s menšinami nebo sociálně znevýhodněnými osobami v podstatě nedochází. Agentura pro sociální začleňování (MMR) zpracovala příklady dobré praxe vzdělávání mediků (i zdravotníků) v této oblasti, které mohou poskytnout základ opatření.	2025 - 2030	a) Pravidelné doporučování zařazení povinného vzdělávání v oblastech interkulturní a intersociální komunikace a kulturně senzitivních přístupech ke zdravotní péči do výuky lékařských fakult v rámci stanoviska MZ pro udělení akreditace lékařským fakultám. b) Vytvoření obsahu kurzu pracovním týmem sestávající z lékařů, medicínských antropologů, romistů a sociologů a dalších odborníků specializujících se na intersociální komunikaci. Jako vzor bude využita komplexní studie Agentury pro sociální začleňování příkladů dobré praxe zavedených kurzů v této oblasti v sousedních státech ČR).	MZ (a), ÚV ČR (ZRM) (b)	MMR (ASZ)	bez dodatečných nároků na financování
	Podpora vzdělávacích aktivit NNO a školských zařízení v oblasti zdraví	0	min. 20/rok	F.2.3 Podpora aktivit zaměřených na vzdělávání a prevenci v oblasti zdraví (např. plánované rodičovství, zdravý životní styl, preventivní prohlídky a screeningy, prevence užívání drog a závislostního chování apod.)	Z praxe a zkušeností NNO, kteří pracují s cílovou skupinou Romů, plyne, že Romové často nemají dostatečné povědomí o tématech souvisejících se zdravým životním stylem, preventivními prohlídkami, péčí o děti, plánovaném rodičovství, škodlivosti drog apod. Na základě této zkušenosti je nad rámec aktivit SZÚ nutné podpořit realizaci vzdělávacích aktivit také v rámci činnosti NNO a školských zařízení, a to v rámci dotačních programů, které jsou určeny na podporu integrace romské menšiny.	2025 - 2030	a) Počet vzdělávacích aktivit realizovaných v rámci projektu SZÚ b) Počet dotačních programů a dotačních výzev, které se zaměřují na vzdělávací aktivity v oblasti zdraví u Romů (např. UV ČR, MZ, MŠMT, MPSV)	MZ (a - b); ÚV ČR (OLP) (b), MŠMT (b); MPSV (b)	NNO	OP JAK, OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Počet multidisciplinárních terénních týmů	0	14	F.2.4 Vytvoření multidisciplinárního týmu na úrovni každého kraje pro řešení a prevenci aktuálních problémových situací v lokalitě, včetně zdravotních a souvisejících problémů	Multidisciplinární tým v sociálně rizikových lokalitách (MdT) je dobrovolné uskupení subjektů působících v místě s výskytem sociálně rizikových jevů, jehož cílem je nalézat prostřednictvím spolupráce, koordinace a výměny informací efektivní způsoby prevence a řešení aktuálních problémových situací v lokalitě. Může se jednat o problémy dané lokalitou, ale i jednotlivce. Cílem činnosti MdT je včasné rozpoznání projevů rizikového chování, kriminality a dalších sociálních problémů, zdravotnických problémů a řešení těchto jevů na místní úrovni zejména formou výměny relevantních informací, podpory a spolupráce mezi subjekty a koordinace jejich činností, zapojení místních obyvatel. V oblasti zdraví MdT mohou řešit např. hygienicko-epidemiologickou situaci v místě - výskyt a eliminace přenosu infekčních onemocnění nebo parazitálních nákaz nebo výrobu, distribuci a užívání návykových látek. Členy mohou být veřejné instituce, organizace a další subjekty se vztahem k dané rizikové lokalitě a zástupci místních obyvatel. MdT vzniká buď z místní iniciativy, nebo z vnějšího popudu. Může se jednat o přirozenou potřebu subjektů působících v území spojit své síly, sdílet informace, spolupracovat a koordinovat své působení, nebo podnět veřejné instituce, zejména obce nebo policie. MdT vznikly úspěšně v Ostravě, pravidelně schází 7 MdT v rámci 6 městských obvodů. Jejich činnost je upravena v Metodice činnosti multidisciplinárních týmů v sociálně rizikových lokalitách ve městě Ostrava. Tato metodika by mohla sloužit jako vzor pro další MdT.	2025 - 2030	Počet krajských multidisciplinárních týmů pro řešení a prevenci aktuálních problémových situací v lokalitě, včetně zdravotních a přidružených problémů osob žijících v sociálním vyloučení.	ÚV ČR (ZRM)	MPSV, MZ, kraje, NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok

F.3 Zajistit reprezentativní kvantifikovatelná data o zdraví a péči o zdraví u Romů ve všech krajích ČR	Reprezentativní kvantifikovatelné výzkumy zaměřené na situaci Romů v oblasti zdraví (počet výzkumů)	0	min. 1 (2030)	F.3.1. Realizovat kvantitativní výzkum (y) reprezentativní pro sociálně vyloučené Romy v ČR se zaměřením na zdraví a péči o zdraví u Romů v ČR.	Reprezentativní data o situaci Romů v oblasti zdraví jsou nedostatečná, a to vzhledem k metodologickým rozporům a nedostatečnosti rozsahu. Data z výzkumů realizovaných za posledních 15 let jsou dílčí a nekomparativní a tudíž neumožňují sledovat kvalitativní změny situace ve zdraví Romů ani místní rozdíly mezi kraji, okresy apod.	2026 - 2030	Za využití finanční podpory (např. TA ČR a Agentury pro zdravotnický výzkum ČR) realizovat kvantitativní výzkum (y) reprezentativní pro sociálně vyloučené Romy v ČR, se zaměřením na: a) znalost klíčových témat zdravotní gramotnosti Romů (využitelná v praxi a tvorbě střednědobých a dlouhodobých plánů ochrany a podpory zdraví v krajích ČR), jako jsou práva a povinnosti pojištěnce vzp, prevence obezity, domácího násilí a reprodukční zdraví b) měření skutečné participace Romů na preventivních prohlídkách a screeningových programech, c) reálnou dostupnost primární lékařské péče u sociálně vyloučených Romů, d) incidenci infekčních a vybraných neinfekčních nemocí (s důrazem na onemocnění, která jsou v dostupných dílčích výzkumech indikovaná jako nejvíce přispívající ke zdravotním nerovnostem Romů), e) duševní zdraví u nejvíce vulnerabilních skupin: např. mladiství, ženy, senioři, LGBT+.	ÚV ČR (OLP)	MZ (UZIS), MZ, MPSV	TA ČR, Agentura pro zdravotnický výzkum ČR, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Reprezentativní kvantifikovatelné výzkumy týkající se užívání návykových látek mezi Romy (počet výzkumů)	0	min. 1 (2030)	F.3.2 Realizovat kvantitativní studii zjišťující rozsah zneužívání návykových látek romskými uživateli (počty uživatelů, vzorce užívání, typy návykových látek, atd.).	V současnosti je nedostatek dat a informací o Romech ohrožených závislostí na návykových látkách. Realizované studie v této oblasti na sebe nenavazují, používají různé metodologie a nejsou dostatečně rozsáhlé, proto je těžké sledovat rozsah a vývoj v užívání návykových látek mezi Romy.	2025 - 2030	Kvantitativní studie týkající se romských uživatelů návykových látek	ÚV ČR (OPK)	ÚV ČR (OLP)	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
F.4 Zajistit dostupnost zdravotních služeb v čase, místě, kapacitě i ceně, specificky pro sociálně vyloučené obyvatele, včetně Romů	Existence monitoringu místní a časové dostupnosti zdravotních služeb	0	1 (2025)	F.4.1 Důsledně implementovat a monitorovat časovou a místní dostupnost zdravotní péče v souladu s nařízením vlády č. 307/2012 Sb., o místní a časové dostupnosti zdravotních služeb a v souladu s § 11 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.	V nařízení vlády č. 307/2012 Sb., o místní a časové dostupnosti zdravotních služeb a v § 11 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.	2025 - 2030	a) Monitoring místní a časové dostupnosti zdravotních služeb, zejména v sociálně vyloučených lokalitách a v místech, kde žije vyšší počet Romů b) Formulace opatření, která povedou k zákonem deklarované dostupnosti zdravotních služeb, zejména v sociálně vyloučených lokalitách a v místech, kde žije vyšší počet Romů	MZ	MMR (ASZ)	bez dodatečných nároků na financování
	Změna interního předpisu pojišťoven/zavedení legislativní úpravy posilující právo na dostupnou zdravotní péči a důstojné zacházení (v souladu se zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů)	0	1	F.4.2 Vytvářet podmínky pro odhalování a postih diskriminace z důvodu národnosti, etnicity, sociálního postavení, místa bydliště, věku, apod. v přístupu ke zdravotní péči.	V České republice v tuto chvíli neexistuje kvantifikace „optimálního“ počtu lékařů na daný počet obyvatel dle jednotlivých územních jednotek a oborů zdravotní péče, stejně jako právní předpis či nařízení, které by tuto problematiku ošetřoval. Poslední veřejně dostupný materiál obsahující směrná kapacitní čísla je z roku 1996, konkrétně se jedná o dokument z jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR na téma „Zdravotně pojistný plán Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky na rok 1997“, který obsahuje část věnovanou síti smluvních zdravotnických zařízení, kde jsou uvedeny doporučené přepočtené počty lékařských míst na 100 tis. obyvatel v dané územní jednotce. Takto konstruované hodnoty směrných kapacitních čísel však mají několik nedostatků. Jedním z nich je vymezení exponované populace, čímž se myslí celkový počet obyvatel bez ohledu na věk na daném území. Dalším faktorem, který významně omezuje využitelnost tohoto ukazatele při hodnocení je zastaralost jeho publikovaných hodnot, které nereflktují aktuální situaci z hlediska nabídky i poptávky po zdravotní péči. Zhoršená dostupnost zdravotní péče nejintenzivněji dopadá na rodiny a osoby sociálně vyloučené nebo ohrožené sociálním vyloučením, jejichž schopnost dostat se k lékaři vlastními silami je omezená. Tito lidé se např. při cestě za lékařem ocitají závislí na veřejné dopravě, která nepokrývá území rovnoměrně v prostoru ani v čase či jsou odmítáni lékaři pro nadbytek pacientů připadajících na jednoho lékaře nebo dokonce odmítní z jiných důvodů, z nichž některé jsou považovány za diskriminační, a jejichž průkaznost je problematická.	2026 - 2030	Jsou zavedeny modely spolupráce zdravotních pojišťoven s lékaři a lékařskými zařízeními, které při volbě lékaře a poskytovatele zdravotních služeb a při rozhodování o péči účinně odhalují a postihující diskriminaci z důvodu národnosti, etnicity, sociálního postavení, místa bydliště, věku, apod.	MZ		bez dodatečných nároků na financování
F.5 Zajistit dostupnost adiktologických služeb pro romské uživatele návykových látek	Podmínky pro realizaci adiktologické péče zaměřené na ohroženou populaci dětí a dospívající mládeže v zařízeních institucionální výchovy v resortu školství (0/1)	Adiktologická péče v zařízeních institucionální výchovy v resortu školství není jasně definována a nejsou nastaveny podmínky pro její realizaci	Vyjasněná role adiktologické péče zaměřené na ohroženou populaci dětí a dospívající mládeže v zařízeních institucionální výchovy v resortu školství a vytvoření adekvátních podmínek pro její realizaci, včetně vytvořené metodiky práce s touto cílovou skupinou v zařízeních institucionální výchovy v resortu školství (2025)	F.5.1 Vytvořit podmínky pro realizaci adiktologických programů zaměřených na ohroženou populaci dětí a dospívající mládeže v zařízeních institucionální výchovy v resortu školství a vytvořit metodiku práce s touto cílovou skupinou v zařízeních institucionální výchovy v resortu školství..	Ze zkušeností z terénu se ukazuje, že školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči nemají pro své klienty zajištěnou dostupnost adiktologické péče, pro její realizaci nejsou vytvořeny podmínky a není jasně definováno, jakou podobu by adiktologická péče v těchto zařízeních měla mít a jak by měla být zajištěna. Cílem opatření je identifikovat chybějící dostupnost adiktologické péče v jednotlivých zařízeních, definovat potřebnou adiktologickou péči a vytvořit podmínky pro její realizaci a podpořit tak navýšení jejich kapacit.	2025 - 2030	a) Definice potřebných typů adiktologické péče v zařízeních. b) Formulace opatření k vytvoření podmínek pro realizaci adiktologické péče. c) Vytvoření metodiky práce s adiktologickými pacienty v školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy d) Realizace stanovených opatření a jejich uvedení do praxe.	MŠMT	ÚV ČR (OPK), MZ	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Adiktologické služby, které se věnují nebo jsou připraveny se věnovat také romským klientům (počet služeb)	2 (Sananim, Podané ruce)	I. Všechny adiktologické služby jsou schopny pracovat také s romskými klienty (2030) II. Zjištěná potřeba adiktologických služeb pro romskou cílovou skupinu je naplňována minimálně z 80% (2030)	F.5.2 Zajistit vzdělávání pro pracovníky, kteří pracují nebo mohou pracovat s Romy ohroženými závislostí na návykových látkách.	Na základě zkušeností a dobré praxe organizací, které pracují s romskými uživateli návykových látek (NMS, Zaostřeno 2012), výrazně zvyšuje šanci na řešení závislosti správná komunikace s klientem, která je v případě romských klientů specifická. Zároveň, na základě zkušeností terénních pracovníků a Pracovní skupiny pro bezpečnost RVZRM, se s osobami ohroženými závislostí na návykových látkách mohou setkávat i pracovníci pracující převážně s romskou menšinou mimo adiktologické služby. Cílem opatření je proto vznik kurzu, který by byl určen nejen pro pracovníky adiktologických služeb, ale i další pracovníky pracující s romskou menšinou, který by reflektoval specifika práce s uživateli návykových látek nebo osobami ohrožených závislostí na návykových látkách z řad Romů, zejména s ohledem na specifika komunikace s romským klientem.	2025 - 2030	a) Existence kurzu b) Počet osob (dle instituce/organizace), kteří absolvovali kurz	ÚV ČR (OLP)	ÚV ČR (OPK)	bez dodatečných nároků na financování

F.6 Zajistit řešení domácího a genderově podmíněného násilí v romské menšině	a) Diskuse nad tématem domácího a genderově podmíněného násilí v romské komunitě na jednání relevantních poradních a pracovních orgánů vlády. •Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách •Pracovní skupina pro otázky romských žen •Výbor pro práva LGBTI+ lidí b) Počet podpořených projektů zaměřených na řešení případů domácího a genderově podmíněného násilí v romské menšině	a) 0 b) 0	a) min. 2/rok b) min. 1/rok	F.6.1 Diskuse nad tématem domácího a genderově podmíněného násilí v romské menšině na jednání relevantních poradních a pracovních orgánů vlády. •Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách •Pracovní skupina pro otázky romských žen •Výbor pro práva LGBTI+ lidí včetně podpory zaměřené na posílení kapacit a odborného zázemí organizací zabývajících se tímto tématem.	Téma domácího a genderově podmíněného násilí mezi blízkými osobami z řad Romů je tabuizováno, čímž se dostává na periferii pozornosti. Protínají se v něm tradiční genderové role, chudoba, přetrvávající diskriminace a závažný nedostatek institucionální podpory ovlivňující život zvláště romských žen a dívek. Romské ženy, které čelí chudobě, nemají jinou možnost, než se zranitelné pozice, přičemž domácí a genderově podmíněné násilí je často vnímáno jako kulturně přijatelné. V podobné situaci se mohou ocitat i LGBTI+ Romové, neboť odlišná sexuální orientace či genderová identita jsou v romské menšině rovněž přijímány problematicky a negativně, a musí se navíc vyrovnávat s vícečetnou diskriminací na základě své rasy a sexuální orientace či genderové identity. Cílem je proto přinést téma domácího a genderově podmíněného násilí v romské menšině na jednání relevantních poradních a pracovních orgánů vlády, konkrétně Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, Pracovní skupiny pro otázky romských žen a Výboru pro práva LGBTI+ lidí, a tam jej diskutovat mezi relevantními odborníky, identifikovat případné problémy a hledat jejich řešení, včetně podpory zaměřené na posílení kapacit a odborného zázemí organizací zabývajících se tímto tématem.	2025 - 2030	a) Počet jednání Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, Pracovní skupiny pro otázky romských žen, Výboru pro práva LGBTI+ lidí věnujících se tématu b) Počet podpořených projektů zaměřených na řešení případů domácího a genderově podmíněného násilí v romské menšině c) Objem finančních prostředků	ÚV ČR (RRP) (a - c); ÚV ČR (OLP) (a - c); MPSV (b - c)	NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
--	---	--------------	--------------------------------	---	--	-------------	---	--	-----	--

Pozn.: V případě realizace jednotlivých úkolů, které mají dopad do veřejného zdravotního pojištění, předpokládáme, že půjde jen o změnu struktury výdajů, nikoliv celkové navýšení nákladů ze zdravotního pojištění.

Strategický cíl G: Kapacity a zdroje pro implementace strategie										
G Strategický cíl	Zajistit kapacity a zdroje pro implementaci strategie				Indikátor pro strategický cíl	Plnění jednotlivých specifických cílů	Východí hodnota	viz východí hodnoty u jednotlivých specifických cílů	Cílová hodnota	viz cílové hodnoty u jednotlivých specifických cílů
Specifický cíl	Indikátor pro specifický cíl (jednotka)	Východí hodnota indikátoru pro specifický cíl	Cílová hodnota indikátoru pro specifický cíl	Opatření	Popis opatření	Délka realizace opatření	Kritérium splnění	Odpovědná instituce (osoba)	Spolupracující subjekty	Zdroj financování
G.1 Posílení klíčových aktérů odpovědných za koordinaci a implementaci SRI 2021-2030 na centrální, krajské a místní úrovni	Existence funkce zmocněnce vlády pro romské záležitosti a jeho odborného zázemí	0	1 + 3	G.1.1 Existence funkce vládního zmocněnce pro záležitosti romské menšiny, včetně odborného zázemí pro jeho činnost	Vzhledem k rozsahu agendy, která s podporou rovnosti, začlenění a participace romské menšiny souvisí a její rozříštěností mezi různé orgány státní správy, je nutné, aby byla pro tuto agendu nadále vyčleněna samostatná funkce, včetně adekvátního odborného zázemí.	2025	a) Existence funkce zmocněnce vlády pro romské záležitosti b) Existence odborného zázemí zmocněnce vlády pro romské záležitosti v počtu min. 3 systematizovaných míst s úvazkem 1,0	ÚV ČR	ZRM	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Úvazky oddělení (počet)	6 + 1 úvazku	8 + 1 úvazku (2025)	G.1.2 Posílit oddělení národnostních menšin a romských záležitostí o min. dvě funkční místa tak, aby byla zajištěna koordinace naplňování SRI 2021-2030	Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí zajišťuje širokou agendu zahrnující administrativní a organizační zajištění dvou poradních orgánů vlády a jejich výborů a pracovních skupin, zpracování zprávy o situaci romské menšiny a zprávy o národnostních menšinách, administraci 4 dotačních titulů či úkoly související s funkcí Národního kontaktního místa pro integraci Romů (EU) a mezinárodními organizacemi (OSN,OBSE,RE a další). Pro zajištění efektivní koordinace naplňování SRI 2021-2030 je proto potřeba navýšit personální kapacitu oddělení o min. 2 plné úvazky.	2025	Počet úvazků Oddělení pro národnostní menšiny a romské záležitosti je min. 8 + 1.	ÚV ČR		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Počet smluv s externími odborníky	0	min. 6 (dle témat SRI)	G.1.3 Posílit účinnost implementace a sledování plnění SRI odbornými kapacitami dle tematických cílů SRI	Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí zajišťuje širokou agendu (viz popis opatření G.1.2), přičemž nemá dostatečné kapacity na zajištění implementace Strategie romské integrace 2021 - 2030 jak na národní, krajské, tak obecní úrovni. Cílem opatření je zajištění odborných kapacit, a to skrze každoročního navýšení rozpočtu Úřadu vlády ČR, na financování spolupráce s externími odborníky.	2025 - 2030	Zajištění dostatečné výše finančních prostředků ze státního rozpočtu v rozpočtu ÚV ČR určených na osobní náklady externích pracovníků.	ÚV ČR	ZRM	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Realizace projektu „Implementace Strategie romské integrace 2021 - 2030 v ČR a související aktivity“	0	realizace alespoň 1 projektu kontinuálně	G.1.4 Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí/zmocněnec pro romské záležitosti realizuje projekt na účinnou implementaci Strategie romské integrace 2021 - 2030 a s tím související aktivity	Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí zajišťuje širokou agendu (viz popis opatření G.1.2) přičemž nemá dostatečné kapacity na zajištění dostatečné implementace Strategie romské integrace 2021 - 2030 jak na národní, tak krajské a lokální úrovni, aby přitom byla splněna podmínka dostatečné participace příslušníků romské menšiny a bylo zajištěno objektivní naplňování a vyhodnocování jejího plnění. Pro zajištění efektivní implementace Strategie romské integrace 2021 - 2030 je proto nezbytné přistoupit k realizaci projektu, který zajistí tento požadavek.	2026 - 2030	a) Zřízení funkce projektového manažera v Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí b) Realizace projektu na podporu implementace Strategie romské integrace 2021 - 2030 v ČR a související aktivity	ÚV ČR (OLP), ZRM		OPZ+, dotační programy EK, NF
	1) Počet přijatých usnesení Výboru pro naplňování strategie romské integrace 2) Počet přijatých usnesení Monitorovacího výboru pro činnost Agentury pro sociální začleňování	0/rok	4/rok 4/rok	G.1.5 Zajišťovat fungování Výboru pro naplňování strategie romské integrace a Monitorovacího výboru pro činnost Agentury pro sociální začleňování	Výbor pro naplňování strategie romské integrace byl zřízen v únoru 2019 jako stálý orgán Rady vlády pro záležitosti romské menšiny pro spolupráci Rady vlády pro záležitosti romské menšiny s Úřadem vlády ČR a gestory opatření pro naplňování strategie romské integrace. Hlavním účelem Výboru je vyhodnocování naplňování cílů a opatření vyplývajících ze SRI 2021-2030, které byly uloženy Úřadu vlády ČR a dalším gestorům opatření. Monitorovací výbor pro činnost Agentury pro sociální začleňování byl zřízen Radou vlády pro záležitosti romské menšiny v roce 2014. Výbor sleduje naplňování cílů Agentury, posuzuje účinnost a efektivnost činností realizovaných Agenturou. Výbor zároveň projednává přihlášky obcí ke spolupráci s Agenturou, ke kterým zaujímá stanovisko.	2025 - 2030	a) Počet usnesení Výboru pro naplňování strategie romské integrace a doporučení Radě vlády pro záležitosti romské menšiny b) Počet usnesení Monitorovacího výboru pro činnost Agentury pro sociální začleňování a doporučení Radě vlády pro záležitosti romské menšiny	ÚV ČR (OLP)	ZRM	bez dodatečných nároků na financování
	Průměrný úvazek koordinátora pro romské záležitosti (za všechny kraje a hl. město Prahu)	0,8 (2019)	0,9 (2030)	G.1.6 Zajišťovat metodické vedení koordinátorů pro romské záležitosti	Metodické vedení koordinátorů pro romské záležitosti zajišťuje oddělení národnostních menšin a romských záležitostí zejména prostřednictvím pracovní skupiny koordinátorů pro romské záležitosti.	2025 - 2030	a) Aktualizace Metodiky k zabezpečení výkonu agendy integrace příslušníků romské komunity do společnosti b) Počet jednání Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí s koordinátory pro romské záležitosti bude min. 4 za kalendářní rok	ÚV ČR (OLP)	koordinátoři pro romské záležitosti	bez dodatečných nároků na financování
				G.1.7 Zachovat financování pozice koordinátora pro romské záležitosti ze státního rozpočtu	ÚV ČR každoročně poskytuje dotace na činnost koordinátorů pro romské záležitosti prostřednictvím dotačního programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti.	2025 - 2030	Zachování dotačního programu ÚV ČR Podpora koordinátorů pro romské záležitosti.	ÚV ČR (OLP)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Průměrný úvazek osoby odpovědné za agendu integrace Romů v ORP podle § 6 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších předpisů	0,11 úvazku (2019)	0,5 úvazku (2025), 0,75 úvazku (2030)	G.1.8 Poskytovat metodickou podporu ORP při zajišťování integrace romské menšiny	Metodické vedení osob odpovědných za integraci Romů na úrovni ORP (tzv. romských poradců) zajišťují koordinátoři pro romské záležitosti, přičemž vycházejí z metodik ÚV ČR (Metodika k zabezpečení výkonu agendy integrace příslušníků romské komunity do společnosti a Metodika k zabezpečení kontroly výkonu přenesené působnosti ve vztahu k dodržování ustanovení § 6 odst. 8 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů).	2025 - 2026	Aktualizace metodik ÚV ČR, které upravují výkon agendy integrace romské menšiny a kontrolu výkonu přenesené působnosti v oblasti romské integrace.	ÚV ČR (OLP)	koordinátoři pro romské záležitosti	bez dodatečných nároků na financování
				G.1.9 Poskytovat finanční podporu ORP při zajišťování integrace romské menšiny	Na rozdíl od speciálního dotačního programu ÚV ČR na podporu koordinátorů pro romské záležitosti, v případě romských poradců musí ORP financovat tuto pozici z rozpočtu obce určené na výkon přenesené působnosti. Vzhledem k široké agendě ORP spadající pod výkon přenesené působnosti, na zajištění agendy romské integrace obcím nezůstává dostatek prostředků.	2025 - 2026	a) Počet jednání ÚV ČR (OLP)/ZMR s relevantními aktéry (rezorty MV, MF, MPSV, SMO ČR) za účelem systémového ukotvení pozice romského poradce včetně zajištění financování. b) Zpracování analýzy stávajícího stavu a návrh systémové podpory ORP pro zajištění integrace romské menšiny.	ÚV ČR (OLP), ZMR	MV, MPSV, MF, SMO ČR, ORP	bez dodatečných nároků na financování, TA ČR
	Obce s terénními pracovníky hrazenými z dotace ÚV ČR (počet podpořených obcí/rok)	35 (2019)	počet podpořených obcí bude min. 35/rok	G.1.10 Zachovat financování pozice terénního pracovníka obce, či její příspěvkové organizace, který zajišťuje integraci Romů v obci	ÚV ČR každoročně poskytuje dotace na činnost terénních pracovníků obcí, kteří zajišťují integraci Romů, prostřednictvím dotačního programu Podpora terénní práce.	2025 - 2030	Zachování dotačního programu ÚV ČR Podpora terénní práce.	ÚV ČR (OLP)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Existence pozic rezortních koordinátorů a koordinátorek pro romské záležitosti	0	1/rezort	G.1.11 Existence rezortního koordinátora pro romské záležitosti	Na úrovni jednotlivých rezortů existuje několik strategických a koncepčních dokumentů, mezi jejichž cílové skupiny patří také cílová skupina Romů. Tyto dokumenty je nutné projít se Strategií rovnosti, začlenění a participace (Strategie romské integrace) 2021 - 2030, proto je nutné zajistit přímý kontakt mezi gestorem Strategie a jednotlivými gestory opatření.	2025 - 2030	a) Existence rezortního koordinátora, který bude kontaktní osobou b) Začlenění opatření ze Strategie do příslušných strategických a koncepčních dokumentů daného rezortu	MK, MV, MŠMT, MMR, MPSV, MZ, MPO, MZV, MO, MF, MŽP, MD, Mze, MSp	ÚV ČR (OLP), ZRM	bez dodatečných nároků na financování

G.2 Zajistit koordinaci a spolupráci s relevantními aktéry	Strategické dokumenty/akční plány, které odkazují na SRI 2021-2030 (počet)	1 (Strategie sociálního začleňování 2021-2030 MPSV)	min. 5 (2025), min. 14 (2030)	G.2.1 Zajistit soulad SRI 2021-2030 s rezortními strategickými dokumenty a akčními plány, které se týkají integrace romské menšiny	Cílem opatření je provázat jednotlivé strategické dokumenty a zároveň zamezit duplicitám.	2025 - 2030	Odkaz na SRI 2021-2030 je zahrnut v relevantních strategických dokumentech a akčních plánech MPSV, MŠMT, MV, MK, MZ a MMR, které se týkají integrace romské menšiny	MPSV, MŠMT, MV, MK, MZ, MMR		bez dodatečných nároků na financování
				G.2.2 Zajistit soulad SRI 2021-2030 se strategickými dokumenty a akčními plány, které se týkají integrace romské menšiny, na krajské a místní úrovni	Cílem opatření je zajistit mainstreaming národní strategie na krajské a místní úrovni.	2025 - 2030	a) Strategické dokumenty krajů, které se týkají integrace romské menšiny, jsou v souladu se SRI 2021 - 2030 b) Strategické dokumenty obcí zapojených v KPSV+, které se týkají integrace romské menšiny, jsou v souladu se SRI 2021-2030	ÚV ČR (OLP) (a), MMR (ASZ) (b)	kraje, obce	bez dodatečných nároků na financování
	Průměrný počet jednání pracovních orgánů Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (průměrný počet jednání/rok)	1,8 (2019)	min. 3/rok	G.2.3 Zajistit spolupráci a sdílení informací mezi státní správou, samosprávou a nestátními neziskovými organizacemi. v oblasti integrace Romů a naplňování SRI 2021-2030	Cílem opatření je efektivní spolupráce a sdílení informací v oblasti romské integrace a naplňování SRI 2021-2030 mezi státní správou, samosprávou a NNO, a to zejména prostřednictvím pracovních orgánů Rady vlády pro záležitosti romské menšiny.	2025 - 2030	a) Počet jednání Výborů a Pracovních skupin RVZRM min. 4/rok b) Počet jednání s krajskými koordinátory min. 4/rok c) Min. 1/rok celostátní setkání ZRM, ÚV ČR (OLP), krajských koordinátorů, romských poradců, terénních pracovníků, NNO a členů RVZRM	ÚV ČR (OLP) (a - b), ZRM (c)	všechny relevantní rezorty, NNO, obce,	bez dodatečných nároků na financování
	Existence pracovní skupiny pro podporu romských žen	0	1	G.2.4 Existence pracovní skupiny pro podporu romských žen	Pracovní skupina pro otázky romských žen byla zřízena z rozhodnutí předsedy Rady vlády pro rovnost žen a mužů na základě usnesení Rady č. 17/2021 ze dne 5. listopadu 2021. Pracovní skupina je poradním a pracovním orgánem Rady, jejímž úkolem je zaměřit se na specifika nerovností romských žen při implementaci Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030.	2025 - 2030	a) Počet pracovních setkání b) Výstupy pracovní skupiny jsou pravidelně zveřejňovány na webových stránkách vlády c) Počet podnětů pracovní skupiny k usnesení Rady vlády pro rovnost žen a mužů d) Informace o činnosti pracovní skupiny jsou pravidelně zařazovány na program RVZRM	ÚV ČR (RRP) (a - c), ÚV ČR (OLP) (d)		bez dodatečných nároků na financování
	Existence podmínek a kapacit vyplývajících z potřeb území pro tvorbu koordinovaného přístupu pro zapojení Romů a dalších organizací a stakeholderů při jejich podpoře při implementaci vhodných strategií a účinných opatření v situacích, kdy obec/kraj nepožádá o spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování, a to za úzké spolupráce s NNO, místními podnikateli a Radou vlády pro záležitosti romské menšiny	0	1	G.2.5 Posílit zapojení Romů do implementace, vhodných strategií a účinných opatření a spolupráce se všemi příslušnými subjekty	V současnosti je pro Romy obtížnější získat podporu pro začleňování Romů v situacích, kdy obec, ve které jsou Romové vystaveni chudobě a vyloučení, nepožádá o spolupráci s ASZ. Je proto nutné překonat nedostatky při implementaci vhodných strategií a účinných opatření na jejich provádění tam, kde nejsou realizovány, aby tak mohly být podpořeny cíle a projekty zaměřené na romskou menšinu. Opatření slouží k překonání kapacitních a jiných problémů obcí, kdy je vhodné pověřit řízením a prováděním příslušných strategií a programů zprostředkovatelské orgány, jako například ASZ či NNO, které mají zkušenost s integrací Romů a znají aktéry, které se v daném prostředí pohybují.	2025 - 2030	Existence výzvy pro financování romských a proromských organizací při implementaci vhodných strategií a účinných opatření v situacích, kdy obec/kraj nepožádá o spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování	MPSV	MMR (ASZ), ZRM, NNO	OPZ+, v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok
	Existence systémového financování Agentury pro sociální začleňování	0	1	G.2.6 Zajistit stabilní a dlouhodobé financování ASZ s důrazem na její dopad na integraci Romů	ASZ je klíčovým aktérem, který dlouhodobě spolupracuje s obcemi a má potenciál spolupráce i s kraji. ASZ má odborné znalosti v oblasti strategické práce, odborných oblastech zaměstnanost, bydlení, zdraví, sociálních služeb, práce s rodinou, bezpečnosti, dluhové problematice, oblasti zpracování dat atd. V tomto ohledu je však nutné, aby ASZ pravidelně evaluovala svůj dopad v území, resp. dopad své činnosti na integraci Romů a byl tak pravidelně hodnocen cíl, pro který byla ASZ vytvořena. Vláda svým usnesením č. 330 z 10. května 2023 uložila místopředsedovi vlády pro digitalizaci a ministru pro místní rozvoj ve spolupráci s místopředsedou vlády a ministrem práce a sociálních věcí a s ministrem školství, mládeže a tělovýchovy předložit vládě do 31. prosince 2023 návrh dalšího institucionálního ukotvení Agentury pro sociální začleňování a jejího postavení vůči ministerstvům a jiným ústředním orgánům státní správy a územně samosprávným celkům a zpracování variantního řešení její právní a organizační formy, rozsahu působnosti v lokalitách a k tomu potřebného personálního zabezpečení, vč. rozvahy nákladů ze státního rozpočtu a dalších finančních zdrojů.	2025 - 2030	a) Realizace analýzy týkající se dopadu činnosti ASZ na Romy v území b) Existence systémového financování ASZ c) Počet jednání Monitorovacího výboru pro činnost ASZ min. 4/rok	MMR (ASZ) (b), ÚV ČR (OLP) (a, c)		systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok (60 mil/rok), TA ČR, OPZ+
	Existence podpory a prevence v ohrožených rodinách a návrh koncepčního řešení náhradní rodinné péče	0	1	G.2.7 Posílit podporu a prevenci v ohrožených rodinách a zajistit koncepční řešení náhradní rodinné péče	Stát je povinen činit opatření směřující k ochraně rodinného života a tím plnit své pozitivní závazky vyplývající zejména z čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Politika státu musí aktivně podporovat rodinný život, přičemž zvláštní podpory a pomoci se musí dostat ohroženým rodinám tak, aby prioritou bylo setrvání dítěte v rodině.	2025 - 2026	a) Předložení zákona o ochraně dětí a podpoře rodin b) Vytvoření verze karty KID pro potřeby romských dětí a rodin její systémové využívání ve zdravotnictví, školství a sociální oblasti c) Dostupnost/finanční podpora vzniku kurzu přípravy na rodičovství a doprovázení mladých rodin d) Vytvoření nabídky školení zvláštní specializace v potřebách romských dětí a práce s romskými rodinami pro pěstouny	MPSV	ÚV ČR (OLP), KVOP, MŠMT	OPZ+, bez dodatečných nároků na financování
	Terénní šetření zaměřené na situaci Romů (počet)	0	min. 3 (2030)	G.3.1 Realizovat pravidelná šetření o socio-ekonomické situaci Romů v České republice	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí realizoval projekt financovaný z Norských fondů, v rámci kterého proběhla 2 terénní šetření o socio-ekonomické situaci Romů v ČR a vznikla Metodika sběru etnických dat pro státní správu (viz: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_555.pdf). Na základě doporučené metodiky je nutné, aby byla opakována další šetření. Vzhledem k tomu, že v roce 2025 bude realizováno šetření FRA, je nutné další šetření směřovat na rok 2028.	2028	Realizace šetření na základě Metodiky sběru etnických dat vytvořené v rámci projektu RILSA	ÚV ČR (OLP)	RILSA	systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, TA ČR
	Šetření o počtu a situaci Romů v institucionálních zařízeních	0	min. 10 (2030)	G.3.2 Realizovat šetření o počtu a situaci romských dětí a mladistvých v institucionálních zařízeních a v náhradní rodinné péči	„Data o zastoupení a situaci romských dětí a mladistvých v náhradní péči (ústavních zařízeních, náhradní rodinné péči) a ve věznicích a dalších místech, kde je omezována jejich svoboda, nejsou pravidelně a systematicky sbírána, což ztěžuje zavádění systémových opatření, která by vedla k odstranění institucionálního rasismu, (viz studie ERRC 2011 "Doživotní trest"). Zároveň dne 18. října 2023 vydal Evropský výbor pro sociální práva rozhodnutí ve věci č. 190/2020 – European Roma Rights Centre (ERRC) proti České republice. Evropský výbor pro sociální práva jednomyslně rozhodl, že skutečnost, že Česká republika nerealizuje sběr etnických údajů o dětech nacházejících se v institucionální péči státu, je v rozporu s články 16 a 17 Evropské sociální charty ve spojení se zákazem diskriminace stanoveným v preambuli Charty. Cílem opatření je reagovat na toto opatření a přijmout takové kroky k účinnému sběru etnických dat v zařízeních institucionální péče.	2025 - 2030	a) Na základě Metodiky neadresného sběru etnických dat v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče provádět každoroční sběr dat týkající se počtu dětí nacházejících se v institucionální péči státu b) Realizace analýzy týkající se důvodů umístění romských dětí mimo jejich rodiny (2025)	MŠMT (a), MPSV (a), MZ (ÚZIS) (a), ÚV ČR (OLP) (b)	MSp	v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, TA ČR
	Existence indikátoru sledujícího počet podpořených Romů a Romek v rámci ESIF	0	1	G.3.3 Vytvořit a implementovat do dotačních výzev ESIF indikátor sledující počet podpořených osob z řad romské menšiny G.3.4 Zajistit data o cílové skupině romských žen v rámci projektů podpořených z prostředků ESIF	V rámci čerpání finančních prostředků z ESIF a jejich dopad na postup v integraci Romů je nadále nutné pokračovat ve výkaznictví specifického indikátoru, na základě kterého bude možné sledovat dopad realizovaných projektů na cílovou skupinu Romů. Pro snížení přetrvávajících nerovností v postavení žen a mužů ve společnosti, v romských rodinách a ve společnosti Romů, včetně odstranění diskriminace na základě pohlaví a národnosti, je nutné zaměřit se na ochranu romských žen (prostřednictvím boje proti vícenásobné diskriminaci, domácímu a genderové podmiňnému násilí, vynuceným sňatkům atd.). Pro uvedené je proto vhodné nadále pokračovat ve výkaznictví specifického indikátoru na základě kterého bude možné sledovat dopad realizovaných projektů na cílovou skupinu Romů, včetně jeho dělení dle pohlaví.	2025 - 2030	a) Existence indikátoru "Rom" ve výzvách zaměřených na romskou menšinu b) Počet podpořených Romů v rámci výzev zaměřených na romskou menšinu	MPSV (a - b), MŠMT (a - b), MMR (b)		OPZ+, OP JAK
						2025 - 2030	a) Existence indikátoru "Rom" a jeho dělení dle pohlaví ve výzvách zaměřených na romskou menšinu b) Počet podpořených romských žen v rámci výzev zaměřených na romskou menšinu	MPSV (a - b), MŠMT (a - b), MMR (b)		OPZ+, OP JAK

G.3 Zajistit data o situaci Romů	Existence podmínek pro sledování národnosti v rámci pravidelných šetření ČSÚ	0	1	G.3.5 Zvážit možnosti pro sledování socio-ekonomické situace Romů a jejich srovnání s většinovou populací v rámci pravidelných šetření ČSÚ	V tuto chvíli neexistují dlouhodobě srovnatelná data o socio-ekonomické situaci Romů v rámci ČR. Cílem opatření je zvážit možnosti pro systematickou tvorbu statistik a realizaci šetření v oblasti příjmů a životních podmínek Romů v rámci pravidelných šetření, jako je EU-SILC nebo VŠPS. Výsledkem opatření je případný návrh takového řešení pro příští aktualizaci Strategie.	2025	Pozitivní či negativní doporučení existence dobrovolné otázky "národnost" v rámci pravidelných šetření ČSÚ	ÚV ČR (OLP), ZRM	ČSÚ, ZLP	bez dodatečných nároků na financování
	Realizace výzkumu zaměřeného na vícečetnou diskriminaci romských žen	0	min. 1	G.3.6 Realizovat aplikovaný výzkum zaměřený na vícečetnou diskriminaci romských žen	Výzkum zaměřený na postavení romských žen v České republice proběhl v roce 2013/14. Nedostatek dat je překážkou při vytváření, implementaci a vyhodnocování efektivních opatření. Romské ženy čelí vícečetným bariérám a diskriminaci. Realizace aplikovaného výzkumu pro definování bariér nízkého zapojení romských žen do místní politiky, demokratické společnosti a aktivního občanství je zásadní pro jejich sociální začleňování a emancipaci. Výsledky výzkumu budou vhodným podkladem pro návrh a realizaci opatření, které povedou k emancipaci romských žen.	2025 - 2027	Realizace aplikovaného výzkumu zaměřeného na vícečetnou diskriminaci romských žen včetně návrhu opatření	ÚV ČR (OLP)		TA ČR
	Realizace výzkumu zaměřeného na vícečetnou diskriminaci romských LGBTQ+ osob	0	min. 1	G.3.7 Realizovat aplikovaný výzkum zaměřený na vícečetnou diskriminaci romských LGBTQ+ osob	Pro účinnější boj proti netoleranci a diskriminaci LGBTI+ osob, zvláště pak z řad Romů, je nutné realizovat výzkum zaměřený na sběr dat o romských LGBTI+ osobách, jejich diskriminaci a bariérách, které brání nastolení rovnosti a snižují jejich šance pro uplatnění ve společnosti.	2025 - 2027	Realizace aplikovaného výzkumu zaměřeného na vícečetnou diskriminaci romských LGBTQ+ osob včetně návrhu opatření	ÚV ČR (OLP)		TA ČR
	Šetření o počtu Romů ve vězeňských zařízeních	0	1	G.3.8 Ustavit pracovní skupinu k problematice vykazování počtu Romů ve vězeňských zařízeních	Data o zastoupení Romů ve věznicích, vazebních věznicích a ústavech zabezpečovací detence nejsou pravidelně a systematicky sbírána, což ztěžuje zavádění systémových opatření, která by vedla k odstranění institucionálního rasismu. V oblastech vězeňství a justice nedisponujeme žádnými validními daty o zastoupení Romů, což znemožňuje zavádění systémových opatření, která by řešila případná zjištění o existujícím institucionálním rasismu. Za účelem naplnění opatření bude Úřadem vlády ČR zřízena mezirezortní pracovní skupina, která vyhodnotí a doloží legitimitu a využitelnost těchto dat. Tato skupina dále vyhodnotí možnosti sběru dat o počtu Romů ve věznicích, vazebních věznicích a ústavech zabezpečovací detence, popíše podmínky, jež je nutné k tomuto účelu zajistit a navrhne systém jeho realizace.	2025	Ustavení pracovní skupiny k problematice vykazování počtu Romů ve vězeňských zařízeních a existence výstupů	ÚV ČR (OLP), ZRM	MSP	bez dodatečných nároků na financování
	Realizace výzkumu zaměřeného na prevalenci duševních onemocnění v romské populaci	0	1	G.3.9. Realizovat výzkum zaměřený na prevalenci duševních onemocnění v romské populaci, detekci rizikových a protektivních kovariátů, stigmatizaci, přístup k odborné péči a porozumění konceptu duševního onemocnění v romské populaci	V souvislosti s pandemií COVID-19 výrazně stoupla prevalence duševních onemocnění v populaci. Cílem výzkumu by mělo být identifikovat příležitosti pro intervence vedoucí ke zlepšení duševního zdraví v romské populaci prostřednictvím zvyšování gramotnosti, zlepšování přístupu ke službám a prostřednictvím nově navržených a pilotně otestovaných intervencí designovaných s respektem ke specifikům romské komunity.	2025 - 2026	Realizace výzkumu zaměřeného na prevalenci duševních onemocnění v romské populaci, detekci rizikových a protektivních kovariátů, stigmatizaci, přístup k odborné péči a porozumění konceptu duševního onemocnění v romské populaci	MZ (NÚDZ)		v rámci rozpočtu, příp. systemizace příslušné kapitoly SR na příslušný rok, Agentura pro zdravotnický
G.4 Zajistit externí evaluaci SRI 2021-2030	Existence evaluace (0/1)	0	1 (2025)	G.4.1 Zajistit realizaci externí evaluace SRI 2021-2030	SRI 2021-2030 počítá s dvěma revizemi v průběhu období platnosti. Externí evaluace bude předpokladem k revizi cílů, opatření a indikátorů po roce 2025.	2025	Realizace externí evaluace (období 2021 - 2025), která bude zahrnovat doporučení na revizi cílů, opatření a indikátorů.	ÚV ČR (OLP)		bez dodatečných nároků na financování, TA ČR
	Zapojení zástupců romské občanské společnosti při tvorbě zpráv o plnění SRI	0	1/rok	G.4.2 Zapojit vybrané zástupce občanské společnosti do konzultačních procesů v rámci příprav vyhodnocení SRI	Cílem opatření je zefektivnit mechanismus průběžného vyhodnocování strategie romské integrace a zapojit do konzultačních mechanismů revize strategie romské integrace zástupce romské občanské společnosti, včetně NNO. V tuto chvíli jsou do konzultačních procesů, kromě zmocněnkyně vlády pro romské záležitosti, pravidelně zapojováni občanští členové RVZRM, krajsí koordinátoři a zástupci NNO, zejména prostřednictvím střečové organizace RomanoNet, z.s.	2025 - 2030	a) Zástupci občanské části RVZRM, krajsí koordinátoři a zástupci NNO jsou každoročně zapojeni do vyhodnocování naplňování SRI b) Zástupci občanské části RVZRM, krajsí koordinátoři a zástupci NNO jsou zapojeni do revize SRI (2025 - 2026)	ÚV ČR (OLP), ZRM	NNO	bez dodatečných nároků na financování
				G.4.3 Jmenovat zástupce nestátních neziskových organizací do Výboru pro naplňování strategie romské integrace		2025 - 2030	Počet zástupců z nestátních neziskových organizací jmenovaných do Výboru pro naplňování strategie romské integrace	ÚV ČR (OLP)	NNO	bez dodatečných nároků na financování
G.5 Zajistit zdroje pro plnění Strategie romské integrace 2021 - 2030	Přijetí článku 4, specifického cíle viii a) nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních o Evropském sociálním fondu plus	0	1	G.5.1 Začlenit článek 4, specifického cíle viii a) nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních o Evropském sociálním fondu plus do operačních programů	Přes vynaložené úsilí není situace v sociálně vyloučených lokalitách, ve kterých žije značná část romské populace, stále uspokojivá. Je proto nutné zavést explicitně zaměřenou podporu této cílové skupiny v rámci operačních programů ESIF.	2025 - 2030	a) Počet výzev zaměřených na specifický cíl "Prosazovat socioekonomickou integraci marginalizovaných komunit, jako jsou Romové" včetně jejich alokace b) Implementace specifického cíle "Prosazovat socioekonomickou integraci marginalizovaných komunit, jako jsou Romové" do IROP	MPSV (a - b), MŠMT (a - b), MMR (a - b)		OPZ+; OP JAK; IROP
	Začlenění možnosti spolufinancování projektů ze státního rozpočtu formou dobrovolnictví	min. 2 (ÚV ČR),	všechny výzvy na podporu integrace romské menšiny a podporu aktivit národnostních menšin	G.5.2 Zavést možnost spolufinancování projektů ze státního rozpočtu formou dobrovolnictví ve výši 10 % z celkových nákladů projektu	Pro nestátní neziskové organizace působící v oblasti začleňování a integrace romské menšiny je zpravidla velmi obtížné zajistit spolufinancování svých projektů z jiných než veřejných zdrojů (viz Monitorovací zpráva občanské společnosti o implementaci národní strategie romské integrace v České republice z roku 2019). Nástrojem podpory aktivit nestátních neziskových organizací může být zavedení formy spolufinancování projektů formou dobrovolnictví, jak uvádí např. také Zásady vlády pro poskytování dotací NNO ze státního rozpočtu	2025 - 2030	Počet výzev s možností spolufinancování projektů formou dobrovolnictví	ÚV ČR (OLP), MK, MŠMT		bez dodatečných nároků na financování
	Kontinuální podpora budování kapacit romské občanské společnosti	2 (OPZ, Norské fondy - Program Lidská práva)	1/rok	G.5.3 Zveřejnění výzev zaměřených na budování kapacit romských a proromských nestátních neziskových organizací	V současné době jsou personální a finanční kapacity romských a proromských nestátních neziskových organizací nedostačující, a to zejména s ohledem na požadavek efektivní participace na veřejných politikách. Cílem opatření je proto zavedení podpory pro budování kapacit romských a proromských organizací tak, aby mohly efektivně participovat na přípravě, implementaci a monitoringu operačních programů ESIF a dalších veřejných politikách orgánů státní správy.	2025 - 2030	a) Počet podpořených projektů b) Počet podpořených romských a proromských nestátních neziskových organizací c) Objem finančních prostředků poskytnutých romským a proromským nestátním neziskovým organizacím na budování jejich kapacit	MPSV (a - c), MŠMT (a - c)		OP JAK, OPZ+